

Αρχική σελίδα>Δικαστικές διαδικασίες>Αστικές υποθέσεις>Διεξαγωγή αποδείξεων

Διεξαγωγή αποδείξεων

Αν κινήσετε δίκη, είναι συνήθως ζωτικής σημασίας να προσκομίσετε αποδεικτικά στοιχεία στο δικαστήριο, προκειμένου να αποδείξετε την αξίωσή σας.

Επιλέξτε τη σημαία της χώρας που σας ενδιαφέρει για περισσότερες πληροφορίες.

Η διεξαγωγή αποδείξεων σε αστικές υποθέσεις δεν περιορίζεται στα σύνορα ενός κράτους μέλους. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να χρειάζεται να διεξαχθούν αποδείξεις σε κράτος μέλος διαφορετικό από αυτό στο οποίο διαμένετε. Για παράδειγμα, μπορεί να χρειαστεί να εξεταστούν μάρτυρες ή πραγματογνωμόνες σε άλλα κράτη μέλη ή το δικαστήριο μπορεί να χρειαστεί να διενεργήσει αυτοψία σε τόπο που βρίσκεται σε άλλο κράτος μέλος. Όσον αφορά τη διασυνοριακή διεξαγωγή αποδείξεων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η δικαστική συνεργασία μεταξύ των δικαστηρίων των κρατών μελών κατά τη διεξαγωγή αποδείξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις διέπεται από τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1206/2001 της 28ης Μαΐου 2001.

Σχετικοί σύνδεσμοι

[Απόκτηση αποδείξεων – κοινοποιήσεις των κρατών μελών και ένα εργαλείο αναζήτησης για τον εντοπισμό των αρμόδιων δικαστηρίων/αρχών](#)

[Διεξαγωγή αποδείξεων με τηλεδιάσκεψη](#)

[Πρακτικός οδηγός για την εφαρμογή του κανονισμού περί διεξαγωγής αποδείξεων](#) PDF (330 Kb) [el](#)

[Πρακτικός οδηγός για τη χρήση των τηλεσυνομιλιών για τη διεξαγωγή αποδείξεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις](#) PDF (538 Kb) [el](#)

Τελευταία επικαιροποίηση: 21/01/2019

Για τη διαχείριση αυτής της ιστοσελίδας υπεύθυνη είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται στην παρούσα σελίδα δεν απηχούν κατ' ανάγκη την επίσημη θέση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Παρακαλείσθε να συμβουλευθείτε την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου σχετικά με το καθεστώς πνευματικής ιδιοκτησίας που διέπει τις σελίδες των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [fr](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες

Διεξαγωγή αποδείξεων - Βέλγιο

1 Βάρος της απόδειξης

1.1 Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης;

Στο βελγικό νομικό σύστημα υπάρχει διάκριση μεταξύ αστικού δικαίου και εμπορικού δικαίου. Το εμπορικό δίκαιο είναι ειδικοί κανόνες δικαίου για τις εμπορικές συναλλαγές, ενώ το αστικό δίκαιο είναι το κοινό δίκαιο.

Οι κανόνες για τη διεξαγωγή αποδείξεων στο πλαίσιο του αστικού δικαίου περιλαμβάνονται στα άρθρα 1315 και εξής του Αστικού Κώδικα (Burgerlijk Wetboek /Code civil). Πρόκειται για ένα αυτόνομο σύστημα με αυστηρούς κανόνες σχετικά με τα αποδεικτικά μέσα (βλέπε ενότητα 5α για λεπτομέρειες).

Οι κανόνες για τη διεξαγωγή αποδείξεων στο πλαίσιο του εμπορικού δικαίου περιλαμβάνονται στο άρθρο 25 του Εμπορικού Κώδικα (Wetboek van Koophandel/Code de Commerce). Το σημαντικότερο χαρακτηριστικό είναι ότι πρόκειται για ένα ανοικτό σύστημα και υπάρχει ελευθερία για τον καθορισμό των αποδείξεων σε μια εμπορική υπόθεση. Σύμφωνα με το άρθρο 25 του Εμπορικού Κώδικα: «Πέραν των αποδεικτικών μέσων που προβλέπονται στο αστικό δίκαιο, οι εμπορικές υποθέσεις μπορούν επίσης να αποδειχθούν με μάρτυρες σε όλες τις υποθέσεις όπου το δικαστήριο κρίνει ότι αυτό μπορεί να επιτραπεί, εκτός των εξαιρέσεων που προβλέπονται για ειδικές περιπτώσεις. Πωλήσεις και αγορές μπορούν να αποδειχθούν μέσω παραληφθέντος τιμολογίου, με την επιφύλαξη των λοιπών αποδεικτικών στοιχείων που γίνονται δεκτά από το εμπορικό δίκαιο».

Οι δικονομικές πτυχές της απόδειξης στις αστικές και εμπορικές υποθέσεις διέπονται από το άρθρο 870 και επόμενα του Δικαστικού Κώδικα (Gerechthelijk Wetboek/Code judiciaire). Το άρθρο 876 του Δικαστικού Κώδικα ορίζει ότι το δικαστήριο πρέπει να κρίνει την εκδικαζόμενη διαφορά σύμφωνα με τους κανόνες διεξαγωγής αποδείξεων που διέπουν το εκάστοτε είδος διαφοράς. Η διαφορά μπορεί να είναι είτε αστική είτε εμπορική.

Τα αποδεικτικά στοιχεία για ένα πραγματικό περιστατικό, μια δήλωση ή έναν ισχυρισμό πρέπει να υποβάλλονται από τον διάδικο που τα επικαλείται. Ο διάδικος που ζητεί την εκπλήρωση μιας υποχρέωσης οφείλει να αποδείξει την ύπαρξη της υποχρέωσης. Αντιστρόφως, ο διάδικος που αξιώνει να απαλλαγεί από μια υποχρέωση πρέπει να υποβάλει αποδεικτικά στοιχεία για την πληρωμή ή για το γεγονός που τον απαλλάσσει από την υποχρέωσή του (άρθρο 1315 του Αστικού Κώδικα). Στις νομικές διαδικασίες κάθε διάδικος πρέπει να υποβάλλει αποδεικτικά στοιχεία για τα πραγματικά περιστατικά που επικαλείται (άρθρο 870 του Δικαστικού Κώδικα: «*actori incumbit probatio*»). Έγκεται κατόπιν στον αντίδικο να καταρρίψει την αποδεικτική ισχύ των πραγματικών περιστατικών, όπου αυτό είναι εφικτό και επιτρεπτό.

1.2 Υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά από το βάρος της απόδειξης; Σε ποιες περιπτώσεις; Είναι δυνατό στις περιπτώσεις αυτές να προσκομισθούν αποδείξεις περί της μη ισχύος συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου;

Εφόσον δεν συντρέχουν λόγοι δημόσιας τάξης και εθνικής ασφάλειας, απόδειξη μπορεί να διεξαχθεί για όλα τα πραγματικά περιστατικά. Υπάρχουν τρεις περιορισμοί στο δικαίωμα προσκόμισης αποδεικτικών στοιχείων κατά τη διαδικασία. Κατ' αρχάς, το προς απόδειξη πραγματικό περιστατικό πρέπει να είναι συναφές με την υπόθεση. Δεύτερον, το προς απόδειξη πραγματικό περιστατικό πρέπει να είναι αδιαμφισβήτητο, δηλαδή πρέπει να είναι σε θέση να πείσει το δικαστήριο για τη λήψη τελικής απόφασης. Τέλος, ο νόμος πρέπει να επιτρέπει την υποβολή αποδεικτικών στοιχείων προς απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών: η ιδιωτική ζωή, το επαγγελματικό απόρρητο και το απόρρητο της αλληλογραφίας, για παράδειγμα, δεν πρέπει να παραβιάζονται. Τα τεκμήρια είναι, κατά γενικό κανόνα, μαχητά από τον αντίδικο. Μόνο τα αμάχητα τεκμήρια («*juris et de jure*») δεν μπορούν να αμφισβητηθούν, είναι μάλιστα παράνομη η προσκόμιση αποδεικτικών στοιχείων για την αμφισβήτησή τους. Τα μαχητά τεκμήρια («*juris tantum*») μπορούν να αμφισβητηθούν με αποδεικτικά στοιχεία περί του αντιθέτου: τα αποδεικτικά μέσα που γίνονται δεκτά σε αυτή την περίπτωση διέπονται από κανόνες στο αστικό δίκαιο, όχι όμως στο εμπορικό δίκαιο.

1.3 Σε ποιο βαθμό πρέπει το δικαστήριο να πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ώστε να βασίσει την απόφασή του στην ύπαρξη αυτού του πραγματικού περιστατικού;

Το δικαστήριο πρέπει να πεισθεί για τα στοιχεία που υποβάλλουν οι διάδικοι. Το δικαστήριο πρέπει να πεισθεί με βάση τα αποδεικτικά στοιχεία και την αξιοπιστία τους. Αν το δικαστήριο καταλήξει στο συμπέρασμα ότι το στοιχείο που έχει υποβληθεί μπορεί να συμβάλει στη διευθέτηση της διαφοράς και ότι αντανακλά αξιόπιστα την αλήθεια της υπόθεσης, τότε θεωρεί ότι το στοιχείο έχει αποδεικτική αξία. Μόνον όταν το δικαστήριο θεωρήσει ότι το αποδεικτικό μέσο έχει αποδεικτική αξία μπορεί να το θεωρήσει ως απόδειξη.

Η αποδεικτική αξία είναι σε κάποιο βαθμό υποκειμενική, ενώ η αποδεικτική ισχύς είναι αυστηρά αντικειμενική. Η αποδεικτική ισχύς εξαρτάται από την απαιτούμενη αξιοπιστία του αποδεικτικού στοιχείου. Ο νόμος δίδει αποδεικτική ισχύ μόνον στα αποδεικτικά μέσα που έχουν επαρκή βαθμό αξιοπιστίας, εφόσον άλλωστε το δικαστήριο στερείται της διακριτικής ευχέρειάς του. Αυτό ισχύει στην περίπτωση των έγγραφων αποδεικτικών στοιχείων. Αν το δικαστήριο ερμηνεύσει το περιεχόμενο ενός εγγράφου που έχει αποκτηθεί νόμιμα κατά τρόπο ασυμβίβαστο με την διατύπωσή του, προσβάλλει την αποδεικτική ισχύ των επίσημων εγγράφων. Ο ηγηθείς διάδικος μπορεί για τον λόγο αυτό να προσφύγει στο Ακυρωτικό Δικαστήριο.

2 Διεξαγωγή αποδείξεων

2.1 Απαιτείται πάντοτε αίτηση διαδίκου για τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή μπορεί ο δικαστής σε ορισμένες περιπτώσεις να πραγματοποιήσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων αυτεπαγγέλτως;

Ο διάδικος που προβάλλει έναν ισχυρισμό πρέπει να είναι σε θέση να τον αποδείξει. Σε ορισμένες περιπτώσεις ο δικαστής μπορεί να διατάξει έναν διάδικο να προβεί σε ειδική απόδειξη, όπως στην περίπτωση της ορκοδοσίας (άρθρο 1366 του Αστικού Κώδικα). Το δικαστήριο μπορεί, υπό αυστηρές προϋποθέσεις, να απαιτήσει από έναν διάδικο να προβεί σε ένορκη κατάθεση, είτε με σκοπό τη διευθέτηση της διαφοράς ή απλώς για να προσδιορίσει το ποσό που πρέπει να αποδοθεί.

Το δικαστήριο μπορεί να εξετάσει τους διαδίκους και να διατάξει την εξέταση μαρτύρων, εκτός εάν ο νόμος το απαγορεύει (άρθρο 916 του Δικαστικού Κώδικα). Μπορεί επίσης να διατάξει την εκπόνηση έκθεσης πραγματογνώμονα ώστε να πιστοποιηθούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά ή για να δοθεί μια τεχνική γνωμοδότηση (άρθρο 962 του Δικαστικού Κώδικα).

2.2 Ποιες είναι οι ενέργειες μετά την έγκριση της αίτησης διαδίκου σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων;

Αίτηση διεξαγωγής αποδείξεων μπορεί να υποβληθεί από έναν διάδικο είτε ως κύρια αξίωση είτε ως δευτερεύουσα αξίωση. Το δικαστήριο, στη συνέχεια, μπορεί να δεχθεί ή να απορρίψει την αίτηση, προβάλλοντας τους σχετικούς λόγους.

Στην περίπτωση γραφολογικής εξέτασης (άρθρο 883 του Δικαστικού Κώδικα) ή διερεύνησης πλαστογραφίας (άρθρο 895 του Δικαστικού Κώδικα), το δικαστήριο διατάσσει τους διαδίκους να εμφανιστούν ενώπιόν του (με ή χωρίς νομική εκπροσώπηση) και να προσκομίσουν κάθε τίτλο, έγγραφο και στοιχείο που πρέπει να υποβληθεί σε γραφολογική εξέταση ή το έγγραφο που είναι ύποπτο για πλαστογραφία. Το δικαστήριο μπορεί να εκδικάσει άμεσα την υπόθεση ή μπορεί να την αρχειοθετήσει και κατόπιν να διενεργήσει τη δική του έρευνα ή να συμβουλευτεί πραγματογνώμονα. Το δικαστήριο εκδίδει τελικά απόφαση σχετικά με τη γραφολογική εξέταση ή τη διερεύνηση πλαστογραφίας.

Όταν ένας διάδικος προτείνει αποδεικτικά μέσα με τη μορφή της εξέτασης ενός ή περισσοτέρων μαρτύρων, το δικαστήριο μπορεί να δεχθεί τη διεξαγωγή των αποδείξεων, εφόσον είναι παραδεκτή (άρθρο 915 του Δικαστικού Κώδικα). Το δικαστήριο μπορεί να διατάξει την εξέταση των μαρτύρων, εκτός εάν ο νόμος το απαγορεύει. Οι μάρτυρες κλητεύονται από τη γραμματεία του δικαστηρίου τουλάχιστον οκτώ ημέρες πριν την ημερομηνία της εξέτασής τους. Πρέπει να δώσουν όρκο και εξετάζονται ατομικά από τον δικαστή. Το δικαστήριο μπορεί να θέσει ερωτήσεις στους μάρτυρες αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν αιτήματος ενός διαδίκου. Η κατάθεση καταγράφεται, εκφωνείται, διορθώνεται και συμπληρώνεται αν είναι αναγκαίο, και τότε ολοκληρώνεται η εξέταση του μάρτυρα.

Το δικαστήριο μπορεί να διατάξει τη διενέργεια έρευνας από πραγματογνώμονα ώστε να υπάρξει διευθέτηση ή αποφυγή της διαφοράς. Η πραγματογνωμοσύνη μπορεί να περιέχει μόνο διαπιστώσεις επί πραγματικών περιστατικών ή τεχνικές γνωμοδοτήσεις (άρθρο 962 του Δικαστικού Κώδικα). Ο πραγματογνώμονας εκπληρώνει την αποστολή του υπό την εποπτεία του δικαστηρίου. Οι διάδικοι παρέχουν στον πραγματογνώμονα όλα τα απαιτούμενα έγγραφα και ικανοποιούν κάθε εύλογο αίτημά του. Η έκθεση πρέπει να υποβληθεί εντός της προθεσμίας που ορίζει το δικαστήριο. Αν η έκθεση δεν συμφωνεί με την άποψη του δικαστηρίου, το δικαστήριο δεν υποχρεούται να ακολουθήσει τη γνωμοδότηση του πραγματογνώμονα.

Το δικαστήριο μπορεί, αυτεπαγγέλτως ή κατ' αίτηση των διαδίκων, να διατάξει αυτοψία (in situ) (άρθρο 1007 του Δικαστικού Κώδικα). Η αυτοψία, στην οποία είναι δυνατόν αλλά όχι απαραίτητο να παρίστανται οι διάδικοι, διεξάγεται από τον δικαστή που τη διέταξε ή από άλλο πρόσωπο που ορίζεται επίσημα.

Συντάσσεται επίσημη έκθεση όλων των ενεργειών και των πορισμάτων, η οποία διαβιβάζεται στους διαδίκους.

2.3 Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί το δικαστήριο να απορρίψει αίτηση διαδίκου για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων;

Το δικαστήριο σε καμία περίπτωση δεν υποχρεούται να κάνει δεκτό ένα αίτημα διαδίκου για διεξαγωγή αποδείξεων. Ωστόσο, αν δοθεί επίσημη εντολή στον δικαστή, είναι υποχρεωμένος να την εκτελέσει (άρθρο 873 του Δικαστικού Κώδικα).

2.4 Ποια είναι τα διάφορα αποδεικτικά μέσα;

Υπάρχουν πέντε είδη αποδεικτικών μέσων βάσει του (κοινού) αστικού δικαίου: γραπτά αποδεικτικά στοιχεία, κατάθεση μαρτύρων, τεκμήρια, ομολογίες διαδίκων και όρκοι (άρθρο 1316 του Αστικού Κώδικα).

Τα γραπτά αποδεικτικά στοιχεία (άρθρο 1317 του Αστικού Κώδικα) μπορεί να είναι είτε δημόσια έγγραφα είτε ιδιωτικά έγγραφα. Δημόσιο έγγραφο είναι κάθε έγγραφο που έχει συνταχθεί κατά τον τύπο που ορίζει ο νόμος από αρμόδιο δημόσιο λειτουργό (για παράδειγμα συμβολαιογράφο ή ληξιαρχο) και θεωρείται από τους διαδίκους και τα τρίτα μέρη ως αδιαμφισβήτητο αποδεικτικό στοιχείο της συμφωνίας που περιέχεται σε αυτό. Ένα εγκεκριμένο ιδιωτικό έγγραφο, που έχει υπογραφεί από όλους τους διαδίκους και έχει υποβληθεί σε τόσα αντίγραφα όσοι και οι διάδικοι, θεωρείται από τους διαδίκους αδιαμφισβήτητο αποδεικτικό στοιχείο. Απόδειξη μέσω εγγράφων απαιτείται όταν το ποσό ή αξία που διακυβεύεται υπερβαίνει τα 375 ευρώ (άρθρο 1341 του Αστικού Κώδικα). Η κατάθεση μαρτύρων (άρθρο 1341 του Αστικού Κώδικα) δεν γίνεται δεκτή όταν αντικρούει ή είναι διαφορετική από το περιεχόμενο των εγγράφων. Ωστόσο, η κατάθεση μαρτύρων γίνεται δεκτή όταν υπάρχουν μόνο prima facie γραπτά αποδεικτικά μέσα ή στις περιπτώσεις όπου δεν είναι δυνατή η υποβολή γραπτών αποδεικτικών μέσων.

Τα τεκμήρια (άρθρο 1349 του Αστικού Κώδικα) είναι συμπεράσματα που εξάγονται από τη νομοθεσία ή από το δικαστήριο με βάση ένα γνωστό γεγονός για τον προσδιορισμό ενός άγνωστου γεγονότος. Τα τεκμήρια δεν μπορούν να αντιπαθούν στο περιεχόμενο εγγράφων, αλλά μπορούν -όπως η μαρτυρική κατάθεση- να συμπληρώνουν prima facie γραπτά αποδεικτικά στοιχεία και να υποκαθιστούν γραπτά αποδεικτικά στοιχεία που δεν ήταν δυνατό να παρασχεθούν.

Οι ομολογίες διαδίκων (άρθρο 1354 του Αστικού Κώδικα) διακρίνονται σε δικαστικές και εξώδικες. Δικαστική ομολογία είναι μια δήλωση ενώπιον δικαστηρίου από διάδικο ή από τον νόμιμο εκπρόσωπό του, η οποία μπορεί να ληφθεί υπόψη εις βάρος του προσώπου που προβαίνει σε αυτήν. Η εξώδικη ομολογία δεν υπόκειται σε καμία διαδικαστική απαίτηση.

Ένας διάδικος μπορεί να απαιτήσει από τον αντίδικο να δώσει όρκο (επακτός όρκος) (άρθρο 1357 του Αστικού Κώδικα), ή μπορεί να διαταχθεί προς τούτο από το δικαστήριο. Στην περίπτωση του επακτού όρκου, ο όρκος αποτελεί αποδεικτικό μέσο μόνο υπέρ ή κατά του προσώπου που ζήτησε τον όρκο.

Η διεξαγωγή αποδείξεων στις εμπορικές υποθέσεις (άρθρο 25 του Εμπορικού Κώδικα) δεν υπόκειται σε κανόνες, όμως περιλαμβάνει ένα συγκεκριμένο αποδεικτικό μέσο, δηλαδή το παραληφθέν τιμολόγιο στην περίπτωση των συμβάσεων πώλησης. Ένας έμπορος μπορεί σε κάθε περίπτωση να χρησιμοποιήσει ένα παραληφθέν τιμολόγιο ως έγκυρο αποδεικτικό στοιχείο, ενώ άλλα έγγραφα αποδεικτικά μέσα πρέπει να προέρχονται από τον αντίδικο για να χρησιμεύσουν ως αποδείξεις.

2.5 Ποιες είναι οι μέθοδοι συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων από την κατάθεση μαρτύρων και σε τι διαφέρουν από τη συγκέντρωση αποδείξεων που προέρχονται από πραγματογνώμονα; Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν την υποβολή γραπτών αποδεικτικών στοιχείων και εκθέσεων/γνωμοδοτήσεων πραγματογνωμόνων ;

Η κατάθεση μαρτύρων ως ανεξάρτητο αποδεικτικό μέσο διέπεται από τον Αστικό Κώδικα, ενώ οι διαδικαστικές πτυχές της απόδειξης περιλαμβάνονται στον Δικαστικό Κώδικα. Η έρευνα από πραγματογνώμονα είναι αποκλειστικά μια μέθοδος προσκόμισης αποδείξεων και διέπεται από τον Δικαστικό Κώδικα. Οι

διάδικοι μπορούν να ζητήσουν από το δικαστήριο να καλέσει μάρτυρες, αλλά δεν μπορούν να διορίσουν οι ίδιοι πραγματογνώμονες. Μόνο το δικαστήριο έχει αυτό το δικαίωμα.

Τα γραπτά αποδεικτικά στοιχεία έχουν αποδεικτική αξία και το δικαστήριο είναι υποχρεωμένο να δεχθεί το περιεχόμενό τους, δεν ισχύει όμως το ίδιο για τις εκθέσεις και τις γνωμοδοτήσεις των πραγματογνώμων. Εάν η έκθεση ή η γνωμοδότηση αντιτίθεται στις πεποιθήσεις του δικαστή, δεν είναι υποχρεωμένος να την ακολουθήσει (άρθρο 986 του Δικαστικού Κώδικα).

2.6 Υπάρχουν αποδεικτικά μέσα με μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τα άλλα;

Υπάρχει ιεράρχηση στα προβλεπόμενα από τον νόμο αποδεικτικά μέσα. Οι ομολογίες και οι όρκοι βρίσκονται στην κορυφή της ιεράρχησης. Ένα έγγραφο πάντοτε έχει μεγαλύτερη ισχύ από τις μαρτυρίες και τα τεκμήρια. Τα δημόσια έγγραφα (τίτλοι) αποτελούν αδιαμφισβήτητες αποδείξεις μεταξύ των διαδίκων και σε σχέση με τρίτα μέρη, ενώ ένα αναγνωρισμένο ιδιωτικό έγγραφο αποτελεί αδιαμφισβήτητη απόδειξη μεταξύ των διαδίκων. Η μαρτυρική κατάθεση και τα τεκμήρια λαμβάνονται υπόψη μόνο αν τα έγγραφα αποδεικτικά μέσα είναι ανεπαρκή ή αν είναι αδύνατον να προσκομιστούν έγγραφα αποδεικτικά μέσα προς απόδειξη της υποχρέωσης.

2.7 Είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών;

Αναλόγως του αν μια υπόθεση χαρακτηρίζεται αστική ή εμπορική, η διεξαγωγή αποδείξεων ακολουθεί κανόνες δικαίου ή ελεύθερη διαδικασία. Σύμφωνα με το αστικό δίκαιο, πρέπει να έχει συνταχθεί δημόσιο ή ιδιωτικό έγγραφο για όλες τις υποθέσεις και τις συναλλαγές που υπερβαίνουν το ποσό ή την αξία των 375 ευρώ (άρθρο 1341 του Αστικού Κώδικα). Μόνο τέτοιου είδους έγγραφα μπορούν να γίνουν δεκτά στην αποδεικτική διαδικασία καταθέσεις και τεκμήρια δεν γίνονται δεκτά. Αντιθέτως, στις εμπορικές υποθέσεις η απόδειξη μέσω μαρτυρικής κατάθεσης και τεκμηρίων γίνεται, καταρχήν, δεκτή ακόμη και αν αντικρούει ή συμπληρώνει το περιεχόμενο εγγράφων.

2.8 Οι μάρτυρες υποχρεούνται από το νόμο να καταθέσουν;

Όχι, η εξέταση μαρτύρων διεξάγεται κατόπιν αιτήματος των διαδίκων ή διατάσσεται αυτεπαγγέλτως (ex officio) από το δικαστήριο (άρθρα 915-916 του Δικαστικού Κώδικα).

2.9 Σε ποιες περιπτώσεις οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν;

Αν ένας μάρτυρας κλητευθεί και αρνηθεί να καταθέσει προβάλλοντας νόμιμους και βάσιμους λόγους, η υπόθεση παραπέμπεται στο δικαστήριο. Η υποχρέωση τήρησης επαγγελματικού απορρήτου εκ μέρους του μάρτυρα θεωρείται βάσιμος λόγος, μεταξύ άλλων (άρθρο 929 του Δικαστικού Κώδικα).

2.10 Μπορεί ένα πρόσωπο που αρνείται τη μαρτυρία να υποστεί κυρώσεις ή να εξαναγκασθεί να καταθέσει;

Κάθε πρόσωπο που κλητεύεται ως μάρτυρας υποχρεούται να εμφανιστεί στο δικαστήριο. Αν δεν εμφανιστεί, το δικαστήριο, κατ' αίτηση ενός από τους διαδίκους, μπορεί να τον κλητεύσει με ένταλμα που θα του επιδοθεί με δικαστικό επιμελητή (άρθρο 925 του Δικαστικού Κώδικα). Μπορεί να επιβληθεί πρόστιμο βάσει του ποινικού δικαίου σε πρόσωπο που έχει κλητευθεί ως μάρτυρας και δεν εμφανίστηκε στο δικαστήριο (άρθρο 926 του Δικαστικού Κώδικα).

2.11 Υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες;

Η μαρτυρική κατάθεση είναι άκυρη εάν δοθεί από πρόσωπο που δεν είναι νομικά ικανό να καταθέσει (άρθρο 961 παράγραφος 1 του Δικαστικού Κώδικα). Ανήλικος κάτω των 15 ετών δεν μπορεί να δώσει ένορκη κατάθεση. Η κατάθεσή του μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο ως πληροφορία (άρθρο 931 παράγραφος 1 του Δικαστικού Κώδικα).

Ανήλικος που διαθέτει την απαραίτητη ευθυκρισία μπορεί να εξεταστεί από τον δικαστή ή από πρόσωπο διορισμένο από τον δικαστή σε οποιαδήποτε διαδικασία τον αφορά, είτε κατόπιν αιτήματος του ίδιου του ανήλικου είτε με διαταγή του δικαστηρίου, παρότι στη δεύτερη περίπτωση ο ανήλικος μπορεί να αρνηθεί να καταθέσει (άρθρο 931 παράγραφοι 3 ως 7 του Δικαστικού Κώδικα).

Οι εξ αίματος κατιόντες συγγενείς δεν μπορούν να εξεταστούν σε υποθέσεις όπου οι εξ αίματος ανιόντες συγγενείς τους έχουν αντίθετα συμφέροντα (άρθρο 931 παράγραφος 2 του Δικαστικού Κώδικα).

2.12 Ποιος είναι ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση μάρτυρα; Υπό ποιους όρους μπορεί ένας μάρτυρας να εξεταστεί με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα;

Οι διάδικοι δεν μπορούν να απευθύνονται ή να διακόπτουν απευθείας τον μάρτυρα, αλλά πρέπει πάντοτε να απευθύνονται στον δικαστή (άρθρο 936 του Δικαστικού Κώδικα). Ο δικαστής μπορεί, είτε ex officio είτε κατόπιν αιτήματος ενός διαδίκου, να θέσει οποιαδήποτε ερώτηση στον μάρτυρα προς διευκρίνιση ή συμπλήρωση των αποδείξεων (άρθρο 938 του Δικαστικού Κώδικα).

Η έμμεση μαρτυρία είναι έγκυρη δεν αντιβαίνει σε καμία νομοθετική διάταξη ή αρχή δικαίου. Επιπλέον, το άρθρο 924 του Δικαστικού Κώδικα προβλέπει ότι ο δικαστής μπορεί να αποφασίσει να λάβει κατάθεση στον τόπο όπου βρίσκεται ο μάρτυρας, όταν ο τελευταίος δεν είναι σε θέση να παραστεί αυτοπροσώπως.

3 Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων

3.1 Στις περιπτώσεις που τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν συγκεντρωθεί με νόμιμο τρόπο από διάδικο, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του;

Αποδείξεις που λαμβάνονται παράνομα δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν κατά τη διαδικασία. Ο δικαστής οφείλει επομένως να μη λάβει υπόψη τα εν λόγω στοιχεία στην απόφασή του. Αποδείξεις που αποκτώνται με τρόπο που συνιστά παραβίαση της ιδιωτικής ζωής, του επαγγελματικού απορρήτου ή του απορρήτου της αλληλογραφίας είναι παράνομα και απαράδεκτα.

3.2 Γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία οι μαρτυρίες των διαδίκων;

Έγγραφα που εκδίδονται από τον ίδιο τον διάδικο δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικά στοιχεία υπέρ του εν λόγω διαδίκου. Μόνο στο εμπορικό δίκαιο μπορεί ένα τιμολόγιο (που έχει γίνει δεκτό από τον πελάτη) σε συναλλαγή πώλησης να χρησιμοποιηθεί ως αποδεικτικό στοιχείο από έμπορο για να αποδείξει το βάσιμο της υπόθεσής του, παρότι πρόκειται για έγγραφο που εξέδωσε ο ίδιος. Λογαριασμοί που έχουν τηρηθεί δεόντως μπορούν να γίνουν δεκτοί από το δικαστήριο ως αποδεικτικά στοιχεία των συναλλαγών μεταξύ εμπόρων.

Μια ομολογία διαδίκου αποτελεί δήλωση ενώπιον του δικαστηρίου από τον ίδιο τον διάδικο ή από τον νόμιμο εκπρόσωπό του. Η ομολογία συνιστά αδιαμφισβήτητη απόδειξη εις βάρος του προσώπου που προβαίνει στην ομολογία.

Τελευταία επικαιροποίηση: 18/11/2015

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Διεξαγωγή αποδείξεων - Βουλγαρία

1 Βάρος της απόδειξης

1.1 Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης;

Οι διάδικοι πρέπει να αποδεικνύουν τους ισχυρισμούς που επικαλούνται, με οποιοδήποτε επιτρεπόμενο αποδεικτικό μέσο προβλέπει ο νόμος, προκειμένου αυτοί να γίνουν δεκτοί από το δικαστήριο. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχουν διάφορα είδη δικονομικών πράξεων, οι οποίες κατηγοριοποιούνται ανάλογα με το στάδιο της δίκης.

Το άρθρο 153 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (GPK) επιβάλλει την απόδειξη όλων των αμφισβητούμενων πραγματικών περιστατικών που είναι κρίσιμα για την εκδίκαση της διαφοράς και της μεταξύ τους αυταιπώδους συνάφειας, και κατά το άρθρο 154 του GPK κάθε διάδικος οφείλει να αποδείξει τα πραγματικά περιστατικά στα οποία βασίζει τις αξιώσεις και τις αντιρρήσεις του.

1.2 Υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά από το βάρος της απόδειξης; Σε ποιες περιπτώσεις; Είναι δυνατό στις περιπτώσεις αυτές να προσκομισθούν αποδείξεις περί της μη ισχύος συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου;

Σύμφωνα με την ισχύουσα εθνική νομοθεσία, τα πραγματικά περιστατικά για τα οποία ο νόμος θεσπίζει νόμιμο τεκμήριο εξαιρούνται από το βάρος της απόδειξης. Σε κάθε περίπτωση, επιτρέπεται η προσκόμιση αποδείξεων για την απόδειξη της ακυρότητας ενός συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου, εκτός από τις περιπτώσεις που απαγορεύεται από τον νόμο (άρθρο 154 παράγραφος 2 του GPK).

Επιπλέον, η εξαίρεση από το βάρος της απόδειξης καταλαμβάνει τα πραγματικά περιστατικά που είναι προδήλως γνωστά στο κοινό και τα οποία λαμβάνει υπόψη το δικαστήριο αυτεπαγγέλτως το δικαστήριο οφείλει να ενημερώσει τους διαδίκους ως προς αυτό (άρθρο 155 του GPK).

Σε συνάρτηση με τα παραπάνω, κατά την έναρξη της δίκης το δικαστήριο πρέπει να συντάξει έναν αναλυτικό κατάλογο με τα πραγματικά περιστατικά που πρέπει να αποδειχθούν, με υπόδειξη του διαδίκου που πρέπει να τα αποδείξει και του διαδίκου που φέρει το βάρος της απόδειξης. Το δικαστήριο αποφασίζει επίσης για τις αιτήσεις διεξαγωγής αποδείξεων που καταθέτουν οι διάδικοι και κάνει δεκτές τις αποδείξεις που συνιστούν κατάλληλη, αποδεκτή και αναγκαία απόδειξη (άρθρο 146 του GPK).

1.3 Σε ποιο βαθμό πρέπει το δικαστήριο να πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ώστε να βασίσει την απόφασή του στην ύπαρξη αυτού του πραγματικού περιστατικού;

Τα πραγματικά περιστατικά που επικαλούνται οι διάδικοι για να στηρίξουν τις αξιώσεις τους πρέπει να τεκμηριώνονται με τα οικεία αποδεικτικά μέσα που ορίζει ο νόμος. Το δικαστήριο πρέπει να εξετάσει κάθε αποδεικτικό στοιχείο για να καθορίσει τη βαρύτητά του στην υπόθεση (δηλαδή, τη διαφορά μεταξύ ενός δημόσιου και ενός ιδιωτικού εγγράφου).

2 Διεξαγωγή αποδείξεων

2.1 Απαιτείται πάντοτε αίτηση διαδίκου για τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή μπορεί ο δικαστής σε ορισμένες περιπτώσεις να πραγματοποιήσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων αυτεπαγγέλτως;

Οι αποδείξεις σε μια αγωγή διεξάγονται στη βάση μιας γραπτής αίτησης του οικείου διαδίκου ή ενός αιτήματος που υποβλήθηκε προφορικά σε συζήτηση, σύμφωνα με τους κανόνες για την εφαρμογή της αρχής της ελεύθερης διάθεσης.

Ωστόσο, όταν το δικαστήριο κρίνει ότι ορισμένες αποδείξεις είναι συναφείς με μια διαφορά, μπορεί να διατάξει αυτεπαγγέλτως τη διεξαγωγή των εν λόγω αποδείξεων.

Στην αίτηση για τη διεξαγωγή αποδείξεων, ο διάδικος παραθέτει τα πραγματικά περιστατικά και τα αποδεικτικά μέσα που θα χρησιμοποιήσει για να τα τεκμηριώσει.

Στην αίτηση χορήγησης άδειας για την εξέταση μαρτύρων, ο διάδικος πρέπει να υποδείξει τις ερωτήσεις που θα τεθούν στον μάρτυρα, το πλήρες ονοματεπώνυμο και τη διεύθυνση του μάρτυρα και την ημερομηνία που επιθυμεί να κλητευτεί ο μάρτυρας.

Η αίτηση υποβολής ερωτήσεων στον αντίδικο πρέπει να περιλαμβάνει τις ερωτήσεις που θα κληθεί να απαντήσει ο διάδικος.

Η αίτηση χορήγησης άδειας για διενέργεια πραγματογνωμοσύνης πρέπει να υποδεικνύει τον τομέα ειδίκευσης του πραγματογνώμονα, το αντικείμενο της γνωμοδότησης και το καθήκον του πραγματογνώμονα.

2.2 Ποιες είναι οι ενέργειες μετά την έγκριση της αίτησης διαδίκου σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων;

Το δικαστήριο εγκρίνει την άδεια διεξαγωγής αποδείξεων και ορίζει προθεσμία για τη διεξαγωγή των αποδείξεων με απόφασή του. Η προθεσμία ξεκινά από την ημερομηνία της συζήτησης στο ακροατήριο, ακόμη και για τον διάδικο που δεν εμφανίστηκε στο δικαστήριο παρότι είχε κλητευτεί νομίμως.

Σύμφωνα με τα άρθρα 131 παράγραφος 1 και 127 παράγραφος 2 του GPK, οι διάδικοι οφείλουν να υποδείξουν τις αποδείξεις και τις συγκεκριμένες περιστάσεις που αυτές τεκμηριώνουν, και να προσκομίσουν όλες τις γραπτές αποδείξεις που διαθέτουν κατά τον χρόνο κατάθεσης της αίτησης και κατά τον χρόνο παραλαβής του υπομνήματος ανταπαντήσεως του εναγομένου.

Σύμφωνα με το άρθρο 158 του GPK, όταν είναι αμφίβολη ή ιδιαίτερα δυσχερής η συγκέντρωση συγκεκριμένων αποδεικτικών στοιχείων, το δικαστήριο μπορεί να ορίσει μια προθεσμία για τη συγκέντρωση των αποδείξεων και να προχωρήσει στη συζήτηση της υπόθεσης χωρίς τις εν λόγω αποδείξεις, σε περίπτωση που δεν έχουν προσκομιστεί μέσα στην καθορισμένη προθεσμία. Οι αποδείξεις μπορούν να διενεργηθούν σε μεταγενέστερο στάδιο της δίκης, εφόσον δεν καθυστερούν ανααιολόγητα τη δίκη.

2.3 Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί το δικαστήριο να απορρίψει αίτηση διαδίκου για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων;

Το δικαστήριο μπορεί να απορρίψει τις αιτήσεις διεξαγωγής αποδείξεων με ειδική απόφαση, εάν τα πραγματικά περιστατικά που προτίθεται να αποδείξει ο διάδικος δεν έχουν καμία συνάφεια με την υπόθεση και οι αιτήσεις διεξαγωγής αποδείξεων δεν είχαν υποβληθεί εγκαίρως. Όταν ένας διάδικος ζητά την εξέταση περισσότερων μαρτύρων για να αποδείξει ένα πραγματικό περιστατικό, το δικαστήριο μπορεί να επιτρέψει την εξέταση ορισμένων μόνον από τους μάρτυρες που έχουν προταθεί. Εάν το επίδικο πραγματικό περιστατικό δεν αποδειχθεί, καλούνται και οι υπόλοιποι μάρτυρες (άρθρο 159 του GPK).

2.4 Ποια είναι τα διάφορα αποδεικτικά μέσα;

Ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας προβλέπει τα εξής αποδεικτικά μέσα:

καταθέσεις μαρτύρων, που διέπονται από τις διατάξεις των άρθρων 163 έως 174

εξηγήσεις των διαδίκων

ομολογία συγκεκριμένου γεγονότος

σε απάντηση συγκεκριμένων ερωτήσεων

οι ισχυρισμοί των διαδίκων διέπονται από τις διατάξεις των άρθρων 175 ως 177 του GPK

έγγραφο απόδειξη, που διέπεται από τις διατάξεις των άρθρων 178 ως 194 του GPK:

δημόσια έγγραφα

ιδιωτικά έγγραφα.

Έγγραφα αποδείξεις μπορούν να προσκομίσουν και οι δύο διάδικοι, αλλά μπορεί επίσης να τις ζητήσει το δικαστήριο. Οι γραπτές αποδείξεις μπορούν να προσκομίζονται σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή. Στην τελευταία περίπτωση, εκτός από το εκτύπωμα το δικαστήριο μπορεί να ζητήσει να υποβληθεί το έγγραφο σε ηλεκτρονική μορφή. Εάν ο διάδικος προσκομίσει αντίγραφο ενός εγγράφου, μπορεί επίσης να κληθεί να προσκομίσει το πρωτότυπο έγγραφο (άρθρο 183 του GPK).

Τα έγγραφα κατά κανόνα υποβάλλονται στη βουλγαρική γλώσσα. Έγγραφα που υποβάλλονται σε ξένη γλώσσα πρέπει να συνοδεύονται από μια ακριβή μετάφραση στη βουλγαρική γλώσσα, πιστοποιημένη από τον διάδικο.

Σύμφωνα με το άρθρο 187 του GPK, εάν το δικαστήριο μπορεί να αποκτήσει ευχερώς εκτυπωμένο υλικό, αρκεί να του υποδειχθεί ο τόπος δημοσίευσης αυτού του υλικού.

Το δικαστήριο μπορεί να διατάξει τους διαδίκους ή τρίτους που δεν μετέχουν στην υπόθεση να προσκομίσουν ορισμένες έγγραφες αποδείξεις. Σύμφωνα με τα άρθρα 190 και 192 του GPK, κάθε διάδικος μπορεί να ζητήσει από το δικαστήριο να το πράξει, και το δικαστήριο βασίζει την απόφασή του σε όλες τις

αποδείξεις που έχει στη διάθεσή του. Για την απόκτηση έγγραφων αποδείξεων από πρόσωπο που δεν μετέχει στη δίκη, πρέπει να κατατεθεί στο δικαστήριο μια ειδική γραπτή αίτηση. Αντίγραφο της αίτησης παρέχεται στον υπόψη τρίτο.

Παρότι οι διάδικοι έχουν νομική υποχρέωση να προσκομίσουν αποδείξεις, μπορούν να αρνηθούν να το πράξουν εάν ένα έγγραφο αφορά την προσωπική τους ζωή ή την προσωπική ζωή μέλους της οικογένειάς τους ή εάν η προσκόμιση των αποδείξεων θα τους εξέθετε σε κίνδυνο στιγματισμού ή ποινικής δίωξης. Σε αυτή την περίπτωση, εάν πληρούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις, το δικαστήριο μπορεί να διατάξει τον διάδικο να προσκομίσει αποσπάσματα του εγγράφου.

Σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, ένας διάδικος μπορεί να προβάλει ένσταση γνησιότητας ενός εγγράφου που έχει κατατεθεί από τον αντίδικο, υποχρεωτικά όμως έως τον χρόνο υποβολής της αντίκρουσής του στον ισχυρισμό του αντιδίκου. Εάν το έγγραφο προσκομιστεί σε συζήτηση, πρέπει να προσβληθεί πριν από το τέλος της συζήτησης. Εάν ο αντίδικος προτίθεται να κάνει χρήση του προσβαλλόμενου εγγράφου, το δικαστήριο διατάσσει την έρευνα της γνησιότητάς του. Το βάρος της απόδειξης φέρει ο διάδικος που προβάλλει την ένσταση γνησιότητας του εγγράφου. Εάν το προσβαλλόμενο έγγραφο δεν φέρει την υπογραφή του διαδίκου που προσβάλλει τη γνησιότητά του, το βάρος της απόδειξης φέρει ο διάδικος που προσκόμισε το έγγραφο. Μετά τη διεξαγωγή της έρευνας για την εξακρίβωση της γνησιότητας του προσβαλλόμενου εγγράφου, το δικαστήριο αποφασίζει αν είναι γνήσιο ή πλαστό. Το δικαστήριο μπορεί να εντάξει την εν λόγω κρίση του στην απόφαση που εκδίδει επί της υπόθεσης (άρθρα 193 και 194 του GPK).

Οι κανόνες που διέπουν την πραγματογνωμοσύνη ορίζονται στα άρθρα 195 ως 203 του GPK.

Πραγματογνώμονες διορίζονται έπειτα από αίτημα των διαδίκων ή από το δικαστήριο ενεργώντας αυτεπαγγέλτως. Οι πραγματογνώμονες προσκομίζουν τις εκθέσεις τους τουλάχιστον μια εβδομάδα πριν από την προγραμματισμένη ημερομηνία της συζήτησης στην οποία πρέπει να εισαχθεί η έκθεση.

Εάν προσβληθεί το πόρισμα του πραγματογνώμονα, το δικαστήριο μπορεί να διορίσει έναν άλλον πραγματογνώμονα ή περισσότερους πραγματογνώμονες. Το δικαστήριο μπορεί επίσης να ζητήσει από τον πραγματογνώμονα να αναθεωρήσει τη γνώμη του ή να παράσχει δεύτερη γνώμη επί του θέματος.

Οι κανόνες που διέπουν την αυτοψία και την ταυτοποίηση ορίζονται στα άρθρα 204 ως 206 του GPK.

Το δικαστήριο, έπειτα από αίτημα διαδίκου ή κατά τη διακριτική του ευχέρεια, μπορεί να διατάξει τη διενέργεια αυτοψίας σε ακίνητη ή κινητή περιουσία και την ταυτοποίηση ενός προσώπου με ή χωρίς την συμμετοχή μαρτύρων και πραγματογνωμόνων διορισμένων από το δικαστήριο.

Η αυτοψία και η ταυτοποίηση είναι μέθοδοι συλλογής και επαλήθευσης αποδεικτικών στοιχείων. Εμπίπτουν στην αρμοδιότητα ολόκληρης της σύνθεσης και μπορούν να ανατεθούν σε μέλος του δικαστηρίου ή σε άλλο δικαστήριο.

Το δικαστήριο ενημερώνει τους διαδίκους για τον ημερομηνία και τον τόπο της αυτοψίας. Συντάσσεται πρακτικό της αυτοψίας, στο οποίο ορίζονται αναλυτικά τα ευρήματα της αυτοψίας, οι εξηγήσεις του πραγματογνώμονα και οι καταθέσεις των μαρτύρων που εξετάστηκαν στον τόπο της αυτοψίας.

2.5 Ποιες είναι οι μέθοδοι συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων από την κατάθεση μαρτύρων και σε τι διαφέρουν από τη συγκέντρωση αποδείξεων που προέρχονται από πραγματογνώμονα; Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν την υποβολή γραπτών αποδεικτικών στοιχείων και εκθέσεων/γνωμοδοτήσεων πραγματογνωμόνων ;

Η απόδειξη με μάρτυρες διεξάγεται με την κατάθεση των μαρτύρων. Γραπτές καταθέσεις μαρτύρων δεν γίνονται δεκτές. Τα πορίσματα της πραγματογνωμοσύνης υποβάλλονται γραπτώς τουλάχιστον μια εβδομάδα πριν από την προγραμματισμένη ημερομηνία της συζήτησης και έπειτα εξετάζονται στο δικαστήριο και γίνονται δεκτά ως αποδείξεις. Το δικαστήριο και οι διάδικοι μπορούν να υποβάλουν ερωτήσεις στους πραγματογνώμονες.

2.6 Υπάρχουν αποδεικτικά μέσα με μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τα άλλα;

Το εθνικό δικονομικό δίκαιο δεν αποδίδει μεγαλύτερη βαρύτητα σε ορισμένα είδη απόδειξης έναντι άλλων. Οι αποδείξεις εξετάζονται αυτοτελώς και συνολικά κατά την ημερομηνία εκτίμησης των πραγματικών περιστατικών που έχουν αποδειχθεί και καθορίζουν το βάσιμο της αγωγής.

2.7 Είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών;

Σε ορισμένες περιπτώσεις που ορίζονται ρητά στον νόμο, για παράδειγμα για την επικύρωση νόμιμων συναλλαγών για τις οποίες απαιτείται γραπτή πράξη, επιτρέπεται μόνον η έγγραφη απόδειξη. Η μαρτυρία δεν επιτρέπεται στις παρακάτω περιπτώσεις: άρνηση του περιεχομένου ενός δημόσιου εγγράφου ομολογία περιστάσεων για την απόδειξη των οποίων απαιτείται η προσκόμιση γραπτών πράξεων επικύρωση συμβάσεων αξίας που υπερβαίνει το ποσό των 5000 BGN (βουλγαρικών λεβ), εκτός αν η σύμβαση είχε συναφθεί μεταξύ συζύγων, ανιόντων ή καπνόντων σε ευθεία γραμμή, συγγενών εξ αίματος έως τον τέταρτο βαθμό ή συγγενών εξ αγχιστείας έως και τον δεύτερο βαθμό συγγένειας διευθέτηση χρηματικών υποχρεώσεων που έχουν δημιουργηθεί με γραπτή απόφαση επικύρωση γραπτών συμφωνητικών στα οποία συμβάλλεται ο διάδικος που ζητά την άδεια εξέτασης μαρτύρων ή για την τροποποίηση ή ακύρωση των εν λόγω συμφωνητικών άρνηση του περιεχομένου ενός ιδιωτικού εγγράφου που έχει συνταχθεί από τον διάδικο.

2.8 Οι μάρτυρες υποχρεούνται από το νόμο να καταθέσουν;

Κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί να καταθέσει, εκτός αν ρητά εξαιρείται από την υποχρέωση μαρτυρίας κατά τον νόμο.

2.9 Σε ποιες περιπτώσεις οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν;

Εκτός από τους συνηγόρους των διαδίκων ή τους διαμεσολαβητές στη διαφορά, μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν τα εξής πρόσωπα: οι ανιόντες ή οι καπνόντες των διαδίκων σε ευθεία γραμμή, τα αδέρφια τους, οι συγγενείς εξ αγχιστείας πρώτου βαθμού, οι σύζυγοι, οι πρώην σύζυγοι ή οι αναγνωρισμένοι σύντροφοι κατά το κοινό δίκαιο (άρθρο 166 του GPK). Το δικαστήριο αξιολογεί τη μαρτυρία εν όψει όλων των υπόλοιπων διαθέσιμων πληροφοριών που έχει για την υπόθεση και λαμβάνει υπόψη οποιοδήποτε συμφέρον μπορεί να έχει ο μάρτυρας στην υπόθεση.

2.10 Μπορεί ένα πρόσωπο που αρνείται τη μαρτυρία να υποστεί κυρώσεις ή να εξαναγκασθεί να καταθέσει;

Σύμφωνα με το άρθρο 163 του GPK, οι μάρτυρες πρέπει να προσέλθουν στο δικαστήριο και να καταθέσουν. Ο μάρτυρας που έχει νόμιμους λόγους να μην καταθέσει ή να μην απαντήσει σε συγκεκριμένες ερωτήσεις, πρέπει να δηλώσει γραπτώς τους λόγους στο δικαστήριο πριν από τη συζήτηση στην οποία πρόκειται να καταθέσει, προσκομίζοντας τα αναγκαία δικαιολογητικά. (άρθρο 167 του GPK). Η μη συμμόρφωση με την κλήτευση και η μη προσέλευση στο δικαστήριο επισείει πρόστιμο και το δικαστήριο μπορεί επίσης να διατάξει τη βίαιη προσαγωγή του μάρτυρα στο δικαστήριο από τη δικαστική αστυνομία.

2.11 Υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες;

Αποδείξεις μπορούν να συγκεντρωθούν από όλους τους μετέχοντες στη δίκη, εκτός από όσους παρατίθενται στο εδάφιο 6B, ακόμη και αν στερούνται τη νομική ικανότητα ή δεν έχουν συμφέρον στην έκβαση της διαφοράς. Το δικαστήριο αξιολογεί τις καταθέσεις των μαρτύρων λαμβάνοντας υπόψη τη νομική ανικανότητα ή το συμφέρον του μάρτυρα στην υπόθεση.

2.12 Ποιος είναι ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση μάρτυρα; Υπό ποιούς όρους μπορεί ένας μάρτυρας να εξεταστεί με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα;

Η απόδειξη με μάρτυρες διεξάγεται έπειτα από αίτημα των διαδίκων ή αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο. Η κλήση του μάρτυρα επιδιέχεται στη διεύθυνση που υποδεικνύει ο διάδικος ο οποίος καλεί τον μάρτυρα. Εάν η διεύθυνση είναι εσφαλμένη, το δικαστήριο ορίζει προθεσμία για να υποδείξει ο διάδικος μια νέα διεύθυνση.

Κάθε μάρτυρας που έχει κλητευτεί νομίμως και προσέρχεται στο δικαστήριο εξετάζεται ξεχωριστά, με παρουσία των διαδίκων. Οι μάρτυρες μπορούν να εξεταστούν περισσότερες από μια φορές. Το δικαστήριο αξιολογεί την κατάθεση του μάρτυρα εν όψει όλων των άλλων αποδείξεων που έχουν συγκεντρωθεί για την υπόθεση. Σύμφωνα με το άρθρο 170 του GPK, πριν από την εξέταση, το δικαστήριο ενημερώνει τους μάρτυρες για τις συνέπειες της ψευδορκίας και καταγράφει τα προσωπικά στοιχεία τους. Όταν το δικαστήριο έχει επιτακτικό λόγο προς τούτο, μπορεί να εξετάσει τον μάρτυρα πριν από την προγραμματισμένη ημερομηνία της συζήτησης ή εξωδικαστικά. Οι διάδικοι κλητεύονται να παραστούν στην εξέταση. Ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας δεν

προβλέπει την εξέταση μαρτύρων με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα. Όταν πρέπει να συγκεντρωθούν αποδείξεις σε άλλη δικαστική περιφέρεια, το δικαστήριο μπορεί να αναθέσει το εν λόγω καθήκον στο κατά τόπον αρμόδιο περιφερειακό δικαστήριο (*rayonen sad*) (άρθρο 25 του GPK).

3 Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων

3.1 Στις περιπτώσεις που τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν συγκεντρωθεί με νόμιμο τρόπο από διάδικο, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του;

Οι αποδείξεις που έχουν αποκτηθεί παράνομα ή αποδεικνύονται πλαστές κατόπιν ένστασης γνησιότητας σύμφωνα με τη διαδικασία της προσβολής εγγράφων, δεν λαμβάνονται υπόψη για την έκδοση της απόφασης. Οι εν λόγω αποδείξεις μπορεί να αποκλειστούν από την υπόθεση. Η ίδια διαδικασία ισχύει για τις αποδείξεις που προσκομίστηκαν και διαπιστώθηκε ότι δεν είναι συναφείς με τη διαφορά.

3.2 Γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία οι μαρτυρίες των διαδίκων;

Η κατάθεση ενός διαδίκου μπορεί να γίνει δεκτή ως απόδειξη εάν έχει ληφθεί σύμφωνα με τη διαδικασία που ορίζεται στο άρθρο 176 του GPK, δηλαδή, σε περίπτωση που το δικαστήριο έχει διατάξει τον διάδικο να εμφανιστεί αυτοπροσώπως και να παράσχει εξηγήσεις που είναι συναφείς με τις περιστάσεις της υπόθεσης.

Τελευταία επικαιροποίηση: 18/12/2018

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Διεξαγωγή αποδείξεων - Τσεχική Δημοκρατία

1 Βάρος της απόδειξης

1.1 Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης;

Το βάρος της απόδειξης απορρέει από το «βάρος του ισχυρισμού», που επί της ουσίας καθορίζεται από τη νομική διάταξη στη βάση της οποίας θα επιβληθεί ένα δικαίωμα ενώπιον του δικαστηρίου ιδίως, πρόκειται για το πλέγμα των πραγματικών περιστατικών των οποίων πρέπει να γίνει επίκληση σε μια συγκεκριμένη υπόθεση. Ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας ορίζει ότι ο κάθε διάδικος οφείλει να αποδείξει τις αξιώσεις του προσδιορίζοντας τις οικείες αποδείξεις – η εν λόγω υποχρέωση είναι γνωστή ως «βάρος της απόδειξης». Ο γενικός κανόνας είναι ότι κάθε πρόσωπο που προβάλλει μια αξίωση ως προς μια συγκεκριμένη υπόθεση φέρει το βάρος της απόδειξης.

Όλοι οι διάδικοι οφείλουν να εκπληρώσουν την υποχρέωση του βάρους του ισχυρισμού και της απόδειξης στο μέτρο των αξιώσεών τους. Εάν τα πραγματικά περιστατικά που επικαλείται ένας διάδικος και τα αποδεικτικά στοιχεία που προτείνει είναι ανακριβή, το δικαστήριο υποχρεούται να ενημερώσει σχετικά τον διάδικο.

Εάν το δικαστήριο κρίνει ότι τα πραγματικά περιστατικά που αξιώνει οποιοσδήποτε διάδικος δεν έχουν αποδειχθεί σε δίκη κατ' αντιμωλιάν, το δικαστήριο οφείλει να ενημερώσει τον εν λόγω διάδικο ότι πρέπει να προταθούν αποδείξεις προς υποστήριξη όλων των αξιώσεων και ότι εάν ο εν λόγω διάδικος δεν εκπληρώσει την εν λόγω υποχρέωση μπορεί να ηττηθεί. Ωστόσο, το δικαστήριο καλείται να πραγματοποιεί την εν λόγω ενημέρωση μόνον στις συζητήσεις στο ακροατήριο και όχι με δικαστικά έγγραφα προς τους διαδίκους (λ.χ. με κλήτευση).

1.2 Υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά από το βάρος της απόδειξης; Σε ποιες περιπτώσεις; Είναι δυνατό στις περιπτώσεις αυτές να προσκομισθούν αποδείξεις περί της μη ισχύος συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου;

Δεν απαιτείται η προσκόμιση αποδείξεων για πραγματικά περιστατικά που είναι ευρέως γνωστά (δηλαδή για πραγματικά περιστατικά που είναι γνωστά σε μια ευρεία ομάδα ανθρώπων σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο) ή για περιστατικά που είναι γνωστά στο δικαστήριο από τις δραστηριότητές του, καθώς και για τη νομοθεσία που έχει δημοσιευθεί ή μνημονευθεί στη Συλλογή Νόμων της Τσεχικής Δημοκρατίας. Το δικαστήριο μπορεί να αποκτήσει γνώση του αλλοδαπού δικαίου με δική του έρευνα, μέσω υπομνήματος του Υπουργείου Δικαιοσύνης έπειτα από αίτημα του δικαστηρίου ή μέσω γνωμοδότησης πραγματογνώμονα ή αιτήματος σύμφωνα με τις διεθνείς συνθήκες. Όλα τα εν λόγω πραγματικά περιστατικά μπορεί να ανατραπούν με πρόταση διεξαγωγής αποδείξεων.

Για ορισμένες κατηγορίες πραγματικών περιστατικών, ο νόμος μπορεί να θεσπίζει νόμιμο τεκμήριο. Μπορεί να διατίθενται μαχητά τεκμήρια που να επιτρέπουν την ανταπόδειξη, και κατ' εξαίρεση, αμάχητα τεκμήρια που να μην επιτρέπουν την ανταπόδειξη. Το δικαστήριο θεωρεί ότι ένα μαχητό τεκμήριο έχει αποδειχθεί εάν κανείς διάδικος δεν προτείνει αποδείξεις για να αντικρούσει το τεκμήριο και επομένως δεν επιτύχει την ανταπόδειξη κατά τη διάρκεια της δίκης. Ως προς ορισμένα μαχητά τεκμήρια, η ανταπόδειξη επιτρέπεται μόνον εντός μιας νόμιμης προθεσμίας.

Το δικαστήριο δεσμεύεται από τις αποφάσεις των αρμόδιων αρχών περί τέλεσης ενός ποινικού αδικήματος, παραπτώματος ή άλλης διοικητικής παράβασης που τιμωρείται βάσει ειδικών κανονισμών και τις αποφάσεις για το πρόσωπο που την τέλεσε. Το δικαστήριο δεσμεύεται επίσης από τις αποφάσεις περί καθορισμού της προσωπικής κατάστασης. Ωστόσο, το δικαστήριο δεν δεσμεύεται από απόφαση περί τέλεσης ενός αδικήματος ή από απόφαση για το υπαίτιο πρόσωπο εάν η απόφαση εκδόθηκε στο πλαίσιο της επί τόπου διαδικασίας. Το δικαστήριο δεν δεσμεύεται από καμιά άλλη ποινική απόφαση ή απόφαση επί διοικητικής παράβασης.

Ειδικός τύπος μαχητών τεκμηρίων είναι τα πραγματικά περιστατικά που υποδεικνύουν την άμεση ή έμμεση διακριτική μεταχείριση σε βάρος του διαδίκου λόγω φύλου, φυλής, θρησκείας ή άλλων περιστάσεων. Σ' αυτή την περίπτωση το βάρος της απόδειξης φέρει ο αντίδικος, που καλείται να αποδείξει ότι ο διάδικος δεν υπέστη τη διακριτική μεταχείριση.

Οι πράξεις που εκδίδονται από τα δικαστήρια της Τσεχικής Δημοκρατίας ή άλλη κρατική αρχή στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς τους και οι πράξεις που ο νόμος κηρύσσει δημόσιες συνιστούν επιβεβαιωμένα κανονισμό ή δήλωση της αρχής που εξέδωσε την πράξη (εκτός αν άλλως αποδειχθεί), και επίσης επιβεβαιώνουν την αλήθεια των πραγματικών περιστατικών που επιβεβαιώνονται ή πιστοποιούνται σ' αυτές. Το βάρος της απόδειξης των πραγματικών περιστατικών που αποδεικνύονται με δημόσια έγγραφα φέρει ο διάδικος που προτίθεται να προσβάλει τη γνησιότητα των εν λόγω δημόσιων εγγράφων. Αντιθέτως, σε περίπτωση ιδιωτικών εγγράφων, το βάρος της απόδειξης φέρει ο διάδικος που τα επικαλείται. Εάν ο διάδικος τεκμηριώσει τις αξιώσεις του με ιδιωτικό έγγραφο και ο αντίδικος προσβάλει τη γνησιότητα ή την ορθότητα αυτού, το βάρος της απόδειξης μετατίθεται εκ νέου στον διάδικο που έχει προτείνει την εν λόγω απόδειξη, ο οποίος στη συνέχεια πρέπει να τεκμηριώσει τις αξιώσεις του με άλλον τρόπο.

Κατά κανόνα, οι ταυτόσημες αξιώσεις των διαδίκων δεν χρειάζονται απόδειξη και το δικαστήριο τις αντιμετωπίζει ως δικαστικά ευρήματα.

1.3 Σε ποιο βαθμό πρέπει το δικαστήριο να πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ώστε να βασίσει την απόφασή του στην ύπαρξη αυτού του πραγματικού περιστατικού;

Στις δίκες εφαρμόζεται η αρχή της ελεύθερης εκτίμησης των αποδείξεων, δηλαδή ο νόμος δεν ορίζει τα ακριβή όρια που καθορίζουν πότε ένα δικαστήριο πρέπει να κάνει δεκτό ένα πραγματικό περιστατικό ως αποδεδειγμένο ή όχι. Ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας ορίζει ότι «το δικαστήριο αξιολογεί τις αποδείξεις κατά τη διακριτική του ευχέρεια, εξετάζει κάθε αποδεικτικό στοιχείο ξεχωριστά και όλες τις αποδείξεις στο κοινό τους πλαίσιο το δικαστήριο λαμβάνει δεόντως υπόψη κάθε τι που προκύπτει κατά τη διάρκεια της δίκης, περιλαμβανομένων των πραγματικών περιστατικών που πρόβαλαν οι διάδικοι».

Το δικαστήριο εκδίδει την απόφασή του σύμφωνα με τα ευρήματά του. Από τα ευρήματα προκύπτει μια κατάσταση για την οποία δεν υπάρχουν εύλογες ή θεμιτές αμφιβολίες.

Εν γένει, εάν από την εκτίμηση των αποδεικτικών στοιχείων προκύψει ότι δεν είναι εφικτή η επιβεβαίωση ή η άρνηση της αλήθειας των ισχυρισμών, η απόφαση θα εκδοθεί κατά του διαδίκου που έπρεπε να αποδείξει την αλήθεια των ισχυρισμών του.

2 Διεξαγωγή αποδείξεων

2.1 Απαιτείται πάντοτε αίτηση διαδίκου για τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή μπορεί ο δικαστής σε ορισμένες περιπτώσεις να πραγματοποιήσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων αυτεπαγγέλτως;

Γενική αρχή στις δίκες κατ' αντιμωλιαν είναι ότι το δικαστήριο διεξάγει μόνον τις αποδείξεις που προτείνουν οι διάδικοι. Ωστόσο, το δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει ότι ορισμένες αποδείξεις δεν θα διεξαχθούν – κατά κανόνα εάν κρίνει ότι το επίδικο πραγματικό περιστατικό έχει αποδειχθεί. Το δικαστήριο μπορεί επίσης να διεξάγει άλλες αποδείξεις από αυτές που έχουν προτείνει οι διάδικοι σε υποθέσεις που είναι αναγκαία η απόδειξη των πραγματικών περιστατικών και εφόσον προκύπτει από το περιεχόμενο του φακέλου. Εάν οι διάδικοι δεν προσδιορίσουν τις αποδείξεις που απαιτούνται για την τεκμηρίωση των αξιώσεών τους, το δικαστήριο βασίζει την εξέταση των πραγματικών περιστατικών στις αποδείξεις που έχουν διεξαχθεί. Το δικαστήριο μπορεί επίσης να θεωρήσει τις ταυτόσημες αξιώσεις των διαδίκων ως δικαστικά ευρήματα.

Αντιθέτως, στη διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας, δηλαδή σε υποθέσεις στις οποίες η δίκη μπορεί να ξεκινήσει από το δικαστήριο αυτεπαγγέλτως, καθώς και σε ορισμένες άλλες διαδικασίες, το δικαστήριο υποχρεούται επίσης να διεξάγει και άλλες αποδείξεις που είναι αναγκαίες για την απόδειξη των πραγματικών περιστατικών, εκτός από όσες έχουν προτείνει οι διάδικοι.

2.2 Ποιες είναι οι ενέργειες μετά την έγκριση της αίτησης διαδίκου σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων;

Το δικαστήριο διεξάγει αποδείξεις κατά τη διάρκεια των συζητήσεων στο ακροατήριο. Εάν είναι εφικτό, μπορεί να ζητηθεί από άλλο δικαστήριο η διεξαγωγή αποδείξεων, ή ο πρόεδρος της σύνθεσης, με εντολή του τμήματος, μπορεί να διεξάγει τις αποδείξεις εκτός της συζήτησης (αυτό επίσης εξαρτάται από το είδος της απόδειξης, κ.ο.κ.). Οι διάδικοι έχουν δικαίωμα να είναι παρόντες κατά τη διεξαγωγή των αποδείξεων. Τα αποτελέσματα της διεξαγωγής των αποδείξεων πρέπει πάντοτε να γνωστοποιούνται μετά τη συζήτηση. Οι διάδικοι έχουν το δικαίωμα να σχολιάσουν κάθε αποδεικτικό στοιχείο που κατατέθηκε.

2.3 Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί το δικαστήριο να απορρίψει αίτηση διαδίκου για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων;

Το δικαστήριο αποφασίζει ποιες αποδείξεις θα διεξαγάγει. Η απόφαση του δικαστηρίου να μην εξετάσει συγκεκριμένες αποδείξεις που έχουν προταθεί πρέπει να είναι δεόντως τεκμηριωμένη. Γενικά, το δικαστήριο δεν διεξάγει αποδείξεις που κατά την κρίση του δεν μπορούν να βοηθήσουν στη διαλεύκανση της υπόθεσης (με σκοπό την αποτροπή της άσκοπης διεξαγωγής αποδείξεων) ούτε διεξάγει αποδείξεις που θα ήταν δυσανάλογα δαπανηρές σε σχέση με το ποσό της επίδικης αξίωσης ή σε περίπτωση που το ποσό της αξίωσης δεν μπορεί να καθοριστεί καθόλου. Οι διάδικοι οφείλουν να προτείνουν συγκεκριμένες αποδείξεις, δηλαδή να κατονομάσουν τους μάρτυρες, να παράσχουν άλλες πληροφορίες ταυτοποίησης και να ορίσουν τις αξιώσεις ως προς τις οποίες θα καταθέσει ο μάρτυρας, προκειμένου να μπορέσει το δικαστήριο να αξιολογήσει με σαφήνεια ποιες αποδείξεις θα διεξαγάγει οι διάδικοι οφείλουν επίσης να προσδιορίσουν τις γραπτές αποδείξεις ή να ορίσουν την έκταση του ζητήματος επί του οποίου θα αποφανθεί ένας πραγματογνώμονας με τη γνωμοδότησή του.

2.4 Ποια είναι τα διάφορα αποδεικτικά μέσα;

Όλα τα μέσα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τον καθορισμό των πραγματικών περιστατικών μιας υπόθεσης μπορεί να χρησιμοποιηθούν ως αποδείξεις. Σ' αυτά περιλαμβάνονται ιδίως: η εξέταση μαρτύρων, η πραγματογνωμοσύνη, οι εκθέσεις και οι δηλώσεις των αρχών και των φυσικών και νομικών προσώπων, οι πράξεις των συμβολαιογράφων και των δικαστικών επιμελητών και άλλα έγγραφα, η εξέταση και η υποβολή ερωτήσεων στους διαδίκους.

2.5 Ποιες είναι οι μέθοδοι συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων από την κατάθεση μαρτύρων και σε τι διαφέρουν από τη συγκέντρωση αποδείξεων που προέρχονται από πραγματογνώμονα; Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν την υποβολή γραπτών αποδεικτικών στοιχείων και εκθέσεων/γνωμοδοτήσεων πραγματογνωμόνων;

Κάθε φυσικό πρόσωπο που δεν είναι διάδικος σε δίκη υποχρεούται να προσέλθει στο δικαστήριο εάν κλητευθεί και να καταθέσει ως μάρτυρας. Ο μάρτυρας καταθέτει για όσα έχει βιώσει και αντιληφθεί. Οφείλει να πει την αλήθεια και να μην αποκρύψει κανένα στοιχείο. Οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν μόνον σε περιπτώσεις που η εν λόγω κατάθεση θα επέφερε τον κίνδυνο ποινικής δίωξης των ιδίων ή των οικείων τους το δικαστήριο αποφασίζει για το αν είναι δικαιολογημένοι οι λόγοι άρνησης της κατάθεσης. Κατά την έναρξη της εξέτασης, πρέπει να εξακριβωθεί η ταυτότητα του μάρτυρα και οι περιστάσεις που θα μπορούσαν να επηρεάσουν την αξιοπιστία του. Οι μάρτυρες θα πρέπει επίσης να ενημερωθούν για τη σπουδαιότητα της κατάθεσής τους, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους και τις ποινικές συνέπειες της ψευδομαρτυρίας. Ο πρόεδρος της σύνθεσης ζητά από τους μάρτυρες να περιγράψουν όλα όσα γνωρίζουν για το υπό διερεύνηση θέμα. Στη συνέχεια ο δικαστής τους θέτει τις ερωτήσεις που είναι αναγκαίες για τη συμπλήρωση και διευκρίνιση της κατάθεσής τους. Ερωτήσεις μπορούν επίσης να θέσουν τα μέλη του τμήματος και, με την άδεια του προέδρου, οι διάδικοι και οι πραγματογνώμονες.

Η προσκόμιση αποδείξεων μέσω πραγματογνωμόνων είναι διαφορετική, κυρίως επειδή στις περισσότερες περιπτώσεις οι πραγματογνώμονες συντάσσουν γραπτή έκθεση πραγματογνωμοσύνης και στη συνέχεια κατά κανόνα τη σχολιάζουν προφορικά. Η απόδειξη με πραγματογνωμοσύνη διεξάγεται όποτε απαιτείται η αξιολόγηση περιστάσεων που προϋποθέτουν εμπειρογνώσια. Η έκθεση πραγματογνωμοσύνης αποτελείται από τρία μέρη: το εύρημα, στο οποίο ο πραγματογνώμονας περιγράφει τις περιστάσεις που έχει εξετάσει τη γνωμοδότηση, που περιλαμβάνει την εκτίμηση του πραγματογνώμονα (τα πορίσματα του πραγματογνώμονα) και τη ρήτρα του πραγματογνώμονα. Κατά κανόνα, οι πραγματογνώμονες θέτουν συγκεκριμένες ερωτήσεις που ορίζει το δικαστήριο, εκτός αν η πραγματογνωμοσύνη υπόκειται σε νομικούς περιορισμούς (ειδικά στο πεδίο του εταιρικού δικαίου). Οι πραγματογνώμονες διορίζονται από το δικαστήριο κατόπιν επιλογής από ένα μητρώο πραγματογνωμόνων και διερμηνέων (που τηρείται από τα περιφερειακά δικαστήρια). Οι πραγματογνώμονες δικαιούνται χρηματική αποζημίωση για την κατάρτιση μιας εκτίμησης ή γνωμοδότησης, εφόσον ορίζεται από την οικεία νομοθεσία. Ο πρόεδρος της σύνθεσης μπορεί να διατάξει έναν διάδικο ή άλλο πρόσωπο να παραστεί ενώπιον του πραγματογνώμονα, να του προσκομίσει τα αναγκαία στοιχεία, να του παράσχει τις αναγκαίες εξηγήσεις, να υποβληθεί σε ιατρική ή αιματολογική εξέταση ή να πράξει ή να δεχθεί οτιδήποτε είναι αναγκαίο για την υποβολή της γνωμοδότησης.

Η έκθεση πραγματογνωμοσύνης μπορεί επίσης να υποβληθεί από διάδικο. Εάν η έκθεση πραγματογνωμοσύνης που έχει υποβληθεί από διάδικο περιέχει όλα τα απαιτούμενα στοιχεία και μια ρήτρα του με την οποία ο πραγματογνώμονας δηλώνει ότι γνωρίζει τις επιπτώσεις μιας σκόπιμα ψευδούς έκθεσης πραγματογνωμοσύνης, οι αποδείξεις θα ληφθούν υπόψη σαν να είχε ζητήσει το δικαστήριο την πραγματογνωμοσύνη. Το δικαστήριο επιτρέπει στον πραγματογνώμονα από τον οποίο ένας διάδικος έχει ζητήσει τη σύνταξη έκθεσης να συμβουλευτεί τον φάκελο ή άλλως του επιτρέπει να λάβει γνώση των πληροφοριών που απαιτούνται για τη σύνταξη της έκθεσης πραγματογνωμοσύνης.

Οι μάρτυρες καταθέτουν για τα πραγματικά περιστατικά που υπέπεσαν στην άμεση αντίληψή τους, ενώ οι πραγματογνώμονες εκφέρουν τη γνώμη τους μόνον σε τομείς όπου η εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών προϋποθέτει εμπειρογνώσια. Τα πορίσματα του πραγματογνώμονα δεν υπόκεινται σε δικαστική εκτίμηση ως προς την ορθότητά τους το δικαστήριο αξιολογεί την πειστικότητα της γνωμοδότησης ως προς την πληρότητά της σε συνάρτηση με τις ως προς αυτήν ισχύουσες επιταγές, τη συνεκτικότητα του περιεχομένου της και τη συμβατότητά της με τις υπόλοιπες αποδείξεις που έχουν διεξαχθεί.

Η έγγραφη απόδειξη διεξάγεται με ανάγνωση του εγγράφου ή του αποσπάσματος του εγγράφου ή με κοινοποίηση του περιεχομένου αυτού, κατά τη συζήτηση από τον πρόεδρο της σύνθεσης. Ο πρόεδρος της σύνθεσης μπορεί να απαιτήσει από τον διάδικο που έχει στην κατοχή του ένα έγγραφο το οποίο είναι απαραίτητο αποδεικτικό στοιχείο, να το προσκομίσει ή μπορεί να λάβει το εν λόγω έγγραφο από άλλο δικαστήριο, αρχή ή νομικό πρόσωπο.

2.6 Υπάρχουν αποδεικτικά μέσα με μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τα άλλα;

Δεν προκρίνονται συγκεκριμένες μέθοδοι απόδειξης, αν και ορισμένα αποδεικτικά μέσα μπορεί να χρησιμοποιηθούν μόνον εφόσον καταστεί ανέφικτη η διεξαγωγή των νόμιμων αποδείξεων (κατά κανόνα, διάφορες πράξεις που καταρτίζονται υποχρεωτικά γραπτώς – μόνον, για παράδειγμα, σε περίπτωση καταστροφής, μπορούν να αποκτηθούν με άλλον τρόπο, λ.χ. με εξέταση μαρτύρων). Η διεξαγωγή αποδείξεων με την εξέταση ενός διαδίκου ως προς τις αξιώσεις του μπορεί να διαταχθεί σε υποθέσεις που εξετάζονται σε δίκη κατ' αντιμωλία μόνον εάν το υπό κρίση πραγματικό περιστατικό δεν μπορεί να αποδειχθεί με άλλα μέσα (εκτός από τη συναίνεση στην εξέταση). Ως εκ τούτου προηγούνται οι άλλες αποδείξεις.

2.7 Είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών;

Σε ορισμένες περιπτώσεις, ο νόμος μπορεί να ορίζει τις αποδείξεις που πρέπει να διεξαχθούν εξαρτάται από τη συγκεκριμένη διαφορά (δηλαδή σε δίκη για τη χορήγηση άδειας σύναψης γάμου πρέπει να εξεταστούν και τα δύο μνηστευμένα πρόσωπα).

Ορισμένα πραγματικά περιστατικά μπορεί να αποδειχθούν μόνον με συγκεκριμένο τρόπο, λ.χ. μια διαταγή πληρωμής από συναλλαγματική ή επιταγή μπορεί να εκδοθεί μόνον με προσκόμιση του πρωτότυπου αξιόγραφου, απόφαση για την εξόφληση μιας συναλλαγματικής ή άλλου αξιόγραφου μια διαταγή εκτέλεσης μπορεί να εκτελεστεί μόνον με την προσκόμιση μιας εκτελεστής απόφασης ή ενός εκτελεστού τίτλου, κ.ο.κ.).

Για τη στοιχειοθέτηση ορισμένων υποχρεώσεων ή εμπράγματων δικαιωμάτων (ειδικά ως προς την ακίνητη περιουσία), ο νόμος απαιτεί την ύπαρξη γραπτής σύμβασης – τότε η μέθοδος προσκόμισης αποδείξεων απορρέει από την εν λόγω απαίτηση.

2.8 Οι μάρτυρες υποχρεούνται από το νόμο να καταθέσουν;

Ναι, όλα τα φυσικά πρόσωπα απαιτείται κατά τον νόμο να προσέλθουν στο δικαστήριο εφόσον κλητευθούν και να καταθέσουν δεν επιτρέπεται η αντιπροσώπευση. Οι μάρτυρες που εκπληρώνουν την υποχρέωση μαρτυρίας έχουν δικαίωμα να λάβουν την «αποζημίωση μαρτύρων» (την απόδοση των χρηματικών εξόδων και των διαφυγόντων κερδών).

2.9 Σε ποιες περιπτώσεις οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν;

Οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν σε περιπτώσεις που η εν λόγω κατάθεση θα επέφερε τον κίνδυνο ποινικής δίωξης των ιδίων ή των οικείων τους το δικαστήριο αποφασίζει για το αν είναι δικαιολογημένοι οι λόγοι άρνησης της κατάθεσης. Το δικαστήριο πρέπει επίσης να σεβαστεί τη νόμιμη υποχρέωση των μαρτύρων να τηρούν την εμπιστευτικότητα των απόρρητων πληροφοριών που προστατεύονται από συγκεκριμένο νόμο και άλλες υποχρεώσεις εμπιστευτικότητας που ορίζονται από τον νόμο ή αναγνωρίζονται από το κράτος (λ.χ. περιστατικά που προσδιορίζονται στο ιατρικό ιστορικό ενός ασθενούς – «ιατρικά απόρρητα» τραπεζικά απόρρητα κ.ο.κ.). Σ' αυτές τις περιπτώσεις, ένα πρόσωπο μπορεί να εξεταστεί μόνον εάν η αρμόδια αρχή ή το πρόσωπο που έχει συμφέρον στην τήρηση της εν λόγω υποχρέωσης, το έχει απαλλάξει από την εν λόγω υποχρέωση.

2.10 Μπορεί ένα πρόσωπο που αρνείται τη μαρτυρία να υποστεί κυρώσεις ή να εξαναγκασθεί να καταθέσει;

Η εκπλήρωση της υποχρέωσης των μαρτύρων μπορεί να επιβληθεί με την προσαγωγή του προσώπου ενώπιον του δικαστηρίου από την αστυνομική αρχή της Δημοκρατίας της Τσεχίας ή σε ακραίες περιπτώσεις, με την επιβολή χρηματικής ποινής.

2.11 Υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες;

Εν γένει, δεν προβλέπονται συγκεκριμένες κατηγορίες προσώπων που μπορεί να εξαιρεθούν από την υποχρέωση μαρτυρίας ωστόσο, προβλέπονται ορισμένα είδη πραγματικών περιστατικών για τα οποία συγκεκριμένα πρόσωπα μπορεί να μην καταθέσουν (βλ. ερώτηση 2.9).

2.12 Ποιος είναι ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση μάρτυρα; Υπό ποιους όρους μπορεί ένας μάρτυρας να εξεταστεί με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα;

Μόνον ένας δικαστής (ο πρόεδρος) έχει το δικαίωμα να εξετάζει μάρτυρες και ηγείται της εξέτασης. Τα υπόλοιπα μέλη του τμήματος και οι διάδικοι ή οι πραγματογνώμονες μπορούν να θέτουν ερωτήσεις μόνον με την άδεια του προέδρου ο πρόεδρος μπορεί να αρνηθεί την υποβολή μιας ερώτησης που, για παράδειγμα, είναι ερώτηση σκοπιμότητας ή παγίδα, ή είναι απρόσφορη ή άσκοπη.

Η χρήση σύγχρονων τεχνολογιών (περιλαμβανομένης της βιντεοδιάσκεψης) που επιτρέπουν την απομακρυσμένη εξέταση προς το παρόν επιτρέπεται στα δικαστήρια που διαθέτουν τον αναγκαίο τεχνικό εξοπλισμό.

3 Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων

3.1 Στις περιπτώσεις που τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν συγκεντρωθεί με νόμιμο τρόπο από διάδικο, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του;

Ναι. Εάν οι αποδείξεις που προτείνει ο διάδικος για να αποδείξει τους ισχυρισμούς του έχουν αποκτηθεί από ή με επιμέλεια του διαδίκου κατά παράβαση των γενικά δεσμευτικής νομοθεσίας, και η συγκέντρωση ή η επιμέλεια συγκέντρωσης των εν λόγω αποδείξεων είναι το αποτέλεσμα της παραβίασης των δικαιωμάτων άλλου φυσικού ή νομικού προσώπου, το δικαστήριο δεν προβαίνει στην εν λόγω διεξαγωγή των αποδείξεων, λόγω απαραδέκτου.

3.2 Γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία οι μαρτυρίες των διαδίκων;

Το δικαστήριο μπορεί να διατάξει τη διεξαγωγή αποδείξεων με την εξέταση των διαδίκων αν το επίδικο περιστατικό δεν μπορεί να αποδειχθεί με άλλο τρόπο ή ο διάδικος που θα εξεταστεί συμφωνήσει σχετικά. Ο εν λόγω κανόνας δεν εφαρμόζεται στη διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας, δηλαδή στη διαδικασία που μπορεί να κινηθεί με πρωτοβουλία του δικαστηρίου (βλ. παράγραφο 2.1), και σε δίκες διαζυγίου ή δίκες για τη λύση, ακύρωση ή το ανυπόστατο μιας εταιρικής σχέσης. Αποδεικτικό μέσο θεωρείται μόνον η εξέταση των διαδίκων που έχει διαταχθεί χωριστά από το δικαστήριο ως προδικαστική απόδειξη των πραγματικών περιστατικών των οποίων γίνεται επίκληση.

Τελευταία επικαιροποίηση: 13/11/2018

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Διεξαγωγή αποδείξεων - Ιρλανδία

1 Βάρος της απόδειξης

1.1 Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης;

Το βάρος της απόδειξης μιας συγκεκριμένης αξίωσης φέρει κατά κανόνα το μέρος που προβάλλει τον εν λόγω ισχυρισμό ή αξίωση. Για παράδειγμα, σε αγωγή για αμέλεια, το βάρος της απόδειξης της αμέλειας φέρει ο ενάγων και το βάρος της απόδειξης συντρέχοντος πταίσματος φέρει ο εναγόμενος. Γενικά, ο ενάγων φέρει το βάρος της απόδειξης των πραγματικών περιστατικών που είναι απαραίτητα για την τεκμηρίωση της βάσης της αγωγής, ενώ η απόδειξη του αμυντικού επιχειρήματος στην αγωγή εναπόκειται στον εναγόμενο και, αν ο εναγόμενος ασκήσει ανταγωγή, τότε ο εναγόμενος θα φέρει το βάρος της απόδειξης όσον αφορά την εν λόγω αξίωση. Ωστόσο, ορισμένες νομοθετικές απαιτήσεις θέτουν ενίοτε το βάρος της απόδειξης στον εναγόμενο. Για παράδειγμα, σε αξιώσεις που αφορούν καταχρηστική απόλυση, το βάρος της απόδειξης φέρει ο εναγόμενος εργοδότης, δηλαδή ο εργοδότης πρέπει να

αποδείξει ότι υπήρχαν σοβαροί λόγοι που δικαιολογούν την απόλυση. [Βλ. τον [§ 1 Unfair Dismissals Act 1977](#) (Νόμος περί καταχρηστικών απολύσεων) όπως έχει τροποποιηθεί].

1.2 Υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά από το βάρος της απόδειξης; Σε ποιες περιπτώσεις; Είναι δυνατό στις περιπτώσεις αυτές να προσκομισθούν αποδείξεις περί της μη ισχύος συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου;

Τα πραγματικά περιστατικά που θεωρούνται γενικώς παραδεκτά δεν απαιτείται να αποδεικνύονται. Οι δικαστές μπορούν να στηρίζονται στις γενικές εμπειρικές γνώσεις τους ή σε δικαστική γνώση των πραγματικών περιστατικών τα οποία έχουν διαπιστωθεί σαφώς ή είναι ευρέως γνωστά ή αποτελούν μέρος της κοινής αντίληψης, και, ως εκ τούτου, για τα εν λόγω περιστατικά δεν απαιτείται η διεξαγωγή αποδείξεων. Ο νόμος ορίζει ορισμένα τεκμήρια τα οποία είναι δυνατό να ανατραπούν με αναπόδειξη. Σε αυτά περιλαμβάνονται τεκμήρια ως προς τη γνησιότητα των τέκνων, την εγκυρότητα των γάμων, τη διανοητική ικανότητα των ενηλίκων και το τεκμήριο θανάτου όταν ένα πρόσωπο αγνοείται για διάστημα άνω των 7 ετών παρόλο που έχουν πραγματοποιηθεί όλες οι κατάλληλες έρευνες. Ο κανόνας του *res ipsa loquitur* (αυταπόδεικτο) εφαρμόζεται όταν ορίζεται τεκμήριο αμέλειας σε περιστάσεις όπου αποδεικνύεται ότι η αιτία του ατυχήματος βρισκόταν στον έλεγχο του εναγόμενου ή των υπαλλήλων ή των πρακτόρων του κατά τον χρόνο του ατυχήματος και το ατύχημα ήταν τέτοιο, ώστε, κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων, δεν θα είχε συμβεί αν ο έχων τον έλεγχο είχε εφαρμόσει τη δέουσα μέριμνα. Όταν γίνει επίκληση της αρχής του *res ipsa loquitur*, το βάρος της απόδειξης μετατοπίζεται ή μεταφέρεται στον εναγόμενο, ο οποίος στη συνέχεια πρέπει να αποδείξει ότι δεν επέδειξε αμέλεια. Ωστόσο, το βάρος της απόδειξης της αιτιώδους συνάφειας εξακολουθεί να φέρει ο ενάγων. Αξίζει να σημειωθεί το γεγονός ότι η αρχή *res ipsa loquitur* δεν χρειάζεται να προβληθεί ή να αναφερθεί στην αγωγή του ενάγοντα προκειμένου ο ενάγων να είναι σε θέση να την επικαλεστεί κατά την προφορική διαδικασία της υπόθεσης αν τα πραγματικά περιστατικά δείξουν ότι η εν λόγω αρχή έχει προφανώς εφαρμογή.

1.3 Σε ποιο βαθμό πρέπει το δικαστήριο να πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ώστε να βασίσει την απόφασή του στην ύπαρξη αυτού του πραγματικού περιστατικού;

Σε αστικές υποθέσεις, μια υπόθεση θα έχει επιτυχή έκβαση αν ο διάδικος ικανοποιήσει το δικαστήριο σε σχέση μ' αυτή την υπόθεση βάσει στάθμισης των πιθανοτήτων. Έτσι, αν ένας διάδικος δεν ικανοποιήσει το δικαστήριο ότι η δική του εκδοχή γεγονότων είναι πιο πιθανή από αυτήν του αντιδίκου, τότε θα χάσει την υπόθεση. Πρόκειται για μια ευέλικτη πρακτική και τα δικαστήρια κατά κανόνα θα απαιτήσουν περισσότερες αποδείξεις σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως αγωγές για απάτη, λόγω της σοβαρότητας του ισχυρισμού.

2 Διεξαγωγή αποδείξεων

2.1 Απαιτείται πάντοτε αίτηση διαδίκου για τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή μπορεί ο δικαστής σε ορισμένες περιπτώσεις να πραγματοποιήσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων αυτεπαγγέλτως;

Οι αποδείξεις διεξάγονται στο πλαίσιο αστικών διαδικασιών μέσω της υποχρεωτικής κοινοποίησης εγγράφων, της γνωστοποίησης και μέσω των καταθέσεων μαρτύρων.

Υποχρεωτική κοινοποίηση εγγράφων: Στο High Court, η υποχρεωτική κοινοποίηση εγγράφων πραγματοποιείται με γραπτή αίτηση ενός εκ των διαδίκων, με την οποία ζητείται η οικειοθελής κοινοποίηση εγγράφων. Το δικαστήριο θα διατάξει την υποχρεωτική κοινοποίηση εγγράφων μόνο σε περιπτώσεις που ο έτερος διάδικος δεν κοινοποίησε τα έγγραφα ή αρνήθηκε να προβεί οικειοθελώς στην κοινοποίηση ή αγνόησε το αίτημα για κοινοποίηση. [Βλ. [§ 1 κανονισμός διαδικασίας των ανώτερων δικαστηρίων \(Rules of the Superior Courts\)](#), διάταξη 31, κανόνας 12 όπως έχει τροποποιηθεί]. Κάθε αίτηση που υποβάλλεται για υποχρεωτική κοινοποίηση εγγράφων πρέπει να είναι συναφής και απαραίτητη για τα επίμαχα πραγματικά περιστατικά της αγωγής. Είναι επίσης δυνατό να ζητηθεί υποχρεωτική κοινοποίηση των εγγράφων από μη διάδικο μέρος που εμπλέκεται στην αγωγή.

Γνωστοποίηση: Κάθε διάδικος σε αγωγή για σωματικές βλάβες πρέπει να γνωστοποιήσει στον άλλο διάδικο, χωρίς να απαιτείται δικαστική προσφυγή, όλες τις ιατρικές εκθέσεις που έχουν καταρτιστεί από πραγματογνώμονες οι οποίοι θα κληθούν ως μάρτυρες να καταθέσουν στη δίκη. [Βλ. [§ 1 κανονισμός διαδικασίας των ανώτερων δικαστηρίων \(Rules of the Superior Courts\)](#), διάταξη 39, κανόνας 46 όπως έχει τροποποιηθεί]. Αμφότεροι οι διάδικοι πρέπει να ανταλλάσσουν καταλόγους με τα ονόματα και τις διευθύνσεις όλων των μαρτύρων που πρόκειται να κληθούν, και ο ενάγων πρέπει να προσκομίσει πλήρη δήλωση όλων των ειδικών ζημιών ή ιδίων εξόδων που συνδέονται με τη ζημία ή τη βλάβη που αποτελεί το αντικείμενο της αγωγής.

Μάρτυρες: Οι διάδικοι δεν χρειάζονται την άδεια του δικαστηρίου για να προσκομίσουν στοιχεία βασισμένα σε καταθέσεις μαρτύρων προς υποστήριξη των ισχυρισμών τους, εξαιρουμένων των διαδικασιών ενώπιον του τμήματος εμπορικών διαφορών (Commercial List) του High Court, εφόσον ο διάδικος που επιθυμεί να στηριχθεί σε κατάθεση μάρτυρα οφείλει να προσκομίσει γραπτή κατάθεση υπογεγραμμένη από τον μάρτυρα, η οποία θα περιέχει τα αποδεικτικά στοιχεία του μάρτυρα, και να καλέσει τον μάρτυρα για να καταθέσει προφορικά στη δίκη. Εάν ένας διάδικος δεν προσκομίσει κατάθεση μάρτυρα πριν από τη δική ενώπιον του τμήματος εμπορικών διαφορών του High Court, ο διάδικος δεν μπορεί να κλητεύσει τον εν λόγω μάρτυρα χωρίς την άδεια του δικαστηρίου. Το δικαστήριο διαθέτει ευρεία εξουσία ελέγχου των αποδεικτικών στοιχείων που γίνονται δεκτά και δύναται να αποκλείσει αποδεικτικά στοιχεία που διαφορετικά θα ήταν αποδεκτά ή να περιορίσει την αντεξέταση των μαρτύρων. Σε ορισμένες περιπτώσεις, ένας διάδικος μπορεί να υποβάλει αίτηση για έκδοση δικαστικής απόφασης ώστε να επιτραπεί η υποβολή των αποδεικτικών στοιχείων από τον μάρτυρα με ένορκη κατάθεση η οποία λαμβάνεται από εξεταστή διορισμένο από το δικαστήριο πριν από την εκδίκαση της αγωγής. Κατά γενικό κανόνα, ο δικαστής έχει ως αποστολή να εξετάζει το σύνολο των αποδεικτικών στοιχείων που προσκομίζουν οι διάδικοι και να μην προβαίνει σε διερεύνηση των πραγματικών περιστατικών. Γενικά, ο δικαστής δεν έχει το δικαίωμα να καλέσει μάρτυρα χωρίς τη συγκατάθεση των διαδίκων, αν και μπορεί να το πράξει σε περιπτώσεις ασέβειας προς το δικαστήριο ή σε ορισμένες δικαστικές διαδικασίες που αφορούν τη μέριμνα παιδιών. Ο δικαστής έχει επίσης την εξουσία να κλητεύσει εκ νέου έναν μάρτυρα ο οποίος είχε προηγουμένως κληθεί από έναν εκ των διαδίκων.

Πραγματογνώμονες: Κατά κανόνα, οι διάδικοι δεν χρειάζονται την άδεια του δικαστηρίου για να προσκομίσουν αποδεικτικά στοιχεία βασισμένα σε καταθέσεις πραγματογνώμων προς στήριξη των ισχυρισμών τους. Στην περίπτωση διεξαγωγής αποδείξεων από πραγματογνώμονες οι διάδικοι πρέπει να ανταλλάσσουν τις εκθέσεις των πραγματογνώμων πριν από τη δίκη. Σε διαφορές που υπάγονται στο τμήμα εμπορικών διαφορών του High Court, ο δικαστής μπορεί, στο πλαίσιο της προδικασίας, να καλέσει πραγματογνώμονες να προβούν σε μεταξύ τους διαβουλεύσεις για τον εντοπισμό των ζητημάτων ως προς τα οποία προτίθενται να παράσχουν αποδεικτικά στοιχεία, να καταλήξουν σε συμφωνία σχετικά με τα αποδεικτικά στοιχεία που προτίθενται να παράσχουν σχετικά με τα εν λόγω ζητήματα, και να εξετάσουν κάθε ζήτημα το οποίο ο δικαστής θα τους ζητήσει να εξετάσουν. Το δικαστήριο μπορεί να ζητήσει από τους εν λόγω πραγματογνώμονες να καταρτίσουν υπόμνημα που θα υποβληθεί από κοινού από τους πραγματογνώμονες προς τον Γραμματέα και θα παραδοθεί στους διαδίκους, το οποίο θα περιλαμβάνει τα αποτελέσματα των συναντήσεων και των διαβουλεύσεων των πραγματογνώμων. Τα πορίσματα των διαβουλεύσεων των πραγματογνώμων δεν είναι δεσμευτικά για τους διαδίκους. [Βλ. [§ 1 κανονισμός διαδικασίας των ανώτερων δικαστηρίων \(Rules of the Superior Courts\)](#), διάταξη 63A, κανόνας 6 (1) (ix)].

Το δικαστήριο μπορεί, αυτεπαγγέλτως, να διορίσει έναν πραγματογνώμονα ως αξιολογητή για να βοηθήσει το δικαστήριο σε σχέση με την υπό εξέταση υπόθεση. Το δικαστήριο μπορεί να ζητήσει από τον αξιολογητή να καταρτίσει έκθεση, αντίγραφο της οποίας παρέχονται στους διαδίκους, και να παραστεί στη δίκη για να παρέχει στο δικαστήριο συμβουλές ή συνδρομή.

2.2 Ποιες είναι οι ενέργειες μετά την έγκριση της αίτησης διαδίκου σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων;

Υποχρεωτική κοινοποίηση εγγράφων: Υποχρεωτική κοινοποίηση εγγράφων διατάσσεται από δικαστήριο μόνο όταν το πρόσωπο από το οποίο ζητείται η κοινοποίηση εγγράφων δεν κοινοποίησε, αρνήθηκε ή αμέλησε να κοινοποιήσει οικειοθελώς τα έγγραφα. Ως εκ τούτου, εάν το δικαστήριο διατάξει την υποχρεωτική κοινοποίηση εγγράφων, τα έξοδα που συνδέονται με την υποβολή της αίτησης επιδικάζονται κατά κανόνα στον διάδικο που ζήτησε την

κοινοποίηση. Εάν διάδικος σε δίκη διαταχθεί να κοινοποιήσει συγκεκριμένα έγγραφα που έχει υπό τον έλεγχο ή στην κατοχή του, υποχρεούται να θέσει αντίγραφα των εν λόγω εγγράφων στη διάθεση του αντιδίκου. Για τη συμμόρφωση προς διαταγή κοινοποίησης εγγράφων απαιτείται η υποβολή ένορκης βεβαίωσης στην οποία να επισυνάπτονται ως παραρτήματα τα σχετικά έγγραφα. Η μη συμμόρφωση με διαταγή για κοινοποίηση εγγράφων μπορεί να οδηγήσει σε απόρριψη της αγωγής ή την απόρριψη του αμυντικού ισχυρισμού ώστε να εξασφαλιστεί ότι οι διάδικοι συμμορφώνονται με τις διαταγές για κοινοποίηση εγγράφων.

Μάρτυρες: Κατά κανόνα, οι διάδικοι δεν χρειάζονται την άδεια του δικαστηρίου για να προσκομίσουν αποδεικτικά στοιχεία βασιζόμενα σε καταθέσεις μαρτύρων προς στήριξη των ισχυρισμών τους. Σε περιπτώσεις κατά τις οποίες το δικαστήριο διατάξει έναν μάρτυρα να δώσει κατάθεση για να παραθέσει τα αποδεικτικά στοιχεία, ο μάρτυρας οφείλει να καταθέσει τα στοιχεία προφορικά ενώπιον ανακριτή διορισμένου από το δικαστήριο. Η εξέταση θα πραγματοποιηθεί σαν να επρόκειτο για δίκη, με δυνατότητα πλήρους αντεξέτασης του μάρτυρα και με επικυρωμένο αντίγραφο της απομαγνητοφώνησης των αποδεικτικών στοιχείων που υποβλήθηκαν.

Πραγματογνώμονες μάρτυρες: Κατά κανόνα, οι διάδικοι δεν χρειάζονται την άδεια του δικαστηρίου για να προσκομίσουν αποδεικτικά στοιχεία βασιζόμενα σε καταθέσεις πραγματογνώμονων προς στήριξη των ισχυρισμών τους. Οι πραγματογνώμονες μπορούν να καταρτίσουν γραπτές εκθέσεις στις οποίες παραθέτουν τα πορίσματά τους και παρέχουν την αμερόληπτη γνωμοδότησή τους. Στις περιπτώσεις κατάρτισης εκθέσεων από πραγματογνώμονες, αυτές θα πρέπει να ανταλλάσσονται πριν από τη δίκη. Πρωταρχικό καθήκον του πραγματογνώμονα είναι έναντι του δικαστηρίου και όχι των διαδίκων, παρόλο που ο πραγματογνώμονας θα πληρωθεί από τον διάδικο που του δίνει την εντολή.

2.3 Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί το δικαστήριο να απορρίψει αίτηση διαδίκου για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων;

Το δικαστήριο μπορεί να απορρίψει αίτηση διαδίκου ο οποίος ζητεί να λάβει ή να προσκομίσει συγκεκριμένα αποδεικτικά στοιχεία, εάν το δικαστήριο είναι της άποψης ότι τα στοιχεία αυτά είναι αλυσιτελή, περιττά ή απαράδεκτα. Σύμφωνα με τον κανόνα του «βέλτιστου αποδεικτικού στοιχείου», πρέπει να προσκομίζεται η καλύτερη και πιο άμεση απόδειξη για ένα πραγματικό περιστατικό ή, εάν η καλύτερη απόδειξη δεν είναι διαθέσιμη, θα πρέπει να αιτιολογείται η απουσία της. Για παράδειγμα, η καλύτερη απόδειξη ως προς το περιεχόμενο συγκεκριμένης επιστολής είναι η προσκόμιση της ίδιας της επιστολής, παρά η διεξαγωγή προφορικής εξέτασης ως προς το περιεχόμενό της. Σε γενικές γραμμές, όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που αφορούν οποιοδήποτε από τα επίδικα πραγματικά περιστατικά είναι παραδεκτά. Ωστόσο, ορισμένα αποδεικτικά στοιχεία όπως είναι οι προνομιακές επικοινωνίες (για παράδειγμα αποδεικτικά στοιχεία της απόρριξης επικοινωνίας μεταξύ πελάτη και δικηγόρου) είναι απαράδεκτα. Ως εκ τούτου, το παραδεκτό των αποδεικτικών στοιχείων αποφασίζεται κατά περίπτωση από τον δικαστή.

2.4 Ποια είναι τα διάφορα αποδεικτικά μέσα;

Η απόδειξη των πραγματικών περιστατικών επιτυγχάνεται με αποδεικτικά στοιχεία, με τεκμήρια και με συμπεράσματα που προκύπτουν από αποδεικτικά στοιχεία, καθώς και από τη δικαστική γνώση ορισμένων γνωστών πραγματικών περιστατικών. Τα είδη αποδεικτικών στοιχείων στα οποία μπορούν να στηρίζονται οι αστικές διαδικασίες είναι η κατάθεση μαρτύρων, τα έγγραφα και οι πραγματικές αποδείξεις. Ως έγγραφα θεωρούνται τα έγγραφα σε χαρτί, τα αρχεία υπολογιστών, οι φωτογραφίες, καθώς και οι βιντεοσκοπήσεις και οι ηχογραφήσεις.

2.5 Ποιες είναι οι μέθοδοι συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων από την κατάθεση μαρτύρων και σε τι διαφέρουν από τη συγκέντρωση αποδείξεων που προέρχονται από πραγματογνώμονα; Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν την υποβολή γραπτών αποδεικτικών στοιχείων και εκθέσεων/γνωμοδοτήσεων πραγματογνώμονων;

Καταρχήν, οι μάρτυρες πραγματικών περιστατικών καταθέτουν προφορικά στη δίκη τα αποδεικτικά στοιχεία όταν κληθούν να επιβεβαιώσουν την αλήθεια και την ακρίβεια των δηλώσεών τους.

Οι πραγματογνώμονες παρέχουν τα αποδεικτικά στοιχεία με γραπτές εκθέσεις, εκτός εάν το δικαστήριο διατάξει κάτι διαφορετικό. Στην έκθεση του πραγματογνώμονα παρατίθενται τα συμπεράσματά του, τα πραγματικά περιστατικά και οι παραδοχές πάνω στα οποία βασίζεται, καθώς και οι ουσιαστικές οδηγίες που έλαβε ο πραγματογνώμονας. Το δικαστήριο θα αποφασίσει κατά πόσον είναι, επίσης, αναγκαίο να εμφανιστεί ο πραγματογνώμονας στη δίκη για να καταθέσει προφορικά τα αποδεικτικά στοιχεία.

2.6 Υπάρχουν αποδεικτικά μέσα με μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τα άλλα;

Το δικαστήριο διαθέτει ευρεία διακριτική ευχέρεια όσον αφορά τη βαρύτητα ή τον βαθμό αξιοπιστίας που αποδίδεται στα επιμέρους αποδεικτικά στοιχεία. Για παράδειγμα, οι εξ ακοής μαρτυρίες, ενώ μπορεί να είναι αποδεκτές σε αστικές δίκες, έχουν συχνά μικρότερη βαρύτητα από την άμεση μαρτυρία, ιδιαίτερα εάν το πρόσωπο που διατυπώνει τον ισχυρισμό θα μπορούσε να έχει κληθεί το ίδιο να καταθέσει.

Ορισμένα έγγραφα και αρχεία γίνονται αποδεκτά ως γνήσια. Παραδείγματος χάρη, τα αρχεία επιχειρήσεων και δημόσιων αρχών γίνονται αποδεκτά ως γνήσια, εφόσον η γνησιότητά τους πιστοποιείται από ανώτερο υπάλληλο της επιχείρησης ή της δημόσιας αρχής, και διάφορα είδη επίσημων εγγράφων (όπως νομοθετικές πράξεις, εσωτερικοί κανονισμοί, διατάγματα, αποφάσεις, συνθήκες και αρχεία δικαστηρίων) μπορούν να αποδεικνύονται με τυπωμένα ή επικυρωμένα αντίγραφα χωρίς περαιτέρω απόδειξη.

2.7 Είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών;

Ορισμένες συναλλαγές πρέπει να πραγματοποιούνται γραπτώς κατά συνέπεια, για την απόδειξη των εν λόγω συναλλαγών απαιτούνται δικαιολογητικά έγγραφα. Τέτοια δικαιολογητικά αποτελούν, παραδείγματος χάριν, οι συμβάσεις πώλησης ακινήτων.

2.8 Οι μάρτυρες υποχρεούνται από το νόμο να καταθέσουν;

Κατά γενικό κανόνα, εάν ένας μάρτυρας είναι ικανός να καταθέσει, τότε μπορεί να υποχρεωθεί να παραστεί στο δικαστήριο και να καταθέσει. Διάδικος που επιθυμεί να εξασφαλίσει τη συμμετοχή μάρτυρα σε δίκη, ετοιμάζει κλήτευση με την οποία ζητείται από τον μάρτυρα να εμφανιστεί στο δικαστήριο για να καταθέσει. Μόλις εκδοθεί από το δικαστήριο και παραδοθεί νομίμως, η κλήτευση δεσμεύει το μάρτυρα να παραστεί στη δίκη. Πρόσωπο που δεν συμμορφώνεται με κλήτευση μάρτυρα είναι ένοχο για ασέβεια προς το δικαστήριο.

2.9 Σε ποιες περιπτώσεις οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν;

Ο γενικός κανόνας ότι οι ικανοί προς κατάθεση μάρτυρες είναι δυνατό να εξαναγκαστούν να καταθέσουν δεν ισχύει για τους αρχηγούς ξένων κρατών και τους οικείους τους, τους ξένους διπλωματικούς και προξενικούς υπαλλήλους, τους αντιπροσώπους ορισμένων διεθνών οργανισμών καθώς και τους δικαστές και τους ενόρκους, σε σχέση με τις δραστηριότητές τους υπό αυτές τις ιδιότητες. Οι σύζυγοι και οι συγγενείς των διαδίκων είναι δυνατό να εξαναγκαστούν να καταθέσουν σε αστικές δίκες. Ο μάρτυρας υποχρεούται να απαντήσει σε ερώτηση, εκτός από τις περιπτώσεις όπου θα έχανε το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης. Με άλλα λόγια, ο μάρτυρας υποχρεούται να απαντήσει σε ερώτηση, εκτός εάν μπορεί να αποδείξει ότι υπάρχουν βάσιμοι λόγοι ανησυχίας ότι η απάντηση ενδέχεται να τον ενοχοποιήσει.

Οι μάρτυρες που ενδέχεται γενικά να υποχρεωθούν να καταθέσουν, διατηρούν το δικαίωμα να εξαιρέσουν ορισμένα έγγραφα από τον έλεγχο και να αρνηθούν να απαντήσουν ορισμένες ερωτήσεις επικαλούμενοι συγκεκριμένο λόγο εξαιρέσεως. Τα κυριότερα είδη προνομίων είναι το δικηγорικό επαγγελματικό απόρρητο, η επικοινωνία «υπό επιφύλαξη», και, όπως προαναφέρθηκε, το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης.

Επίσης, δυνατό να μην κατατεθούν αποδεικτικά στοιχεία για λόγους δημοσίου συμφέροντος εάν η δημοσιοποίησή τους κρίνεται αντίθετη προς το δημόσιο συμφέρον. Τα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία μπορεί να καλύπτονται από το απόρρητο είναι, μεταξύ άλλων, αποδεικτικά στοιχεία που συνδέονται με την

εθνική ασφάλεια, τις διπλωματικές σχέσεις, τις δραστηριότητες της κεντρικής κυβέρνησης, την προστασία των παιδιών, τις ποινικές έρευνες και την προστασία των πληροφοριοδοτών. Επιπλέον, οι δημοσιογράφοι δικαιούνται να μην αποκαλύπτουν τις πηγές τους, εκτός εάν η αποκάλυψη είναι απαραίτητη για το συμφέρον της δικαιοσύνης ή της εθνικής ασφάλειας ή για την πρόληψη ταραχών ή αξιόποινων πράξεων.

2.10 Μπορεί ένα πρόσωπο που αρνείται τη μαρτυρία να υποστεί κυρώσεις ή να εξαναγκασθεί να καταθέσει;

Μάρτυρας που αρνείται να καταθέσει, παρόλο που κλητεύθηκε για κατάθεση, ενδέχεται να κατηγορηθεί για ασέβεια προς το δικαστήριο και να φυλακιστεί μέχρις ότου άρει την ασέβειά του, ή ενδέχεται να υποχρεωθεί σε καταβολή προστίμου. Μη συμμόρφωση προς μια κλήτευση μάρτυρα είναι στην πραγματικότητα μη συμμόρφωση προς απόφαση δικαστηρίου και, ως εκ τούτου, τυχόν άρνηση ενός μάρτυρα να καταθέσει μπορεί να αποτελέσει ασέβεια προς το δικαστήριο.

2.11 Υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες;

Οι ενήλικοι είναι ανίκανοι προς κατάθεση στο πλαίσιο αστικής δίκης εάν είναι ανίκανοι να κατανοήσουν τον όρκο ή ανίκανοι να δώσουν λογική κατάθεση. Ένας ανήλικος μάρτυρας ενδέχεται να μην είναι ικανός να καταθέσει εάν δεν κατανοεί την υποχρέωση να πει την αλήθεια ή δεν έχει επαρκή αντίληψη ώστε να δικαιολογείται η εξέτασή του ως μάρτυρα, και αναπόκειται στον δικάζοντα δικαστή να αποφανθεί σχετικά με το ζήτημα αυτό.

2.12 Ποιος είναι ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση μάρτυρα; Υπό ποιους όρους μπορεί ένας μάρτυρας να εξεταστεί με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα;

Αρχικά οι μάρτυρες δίνουν την κύρια κατάθεσή τους και, στη συνέχεια, εξετάζονται κατ' αντιπαράσταση από τον συνήγορο του αντιδίκου. Κατά τη διάρκεια της αντεξέτασης, στον μάρτυρα μπορούν να τεθούν παραπειστικές ερωτήσεις. Μερικές φορές, μετά την ολοκλήρωση της αντεξέτασης, ο μάρτυρας εξετάζεται εκ νέου από την πλευρά που τον είχε καλέσει εξ αρχής. Ο δικαστής μπορεί επίσης να υποβάλει ερωτήσεις στον μάρτυρα, για παράδειγμα να ζητήσει διευκρινίσεις σχετικά με ορισμένα ζητήματα.

Έχει ληφθεί μέριμνα ώστε, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι μάρτυρες να καταθέτουν μέσω απευθείας τηλεοπτικής σύνδεσης. Στο πλαίσιο διαφοράς σχετικά με την καλή διαβίωση παιδιού ή ατόμου με νοητική αναπηρία, το δικαστήριο μπορεί να ακούσει την κατάθεση του παιδιού μέσω απευθείας τηλεοπτικής σύνδεσης και ερωτήσεις προς το παιδί μπορούν να τεθούν από ενδιάμεσο. Κατάθεση μέσω απευθείας τηλεοπτικής σύνδεσης μπορεί επίσης να πραγματοποιηθεί αν ο εν λόγω μάρτυρας κατοικεί εκτός της επικράτειας της Ιρλανδίας.

3 Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων

3.1 Στις περιπτώσεις που τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν συγκεντρωθεί με νόμιμο τρόπο από διάδικο, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του;

Τα αποδεικτικά στοιχεία που συγκεντρώνονται παράνομα δεν είναι οπωσδήποτε απαράδεκτα. Είναι παραδεκτά εάν είναι συναφή, ωστόσο ο δικαστής έχει τη διακριτική ευχέρεια να τα αποκλείσει. Εάν ο δικαστής κρίνει ότι τα αποδεικτικά στοιχεία, ακόμη και αν είναι συναφή με τα πραγματικά περιστατικά, πρέπει να εξαιρεθούν για λόγους δημόσιας τάξης, τα αποδεικτικά στοιχεία δεν γίνονται δεκτά.

3.2 Γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία οι μαρτυρίες των διαδίκων;

Οι γραπτές καταθέσεις μαρτύρων που προσκομίζονται από τους διαδίκους γίνονται αποδεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία στον ίδιο βαθμό με τις καταθέσεις τρίτων.

Σχετικοί σύνδεσμοι

<http://www.courts.ie/>

Τελευταία επικαιροποίηση: 13/11/2018

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Διεξαγωγή αποδείξεων - Ελλάδα

1 Βάρος της απόδειξης

1.1 Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης;

Το ελληνικό δίκαιο ακολουθεί, στα σχετικά με την απόδειξη θέματα, την αρχή της διάθεσης. Σύμφωνα με αυτήν το δικαστήριο ενεργεί μόνο ύστερα από αίτηση διαδίκου και αποφασίζει με βάση τους πραγματικούς ισχυρισμούς που προτείνουν και αποδεικνύουν οι διάδικοι και τις απτήσεις που υποβάλλουν. Οι διαδικαστικές πράξεις ενεργούνται με πρωτοβουλία και επιμέλεια των διαδίκων, εκτός αν ο νόμος ορίζει διαφορετικά. Κάθε διάδικος οφείλει να αποδείξει τα πραγματικά μόνο γεγονότα που έχουν ουσιώδη επιρροή στην έκβαση της δίκης και που είναι αναγκαία για να υποστηρίξει την αυτοτελή αίτηση ή αντίτασή του. Το αίτημα του διαδίκου που δεν αποδείχθηκε απορρίπτεται.

1.2 Υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά από το βάρος της απόδειξης; Σε ποιες περιπτώσεις; Είναι δυνατό στις περιπτώσεις αυτές να προσκομισθούν αποδείξεις περί της μη ισχύος συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου;

Όταν ο νόμος ορίζει κάποιο τεκμήριο για την ύπαρξη ενός πραγματικού γεγονότος, επιτρέπεται αντίθετη απόδειξη, αν δεν ορίζεται διαφορετικά. Πραγματικά γεγονότα τα οποία είναι πασίγνωστα (πασίδηλα) ώστε να μην υπάρχει εύλογη αμφιβολία ότι είναι αληθινά ή είναι γνωστά στο δικαστήριο από άλλη δικαστική ενέργειά του, λαμβάνονται υπόψη αυτεπαγγέλτως και χωρίς απόδειξη. Τέλος, το δικαστήριο λαμβάνει αυτεπαγγέλτως υπόψη τα διδάγματα της κοινής πείρας και χωρίς απόδειξη. Το δίκαιο που ισχύει σε αλλοδαπή πολιτεία, τα έθιμα και τα συναλλακτικά ήθη λαμβάνονται υπόψη αυτεπαγγέλτως αλλά αν το δικαστήριο δεν τα γνωρίζει μπορεί να διατάξει απόδειξη.

1.3 Σε ποιο βαθμό πρέπει το δικαστήριο να πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ώστε να βασίσει την απόφασή του στην ύπαρξη αυτού του πραγματικού περιστατικού;

Το δικαστήριο αξιολογεί ελεύθερα τα αποδεικτικά μέσα και αποφασίζει κατά συνείδηση αν οι ισχυρισμοί είναι αληθινοί. Στην απόφαση αναφέρονται οι λόγοι που οδήγησαν το δικαστή να σχηματίσει την πεποίθησή του. Όπου ο νόμος θεωρεί αρκετή την πιθανολόγηση (π.χ στα ασφαλιστικά μέτρα), το δικαστήριο δεν έχει υποχρέωση να εφαρμόσει τις διατάξεις που ισχύουν για την αποδεικτική διαδικασία, τα αποδεικτικά μέσα και τη δύναμή τους, αλλά λαμβάνει υπόψη οποιαδήποτε μέσα κρίνει κατάλληλα για να σχηματιστεί πιθανότητα σχετικά με την αλήθεια των πραγματικών περιστατικών.

2 Διεξαγωγή αποδείξεων

2.1 Απαιτείται πάντοτε αίτηση διαδίκου για τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή μπορεί ο δικαστής σε ορισμένες περιπτώσεις να πραγματοποιήσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων αυτεπαγγέλτως;

Η βασική αρχή είναι ότι οι διάδικοι προτείνουν και εισφέρουν τα αποδεικτικά μέσα. Το δικαστήριο, όμως, μπορεί να διατάξει και αυτεπαγγέλτως τη διεξαγωγή απόδειξης με οποιαδήποτε κατάλληλα αποδεικτικά μέσα που επιτρέπει ο νόμος, ακόμη και αν δεν τα επικαλέστηκαν οι διάδικοι.

2.2 Ποιες είναι οι ενέργειες μετά την έγκριση της αίτησης διαδίκου σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων;

Μετά τη διεξαγωγή των αποδείξεων το δικαστήριο αποφασίζει επί της ουσίας της υποθέσεως, εκτός εάν κρίνει ότι οι αποδείξεις δεν ήταν αρκετές, οπότε μπορεί και πάλι να διατάξει τη διεξαγωγή νέων, συμπληρωματικών αποδείξεων.

2.3 Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί το δικαστήριο να απορρίψει αίτηση διαδίκου για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων;

Εάν κρίνει ότι είναι επαρκή τα υπάρχοντα αποδεικτικά στοιχεία, ή εάν ο διάδικος δεν έχει καταφέρει να τα προσκομίσει εντός της νόμιμης προθεσμίας.

2.4 Ποια είναι τα διάφορα αποδεικτικά μέσα;

Αποδεικτικά μέσα κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας είναι η ομολογία, η αυτοψία, η πραγματογνωμοσύνη, τα έγγραφα, η εξέταση των διαδίκων, οι μάρτυρες, τα δικαστικά τεκμήρια και οι ένορκες βεβαιώσεις.

2.5 Ποιες είναι οι μέθοδοι συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων από την κατάθεση μαρτύρων και σε τι διαφέρουν από τη συγκέντρωση αποδείξεων που προέρχονται από πραγματογνώμονα; Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν την υποβολή γραπτών αποδεικτικών στοιχείων και εκθέσεων/γνωμοδοτήσεων πραγματογνωμόνων ;

Οι πραγματογνώμονες βοηθούν το δικαστήριο με την γνωμοδότησή τους στα ζητήματα που έθεσε. Αν είναι ανάγκη, το δικαστήριο διατάζει να παραστούν οι πραγματογνώμονες κατά την διενέργεια όλων ή ορισμένων διαδικαστικών πράξεων. Σε κάθε δικαστήριο τηρείται κατάλογος πραγματογνωμόνων. Ο τρόπος που καταρτίζονται και τηρούνται οι κατάλογοι ορίζεται με διατάγματα, που εκδίδονται με πρόταση του Υπουργού της Δικαιοσύνης. Το δικαστήριο που δικάζει την υπόθεση δίνει στους πραγματογνώμονες τις αναγκαίες οδηγίες για τον τρόπο με τον οποίο θα εκτελέσουν τα καθήκοντά τους και ορίζει ιδίως α) αν κρίνει αναγκαίο να παραστούν σε διαδικαστικές πράξεις και σε ποιές, β) αν η πραγματογνωμοσύνη θα ενεργηθεί ενώπιόν του ή από μόνους τους πραγματογνώμονες. Τις ανωτέρω εξουσίες έχει και το δικαστήριο που ύστερα από αίτηση ή παραγγελία ενεργεί διαδικαστικές πράξεις που αναφέρονται στην πραγματογνωμοσύνη ή ο εντεταλμένος δικαστής, εφόσον δεν όρισε διαφορετικά το δικαστήριο που δικάζει την υπόθεση. Αν διατάχθηκε έγγραφη γνωμοδότηση, το δικαστήριο ορίζει προθεσμία μέσα στην οποία πρέπει να την υποβάλουν οι πραγματογνώμονες. Ο δικαστής ή στα πολυμελή δικαστήρια ο πρόεδρος του δικαστηρίου μπορούν, αν το ζητήσουν οι πραγματογνώμονες, χωρίς προηγούμενη κλήτευση των διαδίκων, να παρατείνουν την προθεσμία, αν κρίνουν ότι δεν είναι αρκετή για να καταρτιστεί η γνωμοδότηση. Αν υπάρχουν περισσότεροι πραγματογνώμονες, ενεργούν όλες τις πράξεις που χρειάζονται για την πραγματογνωμοσύνη και καταρτίζουν τη γραπτή τους γνωμοδότηση από κοινού. Για το σκοπό αυτόν συνέρχονται, όταν τους καλεί οποιοσδήποτε από αυτούς. Η έγγραφη γνωμοδότηση πρέπει να αναφέρει τις ενέργειες των πραγματογνωμόνων και την γνώμη καθενός αιτιολογημένη, και να υπογράφεται από αυτούς. Αν κάποιος ή κάποιιοι από τους πραγματογνώμονες δεν παρουσιάζονται όταν γίνεται η πραγματογνωμοσύνη ή αρνούνται να υπογράψουν την έγγραφη γνωμοδότηση, αυτό σημειώνεται στη γνωμοδότηση. Η έγγραφη γνωμοδότηση κατατίθεται από τους πραγματογνώμονες ή από εκείνον που εξουσιοδότησαν γι' αυτό στη γραμματεία του δικαστηρίου που τους διόρισε και συντάσσεται σχετική έκθεση. Αν η γνωμοδότηση κατατέθηκε στη γραμματεία του δικαστηρίου που ενεργεί ύστερα από αίτηση ή παραγγελία του δικαστηρίου όπου υπηρετεί ο εντεταλμένος δικαστής, η έκθεση στέλνεται αμέσως στη γραμματεία του δικαστηρίου που δικάζει την υπόθεση. Πάντως σε κάθε περίπτωση, το δικαστήριο εκτιμά ελεύθερα την γνωμοδότηση των πραγματογνωμόνων.

2.6 Υπάρχουν αποδεικτικά μέσα με μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τα άλλα;

Η ομολογία του διαδίκου, προφορική ή γραπτή, ενώπιον του δικαστηρίου που δικάζει τη δίκη ή του εντεταλμένου δικαστή, αποτελεί πλήρη απόδειξη εναντίον εκείνου που ομολόγησε, ενώ η εξώδικη ομολογία, όπως και όλα τα υπόλοιπα αποδεικτικά μέσα εκτιμάται ελεύθερα.

2.7 Είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών;

Συμβάσεις και συλλογικές πράξεις δεν μπορούν να αποδειχθούν με μάρτυρες εφόσον η αξία του αντικειμένου τους υπερβαίνει τα 20.000,00 ευρώ, ενώ δεν επιτρέπεται η απόδειξη με μάρτυρες κατά του περιεχομένου εγγράφου, έστω και αν η αξία του αντικειμένου της δικαιοπραξίας είναι μικρότερη από τα δύο εκατομμύρια δραχμές ή 20.000,00 ευρώ. Η απόδειξη, όμως, με μάρτυρες επιτρέπεται σε κάθε περίπτωση α) αν υπάρχει αρχή έγγραφης απόδειξης που πηγάζει από έγγραφο που έχει αποδεικτική δύναμη, β) αν υπήρχε φυσική ή ηθική αδυναμία να αποκτηθεί έγγραφο, γ) αν αποδεικνύεται ότι το έγγραφο που είχε συνταχθεί χάθηκε τυχαία, δ) αν από τη φύση της δικαιοπραξίας ή τις ειδικές συνθήκες κάτω από τις οποίες έγινε, και ιδίως αν πρόκειται για εμπορικές συναλλαγές δικαιολογείται η απόδειξη με μάρτυρες.

2.8 Οι μάρτυρες υποχρεούνται από το νόμο να καταθέσουν;

Όποιος καλείται να εξεταστεί ως μάρτυρας οφείλει να προσέλθει και να καταθέσει για τα πραγματικά περιστατικά που γνωρίζει. Αν δεν προσέλθει αδικαιολόγητα το δικαστήριο με απόφασή του που καταχωρίζεται στα πρακτικά τον καταδικάζει να πληρώσει τα έξοδα που προξενήθηκαν από την απουσία του και μπορεί να τον καταδικάσει και σε χρηματική ποινή.

2.9 Σε ποιες περιπτώσεις οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν;

Έχουν δικαίωμα να αρνηθούν να εξετασθούν ως μάρτυρες: μάρτυρες 1) οι κληρικοί, δικηγόροι συμβολαιογράφοι, γιατροί, φαρμακοποιοί, νοσοκόμοι, μαιές, οι βοηθοί τους, καθώς και σύμβουλοι των διαδίκων, για τα γεγονότα που έμαθαν κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους, 2) οι συγγενείς κάποιου από τους διαδίκους εξ αίματος ή εξ αγχιστείας ή υιοθεσίας έως και τον τρίτο βαθμό σε ευθεία ή σε πλάγια γραμμή, εκτός αν έχουν τον ίδιο βαθμό συγγένειας με όλους τους διαδίκους, οι σύζυγοι και μετά τη λύση του γάμου, καθώς και οι μνηστευμένοι. Περαιτέρω, ο μάρτυρας δεν έχει υποχρέωση να καταθέσει 1) περιστατικά που μπορούν να δικαιολογήσουν τη δίωξη για αξιόποινη πράξη είτε του ίδιου, είτε κάποιου προσώπου που συνδέεται μαζί του κατά το άρθρο 401 αριθ. 2 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ή που θίγουν την τιμή του ή την τιμή των προσώπων αυτών, 2) περιστατικά που αποτελούν επαγγελματικό ή καλλιτεχνικό απόρρητο.

2.10 Μπορεί ένα πρόσωπο που αρνείται τη μαρτυρία να υποστεί κυρώσεις ή να εξαναγκασθεί να καταθέσει;

Μάρτυρας που εμφανίζεται και αρνείται να καταθέσει, αν και υποχρεούται, μπορεί να καταδικαστεί από το δικαστήριο ενώπιον του οποίου διεξάγεται η απόδειξη, σε χρηματική ποινή.

2.11 Υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες;

Δεν εξετάζονται όταν κληθούν ως μάρτυρες:

οι κληρικοί για όσα έμαθαν κατά την εξομολόγηση

πρόσωπα τα οποία όταν έγινε το πραγματικό γεγονός που πρέπει να αποδειχθεί δεν είχαν το αισθητήριο για να το αντιληφθούν ή δεν έχουν την ικανότητα να ανακοινώσουν αυτό που αντιλήφθηκαν,

πρόσωπα που, όταν έγινε το πραγματικό γεγονός που πρέπει να αποδειχθεί, βρίσκονταν σε κατάσταση ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής που περιόριζε αποφασιστικά τη λειτουργία της κρίσης και της βούλησής τους ή που βρίσκονται σε μια τέτοια κατάσταση, όταν πρόκειται να εξετασθούν.

δικηγόροι, συμβολαιογράφοι, γιατροί, φαρμακοποιοί, νοσοκόμοι, μαιές, οι βοηθοί τους, καθώς και οι σύμβουλοι των διαδίκων, για τα πραγματικά γεγονότα που τους εμπιστεύτηκαν ή που διαπίστωσαν κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους για τα οποία έχουν καθήκον εξεμύθειας, εκτός αν το επιτρέψει εκείνος που τους τα εμπιστεύθηκε και εκείνος τον οποίο αφορά το απόρρητο,

δημόσιοι υπάλληλοι και στρατιωτικοί εν ενεργεία ή όχι, για πραγματικά γεγονότα για τα οποία υπάρχει καθήκον εξεμύθειας, εκτός αν ο αρμόδιος υπουργός επιτρέψει να εξεταστούν,

πρόσωπα που μπορεί να έχουν συμφέρον από τη δίκη.

2.12 Ποιος είναι ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση μάρτυρα; Υπό ποιους όρους μπορεί ένας μάρτυρας να εξεταστεί με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα;

Πριν εξεταστεί ο μάρτυρας οφείλει να ορκισθεί δίδοντας θρησκευτικό ή πολιτικό όρκο. Οι μάρτυρες εξετάζονται χωριστά και μόνο αν κριθεί απαραίτητο μπορούν να εξεταστούν σε αντιπαράσταση με άλλους μάρτυρες ή και με τους διαδίκους. Οι μάρτυρες καταθέτουν προφορικά. Ο μάρτυρας οφείλει να

δηλώνει πως έμαθε αυτά που καταθέτει, και αν πρόκειται για γεγονότα για τα οποία δεν έχει άμεση αντίληψη, οφείλει να δηλώνει και το πρόσωπο από το οποίο πληροφορήθηκε όσα καταθέτει. Το δικαστήριο μπορεί να απαγορεύει τις ερωτήσεις των διαδίκων ή των πληρεξουσίων τους προς το μάρτυρα, αν είναι έκδηλα άσκοπες ή έξω από το θέμα, και κηρύσσει περατωμένη την εξέταση του μάρτυρα όταν κρίνει ότι κατέθεσε όλα όσα γνωρίζει για τα αποδεικτέα. Για τη χρήση της τηλεοπτικής συνεδρίασης σε συγκεκριμένη υπόθεση αποφασίζει το Δικαστήριο αυτεπαγγέλτως ή μετά από αίτηση των διαδίκων. Η αποδοχή ή μη μιας τέτοιας αίτησης ανήκει στην εξουσία του Δικαστηρίου, το οποίο κρίνει κατά πόσο η χρήση της σχετικής τεχνολογίας είναι αναγκαία για την αποτελεσματικότερη διεξαγωγή της διαδικασίας. Το Δικαστήριο εκτιμώντας τις συνθήκες της εκάστοτε περίπτωσης δύναται να ικανοποιεί το αίτημα διεξαγωγής τηλεσυζήτησης, τάσσοντας ενδεχομένως πρόσθετες εγγυήσεις για την ομαλή διεξαγωγή της διαδικασίας. Ο δικαστής, ο γραμματέας και τα πρόσωπα που συμμετέχουν στην τηλεοπτική συνεδρίαση οφείλουν να παρευρίσκονται στις αντίστοιχες αίθουσες πριν την προγραμματισμένη ώρα έναρξης της μετάδοσης. Η σύμπραξη δικαστή στον απομακρυσμένο τόπο κρίνεται κατά περίπτωση από το δικαστήριο. Τον εξοπλισμό τον χειρίζεται ο δικαστής ή εξουσιοδοτημένο προσωπικό του δικαστηρίου. Στην περίπτωση της προξενικής αρχής ο χειρισμός γίνεται από εξουσιοδοτημένο, από τον επικεφαλής της αντιπροσωπείας, άτομο. Η συζήτηση στην τηλεοπτική συνεδρίαση διεξάγεται κατά τις διατάξεις του ΚΠολΔ, ανάλογα με το είδος της διαδικαστικής πράξης. Ο δικαστής ορίζει τον αριθμό των προσώπων που μπορούν παρευρίσκονται στις αίθουσες. Επίσης, διευθύνει τη συζήτηση, καθοδηγεί και δίνει τις απαραίτητες κατευθύνσεις στα παρευρισκόμενα και στις δυο αίθουσες πρόσωπα. Κάθε μέλος του δικαστηρίου ή παράγοντας της δίκης έχει δικαίωμα με την άδεια του δικαστή που διευθύνει τη συζήτηση να απευθύνει ερωτήσεις στους διαδίκους, τους μάρτυρες και τους πραγματογνώμονες που παρίστανται. Για την ταυτοποίηση του προσώπου στην απομακρυσμένη αίθουσα ο δικαστής επικουρείται από τον γραμματέα ή το εξουσιοδοτημένο από τον πρόξενο άτομο του απομακρυσμένου τόπου. Για την περάτωση της τηλεοπτικής συνεδρίασης αποφασίζει σχετικά ο δικαστής που διευθύνει τη συζήτηση. Η τηλεκατάθεση-τηλεξέταση μαρτύρων, πραγματογνωμόνων και διαδίκων θεωρείται ότι διεξάγεται ενώπιον του δικαστηρίου και έχει την ίδια αποδεικτική ισχύ με την εξέταση στο ακροατήριο.

3 Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων

3.1 Στις περιπτώσεις που τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν συγκεντρωθεί με νόμιμο τρόπο από διάδικο, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του;

Το Δικαστήριο μπορεί να λάβει υπόψη του μόνο τα νόμιμα αποδεικτικά μέσα. Στην έννοια του νόμιμου περιλαμβάνεται και ο τρόπος απόκτησης του αποδεικτικού μέσου. Μέσο απόδειξης που αποκτήθηκε με παράνομο τρόπο είναι παράνομο και δεν λαμβάνεται υπόψη.

3.2 Γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία οι μαρτυρίες των διαδίκων;

Ναι, η εξέταση των διαδίκων είναι αποδεκτό αποδεικτικό μέσο.

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/03/2015

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Διεξαγωγή αποδείξεων - Γαλλία

1 Βάρος της απόδειξης

1.1 Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης;

Σύμφωνα με τον αστικό κώδικα, όποιος απαιτεί την εκπλήρωση της ενοχής οφείλει να αποδείξει την ύπαρξή της. Αντιστοίχως, όποιος υποστηρίζει ότι έχει απαλλαγεί από ενοχή οφείλει να αποδείξει την απόσβεση της υποχρέωσής του.

Επομένως, οι διάδικοι πρέπει καταρχήν να αποδείξουν τα προβαλλόμενα πραγματικά περιστατικά. Έτσι, το άρθρο 9 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας ορίζει ότι «εναπόκειται σε κάθε διάδικο να αποδείξει κατά νόμο τα πραγματικά περιστατικά που είναι αναγκαία για τη θεμελίωση της αξίωσής του».

1.2 Υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά από το βάρος της απόδειξης; Σε ποιες περιπτώσεις; Είναι δυνατό στις περιπτώσεις αυτές να προσκομισθούν αποδείξεις περί της μη ισχύος συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου;

Σε ορισμένες περιπτώσεις, υπάρχουν τεκμήρια που απαλλάσσουν από την υποχρέωση προσκόμισης αποδείξεων για γεγονός του οποίου η απόδειξη είναι αδύνατη ή δυσχερής.

Τα νόμιμα τεκμήρια αναστρέφουν κατά κάποιον τρόπο το βάρος της απόδειξης που φέρει το πρόσωπο που πρέπει να αποδείξει την ύπαρξη του προβαλλόμενου γεγονότος. Γενικά, τα τεκμήρια είναι γνωστά ως «μαχητά»: επιτρέπεται η προσκόμιση αντίθετης απόδειξης. Παράδειγμα: παιδί που γεννιέται κατά τη διάρκεια του γάμου θεωρείται τέκνο του συζύγου της μητέρας, ωστόσο μπορεί να υποβληθεί αγωγή προσβολής της πατρότητας. Σπανιότερα, τα τεκμήρια είναι «αμάχητα»: σ' αυτήν την περίπτωση, δεν επιτρέπεται απόδειξη του αντιθέτου.

1.3 Σε ποιο βαθμό πρέπει το δικαστήριο να πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ώστε να βασίσει την απόφασή του στην ύπαρξη αυτού του πραγματικού περιστατικού;

Το δικαστήριο μπορεί να στηρίξει την απόφασή του μόνον σε πραγματικά περιστατικά που αποδεικνύονται ή δεν αμφισβητούνται.

2 Διεξαγωγή αποδείξεων

2.1 Απαιτείται πάντοτε αίτηση διαδίκου για τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή μπορεί ο δικαστής σε ορισμένες περιπτώσεις να πραγματοποιήσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων αυτεπαγγέλτως;

Η διεξαγωγή αποδείξεων μπορεί να διαταχθεί από το δικαστήριο κατόπιν αίτησης διαδίκου, αλλά ο δικαστής μπορεί επίσης να τη διατάξει αυτεπαγγέλτως.

2.2 Ποιες είναι οι ενέργειες μετά την έγκριση της αίτησης διαδίκου σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων;

Αν ο δικαστής διατάξει τη διεξαγωγή αποδείξεων κατόπιν αίτησης διαδίκου, η γραμματεία του δικαστηρίου κοινοποιεί στον εντεταλμένο τεχνικό σύμβουλο το περιεχόμενο της εντολής του ο τεχνικός σύμβουλος προσκαλεί τους διαδίκους σε όλες τις πράξεις που διενεργεί. Σε περίπτωση πραγματογνωμοσύνης, αυτή αρχίζει μόλις ο διάδικος καταβάλει, με απόφαση του δικαστή, χρηματικό ποσό (παράβολο) που διασφαλίζει την πληρωμή του πραγματογνώμονα. Η διεξαγωγή των αποδείξεων γίνεται παρουσία των διαδίκων.

2.3 Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί το δικαστήριο να απορρίψει αίτηση διαδίκου για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων;

Ο δικαστής μπορεί να απορρίψει αίτημα διεξαγωγής αποδείξεων εάν κρίνει ότι αυτή θα έχει ως αποτέλεσμα να θεραπεύσει παράλειψη του διαδίκου ο οποίος φέρει το βάρος της απόδειξης ή ότι αυτή δεν είναι αναγκαία.

2.4 Ποια είναι τα διάφορα αποδεικτικά μέσα;

Το γαλλικό αστικό δίκαιο κάνει διάκριση. Για τα νομικά γεγονότα (π.χ. ατύχημα), η απόδειξη είναι ελεύθερη και, συνεπώς, μπορεί να διεξαχθεί με κάθε μέσο (έγγραφα, μαρτυρίες κ.λπ.). Για τις νομικές πράξεις (συμβάσεις, δωρεά κ.λπ.), καταρχήν απαιτείται γραπτή απόδειξη, ωστόσο ο νόμος προβλέπει εξαιρέσεις (π.χ. για τις πράξεις που αφορούν ποσό κατώτατο από ένα συγκεκριμένο όριο, που καθορίζεται με διάταγμα, ή σε περίπτωση αδυναμίας προσκόμισης εγγράφου). Πρέπει να σημειωθεί ότι μεταξύ των εμπόρων ισχύει η αρχή της ελεύθερης απόδειξης, μεταξύ άλλων και για τις νομικές πράξεις.

2.5 Ποιες είναι οι μέθοδοι συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων από την κατάθεση μαρτύρων και σε τι διαφέρουν από τη συγκέντρωση αποδείξεων που προέρχονται από πραγματογνώμονα; Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν την υποβολή γραπτών αποδεικτικών στοιχείων και εκθέσεων/γνωμοδοτήσεων πραγματογνωμόνων;

Οι μαρτυρικές καταθέσεις μπορούν να ληφθούν με δύο διαφορετικούς τρόπους: προφορικά, στο πλαίσιο ανακριτικής διαδικασίας, ή γραπτώς, με τη μορφή βεβαιώσεων που πρέπει να συμμορφώνονται με ορισμένο τύπο. Πράγματι, η γραπτή βεβαίωση πρέπει να αναφέρει ιδίως την ταυτότητα του μάρτυρα και, κατά περίπτωση, τη σχέση συγγένειας εξ αίματος ή εξ αγχιστείας, εξάρτησης, συνεργασίας ή κοινότητας συμφερόντων με έναν εκ των διαδίκων. Επιπλέον, πρέπει να αναφέρει ότι συντάσσεται με σκοπό την προσκόμισή της στη δικαιοσύνη και ότι ο συντάκτης της γνωρίζει ότι ψευδής κατάθεση εκ μέρους του επισύρει ποινικές κυρώσεις. Είναι επίσης δυνατή η λήψη μαρτυρίας υπό τη μορφή πράξεων βεβαίωσης πασίδηλου γεγονότος (πρόκειται για έγγραφο εκδίδεται από δικαστήριο ή από δημόσιο λειτουργό το οποίο συγκεντρώνει τις δηλώσεις διαφόρων μαρτύρων για τα προς απόδειξη πραγματικά περιστατικά). Η πραγματογνωμοσύνη διαφέρει από τη μαρτυρία επειδή αποτελεί μέτρο διεξαγωγής αποδείξεων το οποίο συνίσταται στην ανάθεση σε ιδιαίτερος αρμόδιο πρόσωπο το καθήκον να παράσχει γνωμοδότηση αμιγώς τεχνικού χαρακτήρα, αφού καλέσει τους διαδίκους να παράσχουν εξηγήσεις. Ο πραγματογνώμονας γνωμοδοτεί είτε προφορικώς είτε γραπτώς. Στη δεύτερη περίπτωση, η γνωμοδότηση έχει τη μορφή έκθεσης η οποία περιλαμβάνει ιδίως τις γραπτές παρατηρήσεις των διαδίκων. Ο δικαστής δεν δεσμεύεται από τη γνωμοδότηση του πραγματογνώμονα.

2.6 Υπάρχουν αποδεικτικά μέσα με μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τα άλλα;

Τα δημόσια έγγραφα που συντάσσονται από δημόσιο λειτουργό (συμβολαιογράφο, δικαστικό επιμελητή) κατά την άσκηση των καθηκόντων του θεωρούνται γνήσια έως ότου προσβληθούν ως πλαστά.

Τα ιδιωτικά έγγραφα (έγγραφα που συντάσσονται χωρίς την παρέμβαση δημόσιου λειτουργού από τα ίδια τα μέρη με μόνη την υπογραφή τους) θεωρούνται γνήσια έως ότου αποδειχθεί το αντίθετο.

Η μαρτυρία, καθώς και τα λοιπά αποδεικτικά μέσα, επαφίενται στη διακριτική ευχέρεια του δικαστή.

2.7 Είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών;

Όπως αναφέρεται στο σημείο 2.4, απαιτείται γραπτή απόδειξη για τη θεμελίωση νομικής πράξης της οποίας η αξία υπερβαίνει τα 1.500 EUR. Αντιθέτως, ως προς τα νομικά γεγονότα, η απόδειξη είναι ελεύθερη.

2.8 Οι μάρτυρες υποχρεούνται από το νόμο να καταθέσουν;

Όλοι υποχρεούνται να συνδράμουν τη δικαιοσύνη με σκοπό την αποκάλυψη της αλήθειας.

2.9 Σε ποιες περιπτώσεις οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν;

Πρόσωπο που κατέχει πληροφορίες οι οποίες περιήλθαν σε γνώση του κατά την άσκηση του επαγγέλματός του και καλύπτονται από το επαγγελματικό απόρρητο πρέπει να αρνηθεί να καταθέσει ως μάρτυρας. Σε αντίθετη περίπτωση, κινδυνεύει να υποστεί ποινικές κυρώσεις. Επιπλέον, ο μάρτυρας μπορεί να αρνηθεί να καταθέσει αν η άρνηση δικαιολογείται λόγω θεμιτού κώλυματος (π.χ. αδυναμία μετακίνησης, ασθένεια, επαγγελματικοί λόγοι). Ο δικαστής εκτιμά αν το κώλυμα είναι θεμιτό.

2.10 Μπορεί ένα πρόσωπο που αρνείται τη μαρτυρία να υποστεί κυρώσεις ή να εξαναγκασθεί να καταθέσει;

Μάρτυρας που δεν εμφανίζεται και μάρτυρας που αρνείται να καταθέσει ή να ορκιστεί χωρίς εύλογη αιτία μπορεί να καταδικαστεί σε αστικό πρόστιμο ύψους έως 3.000 EUR.

Πρέπει επίσης να διευκρινιστεί ότι η ψευδής κατάθεση επισύρει ποινικές κυρώσεις.

2.11 Υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες;

Καθένας μπορεί να εξεταστεί ως μάρτυρας, εκτός των προσώπων που επηρεάζονται από ανικανότητα προς μαρτυρία, η οποία καταλαμβάνει την ανικανότητα στο πλαίσιο του αστικού δικαίου (παιδιά και προστατευόμενοι ενήλικοι) ή ορισμένες ποινικές καταδίκες (στέρηση πολιτικών δικαιωμάτων). Το δικαστήριο μπορεί ωστόσο να καλέσει αυτά τα πρόσωπα να καταθέσουν χωρίς όρκο, για σκοπούς πληροφόρησης. Επιπλέον, σε περίπτωση διαδικασίας διαζυγίου ή δικαστικού χωρισμού, δεν επιτρέπεται σε καμία περίπτωση να εξεταστούν ή να καταθέσουν οι κατόντες των συζύγων.

2.12 Ποιος είναι ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση μάρτυρα; Υπό ποιους όρους μπορεί ένας μάρτυρας να εξεταστεί με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα;

Ο δικαστής διεξάγει την εξέταση του μάρτυρα και του θέτει ερωτήσεις. Οι διάδικοι παρίστανται στη διαδικασία, αλλά δεν μπορούν ούτε να διακόψουν τον μάρτυρα ούτε να του απευθύνουν τον λόγο, προκειμένου να μην τον επηρεάσουν. Το δικαστήριο, εφόσον το κρίνει αναγκαίο, θέτει στον μάρτυρα τις ερωτήσεις που επιθυμούν να του απευθύνουν.

Τίποτα δεν εμποδίζει τον δικαστή να προβεί σε ηχητική, οπτική ή οπτικοακουστική εγγραφή των ανακριτικών πράξεων, όταν το απαιτούν οι συνθήκες (όπως η γεωγραφική απόσταση).

3 Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων

3.1 Στις περιπτώσεις που τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν συγκεντρωθεί με νόμιμο τρόπο από διάδικο, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του;

Ο δικαστής δεν λαμβάνει υπόψη τα αποδεικτικά στοιχεία που λαμβάνονται με δόλιο τρόπο (κρυμμένη κάμερα, καταγραφή τηλεφωνικής συνομιλίας εν αγνοία του συνομιλητή) ή που δεν σέβονται την ιδιωτική ζωή.

3.2 Γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία οι μαρτυρίες των διαδίκων;

Οι μαρτυρίες των διαδίκων δεν έχουν αποδεικτική αξία.

Σχετικοί σύνδεσμοι

[📄 Δικτυακός τόπος Legifrance](#)

Τελευταία επικαιροποίηση: 14/11/2018

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην ελληνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Διεξαγωγή αποδείξεων - Κροατία

1 Βάρος της απόδειξης

1.1 Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης;

Οι κανόνες που διέπουν τη διεξαγωγή των αποδείξεων και την προσκόμιση, επιλογή, συλλογή, εξέταση και αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων στις αστικές δίκες ορίζονται στα άρθρα 219 έως 276 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (*Zakon o parničnom postupku*) (*Narodne novine* [NN Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας της Κροατίας] αριθ. 53/91, 91/92, 112/99, 129/00, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 96/08, 84/08, 123/08, 57/11, 25/13 και 89/14 (ZPP)).

Ο γενικός κανόνας είναι ότι κάθε διάδικος πρέπει να εκθέσει τα πραγματικά περιστατικά και να προσκομίσει τα αποδεικτικά στοιχεία στα οποία βασίζεται η αξίωσή του ή με τα οποία αντικρούει τους ισχυρισμούς και τα αποδεικτικά στοιχεία του αντιδίκου, κάτι που έχει την έννοια ότι στο (αστικό) δικονομικό δίκαιο της Κροατίας η κύρια αρχή που διέπει την έκθεση των πραγματικών περιστατικών και την προσκόμιση των αποδείξεων είναι το δικαίωμα ακρόασης. Συνεπώς, κάθε διάδικος οφείλει να αποδείξει ότι είναι αληθή τα πραγματικά περιστατικά που προβάλλει υπέρ του και τα οποία αποτελούν τη βάση των αξιώσεών του (και των αντιρρήσεών του), εκτός αν ο νόμος ορίζει διαφορετικά.

Κατά κανόνα, το δικαστήριο έχει την εξουσία να θεμελιώσει μόνο τα πραγματικά περιστατικά που έχουν εκθέσει οι διάδικοι και να διεξαγάγει μόνον τις αποδείξεις που έχουν προσκομίσει οι διάδικοι. Κατ' εξαίρεση, το δικαστήριο έχει την εξουσία (και την υποχρέωση) να θεμελιώσει πραγματικά περιστατικά που δεν έχουν εκθέσει οι διάδικοι και να διεξαγάγει αποδείξεις που δεν έχουν προσκομίσει οι διάδικοι, μόνον σε περίπτωση υπόνοιαις ότι οι διάδικοι προτίθενται να προβάλουν μη επιτρεπόμενες αξιώσεις.

Εάν με τις αποδείξεις που προσκομίζονται (άρθρο 8 του ZPP), το δικαστήριο δεν μπορεί να θεμελιώσει με βεβαιότητα ένα πραγματικό περιστατικό, το δικαστήριο θα αποφασίσει για το αν υφίσταται το πραγματικό περιστατικό εφαρμόζοντας τους κανόνες για το βάρος της απόδειξης.

1.2 Υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά από το βάρος της απόδειξης; Σε ποιες περιπτώσεις; Είναι δυνατά στις περιπτώσεις αυτές να προσκομισθούν αποδείξεις περί της μη ισχύος συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου;

Αποδείξεις διεξάγονται για όλα τα πραγματικά περιστατικά που είναι σημαντικά για την έκδοση της απόφασης.

Δεν είναι αναγκαία η απόδειξη των πραγματικών περιστατικών που έχει ομολογήσει ο διάδικος κατά τη διάρκεια της δίκης ενώπιον του δικαστηρίου, ωστόσο το δικαστήριο μπορεί να διατάξει την προσκόμιση αποδείξεων και για τα εν λόγω πραγματικά περιστατικά εάν κρίνει ότι με την ομολογία του ο διάδικος επιδιώκει να προβάλει μια μη επιτρεπόμενη αξίωση (άρθρο 3 του ZPP).

Από την απόδειξη εξαιρούνται επίσης οι νομικοί κανόνες διότι καλύπτονται από τον κανόνα ότι το δικαστήριο θεωρείται ότι γνωρίζει τον νόμο (*iura novit curia*). Δεν είναι αναγκαία η απόδειξη των πραγματικών περιστατικών που είναι πασίγνωστα. Ωστόσο, επιτρέπεται η απόδειξη ότι ορισμένο γεγονός δεν είναι πασίγνωστο.

Δεν είναι αναγκαία η απόδειξη των πραγματικών περιστατικών που κατά τον νόμο τεκμαίρεται ότι υφίστανται, ωστόσο μπορεί να αποδειχθεί ότι δεν υφίστανται, εκτός αν ο νόμος ορίζει διαφορετικά. Συνεπώς, οι κανόνες που διέπουν τα μαχητά τεκμήρια (*praesumptiones iuris*) διευκολύνουν την απόδειξη, επειδή ο διάδικος που βασίζεται σε ένα νομικά οικείο γεγονός δεν απαιτείται να αποδείξει απευθείας την ύπαρξη του εν λόγω περιστατικού αρκεί να βασιστεί στον γενικό νομικό κανόνα που εξάγεται από το μαχητό τεκμήριο και ο διάδικος που ισχυρίζεται ότι δεν μπορεί να εφαρμοστεί ο γενικός κανόνας που εξάγεται από το μαχητό τεκμήριο οφείλει να το αποδείξει.

Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις ο νόμος δεν επιτρέπει την αναπόδειξη ως προς τα πραγματικά περιστατικά που τεκμαίρεται ότι υφίστανται κατά τον νόμο (*praesumptiones iuris et de iure*), όταν το δικαστήριο υποχρεούται να διαπιστώσει ότι υφίσταται το επίδικο νομικά οικείο πραγματικό περιστατικό.

1.3 Σε ποιο βαθμό πρέπει το δικαστήριο να πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ώστε να βασίσει την απόφασή του στην ύπαρξη αυτού του πραγματικού περιστατικού;

Καθήκον του δικαστηρίου είναι να πεισθεί ότι υφίστανται ή ότι δεν υφίστανται τα πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίζεται η εφαρμογή του νόμου. Ο ZPP δεν περιέχει ρητές διατάξεις ως προς την πιθανολόγηση, ωστόσο ο βαθμός της πιθανότητας θα πρέπει να αυξάνεται αναλογικά με τη σπουδαιότητα του μέτρου που θα ληφθεί, λαμβανομένου υπόψη του σταδίου της δίκης στο οποίο συζητείται και αποφασίζεται ένα συγκεκριμένο δικονομικό ζήτημα και των δικονομικών συνεπειών που προκύπτουν από τη διαπίστωση ότι ορισμένα περιστατικά υφίστανται ή δεν υφίστανται.

Κατά τον γενικό κανόνα της ελεύθερης εκτίμησης των αποδείξεων, το δικαστήριο αποφασίζει ποια πραγματικά περιστατικά κατά την πεποίθησή του έχουν αποδειχθεί, αφού εκτιμήσει επιμελώς και κατά συνείδηση όλες τις αποδείξεις που έχουν προσκομιστεί και εξεταστεί χωριστά και συνολικά, λαμβάνοντας επίσης υπόψη την έκβαση ολόκληρης της δίκης.

2 Διεξαγωγή αποδείξεων

2.1 Απαιτείται πάντοτε αίτηση διαδίκου για τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή μπορεί ο δικαστής σε ορισμένες περιπτώσεις να πραγματοποιήσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων αυτεπαγγέλτως;

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η (πολιτική) δικονομία της Κροατίας βασίζεται κατεξοχήν στην αρχή της κατ' αντιμωλιαν δίκης, σύμφωνα με την οποία οι διάδικοι μπορούν να εκθέτουν πραγματικά περιστατικά και να διεξάγουν αποδείξεις με δική τους πρωτοβουλία και το δικαστήριο έχει την εξουσία να θεμελιώνει πραγματικά περιστατικά που δεν έχουν εκθέσει οι διάδικοι και να διεξάγει αποδείξεις (που δεν έχουν προσκομίσει) μόνον εάν έχει την υπόνοια ότι οι διάδικοι προτίθενται να προβάλουν μη επιτρεπόμενες αξιώσεις (άρθρο 3 παράγραφος 2 του ZPP).

2.2 Ποιες είναι οι ενέργειες μετά την έγκριση της αίτησης διαδίκου σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων;

Το δικαστήριο αποφασίζει ποια από τα αποδεικτικά στοιχεία που έχουν προσκομιστεί θα ληφθούν υπόψη για τη θεμελίωση των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών.

Εάν το δικαστήριο έχει αποδεχτεί την πρόταση αποδείξεων από τον διάδικο, θα ξεκινήσει, κατά κανόνα, με τη διεξαγωγή αυτών των αποδείξεων.

Στις διαφορές που εξετάζονται από τμήμα (*vijeće*), οι αποδείξεις διεξάγονται στην κύρια συζήτηση που προηγείται της συνεδρίασης του τμήματος, ωστόσο, το τμήμα μπορεί να αποφασίσει αν έχει σημαντικούς λόγους γι' αυτό, ότι ορισμένες αποδείξεις θα διεξαχθούν ενώπιον του προέδρου του τμήματος ή του δικαστή του δικαστηρίου εκτελέσεως (ο δικαστής εκτελέσεως). Σε αυτή την περίπτωση, στην κύρια συζήτηση γίνεται ανάγνωση του αρχείου των αποδείξεων που έχουν διεξαχθεί.

Ο δικαστής της μονομελούς σύνθεσης ή ο πρόεδρος του τμήματος διεξάγει την κύρια συζήτηση, εξετάζει τους διαδίκους και διεξάγει τις αποδείξεις, ωστόσο το δικαστήριο δεν δεσμεύεται από την απόφαση διεξαγωγής της συζήτησης, κάτι που σημαίνει ότι μεταξύ άλλων δεν δεσμεύεται από την απόφαση που κάνει δεκτές ή απορρίπτει τις προτάσεις απόδειξης των διαδίκων.

2.3 Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί το δικαστήριο να απορρίψει αίτηση διαδίκου για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων;

Σύμφωνα με τις διατάξεις του ZPP, το δικαστήριο απορρίπτει τις αποδείξεις που έχουν προσκομιστεί εάν δεν τις θεωρεί συναφείς με την υπόθεση και μημονεύει στην απόφαση τον λόγο της απόρριψης.

Ο ZPP δεν περιλαμβάνει ειδικές διατάξεις για την πιθανότητα της απόρριψης αποδείξεων που είναι απαράδεκτες ή δεν μπορούν να διεξαχθούν με οικονομικά αποδοτικό τρόπο. Ωστόσο, σε διαφορές ενώπιον των δημοτικών δικαστηρίων (*općinski sud*) των οποίων η αξία δεν υπερβαίνει τις 10 000 κροατικές κούνες και σε διαφορές ενώπιον εμπορικών δικαστηρίων (*trgovački sud*) των οποίων η αξία δεν υπερβαίνει τις 50 000 κροατικές κούνες, εάν το δικαστήριο κρίνει ότι η απόδειξη των πραγματικών περιστατικών που είναι σημαντικά για τη διευθέτηση της διαφοράς θα συνεπάγεται δυσανάλογες δυσχέρειες και κόστος, μπορεί να αποφασίσει για το αν υφίστανται τα εν λόγω περιστατικά με ελεύθερη εκτίμηση, λαμβάνοντας υπόψη τα έγγραφα που έχουν υποβάλει οι διάδικοι και την κατάθεση των διαδίκων εάν το δικαστήριο εξέτασε τους διαδίκους για να συγκεντρώσει αποδείξεις.

Επίσης, οι διατάξεις του ZPP ορίζουν προθεσμία στους διαδίκους για να εκθέσουν όλα τα πραγματικά περιστατικά και να υποβάλουν προτάσεις απόδειξης.

Στην τακτική διαδικασία ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων, κάθε διάδικος πρέπει να εκθέσει στην αίτηση και την αντίκρουση της αίτησης, το αργότερο κατά την προδικαστική συζήτηση, όλα τα πραγματικά περιστατικά που τεκμηριώνουν την αξίωσή του, να προσκομίσει τις αναγκαίες αποδείξεις για τη θεμελίωση των πραγματικών περιστατικών που έχει επικαλεστεί και να δηλώσει τη θέση του ως προς τα πραγματικά περιστατικά που επικαλέστηκε ο αντίδικος και τις αποδείξεις που πρότεινε. Κατά τη διάρκεια της κύριας συζήτησης, οι διάδικοι μπορούν να προβάλουν νέα πραγματικά περιστατικά και αποδεικτικά στοιχεία

μόνον αν, για λόγο που δεν οφείλεται σε δική τους υπαιτιότητα, δεν ήταν σε θέση να τα προβάλουν ή να τα προσκομίσουν πριν από την περάτωση της προηγούμενης διαδικασίας.

Το δικαστήριο δεν λαμβάνει υπόψη νέα πραγματικά περιστατικά και αποδεικτικά στοιχεία που, από δική τους υπαιτιότητα, οι διάδικοι εκθέτουν ή προσκομίζουν στην κύρια συζήτηση.

Περισσότερες πληροφορίες για τις αποδείξεις και τη διεξαγωγή των αποδείξεων στη διαδικασία των μικροδιαφορών βλ. το πληροφοριακό έντυπο με τίτλο «[Μικροδιαφορές – Δημοκρατία της Κροατίας](#)».

2.4 Ποια είναι τα διάφορα αποδεικτικά μέσα;

Ο ZPP προβλέπει τα εξής είδη απόδειξης: δικαστική αυτοψία, έγγραφη απόδειξη, απόδειξη με μάρτυρες, πραγματογνωμοσύνη και εξέταση των διαδίκων.

2.5 Ποιες είναι οι μέθοδοι συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων από την κατάθεση μαρτύρων και σε τι διαφέρουν από τη συγκέντρωση αποδείξεων που προέρχονται από πραγματογνώμονα; Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν την υποβολή γραπτών αποδεικτικών στοιχείων και εκθέσεων/γνωμοδοτήσεων πραγματογνώμωνων;

Μάρτυρας είναι κάθε φυσικό πρόσωπο που μπορεί να παράσχει πληροφορίες για τα πραγματικά περιστατικά για τα οποία διεξάγονται αποδείξεις. Οι μάρτυρες εξετάζονται χωριστά, χωρίς την παρουσία των υπόλοιπων μαρτύρων που θα εξεταστούν στη συνέχεια, και οφείλουν να δίνουν προφορικές απαντήσεις.

Αρχικά το δικαστήριο ενημερώνει τον μάρτυρα ότι έχει υποχρέωση να πει την αλήθεια και να μην παραλείψει κανένα στοιχείο. Στη συνέχεια, τον προειδοποιεί για τις συνέπειες της ψευδομαρτυρίας. Επίσης, ρωτάει πάντοτε τον μάρτυρα για το πώς γνωρίζει τα περιστατικά για τα οποία καταθέτει.

Ο πραγματογνώμονας πρέπει να πληρεί τις ίδιες προδιαγραφές με τον μάρτυρα, δηλαδή, να είναι σε θέση να αντιληφθεί, να ανακαλέσει, να εξιστορήσει και επιπλέον να διαθέτει επαγγελματική εξειδίκευση.

Οι πραγματογνώμονες που κλητεύονται από το δικαστήριο πρέπει να συμμορφώνονται με την κλήτευση και να υποβάλουν τα πορίσματα και τη γνωμοδότησή τους.

Συνεπώς, το καθήκον του πραγματογνώμονα συνεπάγεται την κατάρτιση πορισμάτων και την παροχή γνωμοδότησης. Το δικαστήριο καθορίζει το αν ο πραγματογνώμονας θα αναπτύξει μόνο προφορικά τα πορίσματα και τη γνώμη του ή θα τα υποβάλει επίσης γραπτώς πριν από τη συζήτηση. Το δικαστήριο ορίζει προθεσμία για την υποβολή των γραπτών ευρημάτων και της γνωμοδότησης, η οποία δεν μπορεί να υπερβαίνει τις 60 ημέρες.

Ο πραγματογνώμονας οφείλει να εξηγήει πάντοτε τη γνώμη του.

Το δικαστήριο επιδίδει στους διαδίκους τα γραπτά πορίσματα και τη γνωμοδότηση, το αργότερο 15 ημέρες πριν από τη συζήτηση στην οποία θα εξεταστούν.

Ο ZPP δεν κάνει διάκριση ανάμεσα στη διαδικασία της εξέτασης των μαρτύρων και τη διαδικασία εξέτασης των πραγματογνώμωνων και κατά συνέπεια δεν περιλαμβάνει ειδικές δικονομικές διατάξεις.

Ως προς την έγγραφη απόδειξη, οι ίδιοι οι διάδικοι πρέπει να υποβάλουν το έγγραφο στο οποίο στηρίζονται για να υποστηρίξουν τον ισχυρισμό τους.

Τα έγγραφα που έχει εκδώσει μια κρατική αρχή με τον προβλεπόμενο τύπο και στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς της και τα έγγραφα που έχει εκδώσει ένα νομικό ή φυσικό πρόσωπο με τον εν λόγω τύπο, ενεργώντας κατά την άσκηση των δημόσιων εξουσιών που του έχουν ανατεθεί με νόμο ή κανονισμό που έχει εκδοθεί βάσει νόμου (δημόσιο έγγραφο) θεωρείται ότι αποδεικνύουν την αλήθεια όσων πιστοποιούν ή ρυθμίζουν.

Άλλα έγγραφα έχουν ίση αποδεικτική αξία, εάν σύμφωνα με ειδικούς κανονισμούς, έχουν την αποδεικτική αξία των δημόσιων εγγράφων.

Επιτρέπεται η απόδειξη ότι τα πραγματικά περιστατικά που ορίζονται σε δημόσια έγγραφα είναι ψευδή ή ότι το έγγραφο έχει συνταχθεί παράτυπα.

Εάν το δικαστήριο αμφισβητήσει τη γνησιότητα του εγγράφου, μπορεί να ζητήσει από την αρχή που φέρεται ότι το εξέδωσε να εκφράσει τη γνώμη της επί του ζητήματος.

Εκτός αν άλλως ορίζεται σε διεθνή συμφωνία, τα αλλοδαπά δημόσια έγγραφα που έχουν θεωρηθεί νομίμως ως προς τη γνησιότητά τους έχουν την ίδια αποδεικτική αξία με τα εθνικά δημόσια έγγραφα, με την επιφύλαξη της αμοιβαιότητας.

Ο ZPP θεσπίζει επίσης κανόνες για την υποχρέωση προσκόμισης εγγράφων ανάλογα με το αν το έγγραφο βρίσκεται στην κατοχή του διαδίκου που έχει κλητευτεί, του αντιδίκου, μιας δημόσιας αρχής ή ενός οργανισμού που ασκεί δημόσια εξουσία ή τρίτου (φυσικού ή νομικού προσώπου).

2.6 Υπάρχουν αποδεικτικά μέσα με μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τα άλλα;

Κατά τον γενικό κανόνα της ελεύθερης εκτίμησης των αποδείξεων που εφαρμόζεται στο (αστικό) δικονομικό δίκαιο της Κροατίας, το δικαστήριο αποφασίζει ποια πραγματικά περιστατικά θεωρεί ότι έχουν αποδειχθεί κατά την πεποίθησή του, αφού εκτιμήσει κατά συνείδηση και επιμελώς όλες τις αποδείξεις που έχουν προσκομιστεί και εξεταστεί χωριστά και συνολικά, λαμβάνοντας επίσης υπόψη την έκβαση ολόκληρης της δίκης.

Συνεπώς, από κανέναν κανόνα δεν προκύπτει ότι ορισμένα αποδεικτικά στοιχεία έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα ή σπουδαιότητα από άλλα, παρότι, στην πράξη τα έγγραφα θεωρούνται πιο αξιόπιστα (αλλά όχι πιο σημαντικά) από άλλες αποδείξεις (μάρτυρες, εξετάσεις).

2.7 Είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών;

Όχι, ο ZPP δεν ορίζει ως υποχρεωτικά ορισμένα αποδεικτικά μέσα για τη θεμελίωση ορισμένων πραγματικών περιστατικών. Σύμφωνα με την αρχή της κατ' αντιμωλιαν δίκης, οι διάδικοι έχουν δικαίωμα να προσκομίζουν αποδείξεις και το δικαστήριο εκτιμά ποια από τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίστηκαν θα ληφθούν υπόψη για τη θεμελίωση των οικείων πραγματικών περιστατικών.

2.8 Οι μάρτυρες υποχρεούνται από το νόμο να καταθέσουν;

Κάθε πρόσωπο που κλητεύεται ως μάρτυρας υποχρεούται να συμμορφωθεί με την κλήση και να καταθέσει, εκτός αν άλλως ορίζει ο ZPP. Συνεπώς, κάθε πρόσωπο έχει γενική υποχρέωση μαρτυρίας, από την οποία συνάγεται το καθήκον εμφάνισης στο δικαστήριο, το καθήκον κατάθεσης και το καθήκον αλήθειας. Οι μάρτυρες που λόγω γήρατος, ασθένειας ή αναπηρίας δεν μπορούν να τηρήσουν τα όσα ορίζονται στην κλήτευση εξετάζονται στην κατοικία τους.

2.9 Σε ποιες περιπτώσεις οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν;

Τα πρόσωπα που αν καταθέσουν θα παραβιάσουν την υποχρέωση εμπιστευτικότητας ως προς κρατικά ή στρατιωτικά απόρρητα δεν μπορούν να εξεταστούν ως μάρτυρες έως ότου η αρμόδια αρχή τους απαλλάξει από το εν λόγω καθήκον.

Ο μάρτυρας μπορεί να αρνηθεί να δώσει κατάθεση:

- για κάτι που έχει μάθει εμπιστευτικά από τον διάδικο ως εξουσιοδοτημένος αντιπρόσωπός του
- για κάτι που ο διάδικος ή άλλο πρόσωπο του είχε εξομολογηθεί στο πλαίσιο της θρησκευτικής εξομολόγησης
- για τα πραγματικά περιστατικά που έχει μάθει ο μάρτυρας ως δικηγόρος, γιατρός, ή κατά την εκτέλεση οποιουδήποτε άλλου επαγγελματικού καθήκοντος ή άλλης δραστηριότητας, εφόσον υπάρχει υποχρέωση τήρησης της εμπιστευτικότητας των όσων γνωστοποιούνται κατά την εκτέλεση του εν λόγω επαγγελματικού καθήκοντος ή άλλης δραστηριότητας.

Ο δικαστής της μονομελούς σύνθεσης ή ο πρόεδρος του τμήματος ενημερώνει τα εν λόγω πρόσωπα για το δικαίωμά τους να αρνηθούν να καταθέσουν.

Οι μάρτυρες μπορεί να αρνηθούν να απαντήσουν σε επιμέρους ερωτήσεις για επιτακτικούς λόγους, ιδίως, εάν απαντώντας σε μια τέτοια ερώτηση, θα εξέθεταν τον εαυτό τους ή έναν συγγενή τους εξ αίματος σε ευθεία γραμμή οποιουδήποτε βαθμού, ή έναν συγγενή τους εξ αίματος σε πλάγια γραμμή έως τον τρίτο βαθμό, περιλαμβανομένων των συζύγων ή των συγγενών εξ αγχιστείας έως τον δεύτερο βαθμό – ακόμη κι αν έχει λυθεί ο γάμος – και του επιτρόπου ή του ανηλικού υπό επιτροπεία, του θετού γονέα ή τέκνου, σε σοβαρή ατίμωση, σημαντική περιουσιακή ζημία ή ποινική δίωξη.

Ο δικαστής της μονομελούς σύνθεσης ή ο πρόεδρος του τμήματος ενημερώνει τον μάρτυρα ότι

μπορεί να αρνηθεί να απαντήσει στις ερωτήσεις που του υποβάλλονται.

2.10 Μπορεί ένα πρόσωπο που αρνείται τη μαρτυρία να υποστεί κυρώσεις ή να εξαναγκασθεί να καταθέσει;

Ναι, είναι δυνατόν. Εάν ο μάρτυρας που έχει κλητευτεί νομότυπα δεν προσέλθει αδικαιολόγητα ή αποχωρήσει από τον τόπο που θα εξεταστεί χωρίς άδεια ή δικαιολογημένη αιτία, το δικαστήριο μπορεί να διατάξει τη βίαιη προσαγωγή του, με δικές του δαπάνες, και να επιβάλει χρηματική ποινή που κυμαίνεται από 500 έως 10 000 κούνες Κροατίας.

Εάν ο μάρτυρας προσέλθει και αρνηθεί να καταθέσει ή να απαντήσει σε ορισμένες ερωτήσεις, αφού έχει ενημερωθεί για τις συνέπειες της εν λόγω άρνησης, και το δικαστήριο κρίνει αναιτιολόγητη την άρνηση απάντησης, μπορεί να επιβάλει χρηματική ποινή που κυμαίνεται από 500 ως 10 000 κούνες Κροατίας εάν ο μάρτυρας εξακολουθεί να αρνείται να καταθέσει, το δικαστήριο μπορεί να διατάξει την κράτησή του. Ο μάρτυρας παραμένει υπό κράτηση μέχρι να συμφωνήσει να καταθέσει ή μέχρι να καταστεί περιπτώ η κατάθεση, όχι όμως για διάστημα μεγαλύτερο του ενός μήνα.

Εάν μεταγενέστερα ο μάρτυρας εξηγήσει την απουσία του, το δικαστήριο ανακαλεί την απόφαση επιβολής προστίμου και μπορεί να απαλλάξει τον μάρτυρα από την πλήρη ή μερική αποζημίωση των εξόδων. Το δικαστήριο μπορεί επίσης να ανακαλέσει την απόφαση επιβολής προστίμου εάν ο μάρτυρας συμφωνήσει μεταγενέστερα να καταθέσει.

2.11 Υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες;

Για πληροφορίες όσον αφορά την εξαίρεση από το γενικό καθήκον μαρτυρίας λόγω κρατικών ή στρατιωτικών απορρήτων, δηλαδή για το δικαίωμα των προσώπων που εκτελούν συγκεκριμένες δραστηριότητες να αρνηθούν να καταθέσουν και να αρνηθούν να απαντήσουν συγκεκριμένες ερωτήσεις, βλ. σημείο 9).

Ο γενικός κανόνας είναι ότι ως μάρτυρες μπορούν να εξεταστούν μόνον τα πρόσωπα που είναι σε θέση να παράσχουν πληροφορίες για τα πραγματικά περιστατικά για τα οποία διεξάγεται η απόδειξη και το δικαστήριο αποφασίζει για την ικανότητα ενός προσώπου να καταθέσει, ανά περίπτωση.

Ένα πρόσωπο δεν μπορεί να καταθέσει ως μάρτυρας εφόσον μετέχει απευθείας στη δίκη, ως διάδικος ή νόμιμος εκπρόσωπος του διαδίκου, ενώ μπορεί να εξεταστεί ως μάρτυρας ο εξουσιοδοτημένος αντιπρόσωπος του διαδίκου.

2.12 Ποιος είναι ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση μάρτυρα; Υπό ποιους όρους μπορεί ένας μάρτυρας να εξεταστεί με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα;

Κάθε μάρτυρας πρέπει να εξετάζεται χωριστά και χωρίς την παρουσία των μαρτύρων που θα εξεταστούν μεταγενέστερα. Ο μάρτυρας υποχρεούται να δίνει προφορικές απαντήσεις.

Αρχικά, το δικαστήριο ενημερώνει τον μάρτυρα ότι έχει υποχρέωση να πει την αλήθεια και να μην παραλείπει κανένα στοιχείο. Στη συνέχεια, τον προειδοποιεί για τις συνέπειες της ψευδομαρτυρίας.

Έπειτα ο μάρτυρας καλείται να γνωστοποιήσει το ονοματεπώνυμό του, τον αριθμό δελτίου ταυτότητας, το πατρώνυμο, το επάγγελμα, τη διεύθυνση, τον τόπο γέννησης, την ηλικία του και τη σχέση του με τον διάδικο.

Μετά από αυτές τις γενικές ερωτήσεις το δικαστήριο ζητά από τον μάρτυρα να καταθέσει όλα όσα γνωρίζει για τα πραγματικά περιστατικά για τα οποία θα καταθέσει, και στη συνέχεια, μπορεί να του υποβάλει ερωτήσεις που έχουν σκοπό την επιβεβαίωση, συμπλήρωση ή εξήγηση των όσων κατέθεσε. Δεν επιτρέπεται η υποβολή ερωτήσεων που περιέχουν στη διατύπωσή τους την απάντηση.

Ο μάρτυρας ερωτάται πάντοτε πώς γνωρίζει τα πραγματικά περιστατικά για τα οποία καταθέτει.

Οι μάρτυρες που καταθέτουν αντικρουόμενα στοιχεία ως προς σημαντικά πραγματικά περιστατικά μπορεί να κληθούν να καταθέσουν κατ' αντιπαράσταση. Εξετάζονται χωριστά ως προς κάθε σημείο στο οποίο υπάρχει αντίφαση και οι απαντήσεις τους καταγράφονται στα πρακτικά.

Στη Δημοκρατία της Κροατίας δεν διατίθενται ειδικές διατάξεις που να ορίζουν τη διεξαγωγή των αποδείξεων με τηλεδιάσκεψη. Ωστόσο, οι διατάξεις των άρθρων 126α ως 126γ του ZPP αποτελούν τη βάση για την εν λόγω μέθοδο εξέτασης, δηλαδή τα πρακτικά της δίκης μπορεί να μαγνητοφωνούνται. Η απόφαση μαγνητοφώνησης των πρακτικών μπορεί να ληφθεί από το δικαστήριο με δική του πρωτοβουλία ή έπειτα από αίτημα του διαδίκου. Η μέθοδος της αποθήκευσης και της διαβίβασης της μαγνητοφωνημένης εγγραφής, οι τεχνικοί όροι και ο τρόπος της μαγνητοφώνησης ρυθμίζονται από τους Εσωτερικούς Κανονισμούς του δικαστηρίου.

3 Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων

3.1 Στις περιπτώσεις που τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν συγκεντρωθεί με νόμιμο τρόπο από διάδικο, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του;

Ο ZPP δεν περιλαμβάνει ειδικές διατάξεις για τις αποδείξεις που έχουν αποκτηθεί παράνομα. Ωστόσο, η νομική βάση περιλαμβάνεται στο άρθρο 29 του Συντάγματος της Δημοκρατίας της Κροατίας (*Ustav Republike Hrvatske*) (ΕΕ αριθ. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14), και ορίζει ότι οι αποδείξεις που έχουν αποκτηθεί παράνομα δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε δίκη.

Ο ZPP ορίζει μόνον ότι το δικαστήριο δεν πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις αιτήσεις των διαδίκων που αντίκεινται στους υποχρεωτικούς κανονισμούς και τους κανόνες που επιτάσσουν τα χρηστά ήθη.

3.2 Γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία οι μαρτυρίες των διαδίκων;

Οι διάδικοι δεν μπορούν να εξετάζονται ως μάρτυρες ωστόσο, οι διατάξεις του ZPP προβλέπουν την εξέταση των διαδίκων στο πλαίσιο της διεξαγωγής αποδείξεων ελλείψει άλλων αποδείξεων ή αν, παρά τις λοιπές αποδείξεις που έχουν προσκομιστεί, το δικαστήριο τη θεωρεί αναγκαία για τη θεμελίωση σημαντικών πραγματικών περιστατικών.

Εκτός αν άλλως ορίζεται, για την εξέταση των διαδίκων εφαρμόζονται οι διατάξεις του ZPP για την εξέταση των μαρτύρων.

Τελευταία επικαιροποίηση: 19/12/2018

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Διεξαγωγή αποδείξεων - Ιταλία

1 Βάρος της απόδειξης

1.1 Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης;

Το βάρος της απόδειξης διέπεται από τις αρχές που καθορίζονται στο άρθρο 2697 του Αστικού Κώδικα, το οποίο ορίζει τα εξής: «Εκείνος που επιδιώκει δικαστικά την αναγνώριση δικαιώματος οφείλει να προσκομίζει αποδείξεις για τα πραγματικά περιστατικά που τεκμηριώνουν την αξίωσή του. Ο διάδικος που αμφισβητεί την ισχύ αυτών των πραγματικών περιστατικών ή ισχυρίζεται ότι το δικαίωμα έχει μεταβληθεί ή αποσβεσθεί, οφείλει να προσκομίζει αποδείξεις των πραγματικών περιστατικών που τεκμηριώνουν την ένστασή του.»

Κατά συνέπεια, ο ενάγων υποχρεούται, βάσει των αρχών αυτών, να αποδείξει τα πραγματικά περιστατικά στα οποία βασίζεται η αξίωσή του, δηλαδή τα πραγματικά περιστατικά που παράγουν τα έννομα αποτελέσματα τα οποία επικαλείται. Ο εναγόμενος, από την άλλη πλευρά, πρέπει να προσκομίσει αποδείξεις των πραγματικών περιστατικών που αποκλείουν την ευθύνη του, ή καταδεικνύουν ότι ένα δικαίωμα έχει αποσβεσθεί ή μεταβληθεί κατά τρόπο που καθιστά σκόπιμη την απόρριψη των ισχυρισμών του ενάγοντος.

Σε περίπτωση που ο ενάγων δεν είναι σε θέση να τεκμηριώσει την αξίωσή του, η αγωγή απορρίπτεται, ανεξάρτητα από το εάν ο εναγόμενος προβάλλει επιχειρήματα και αποδεικτικά στοιχεία για την υπεράσπισή του.

Το άρθρο 2698 του Αστικού Κώδικα καθιστά άκυρη και άνευ νομικής ισχύος κάθε συμφωνία που αποσκοπεί στην αντιστροφή ή την τροποποίηση του βάρους της απόδειξης σε σχέση με κάποιο απαράγραπτο δικαίωμα ή που δυσχεραίνει υπέρμετρα την άσκηση των δικαιωμάτων οποιουδήποτε εκ των διαδίκων.

Οι ανεπαρκείς αποδείξεις επηρεάζουν δυσμενώς τις προοπτικές έκβασης της δίκης για τον διάδικο –είτε πρόκειται για τον ενάγοντα είτε για τον εναγόμενο– ο οποίος πρέπει να αποδείξει ή να διαψεύσει τα πραγματικά περιστατικά, εφόσον θεωρείται ότι οι ανεπαρκείς αποδείξεις ισοδυναμούν με απουσία αποδείξεων.

1.2 Υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά από το βάρος της απόδειξης; Σε ποιες περιπτώσεις; Είναι δυνατό στις περιπτώσεις αυτές να προσκομισθούν αποδείξεις περί της μη ισχύος συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου;

Το βάρος της απόδειξης δεν ισχύει στις ακόλουθες περιπτώσεις:

Στην περίπτωση τεκμηρίων, δηλαδή όταν η ίδια η νομοθεσία καθορίζει την αποδεικτική ισχύ ορισμένων πραγματικών περιστατικών ή επιτρέπει στο δικαστήριο να συναγάγει συμπεράσματα σχετικά με άγνωστο περιστατικό από γνωστά πραγματικά περιστατικά (άρθρο 2727 του Αστικού Κώδικα).

Τα τεκμήρια διακρίνονται στις ακόλουθες κατηγορίες:

νομικά τεκμήρια, ήτοι τα τεκμήρια που ορίζονται εκ του νόμου, τα οποία μπορεί να είναι μαχητά (*iuris tantum*), δηλαδή μπορεί να απορριφθούν, εάν προσκομιστούν αποδείξεις περί του αντιθέτου, ή αμάχητα (*iuris et de iure*), δηλαδή δεν μπορούν να απορριφθούν με την προσκόμιση αποδείξεων περί του αντιθέτου στο δικαστήριο

απλά τεκμήρια, η εκτίμηση των οποίων εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου, το οποίο κάνει δεκτά μόνο σοβαρά, ακριβή και συνεκτικά τεκμήρια τα απλά τεκμήρια δεν γίνονται δεκτά σε σχέση με πραγματικά περιστατικά για τα οποία ο νόμος δεν επιτρέπει την εμπάρτυρη απόδειξη (άρθρο 2729 του Αστικού Κώδικα)

πασίδηλα περιστατικά (*fatti notori*), ήτοι γεγονότα τα οποία είναι εν γένει γνωστά κατά τον χρόνο και στον τόπο έκδοσης της απόφασης, ούτως ώστε να μην επιδέχονται αμφισβήτηση (άρθρο 115 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας)

αδιамφισβήτητα ή παραδεδομένα περιστατικά, ήτοι γεγονότα που προβάλλουν αμφότεροι οι διάδικοι ή που αποδέχεται, έστω και σιωπηρώς, ο διάδικος ο οποίος θα είχε ενδεχομένως συμφέρον να τα αμφισβητήσει (άρθρο 115 παράγραφος 1 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

1.3 Σε ποιο βαθμό πρέπει το δικαστήριο να πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ώστε να βασίσει την απόφασή του στην ύπαρξη αυτού του πραγματικού περιστατικού;

Η απόφαση του δικαστηρίου να κάνει δεκτή μια αίτηση αγωγής ή τυχόν σχετικές ενστάσεις πρέπει να βασίζεται αμιγώς σε πραγματικά περιστατικά που έχουν αποδειχθεί πλήρως, είτε άμεσα είτε μέσω τεκμηρίου.

Η κρίση του δικαστηρίου δεν μπορεί να βασίζεται σε αναπόδεδεικτα γεγονότα, ακόμη και αν αυτά είναι δυνατά ή πολύ πιθανά (άρθρο 115 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

2 Διεξαγωγή αποδείξεων

2.1 Απαιτείται πάντοτε αίτηση διαδίκου για τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή μπορεί ο δικαστής σε ορισμένες περιπτώσεις να πραγματοποιήσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων αυτεπαγγέλτως;

Δυνάμει του ιταλικού νομικού συστήματος, η διεξαγωγή αποδείξεων διέπεται από την αρχή σύμφωνα με την οποία το πεδίο εφαρμογής της διαδικασίας καθορίζεται από τους διαδίκους (*principio dispositivo*), κατ' εφαρμογή του άρθρου 115 παράγραφος 1 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας: η απόφαση του δικαστηρίου πρέπει να βασίζεται στα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίζουν οι διάδικοι, «εξαιρουμένων των περιπτώσεων που ορίζονται από τον νόμο». Ωστόσο, ορισμένες εξαιρέσεις από τον εν λόγω κανόνα προβλέπονται στα ακόλουθα άρθρα του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας:

άρθρο 117: επιτρέπει την ανεπίσημη εξέταση των διαδίκων

άρθρο 118: επιτρέπει να διαταχθεί η έρευνα προσώπων και αντικειμένων

άρθρα 61 και 191: επιτρέπει στο δικαστήριο να ζητήσει τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης

άρθρο 257: επιτρέπει στο δικαστήριο την κλήτευση μάρτυρα που αναφέρεται από άλλον μάρτυρα

άρθρο 281β: επιτρέπει σε μονομελές γενικό δικαστήριο (*tribunale*) να διατάξει τη διεξαγωγή αποδείξεων διά μαρτύρων, εάν στην έκθεση πραγματικών περιστατικών που υποβάλλουν οι διάδικοι γίνεται μνεία προσώπων που θα μπορούσαν ενδεχομένως να γνωρίζουν τα πραγματικά περιστατικά.

Σε εργατικές διαφορές, η αρχή σύμφωνα με την οποία το πεδίο εφαρμογής της διαδικασίας καθορίζεται από τους διαδίκους αντικαθίσταται από σύστημα απονομής δικαιοσύνης βάσει ανακριτικών στοιχείων, ιδίως δυνάμει των ακόλουθων διατάξεων:

άρθρο 420: προβλέπει την ελεύθερη εξέταση των διαδίκων κατά την ακροαματική διαδικασία της υπόθεσης

άρθρο 421: προβλέπει τη δυνατότητα του δικαστηρίου να διατάσσει ανά πάσα στιγμή και ίδια πρωτοβουλία την αποδοχή αποδεικτικών στοιχείων πάσης φύσεως, ακόμη και πέραν των ορίων που καθορίζονται από τον Αστικό Κώδικα.

Σε διαδικασίες διαζυγίου, το δικαστήριο μπορεί να διατάξει τη διεξαγωγή αποδείξεων ίδια πρωτοβουλία, αλλά μόνον εφόσον πρόκειται για τη διενέργεια έρευνας σχετικά με το εισόδημα και τις συνθήκες διαβίωσης.

2.2 Ποιες είναι οι ενέργειες μετά την έγκριση της αίτησης διαδίκου σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων;

Σε περίπτωση που ένας εκ των διαδίκων υποβάλλει αίτηση για διεξαγωγή αποδείξεων, ο αντίδικος μπορεί να υποβάλει αίτηση για τη διεξαγωγή αποδείξεων περί του αντιθέτου (ανταπόδειξη). Το δικαστήριο κάνει δεκτές αμφότερες τις αιτήσεις εάν έχει βάσιμους λόγους να πιστεύει ότι τα πραγματικά περιστατικά που υποβάλλονται είναι σημαντικά για τον σκοπό της έκδοσης της απόφασής του.

Εφόσον το δικαστήριο κάνει δεκτή τη διεξαγωγή αποδείξεων, κινεί εν συνεχεία τη σχετική ακροαματική διαδικασία.

Η υπόθεση εκδικάζεται μετά τη διεξαγωγή αποδείξεων.

2.3 Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί το δικαστήριο να απορρίψει αίτηση διαδίκου για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων;

Το δικαστήριο απορρίπτει την αίτηση για τη διεξαγωγή αποδείξεων όταν κρίνει ότι τα αποδεικτικά στοιχεία είναι χωρίς αξία ή δεν είναι αποδεκτά βάσει του νόμου (για παράδειγμα, εάν ο ισχυρισμός περί πώλησης κάποιου στοιχείου ακίνητης περιουσίας στηρίζεται αποκλειστικά και μόνο σε καταθέσεις μαρτύρων) ή όταν τα πραγματικά περιστατικά στα οποία αναφέρεται η αίτηση δεν είναι ουσιώδη για την έκδοση της δικαστικής απόφασης (για παράδειγμα, κατάθεση μαρτύρων για πραγματικό περιστατικό το οποίο δεν έχει σχέση με το αντικείμενο της διαφοράς).

2.4 Ποια είναι τα διάφορα αποδεικτικά μέσα;

Στο ιταλικό δίκαιο γίνεται διάκριση μεταξύ έγγραφων και μη έγγραφων αποδείξεων.

Στις έγγραφες αποδείξεις περιλαμβάνονται τα εξής:

δημόσια έγγραφα (άρθρα 2699 και εξής του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας)
ιδιωτικά έγγραφα (άρθρα 2702 και εξής)
τηλεγραφήματα (άρθρα 2705 και εξής)
εσωτερική αλληλογραφία και μητρώα (άρθρο 2707)
λογιστικά στοιχεία επιχειρήσεων (άρθρο 2709)
αντίγραφα παραγόμενα με μηχανικό τρόπο (άρθρο 2712)
αντίγραφα εγγράφων και συμβάσεων (άρθρα 2714 και εξής).
Στις μη έγγραφες αποδείξεις περιλαμβάνονται τα εξής:
μαρτυρικές καταθέσεις (άρθρα 2721 και εξής του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας)
ομολογίες (άρθρα 2730 και εξής)
ένορκες βεβαιώσεις (άρθρα 2736 και εξής)
έρευνες (άρθρα 258 και εξής).

Υπάρχουν επίσης και οι εκθέσεις πραγματογνωμόνων, οι οποίες εξυπηρετούν τον σκοπό να παρέχουν στο δικαστήριο τις τεχνικές γνώσεις που δεν κατέχει το ίδιο.

2.5 Ποιες είναι οι μέθοδοι συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων από την κατάθεση μαρτύρων και σε τι διαφέρουν από τη συγκέντρωση αποδείξεων που προέρχονται από πραγματογνώμονα; Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν την υποβολή γραπτών αποδεικτικών στοιχείων και εκθέσεων/γνωμοδοτήσεων πραγματογνωμόνων ;

Το δικαστήριο κάνει δεκτές τις αποδείξεις διά μαρτύρων με διάταξη του ανακριτή (άρθρο 245 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας) με την οποία επιβάλλεται στον μάρτυρα η εμφάνισή του ενώπιον του δικαστηρίου επί ποινή αναγκαστικών μέτρων και χρηματικού προστίμου σε περίπτωση μη εμφάνισής του.

Το δικαστήριο ορίζει τον τόπο, τον χρόνο και τον τρόπο διεξαγωγής αποδείξεων. Κατόπιν απήματος του ενδιαφερόμενου διαδίκου, ο δικαστικός επιμελητής επιδίδει την κλήτευση στον μάρτυρα. Ο μάρτυρας προβαίνει σε ανάγνωση δήλωσης με την οποία δεσμεύεται να πει την αλήθεια και στη συνέχεια απαντά στις ερωτήσεις που του θέτει ο δικαστής δεν επιτρέπεται η απευθείας εξέταση των μαρτύρων από τους διαδίκους.

Βάσει προσφάτως θεσπισθείσας διάταξης, το δικαστήριο δύναται, με τη συγκατάθεση των διαδίκων, να διατάξει διαδικασία διεξαγωγής έγγραφων αποδείξεων (άρθρο 257α του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Μάρτυρες-πραγματογνώμονες ορίζονται από το δικαστήριο, το οποίο τους διαβιβάζει τις ερωτήσεις στις οποίες καλούνται να απαντήσουν παρίστανται επίσης στην ακροαματική διαδικασία και ορκίζονται να πουν την αλήθεια. Κατά κανόνα, οι μάρτυρες-πραγματογνώμονες καταρτίζουν γραπτή έκθεση, αλλά το δικαστήριο μπορεί επίσης να τους διατάξει να παραστούν στο δικαστήριο και να δώσουν προφορική κατάθεση στο πλαίσιο της ακροαματικής διαδικασίας (άρθρο 195 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Οι έγγραφες αποδείξεις αποτελούν μέρος της διαδικασίας αμέσως μετά τη ενσωμάτωσή τους στον φάκελο του διαδίκου, κατά τον χρόνο της πρώτης εκδίκασης ή σε μεταγενέστερο στάδιο, με την επιφύλαξη των προθεσμιών που ορίζονται από τον νόμο.

2.6 Υπάρχουν αποδεικτικά μέσα με μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τα άλλα;

Το ιταλικό νομικό σύστημα αποδίδει μέγιστη βαρύτητα στα δημόσια έγγραφα και στα αμάχητα τεκμήρια.

Τα δημόσια έγγραφα (άρθρα 2699 και εξής του Αστικού Κώδικα) είναι έγγραφα τα οποία συντάσσονται, τηρουμένων των απαιτούμενων διατυπώσεων, από συμβολαιογράφο (*notario*) ή άλλο δημόσιο λειτουργό που είναι εξουσιοδοτημένος να επικυρώνει τον δημόσιο χαρακτήρα των εγγράφων στον τόπο κατάρτισης των εγγράφων. Τα δημόσια έγγραφα έχουν πλήρη αποδεικτική ισχύ, εκτός εάν καταδειχθεί ότι είναι πλαστά. Αποκλεισμένης της περίπτωσης αυτής, συνιστούν απόλυτες και αδιάσειστες αποδείξεις.

Τα αμάχητα τεκμήρια (άρθρο 2727 του Αστικού Κώδικα) έχουν ακόμη μεγαλύτερη ισχύ, διότι δεν επιδέχονται καμία απόδειξη περί του αντιθέτου.

2.7 Είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών;

Ο νόμος επιβάλλει την υποχρέωση απόδειξης ορισμένων πραγματικών περιστατικών μόνο με ειδικές μορφές αποδεικτικών στοιχείων, με την απαίτηση προσκόμισης δημόσιων εγγράφων σε ορισμένες περιπτώσεις, ενώ σε άλλες περιπτώσεις απαιτείται η προσκόμιση εγγράφων τα οποία μπορεί να είναι είτε δημόσιου είτε ιδιωτικού χαρακτήρα.

2.8 Οι μάρτυρες υποχρεούνται από το νόμο να καταθέσουν;

Οι μάρτυρες υποχρεούνται να καταθέσουν, εκτός εάν προβλέπεται διαφορετικά από τον νόμο. Προβλέπονται διατάξεις οι οποίες καλύπτουν τις ακόλουθες περιπτώσεις: ανικανότητα για κατάθεση, απαγόρευση κατάθεσης για ορισμένα πρόσωπα και εναλλακτική δυνατότητα άρνησης κατάθεσης. Η υποχρέωση του μάρτυρα να δώσει κατάθεση απορρέει έμμεσα από την εξουσία την οποία παρέχει το άρθρο 255 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας στο δικαστήριο να διατάσσει, σε περίπτωση που ο μάρτυρας δεν εμφανιστεί, την προσαγωγή του μάρτυρα ενώπιον του δικαστηρίου και την επιβολή χρηματικού προστίμου.

2.9 Σε ποιες περιπτώσεις οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν;

Στις περιπτώσεις που προβλέπονται από τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, και στις οποίες παραπέμπει ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας: πρόκειται για περιπτώσεις που αφορούν άτομα τα οποία μπορούν να αρνηθούν να δώσουν κατάθεση επειδή δεσμεύονται από την τήρηση επαγγελματικού, υπηρεσιακού ή κρατικού απορρήτου.

2.10 Μπορεί ένα πρόσωπο που αρνείται τη μαρτυρία να υποστεί κυρώσεις ή να εξαναγκασθεί να καταθέσει;

Δυνάμει του άρθρου 256 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, μάρτυρας ο οποίος παρίσταται στο δικαστήριο αλλά αρνείται να καταθέσει χωρίς δέουσα αιτιολόγηση, ή για τον οποίο υπάρχουν βάσιμες υπόνοιες ψευδομαρτυρίας ή απόκρυψης στοιχείων, καταγγέλλεται από το δικαστήριο στον εισαγγελέα, με τη διαβίβαση αντιγράφου των πρακτικών της ακροαματικής διαδικασίας.

2.11 Υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες;

Πρόσωπα που τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης αφορούν προσωπικά δεν μπορούν να δώσουν κατάθεση, διότι, λόγω του συμφέροντος που έχουν, είναι πιθανό να δικαιούνται να συμμετάσχουν στη διαδικασία ως διάδικοι (άρθρο 246 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Η κατάθεση παιδιών ηλικίας κάτω των 14 ετών σε ακροαματική διαδικασία επιτρέπεται μόνον εφόσον η ακρόασή τους κρίνεται αναγκαία λόγω ειδικών περιστάσεων (άρθρο 248 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

2.12 Ποιος είναι ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση μάρτυρα; Υπό ποιούς όρους μπορεί ένας μάρτυρας να εξεταστεί με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα;

Ο δικαστής εξετάζει τον μάρτυρα, θέτοντάς του απευθείας ερωτήσεις σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά που έχουν κριθεί συναφή προς τη διαδικασία, καθώς και τυχόν άλλες ερωτήσεις που αφορούν τα ίδια πραγματικά περιστατικά και έχουν ζητηθεί από τους δικηγόρους των διαδίκων κατά τη διάρκεια της εξέτασης.

Η εξέταση με τηλεδιάσκεψη δεν αποκλείεται, παρότι δεν προβλέπεται ρητώς από τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Το άρθρο 202 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας ορίζει ότι, σε περίπτωση που διατάσσεται διεξαγωγή αποδείξεων, το δικαστήριο «ορίζει τον χρόνο, τον τόπο και τον τρόπο διεξαγωγής των αποδείξεων», και η διάταξη αυτή επιτρέπει στο δικαστήριο να διατάσσει την ακρόαση μάρτυρα μέσω τηλεδιάσκεψης.

Στο άρθρο 261 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας προβλέπεται επίσης ότι το δικαστήριο δύναται να διατάξει τη μαγνητοσκόπηση της διαδικασίας, που συνεπάγεται τη χρήση μηχανικών μέσων, εργαλείων ή διαδικασιών.

Η εξέταση με τηλεδιάσκεψη προβλέπεται ρητώς από τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (π.χ. στο άρθρο 205β).

3 Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων

3.1 Στις περιπτώσεις που τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν συγκεντρωθεί με νόμιμο τρόπο από διάδικο, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του;

Το δικαστήριο δεν λαμβάνει υπόψη τυχόν αποδεικτικά στοιχεία τα οποία δεν έχουν υποβληθεί και γίνει δεκτά επισήμως.

3.2 Γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία οι μαρτυρίες των διαδίκων;

Η δική σας κατάθεση δεν λογίζεται ως αποδεικτικό στοιχείο υπέρ σας. Μπορεί, ωστόσο, να καταλογιστεί ως αποδεικτικό στοιχείο εις βάρος σας εάν πρόκειται για ομολογία κατά τη διάρκεια επίσημης εξέτασης.

Τελευταία επικαιροποίηση: 22/01/2018

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Διεξαγωγή αποδείξεων - Κύπρος

1 Βάρος της απόδειξης

1.1 Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης;

Ως γενικός κανόνας, το μέρος που φέρει το βάρος της απόδειξης σε πολιτική διαδικασία είναι το μέρος που ζητεί θεραπεία, δηλαδή, ο ενάγοντας ή ο αιτητής, ανάλογα με την περίπτωση.

Σε κάποιες εξαιρετικές περιπτώσεις, το βάρος μπορεί να μεταφερθεί στον εναγόμενο ή στον καθ' ου η αίτηση. Ένα κλασσικό παράδειγμα είναι σε περίπτωση αγωγής που εγείρεται για αμέλεια, όταν αποδειχθεί ότι ο ενάγων δεν γνωρίζει ούτε έχει μέσα για να γνωρίζει πως συνέβηκε ένα ατύχημα, η ζημιά προκλήθηκε από ένα αντικείμενο που βρισκόταν κάτω από τον αποκλειστικό έλεγχο του εναγομένου και η ζημιά συνδέεται περισσότερο με το γεγονός ότι ο εναγόμενος παρέλειψε να καταβάλει εύλογη επιμέλεια παρά προς την καταβολή τέτοιας επιμέλειας, τότε εφαρμόζεται η αρχή του *res ipsa loquitur* (το πράγμα μιλά από μόνο του) και το βάρος απόδειξης μετατοπίζεται στους ώμους του εναγομένου.

Γενικά, ο ενάγοντας ή ο αιτητής πρέπει να αποδείξει μέσω της προσαγωγής της σχετικής μαρτυρίας όλα τα γεγονότα που είναι απαραίτητα για να στηρίξουν /θεμελιώσουν την απαίτηση του.

Το Δικαστήριο αναμένεται να αξιολογήσει τη μαρτυρία και να προχωρήσει να αποφανθεί με ευρήματα επί των γεγονότων. Αν, υπό τις συνθήκες, το Δικαστήριο αδυνατεί να καταλήξει σε ευρήματα σε σχέση με κάποιο γεγονός που είναι ουσιαστικό για τον καθορισμό της απαίτησης, τότε η απαίτηση του μέρους που βασίζεται στο γεγονός αυτό, απορρίπτεται.

1.2 Υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά από το βάρος της απόδειξης; Σε ποιες περιπτώσεις; Είναι δυνατό στις περιπτώσεις αυτές να προσκομισθούν αποδείξεις περί της μη ισχύος συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου;

Υπάρχουν ορισμένα γεγονότα που δεν χρειάζεται να αποδειχθούν με μαρτυρία. Αυτά είναι κάποια αναμφισβήτητα και πασιδηλα γεγονότα για τα οποία θεωρείται ότι το Δικαστήριο έχει δικαστική γνώση. Παραδείγματα είναι τα γεγονότα που σχετίζονται με μονάδες μετρήσεις, χρηματικά θέματα, το ετήσιο ημερολόγιο και η διαφορά ώρας μεταξύ των διαφόρων χωρών. Άλλα παραδείγματα είναι γεγονότα που αποτελούν κοινή γνώση και απορρέουν από την ανθρώπινη εμπειρία, όπως η αύξηση των θανατηφόρων τροχαίων ατυχημάτων, τα προβλήματα που αντιμετωπίζει μία χήρα με ανήλικα παιδιά κ.λ.π. Κατά τον ίδιο τρόπο τα ιστορικά, επιστημονικά και γεωγραφικά γεγονότα που είναι ευρέως γνωστά δεν χρειάζονται να αποδειχθούν με την προσαγωγή μαρτυρίας. Περαιτέρω, σε ορισμένες περιπτώσεις υπάρχουν τεκμήρια. Ως τεκμήριο μπορεί να χαρακτηριστεί ένα συμπέρασμα που μπορεί ή πρέπει να εξαχθεί νοουμένου ότι ορισμένα γεγονότα έχουν αποδειχθεί. Τα τεκμήρια αυτά μπορεί να είναι μαχητά ή αμάχητα.

Τα αμάχητα τεκμήρια είναι τα τεκμήρια που καθορίζονται από το νόμο και δεν επιδέχονται προσαγωγή μαρτυρίας για την ανατροπή τους. Τα αμάχητα τεκμήρια είναι σπάνια. Ένα παράδειγμα προβλέπεται στο Άρθρο 14 του Ποινικού Κώδικα, σύμφωνα με το οποίο, παιδί κάτω των 14 ετών τεκμαίρεται ότι δεν έχει ποινική ευθύνη για οποιαδήποτε πράξη ή παράλειψη του. Τα μαχητά τεκμήρια είναι πολύ περισσότερα. Αυτά δύναται να αντικρουστούν με την προσαγωγή αντίθετης μαρτυρίας. Για παράδειγμα, τέκνο που γεννήθηκε από νόμιμο γάμο τεκμαίρεται ότι είναι παιδί του συζύγου, εκτός αν αποδειχθεί το αντίθετο.

1.3 Σε ποιο βαθμό πρέπει το δικαστήριο να πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ώστε να βασίσει την απόφασή του στην ύπαρξη αυτού του πραγματικού περιστατικού;

Ο βαθμός απόδειξης σε αστικές υποθέσεις είναι αυτός του ισοζυγίου των πιθανοτήτων (*balance of probabilities*). Με άλλα λόγια το Δικαστήριο θεωρεί ότι ένα γεγονός έχει αποδειχθεί όταν έχει ικανοποιηθεί με μαρτυρία ότι υπάρχουν πιο πολλές πιθανότητες το γεγονός αυτό να έχει συμβεί από ότι το αντίθετο.

2 Διεξαγωγή αποδείξεων

2.1 Απαιτείται πάντοτε αίτηση διαδίκου για τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή μπορεί ο δικαστής σε ορισμένες περιπτώσεις να πραγματοποιήσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων αυτεπαγγέλτως;

Σε πολιτική διαδικασία, είναι τα διάδικα μέρη που επιλέγουν ποια μαρτυρία θα προσαχθεί στο Δικαστήριο. Κάθε πλευρά καλεί τους μάρτυρες τους οποίους θεωρεί χρήσιμους για την υπόθεση της. Το Δικαστήριο δεν έχει εξουσία να καλέσει μάρτυρες με δική του πρωτοβουλία χωρίς τη συγκατάθεση των μερών.

2.2 Ποιες είναι οι ενέργειες μετά την έγκριση της αίτησης διαδίκου σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων;

Η διαδικασία είναι απλή. Η πλευρά που επιθυμεί να καλέσει κάποιο μάρτυρα απευθύνεται στο Δικαστήριο για άδεια να εκδώσει μαρτυρική κλήση.

Ακολούθως, το Δικαστήριο εκδίδει τη μαρτυρική κλήση η οποία επιδίδεται στον μάρτυρα. Οποιοδήποτε πρόσωπο στο οποίο έχει επιδοθεί τέτοια μαρτυρική κλήση, είναι νομικά υποχρεωμένο να εμφανισθεί ενώπιον του Δικαστηρίου κατά τη συγκεκριμένη ημερομηνία και ώρα που αναφέρεται στην κλήση.

2.3 Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί το δικαστήριο να απορρίψει αίτηση διαδίκου για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων;

Μετά από την αίτηση ενός διαδίκου, η μαρτυρική κλήση εκδίδεται κατά κανόνα ως ζήτημα ρουτίνας. Είναι δυνατόν να υπάρξει άρνηση στο αίτημα διαδίκου για έκδοση μαρτυρικής κλήσης σε σπάνιες και εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν ένα τέτοιο αίτημα είναι αποδεδειγμένα επιπόλαιο και συνιστά κατάχρηση της δικαστικής διαδικασίας.

2.4 Ποια είναι τα διάφορα αποδεικτικά μέσα;

Η μαρτυρία μπορεί να είναι δύο διαφορετικών ειδών: προφορική μαρτυρία που παρουσιάζεται με την κατάθεση του μάρτυρα στο Δικαστήριο και γραπτή ή έγγραφη μαρτυρία που προσάγεται με την κατάθεση εγγράφων στο Δικαστήριο.

2.5 Ποιες είναι οι μέθοδοι συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων από την κατάθεση μαρτύρων και σε τι διαφέρουν από τη συγκέντρωση αποδείξεων που προέρχονται από πραγματογνωμόνα; Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν την υποβολή γραπτών αποδεικτικών στοιχείων και εκθέσεων/γνωμοδοτήσεων πραγματογνωμόνων;

Δεν υπάρχουν καθορισμένοι κανόνες που διέπουν την παροχή μαρτυρίας εμπειρογνομόνων ή ειδικών. Επαφίεται στο μέρος που προσάγει την μαρτυρία να αποφασίσει αν ο ειδικός θα κληθεί να μαρτυρήσει προσωπικά ή αν η μαρτυρία θα προσκομισθεί σε έγγραφη μορφή.

2.6 Υπάρχουν αποδεικτικά μέσα με μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τα άλλα;

Δεν υπάρχει γενικός κανόνας ότι κάποιο είδος μαρτυρίας είναι καλύτερο ή πιο αξιόπιστο ή πιο πειστικό από άλλα. Όλη η μαρτυρία που προσάγεται κατά τη διάρκεια της δίκης εκτιμάται από το Δικαστήριο υπό το φως των συγκεκριμένων περιστάσεων κάθε υπόθεσης ξεχωριστά.

2.7 Είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών;

Δεν υπάρχουν τέτοιοι κανόνες.

2.8 Οι μάρτυρες υποχρεούνται από το νόμο να καταθέσουν;

Όταν επιδοθεί σε κάποιον μαρτυρική κλήση να παρουσιαστεί ενώπιον του Δικαστηρίου ως μάρτυρας, αυτός είναι νομικά υποχρεωμένος να το πράξει. Παράλειψη ή άρνηση να το πράξει συνιστά περιφρόνηση του Δικαστηρίου και τιμωρείται ανάλογα.

2.9 Σε ποιες περιπτώσεις οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν;

Οι μάρτυρες δεν μπορούν να αρνηθούν να δώσουν μαρτυρία. Παρόλα αυτά επιτρέπεται σε μάρτυρες κατ' εξαίρεση να αρνηθούν να απαντήσουν σε κάποιες ερωτήσεις ή να παρουσιάσουν κάποια έγγραφα βασιζόμενοι πάνω σε προνόμιο (privilege) όπως για παράδειγμα το προνόμιο του επαγγελματικού απορρήτου.

2.10 Μπορεί ένα πρόσωπο που αρνείται τη μαρτυρία να υποστεί κυρώσεις ή να εξαναγκασθεί να καταθέσει;

Δέστε απάντηση στην υπό-παράγραφο (α) πιο πάνω.

2.11 Υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες;

Κάθε πρόσωπο είναι ικανό να δώσει μαρτυρία σε οποιαδήποτε πολιτική διαδικασία εκτός αν το Δικαστήριο θεωρήσει ότι αυτό εμποδίζεται λόγω νεαρής ηλικίας, πνευματικής αναπηρίας ή άλλης αιτίας παρόμοιας φύσης, από του να γνωρίζει ότι οφείλει να λέγει την αλήθεια ή από του να αντιλαμβάνεται τις ερωτήσεις που υποβάλλονται σε αυτό ή από του να δίνει λογικές απαντήσεις στις ερωτήσεις αυτές (σύμφωνα με τις πρόνοιες του άρθρου 13 του Περὶ Αποδείξεως Νόμου).

2.12 Ποιος είναι ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση μάρτυρα; Υπό ποιους όρους μπορεί ένας μάρτυρας να εξεταστεί με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα;

Ο μάρτυρας εξετάζεται κατά την κύρια εξέταση από το μέρος που τον καλεί. Με την αποπεράτωση της κύριας εξέτασης, ο μάρτυρας αντεξετάζεται από τον αντίδικο και στο τέλος το Δικαστήριο μπορεί το ίδιο να θέσει ερωτήσεις σε θέματα που κάποια περαιτέρω διευκρίνιση θεωρείται αναγκαία.

Ο μάρτυρας εξετάζεται με τηλεδιάσκεψη ή με άλλα τεχνικά μέσα στις περιπτώσεις όπου η φυσική του παρουσία στο Δικαστήριο δεν είναι δυνατή, νοουμένου ότι το Δικαστήριο είναι σε θέση να παράσχει τέτοιες τεχνολογικές διευκολύνσεις. Οι όποιοι ειδικοί όροι που ίσως τεθούν, εξαρτώνται από τα δεδομένα της υπόθεσης.

3 Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων

3.1 Στις περιπτώσεις που τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν συγκεντρωθεί με νόμιμο τρόπο από διάδικο, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του;

Μαρτυρία που λήφθηκε παράνομα, σε παράβαση συνταγματικών δικαιωμάτων εξαιρείται από οποιοσδήποτε δικαστικές διαδικασίες και το Δικαστήριο δεν μπορεί να βασιστεί σε αυτή. Κλασικό παράδειγμα είναι η παράνομη μαγνητοσκόπηση προσωπικής συνομιλίας.

3.2 Γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία οι μαρτυρίες των διαδίκων;

Η μαρτυρία που δίνεται από πρόσωπο που είναι μέρος της διαδικασίας μετρά ως μαρτυρία. Το γεγονός ότι η μαρτυρία απορρέει από πρόσωπο που έχει άμεσο ενδιαφέρον στην έκβαση της διαδικασίας είναι ένα μόνο από τα πολυάριθμα στοιχεία που θα λάβει το Δικαστήριο υπ' όψη στην εκτίμηση ή αξιολόγηση της συνολικότητας της μαρτυρίας.

Τελευταία επικαιροποίηση: 13/05/2019

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Διεξαγωγή αποδείξεων - Λετονία

1 Βάρος της απόδειξης

Οι διάδικοι φέρουν το βάρος απόδειξης των περιστατικών στα οποία βασίζονται οι ισχυρισμοί ή ενστάσεις τους. Ο ενάγων φέρει το βάρος απόδειξης των ισχυρισμών του, ο δε εναγόμενος των ενστάσεών του.

1.1 Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης;

Αποδείξεις υποβάλλονται από τους διαδίκους και από λοιπά ενδιαφερόμενα μέρη. Σε περίπτωση που κάποιος διάδικος ή άλλος ενδιαφερόμενος αδυνατεί να προσκομίσει συγκεκριμένες αποδείξεις, και εφόσον υποβάλει αιτιολογημένο σχετικό αίτημα, το δικαστήριο μπορεί να διατάξει την προσαγωγή των σχετικών αποδείξεων.

1.2 Υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά από το βάρος της απόδειξης; Σε ποιες περιπτώσεις; Είναι δυνατό στις περιπτώσεις αυτές να προσκομισθούν αποδείξεις περί της μη ισχύος συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου;

Πραγματικά περιστατικά, τα οποία κατά την κρίση του δικαστηρίου αποτελούν κοινή γνώση, δεν χρήζουν απόδειξης.

Περιστατικά τα οποία έχουν κριθεί ως αποδεδειγμένα δυνάμει απόφασης η οποία έχει εκδοθεί επί διαφοράς αστικού δικαίου δεν απαιτείται να αποδειχθούν σε οποιαδήποτε άλλη αντίστοιχη διαφορά μεταξύ των ιδίων διαδίκων.

Δικαστική απόφαση η οποία έχει εκδοθεί επί ποινικής υποθέσεως και έχει νομική ισχύ δεσμεύει το δικαστήριο το οποίο κρίνει μια διαφορά σχετικά με την αστική ευθύνη του προσώπου που αφορά η απόφαση του ποινικού δικαστηρίου, αλλά μόνο όσον αφορά το ζήτημα κατά πόσον έχει τελεστεί ποινικό αδίκημα δια πράξεως ή παραλείψεως, και το ζήτημα κατά πόσον αυτό έχει τελεστεί από το εν λόγω πρόσωπο ή με την ανοχή του.

Πραγματικά περιστατικά τα οποία θεωρούνται αποδεδειγμένα από τον νόμο, δεν χρήζουν απόδειξης. Τα τεκμήρια αυτά μπορούν να ανατραπούν σύμφωνα με την κοινή διαδικασία.

Ένας διάδικος δεν φέρει βάρος απόδειξης σε σχέση με περιστατικά τα οποία δεν αμφισβητούνται από τον αντίδικο σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπονται στον νόμο περί πολιτικής δικονομίας.

1.3 Σε ποιο βαθμό πρέπει το δικαστήριο να πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ώστε να βασίσει την απόφασή του στην ύπαρξη αυτού του πραγματικού περιστατικού;

Το δικαστήριο οφείλει να εκτιμήσει τις αποδείξεις στο μέτρο που αυτό κρίνει αναγκαίο, εφόσον αυτές έχουν εξετασθεί διεξοδικά, πλήρως και αντικειμενικά κατά τη συζήτηση και σύμφωνα με νομική προσέγγιση η οποία βασίζεται σε λογικές αρχές, επιστημονικά πορίσματα ή συμπεράσματα της καθημερινής πρακτικής. Το δικαστήριο οφείλει να εκθέσει στην απόφασή του τους λόγους για τους οποίους στηρίχθηκε σε συγκεκριμένες αποδείξεις έναντι άλλων, καθώς

και τους λόγους για τους οποίους έκρινε συγκεκριμένα περιστατικά επαρκώς αποδεδειγμένα ενώ άλλα όχι. Δεν υπάρχουν αποδείξεις οι οποίες έχουν εκ του νόμου δεσμευτική ισχύ για το δικαστήριο.

2 Διεξαγωγή αποδείξεων

2.1 Απαιτείται πάντοτε αίτηση διαδίκου για τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή μπορεί ο δικαστής σε ορισμένες περιπτώσεις να πραγματοποιήσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων αυτεπαγγέλτως;

Σύμφωνα με τον νόμο περί πολιτικής δικονομίας οι διάδικοι είναι υπεύθυνοι για την προσκόμιση αποδείξεων, ωστόσο σε ορισμένες περιπτώσεις το δικαστήριο μπορεί να διατάξει αποδείξεις αυτεπαγγέλτως (για παράδειγμα όταν διακυβούνται τα συμφέροντα ανηλίκου). Εάν το δικαστήριο κρίνει ότι δεν έχουν προσκομιστεί αποδείξεις οι οποίες θεμελιώνουν κάποιο ή κάποια περιστατικά επί των οποίων βασίζονται οι ισχυρισμοί ή ενστάσεις ενός διαδίκου, ενημερώνει σχετικά τους διαδίκους και, εάν κρίνεται απαραίτητο, τάσσει προθεσμία για την προσκόμιση αποδείξεων.

2.2 Ποιες είναι οι ενέργειες μετά την έγκριση της αίτησης διαδίκου σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων;

Έγγραφες αποδείξεις και λοιπό αποδεικτικό υλικό προσκομίζονται στο δικαστήριο από τους διαδίκους. Εάν οι διάδικοι επικαλούνται προφορικές αποδείξεις, το δικαστήριο καλεί τους μάρτυρες τους οποίους προτείνουν οι διάδικοι προκειμένου αυτοί να καταθέσουν ενώπιόν του. Το δικαστήριο προσθέτει τις αποδείξεις στον φάκελο της υπόθεσης.

2.3 Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί το δικαστήριο να απορρίψει αίτηση διαδίκου για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων;

Το δικαστήριο επιτρέπει αποκλειστικά την προσαγωγή αποδείξεων οι οποίες προβλέπονται από το νόμο ή σχετίζονται με την υπόθεση. Το δικαστήριο δύναται να μην κάνει δεκτές αποδείξεις οι οποίες προσκομίζονται μετά τη 14η ημέρα πριν από τη συζήτηση, εκτός εάν το δικαστήριο έχει τάξει διαφορετική προθεσμία προσαγωγής αποδείξεων. Κατά τη διάρκεια της συζήτησης της υπόθεσης επιτρέπεται η προσαγωγή αποδείξεων κατόπιν αιτιολογημένου αιτήματος οποιουδήποτε διαδίκου ή άλλου ενδιαφερομένου, εφόσον αυτό δεν προκαλεί καθυστερήσεις στην κρίση της υπόθεσης ή το δικαστήριο θεωρεί ότι υπάρχουν βάσιμοι λόγοι για τους οποίους δεν προσκομίστηκαν οι αποδείξεις εμπρόθεσμα, ή οι αποδείξεις αφορούν περιστατικά τα οποία ήλθαν στο φως κατά τη διάρκεια της διαδικασίας.

Μαρτυρικές καταθέσεις οι οποίες βασίζονται σε πληροφορίες αγνώστων πηγών ή πληροφορίες τις οποίες οι μάρτυρες έχουν λάβει από τρίτους οι οποίοι δεν έχουν εξεταστεί, δεν αποτελούν επιτρεπτές αποδείξεις.

2.4 Ποια είναι τα διάφορα αποδεικτικά μέσα;

Παρατηρήσεις των διαδίκων ή άλλων ενδιαφερομένων τρίτων οι οποίες περιέχουν πληροφορίες σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά επί των οποίων βασίζονται οι ισχυρισμοί ή ενστάσεις των διαδίκων, εφόσον υποστηρίζονται από άλλες αποδείξεις οι οποίες έχουν επαληθευτεί και εκτιμηθεί κατά την συζήτηση της υπόθεσης

οι καταθέσεις μαρτύρων και πραγματογνωμόνων

έγγραφες αποδείξεις, ήτοι έγγραφα ή λοιπά κείμενα τα οποία περιέχουν πληροφορίες για περιστατικά τα οποία σχετίζονται με την υπόθεση υπό τη μορφή επιστολών, αριθμητικών στοιχείων ή άλλων γραπτών συμβόλων ή τεχνικών μέσων, και τα αντίστοιχα αποθηκευτικά μέσα (κασέτες ήχου ή εικόνας, δισκέτες κλπ.)

υλικά αποδεικτικά μέσα

εκθέσεις πραγματογνωμόνων

γνώμες εμπειρογνομόνων

εκθέσεις δημοσίων φορέων.

2.5 Ποιες είναι οι μέθοδοι συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων από την κατάθεση μαρτύρων και σε τι διαφέρουν από τη συγκέντρωση αποδείξεων που προέρχονται από πραγματογνώμονα; Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν την υποβολή γραπτών αποδεικτικών στοιχείων και εκθέσεων/γνώμοδοτήσεων πραγματογνωμόνων ;

Δεν υπάρχει ουσιαστική διαφορά: οι καταθέσεις πραγματογνωμόνων και λοιπών μαρτύρων αποτελούν αποδείξεις, οι δε έγγραφες δηλώσεις πραγματογνωμόνων επίσης αποτελούν αποδείξεις. Οι μάρτυρες ή πραγματογνώμονες υποχρεούνται να εμφανιστούν στο δικαστήριο εφόσον έχουν κλητευθεί για να καταθέσουν σχετικά με γεγονότα τα οποία είναι γνωστά στους ίδιους (μάρτυρες) ή να εκφράσουν αντικειμενική γνώμη για ίδιο λογαριασμό σε σχέση με επιστημονικά, τεχνικά, καλλιτεχνικά ή λοιπά ζητήματα τα οποία έχουν διερευνήσει.

2.6 Υπάρχουν αποδεικτικά μέσα με μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τα άλλα;

Δεν υπάρχουν αποδείξεις οι οποίες έχουν από το νόμο δεσμευτική ισχύ για το δικαστήριο Αντίθετα, το δικαστήριο οφείλει να εκθέσει στην απόφασή του τους λόγους για τους οποίους στηρίχθηκε σε συγκεκριμένες αποδείξεις έναντι άλλων, καθώς και τους λόγους για τους οποίους έκρινε συγκεκριμένα περιστατικά επαρκώς αποδεδειγμένα ενώ άλλα όχι.

2.7 Είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών;

Ναι. Πραγματικά περιστατικά, τα οποία σύμφωνα με το νόμο μπορούν να αποδειχθούν μόνο με συγκεκριμένα αποδεικτικά μέσα, δεν μπορούν να αποδειχθούν με χρήση άλλων αποδεικτικών μέσων.

Το δικαστήριο κάνει δεκτά μόνο τα αποδεικτικά μέσα που ορίζονται στο νόμο.

2.8 Οι μάρτυρες υποχρεούνται από το νόμο να καταθέσουν;

Μάρτυρας ο οποίος έχει κληθεί να καταθέσει στο δικαστήριο δεν έχει δικαίωμα να αρνηθεί να καταθέσει, παρά μόνο στις περιπτώσεις που ορίζονται από το νόμο.

2.9 Σε ποιες περιπτώσεις οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν;

Τα ακόλουθα πρόσωπα έχουν δικαίωμα να αρνηθούν να καταθέσουν:

συγγενείς σε ευθεία ή πλάγια γραμμή πρώτου ή δευτέρου βαθμού, σύζυγοι, συγγενείς εξ αγχιστείας πρώτου βαθμού, καθώς και μέλη της οικογένειας των διαδίκων

κηδεμόνες και επίτροποι των διαδίκων, καθώς και πρόσωπα υπό την κηδεμονία ή την επιτροπεία των διαδίκων

πρόσωπα τα οποία βρίσκονται σε αντιδικία με οποιονδήποτε διάδικο στο πλαίσιο άλλης διαφοράς.

2.10 Μπορεί ένα πρόσωπο που αρνείται τη μαρτυρία να υποστεί κυρώσεις ή να εξαναγκασθεί να καταθέσει;

Μάρτυρας ο οποίος έχει συμπληρώσει το 14ο έτος της ηλικίας του και αρνείται να καταθέσει για λόγους τους οποίους το δικαστήριο κρίνει αβάσιμους ή καταθέτει με πρόθεση ψευδώς, διαπράττει ποινικό αδίκημα σύμφωνα με τον Ποινικό Κώδικα.

Σε περίπτωση που μάρτυρας δεν εμφανίστηκε να καταθέσει, χωρίς βάσιμη αιτία, παρά την κλήτευσή του από δικαστήριο ή δικαστή, μπορεί να επιβληθεί από το δικαστήριο μέγιστο πρόστιμο 60 ευρώ ή να διαταχθεί η εμφάνισή του ενώπιον του δικαστηρίου.

2.11 Υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες;

Ο θρησκευτικοί λειτουργοί δεν υποχρεούνται να καταθέτουν για περιστατικά τα οποία έχουν περιέλθει σε γνώση τους δια της εξομολόγησης, ενώ πρόσωπα τα οποία λόγω θέσης ή επαγγέλματος δεν επιτρέπεται να κοινοποιούν συγκεκριμένες πληροφορίες δεν υποχρεούνται να καταθέτουν τις πληροφορίες αυτές ενώπιον του δικαστηρίου

οι ανήλικοι δεν έχουν υποχρέωση να καταθέτουν περιστατικά τα οποία αποτελούν αποδεικτικά στοιχεία εις βάρος των γονέων, προ-γονέων ή αδελφών τους

πρόσωπα με σωματική ή διανοητική αναπηρία τα οποία δεν σε θέση να εκτιμήσουν σωστά τα γεγονότα της υπόθεσης δεν έχουν υποχρέωση να καταθέσουν παιδιά τα οποία δεν έχουν συμπληρώσει το έβδομο έτος της ηλικίας τους δεν έχουν υποχρέωση να καταθέτουν.

2.12 Ποιος είναι ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση μάρτυρα; Υπό ποιους όρους μπορεί ένας μάρτυρας να εξεταστεί με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα;

Πρόσωπο το οποίο έχει κλητευθεί ως μάρτυρας υποχρεούται να εμφανιστεί στο δικαστήριο και να καταθέσει με ειλικρίνεια για τα γεγονότα τα οποία γνωρίζει. Οι μάρτυρες έχουν υποχρέωση να απαντούν στις ερωτήσεις του δικαστηρίου και των διαδίκων. Επιτρέπεται η κατ' οίκον εξέταση μάρτυρα εφόσον αυτός δεν είναι ικανός να εμφανιστεί στο δικαστήριο λόγω ασθένειας, γήρατος, αναπηρίας ή για άλλο βάσιμο λόγο. Επίσης επιτρέπεται η εξέταση μάρτυρα δια τηλεδιάσκεψης μεταξύ του δικαστηρίου και του χώρου όπου βρίσκεται ο μάρτυρας, ή του χώρου που διαθέτει τον απαραίτητο εξοπλισμό προς τον σκοπό αυτό.

3 Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων

3.1 Στις περιπτώσεις που τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν συγκεντρωθεί με νόμιμο τρόπο από διάδικο, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του;

Οι διάδικοι μπορούν να αμφισβητήσουν την ακρίβεια των εγγράφων αποδείξεων.

Έγγραφα αποδείξεις δεν έχουν δικαίωμα να αμφισβητήσουν πρόσωπα τα οποία τις έχουν υπογράψει ιδιοχείρως. Τα πρόσωπα αυτά μπορούν να αμφισβητήσουν τις αποδείξεις κινώντας ξεχωριστή διαδικασία, εφόσον έχουν υπογράψει τα σχετικά έγγραφα με εξαναγκασμό, υπό απειλή ή ως αποτέλεσμα απάτης. Επιτρέπεται επίσης η υποβολή τεκμηριωμένου αιτήματος για την κήρυξη της πλαστότητας εγγράφου. Εάν το δικαστήριο θεωρεί κάποιο έγγραφο πλαστό, το αποκλείει από την αποδεικτική διαδικασία και ενημερώνει την αρμόδια εισαγγελία. Προκειμένου το δικαστήριο να αποφανθεί επί της πλαστότητας ενός εγγράφου μπορεί να διατάξει πραγματογνωμοσύνη ή άλλες αποδείξεις. Εάν το δικαστήριο κρίνει ότι διάδικος υπέβαλε αίτημα κήρυξης πλαστότητας χωρίς βάσιμη αιτία, μπορεί να επιβάλει στο πρόσωπο αυτό πρόστιμο.

Σύμφωνα με τον νόμο περί πολιτικής δικονομίας, πρόσωπο το οποίο έχει κλητευθεί ως μάρτυρας υποχρεούται να εμφανιστεί στο δικαστήριο και να καταθέσει με ειλικρίνεια για τα γεγονότα τα οποία γνωρίζει. Εφόσον ένας διάδικος επιθυμεί να αποδείξει κάποια πραγματικά περιστατικά δια μαρτύρων, αυτός οφείλει στο σχετικό αίτημά του προς το δικαστήριο να εκθέσει τις ουσιώδεις πτυχές της υπόθεσης τις οποίες θα αποδείξει η κατάθεση των μαρτύρων.

3.2 Γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία οι μαρτυρίες των διαδίκων;

Παρατηρήσεις των διαδίκων ή άλλων ενδιαφερομένων τρίτων οι οποίες περιέχουν πληροφορίες σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά επί των οποίων βασίζονται οι ισχυρισμοί ή ενστάσεις τους, γίνονται δεκτές ως αποδείξεις εφόσον υποστηρίζονται από άλλες αποδείξεις οι οποίες έχουν επαληθευτεί και εκτιμηθεί κατά την συζήτηση της υπόθεσης. Σε περίπτωση που ένας διάδικος ομολογήσει τους ισχυρισμούς ή τα πραγματικά περιστατικά επί των οποίων βασίζονται οι ισχυρισμοί ή ενστάσεις του αντιδίκου, το δικαστήριο μπορεί να θεωρήσει τα αντίστοιχα περιστατικά πλήρως αποδειχθέντα, εφόσον είναι απολύτως πεπεισμένο ότι η ομολογία δεν είναι αποτέλεσμα απάτης, εξαναγκασμού, απειλής ή λάθους και δεν έχει ως σκοπό την απόκρυψη της αλήθειας.

Τελευταία επικαιροποίηση: 07/02/2019

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Διεξαγωγή αποδείξεων - Λιθουανία

1 Βάρος της απόδειξης

Οι διάδικοι πρέπει να αποδεικνύουν τα πραγματικά περιστατικά που στηρίζουν τις αιτήσεις και αντικρούσεις τους, εκτός αν δεν απαιτείται απόδειξη (βλ. 1.2).

1.1 Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης;

Ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας της Δημοκρατίας της Λιθουανίας (*Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas*) ορίζει ότι οι διάδικοι της υπόθεσης φέρουν το βάρος της απόδειξης. Πρέπει να αποδεικνύουν τα πραγματικά περιστατικά που στηρίζουν τις αιτήσεις και τις αντικρούσεις τους, εκτός αν δεν απαιτείται απόδειξη σύμφωνα με τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

Όλες οι αστικές υποθέσεις εκδικάζονται σύμφωνα με την αρχή της κατ' αντιμωλία δίκης. Κάθε διάδικος πρέπει να αποδεικνύει τα πραγματικά περιστατικά που στηρίζουν τις αιτήσεις και τις αντικρούσεις του, εκτός αν δεν απαιτείται απόδειξη.

1.2 Υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά από το βάρος της απόδειξης; Σε ποιες περιπτώσεις; Είναι δυνατό στις περιπτώσεις αυτές να προσκομισθούν αποδείξεις περί της μη ισχύος συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου;

Το άρθρο 182 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας απαλλάσσει τους διαδίκους από το βάρος της απόδειξης των παρακάτω ειδών πραγματικών περιστατικών: των πραγματικών περιστατικών που κατά το δικαστήριο είναι πασίγνωστα

των πραγματικών περιστατικών που έχουν γίνει δεκτά με τελεσίδικες αποφάσεις οι οποίες εκδόθηκαν στο πλαίσιο άλλων αστικών ή διοικητικών δικών μεταξύ των ίδιων διαδίκων (προδικαστικά αποδεδειγμένα περιστατικά), εκτός αν η δικαστική απόφαση συνεπάγεται έννομες συνέπειες για άλλα πρόσωπα που δεν μετέχουν στη διαδικασία

των επιπτώσεων πράξεων προσώπων που συνιστούν αξιόποινη πράξη, όταν οι εν λόγω επιπτώσεις έχουν κριθεί με τελεσίδικη ποινική απόφαση (προδικαστικά αποδεδειγμένα περιστατικά)

των πραγματικών περιστατικών που τεκμαίρονται κατά τον νόμο και δεν ανατρέπονται κατά τη γενική διαδικασία

των πραγματικών περιστατικών που ομολογούν οι διάδικοι.

Ο διάδικος έχει δικαίωμα να ομολογήσει τα πραγματικά περιστατικά που στηρίζουν την αίτηση ή την αντίκρουση άλλου διαδίκου. Το δικαστήριο μπορεί να θεωρήσει αποδεδειγμένο ένα πραγματικό περιστατικό που έχει ομολογηθεί αν θεωρεί ότι η ομολογία του συνάδει με τις περιστάσεις της υπόθεσης και δεν χρησιμοποιείται από τον διάδικο για σκοπούς παραπλάνησης, βίας ή απειλής ή δεν έχει προκύψει από σφάλμα ή για την απόκρυψη της αλήθειας.

Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι τα εν λόγω περιστατικά είναι δυνατόν να αμφισβητηθούν με αποδείξεις που προσκομίζονται σύμφωνα με τη γενική διαδικασία.

1.3 Σε ποιο βαθμό πρέπει το δικαστήριο να πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ώστε να βασίσει την απόφασή του στην ύπαρξη αυτού του πραγματικού περιστατικού;

Εάν από τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίστηκαν το δικαστήριο μπορεί να συμπεράνει ότι ορισμένο πραγματικό περιστατικό είναι πιθανότερο να έλαβε παρά να μην έλαβε χώρα, τότε θα το κηρύξει αποδεδειγμένο.

2 Διεξαγωγή αποδείξεων

Στην αστική διαδικασία, ως αποδεικτικό στοιχείο νοείται κάθε στοιχείο που μπορεί να αποτελέσει βάση για τον σχηματισμό της δικαστικής κρίσης, σύμφωνα με τη νόμιμη διαδικασία, ως προς την ύπαρξη ή μη των πραγματικών περιστατικών που στηρίζουν τις αιτήσεις και τις αντικρούσεις των διαδίκων, καθώς και

κάθε άλλου πραγματικού περιστατικού που πρέπει να αποδειχθεί για την έκδοση μιας ορθής και δίκαιης απόφασης στην υπόθεση. Τα εν λόγω περιστατικά μπορεί να αποδειχθούν με τα παρακάτω μέσα: δηλώσεις διαδίκων ή τρίτων (απευθείας ή διά αντιπροσώπου), μαρτυρικές καταθέσεις, γραπτές αποδείξεις, πειστήρια, πρακτικά αυτοψίας, εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης, νομίμως ληφθείσες φωτογραφίες, οπτικοακουστικές εγγραφές και άλλα αποδεικτικά μέσα. Το δικαστήριο μπορεί επίσης να ζητήσει τη συλλογή αποδείξεων από κράτος μέλος της ΕΕ ή να διεξαγάγει απευθείας τις αποδείξεις σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1206/2001 του Συμβουλίου, της 28ης Μαΐου 2001, για τη συνεργασία μεταξύ των δικαστηρίων των κρατών μελών κατά τη διεξαγωγή αποδείξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις, προκειμένου να βελτιωθεί, να απλουστευθεί και να επιταχυνθεί η συνεργασία των δικαστηρίων στο πεδίο της διεξαγωγής αποδείξεων.

2.1 Απαιτείται πάντοτε αίτηση διαδίκου για τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή μπορεί ο δικαστής σε ορισμένες περιπτώσεις να πραγματοποιήσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων αυτεπαγγέλτως;

Σύμφωνα με το άρθρο 179 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, οι διάδικοι και οι λοιποί συμμετέχοντες στη διαδικασία προσκομίζουν αποδεικτικά στοιχεία. Όταν δεν επαρκούν τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίστηκαν, το δικαστήριο μπορεί να ζητήσει από τους διαδίκους και άλλους συμμετέχοντες στη διαδικασία να προσκομίσουν στο δικαστήριο συμπληρωματικά αποδεικτικά στοιχεία και να ορίσει προθεσμία για την προσκόμισή τους. Το δικαστήριο δικαιούται επίσης να συλλέγει αυτεπαγγέλτως (*ex officio*) αποδείξεις, μόνο όμως στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος.

Σύμφωνα με τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, το δικαστήριο δικαιούται να συλλέγει αυτεπαγγέλτως αποδείξεις κατά την εκδίκαση οικογενειακών ή εργατικών υποθέσεων, εάν κρίνει ότι απαιτούνται για την ορθή δικαστική κρίση επί της υπόθεσης (άρθρα 376 και 414).

Επιπλέον, το άρθρο 476 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας ορίζει ότι κατά το προπαρασκευαστικό στάδιο της δίκης με αντικείμενο την κήρυξη ανηλικού πλήρως δικαιοπρακτικά ικανού (χειραφέτηση), το δικαστήριο:

αναθέτει σε ίδρυμα προστασίας παιδιών που βρίσκεται στον τόπο κατοικίας του ανηλικού την παροχή γνωμοδότησης για το αν ο ανήλικος είναι ικανός να ασκεί αυτόνομα όλα τα αστικά δικαιώματα ή να εκπληρώνει υποχρεώσεις

ζητεί στοιχεία για τις τυχόν ποινικές καταδίκες του ανηλικού ή τις εκ μέρους του παραβάσεις διοικητικών ή άλλων διατάξεων

εάν είναι αναγκαία η απόδειξη του επιπέδου της σωματικής, ηθικής ή διανοητικής ανάπτυξης του ανηλικού, διατάσσει ψυχολογική και/ή ψυχιατρική εξέταση και ζητεί να προσκομιστεί ο ιατρικός φάκελος του ανηλικού ή άλλα στοιχεία που είναι αναγκαία για τη διεξαγωγή της εξέτασης

προβάνει σε κάθε άλλη αναγκαία πράξη για την προπαρασκευή της συζήτησης της υπόθεσης.

Το άρθρο 582 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας ορίζει επίσης ότι κατά την εκδίκαση υπόθεσης χορήγησης άδειας για τη μεταβίβαση της κυριότητας επί οικογενειακού περιουσιακού στοιχείου, τη σύσταση εμπράγματος βάρους επί οικογενειακού περιουσιακού στοιχείου ή άλλη επιβάρυνση οικογενειακού περιουσιακού στοιχείου, το δικαστήριο έχει το δικαίωμα, λαμβάνοντας υπόψη τις περιστάσεις της υπόθεσης, να ζητήσει από τον αιτούντα αποδεικτικά στοιχεία της οικογενειακής οικονομικής κατάστασης (εισόδημα, αποταμιεύσεις, άλλα περιουσιακά στοιχεία, υποχρεώσεις), στοιχεία του οικογενειακού περιουσιακού στοιχείου που μεταβιβάζεται, στοιχεία για τους γονείς του παιδιού από την υπηρεσία προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού, τους προκαταρκτικούς όρους και τις προϋποθέσεις και τις προβλέψεις εκτέλεσης της μελλοντικής συναλλαγής, τις προβλέψεις για τα δικαιώματα του παιδιού που προστατεύονται σε περίπτωση μη εκτέλεσης της συναλλαγής και λοιπά αποδεικτικά στοιχεία.

2.2 Ποιες είναι οι ενέργειες μετά την έγκριση της αίτησης διαδίκου σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων;

Για τη συλλογή αποδείξεων (σύμφωνα με τα άρθρα 199 και 206 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας) το δικαστήριο μπορεί να διατάξει φυσικό ή νομικό πρόσωπο να προσκομίσει έγγραφα ή πειστήρια, απευθείας στο δικαστήριο και μέσα σε καθορισμένη προθεσμία. Όταν το φυσικό ή το νομικό πρόσωπο δεν είναι σε θέση να προσκομίσει τα ζητηθέντα έγγραφα ή πειστήρια ή δεν μπορεί να τα προσκομίσει μέσα στην καθορισμένη προθεσμία, πρέπει να ενημερώσει σχετικά το δικαστήριο και να εξηγήσει τους λόγους. Το δικαστήριο μπορεί να παράσχει σε πρόσωπο που ζητεί να προσκομιστούν έγγραφα ή πειστήρια πιστοποιητικό που να νομιμοποιεί το εν λόγω πρόσωπο να λάβει τα ζητούμενα αποδεικτικά στοιχεία ώστε να τα προσκομίσει στο δικαστήριο.

Κατά την προπαρασκευή της συζήτησης της υπόθεσης, ο δικαστής διενεργεί επίσης τις λοιπές οικονομικές πράξεις που απαιτούνται για την ορθή προπαρασκευή της συζήτησης της υπόθεσης (διατάσσει τη διεξαγωγή αποδείξεων που δεν μπορούν να αποκτηθούν από τους συμμετέχοντες στη διαδικασία, συλλέγει αποδείξεις με δική του πρωτοβουλία όταν το δικαστήριο έχει τέτοιο δικαίωμα σύμφωνα με τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας κ.ο.κ.).

2.3 Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί το δικαστήριο να απορρίψει αίτηση διαδίκου για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων

Το δικαστήριο μπορεί να απορρίψει αποδείξεις στις παρακάτω περιπτώσεις:

όταν είναι απαράδεκτες

όταν δεν επιβεβαιώνουν ή δεν ανατρέπουν πραγματικά περιστατικά που είναι συναφή με την υπόθεση (άρθρο 180 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας)

όταν θα μπορούσαν να έχουν προσκομιστεί νωρίτερα και η μεταγενέστερη υποβολή τους θα καθυστερήσει τη διαδικασία (άρθρο 181 παράγραφος 2 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Τα έγγραφα ή άλλα αποδεικτικά στοιχεία στα οποία βασίζει τις απαιτήσεις του ο ενάγων, η απόδειξη καταβολής της δικαστικής δαπάνης και οι αιτήσεις διεξαγωγής των αποδείξεων που δεν είναι σε θέση να προσκομίσει ο ενάγων πρέπει να επισυνάπτονται στην αγωγή προκειμένου να γίνουν δεκτά από το δικαστήριο (άρθρο 135 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι το εφετείο δεν κάνει δεκτά νέα αποδεικτικά στοιχεία που θα μπορούσαν να έχουν προσκομιστεί στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο, εκτός αν το πρωτοβάθμιο δικαστήριο εσφαλμένα αρνήθηκε να κάνει δεκτά τα αποδεικτικά στοιχεία ή αν η ανάγκη παροχής αποδείξεων ανέκυψε μεταγενέστερα (άρθρο 314 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

2.4 Ποια είναι τα διάφορα αποδεικτικά μέσα;

Όπως ορίζει ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, ως αποδεικτικό στοιχείο στην αστική δίκη νοείται κάθε στοιχείο που μπορεί να αποτελέσει βάση για τον σχηματισμό της δικαστικής κρίσης, σύμφωνα με τη νόμιμη διαδικασία, ως προς την ύπαρξη ή μη των πραγματικών περιστατικών που στηρίζουν τις αιτήσεις και τις αντικρούσεις των διαδίκων, καθώς και κάθε άλλου πραγματικού περιστατικού που πρέπει να αποδειχθεί για την έκδοση μιας δίκαιης και ορθής απόφασης στην υπόθεση. Τα εν λόγω περιστατικά μπορεί να αποδειχθούν με τα παρακάτω μέσα: δηλώσεις διαδίκων ή τρίτων (απευθείας ή διά αντιπροσώπου), μαρτυρικές καταθέσεις, γραπτές αποδείξεις, πειστήρια, πρακτικά αυτοψίας και εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης.

Νομίμως ληφθείσες φωτογραφίες και οπτικοακουστικές εγγραφές μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικά στοιχεία.

2.5 Ποιες είναι οι μέθοδοι συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων από την κατάθεση μαρτύρων και σε τι διαφέρουν από τη συγκέντρωση αποδείξεων που προέρχονται από πραγματογνώμονα; Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν την υποβολή γραπτών αποδεικτικών στοιχείων και εκθέσεων/γνωμοδοτήσεων πραγματογνωμόνων;

Στα άρθρα 192 ως 217 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας ορίζονται οι παρακάτω κανόνες για τις μεθόδους συλλογής αποδείξεων από μάρτυρες και πραγματογνώμονες:

Διαδικασία εξέτασης μαρτύρων

Οι μάρτυρες κλητεύονται στο δικαστήριο και εξετάζονται χωριστά. Οι μάρτυρες που δεν έχουν εξεταστεί δεν επιτρέπεται να παραμείνουν στη δικαστική αίθουσα κατά τη διάρκεια της συζήτησης. Οι μάρτυρες που έχουν εξεταστεί πρέπει να παραμείνουν στη δικαστική αίθουσα έως την περάτωση της συζήτησης. Εάν το ζητήσουν μάρτυρες που έχουν εξεταστεί, το δικαστήριο μπορεί να τους επιτρέψει να αποχωρήσουν από τη δικαστική αίθουσα, αφού οι μετέχοντες στη διαδικασία εκθέσουν την άποψή τους.

Μάρτυρες μπορούν να εξεταστούν επιτόπου (*in situ*) εάν δεν μπορούν να εμφανιστούν ενώπιον του δικαστηρίου που τους κλήτεψε λόγω ασθένειας, γήρατος, αναπηρίας ή άλλης αιτίας που κρίνεται ως σοβαρή από το δικαστήριο και ο συμμετέχων στη διαδικασία που ζήτησε την κλήτευση του μάρτυρα δεν μπορεί να διασφαλίσει την εμφάνιση του μάρτυρα ενώπιον του δικαστηρίου.

Το δικαστήριο πρέπει να επαληθεύσει την ταυτότητα του μάρτυρα και να του εξηγήσει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του, καθώς και την ευθύνη του σε περίπτωση ψευδορκίας και μη εκπλήρωσης ή μη νόμιμης εκπλήρωσης κάθε άλλης υποχρέωσής του.

Πριν από την κατάθεση, ο μάρτυρας πρέπει να ορκιστεί θέτοντας το χέρι του στο Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Λιθουανίας (*Lietuvos Respublikos Konstitucija*) και λέγοντας: «Εγώ, ο/η (ονοματεπώνυμο), ορκίζομαι να πω την αλήθεια ειλικρινά και πιστά, χωρίς να αποκρύψω, να προσθέσω ή να αλλάξω τίποτα». Ο μάρτυρας που έχει ορκιστεί οφείλει να υπογράψει το περιεχόμενο του όρκου. Ο υπογεγραμμένος όρκος επισυνάπτεται στα έγγραφα της υπόθεσης.

Αφού καθορίσει τη σχέση του μάρτυρα με τους διαδίκους και τους τρίτους και τις λοιπές περιστάσεις που είναι κρίσιμες για την αξιολόγηση της κατάθεσής του (εκπαίδευση, επάγγελμα του μάρτυρα κ.ο.κ.), το δικαστήριο καλεί τον μάρτυρα να καταθέσει στο δικαστήριο όλα όσα γνωρίζει για την υπόθεση και να παραλείψει τις πληροφορίες των οποίων δεν μπορεί να προσδιορίσει την προέλευση.

Μετά την κατάθεση, μπορούν να τεθούν ερωτήσεις στον μάρτυρα. Ο μάρτυρας θα εξεταστεί πρώτα από αυτόν που ζήτησε την κλήτευσή του και από έναν εκπρόσωπό του. Στη συνέχεια, ο μάρτυρας θα εξεταστεί από τους λοιπούς συμμετέχοντες στη διαδικασία. Μάρτυρας που έχει κλητευθεί αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο εξετάζεται αρχικά από τον ενάγοντα. Ο δικαστής δεν πρέπει να λάβει υπόψη ερωτήσεις που τεχνητά οδηγούν σε συγκεκριμένη απάντηση και ερωτήσεις που δεν είναι συναφείς με την υπόθεση. Ο δικαστής δικαιούται να θέτει ερωτήσεις οποτεδήποτε κατά τη διάρκεια της εξέτασης του μάρτυρα. Εάν είναι αναγκαίο, ύστερα από αίτημα συμμετέχοντα στη διαδικασία ή αυτεπαγγέλτως, το δικαστήριο μπορεί να εξετάσει εκ νέου μάρτυρα στην ίδια συζήτηση, να καλέσει μάρτυρα σε άλλη συζήτηση ενώπιον του ίδιου δικαστηρίου ή να προχωρήσει σε κατ' αντιπαράσταση εξέταση μαρτύρων.

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν είναι αδύνατη ή δυσχερής η εξέταση μάρτυρα στο δικαστήριο, το δικαστήριο που εκδικάζει την υπόθεση δικαιούται να εξετάσει γραπτή του κατάθεση, εάν κατά τη γνώμη του δικαστηρίου και λαμβανομένων υπόψη της ταυτότητας του μάρτυρα και της ουσίας των περιστάσεων τις οποίες αφορά η κατάθεση, η εν λόγω κατάθεση δεν θα είναι επιζήμια για την απόδειξη των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης. Με πρωτοβουλία των διαδίκων, μάρτυρες μπορεί να κλητευθούν σε πρόσθετη εξέταση στο δικαστήριο, εφόσον αυτό απαιτείται για την πληρέστερη απόδειξη των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης. Πριν από την κατάθεση, ο μάρτυρας πρέπει να υπογράψει τον όρκο του άρθρου 192 παράγραφος 4 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και δήλωση με την οποία το δικαστήριο τον προειδοποιεί ότι η ψευδομαρτυρία συνιστά ποινικό αδίκημα. Η γραπτή κατάθεση πρέπει να παρασχεθεί ενώπιον συμβολαιογράφου και πιστοποιείται από τον συμβολαιογράφο.

Εξέταση πραγματογνωμόνων

Η έκθεση πραγματογνωμοσύνης αναγιγνώσκεται σε συζήτηση στο ακροατήριο. Πριν από την ανάγνωση της έκθεσης πραγματογνωμοσύνης, ο πραγματογνώμονας (ή οι πραγματογνώμονες) που έχει συντάξει την έκθεση και συμμετέχει στη συζήτηση στο ακροατήριο πρέπει να ορκιστεί θέτοντας το χέρι του στο Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Λιθουανίας και λέγοντας: «Εγώ, ο/η (ονοματεπώνυμο), ορκίζομαι να εκτελέσω με ειλικρίνεια τα καθήκοντα του πραγματογνώμονα στη διαδικασία και να παράσχω μια αμερόληπτη και αιτιολογημένη γνωμοδότηση βάσει της τεχνογνωσίας μου». Εάν η εξέταση διενεργείται εκτός συζήτησης στο ακροατήριο, το περιεχόμενο του όρκου που έχει υπογραφεί από τον πραγματογνώμονα συνιστά αναπόσπαστο μέρος της έκθεσης πραγματογνωμοσύνης. Οι πραγματογνώμονες που περιλαμβάνονται στον κατάλογο των δικαστικών πραγματογνωμόνων της Δημοκρατίας της Λιθουανίας (*Lietuvos Respublikos teismo ekspertų sąrašas*) και ορκίστηκαν κατά τον χρόνο ένταξής τους στον εν λόγω κατάλογο δεν χρειάζεται να ορκιστούν στο δικαστήριο και θεωρείται ότι έχουν προειδοποιηθεί για την ευθύνη τους σε περίπτωση ψευδούς γνωμοδότησης και δηλώσεων.

Το δικαστήριο δικαιούται να ζητήσει από τον πραγματογνώμονα να εξηγήσει προφορικά τη γνωμοδότησή του. Η προφορική εξήγηση της πραγματογνωμοσύνης περιλαμβάνεται στα πρακτικά της συζήτησης.

Οι πραγματογνώμονες μπορεί να κληθούν να απαντήσουν σε ερωτήσεις που αποσκοπούν στην εξήγηση ή συμπλήρωση της πραγματογνωμοσύνης. Πρώτος μπορεί να υποβάλει ερωτήσεις αυτός που ζήτησε τον διορισμό του πραγματογνώμονα. Στη συνέχεια, ο πραγματογνώμονας εξετάζεται από τους λοιπούς συμμετέχοντες στη διαδικασία. Εάν ο πραγματογνώμονας έχει διορισθεί αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο, ο ενάγων μπορεί να υποβάλει πρώτος ερωτήσεις στον πραγματογνώμονα.

Οι δικαστές δικαιούνται να θέτουν ερωτήσεις στον πραγματογνώμονα οποτεδήποτε κατά τη διάρκεια της εξέτασής του.

Πραγματογνωμοσύνη διενεργείται μόνο με αίτημα του δικαστηρίου (και κατατίθεται εγγράφως ως έκθεση πραγματογνωμοσύνης). Η έκθεση πραγματογνωμοσύνης πρέπει να περιλαμβάνει αναλυτική περιγραφή της έρευνας που διεξήχθη, τα πορίσματα που εξήχθησαν βάσει των ευρημάτων και αιτιολογημένες απαντήσεις στις ερωτήσεις του δικαστηρίου.

Εάν το δικαστήριο ζητήσει πραγματογνωμοσύνη χωρίς έκθεση, η πραγματογνωμοσύνη θεωρείται έγγραφο που προσκομίστηκε από πραγματογνώμονα (κατά τα ισχύοντα για τα έγγραφα των λοιπών συμμετεχόντων στη διαδικασία) ή που ζητείται από το δικαστήριο με τη διαδικασία που ορίζει ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας.

Το άρθρο 198 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας ορίζει τους παρακάτω κανόνες για την υποβολή γραπτών αποδείξεων (εγγράφων):

Έγγραφα μπορούν να κατατεθούν από τους συμμετέχοντες στη διαδικασία ή να ζητηθούν από το δικαστήριο, σύμφωνα με τη διαδικασία που ορίζει ο Κώδικας.

Τα έγγραφα πρέπει να προσκομιστούν με τη μορφή που ορίζεται στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας: συμμετέχων στη διαδικασία που αποδεικνύει με έγγραφο το περιεχόμενο δικογράφου πρέπει να επισυνάψει τα πρωτότυπα έγγραφα ή αντίγραφα (ψηφιακά αντίγραφα) αυτών τα οποία έχουν επικυρωθεί από δικαστήριο, συμβολαιογράφο (ή άλλο πρόσωπο εξουσιοδοτημένο να εκτελεί συμβολαιογραφικές πράξεις), δικηγόρο που μετέχει στη διαδικασία ή το πρόσωπο που κατάρτισε (παρέλαβε) το έγγραφο. Το δικαστήριο μπορεί να διατάξει να προσκομιστούν τα πρωτότυπα έγγραφα, αυτεπαγγέλτως ή ύστερα από αίτημα συμμετέχοντα στη διαδικασία. Το αίτημα συμμετέχοντα στη διαδικασία για την υποβολή των πρωτότυπων εγγράφων υποβάλλεται με την αγωγή, την ανταγωγή, το υπόμνημα αντικρούσεως ή άλλο δικόγραφο του συμμετέχοντα στη διαδικασία. Συμμετέχων στη διαδικασία μπορεί να υποβάλει τέτοιο αίτημα μεταγενέστερα εάν το δικαστήριο δεχθεί ότι υπήρχαν επιτακτικοί λόγοι που εμπόδισαν την υποβολή του αιτήματος νωρίτερα ή εάν η αποδοχή του εν λόγω αιτήματος δεν θα καθυστερήσει την έκδοση απόφασης επί της υπόθεσης. Εάν μόνο απόσπασμα του εγγράφου είναι συναφές με το περιεχόμενο του δικογράφου, μπορεί να προσκομιστεί στο δικαστήριο μόνο το εν λόγω απόσπασμα.

Όλα τα δικόγραφα και τα προσαρτήματα αυτών υποβάλλονται στο δικαστήριο στη λιθουανική γλώσσα, εκτός αν εμπίπουν στις εξαιρέσεις που ορίζει ο νόμος. Εάν συμμετέχοντες στη διαδικασία στους οποίους πρέπει να επιδοθούν τα δικόγραφα δεν κατανοούν τη λιθουανική γλώσσα, πρέπει να υποβληθεί στο δικαστήριο μετάφραση των εν λόγω εγγράφων σε γλώσσα που μπορούν να κατανοήσουν. Εάν προς υποβολή έγγραφα πρέπει να μεταφραστούν σε άλλη γλώσσα βάσει του Κώδικα, οι συμμετέχοντες στη διαδικασία πρέπει να προσκομίσουν επίσημες μεταφράσεις τους στο δικαστήριο, σύμφωνα με τη νόμιμη διαδικασία.

Τα πρωτότυπα έγγραφα του φακέλου της υπόθεσης είναι δυνατόν να επιστραφούν στο πρόσωπο που τα προσκόμισε ύστερα από σχετικό του αίτημα. Στην περίπτωση αυτή, αντίγραφα των εγγράφων που θα επιστραφούν τα οποία έχουν επικυρωθεί σύμφωνα με τη διαδικασία που ορίζει ο Κώδικας πρέπει να παραμείνουν στον φάκελο.

2.6 Υπάρχουν αποδεικτικά μέσα με μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τα άλλα;

Σύμφωνα με το άρθρο 197 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, τα έγγραφα που έχουν εκδοθεί από κρατικές και δημοτικές αρχές, και έχουν επικυρωθεί από πρόσωπα με κρατική εξουσιοδότηση στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς τους και σύμφωνα με τις απαιτήσεις που ισχύουν για το είδος του εκάστοτε εγγράφου μπορούν να θεωρηθούν επίσημα έγγραφα και έχουν μεγαλύτερη αποδεικτική ισχύ. Τα πραγματικά περιστατικά που παρατίθενται σε επίσημα έγγραφα θεωρούνται πλήρως αποδεδειγμένα έως ότου ανατραπούν από άλλες αποδείξεις στη διαδικασία, εκτός από μαρτυρική κατάθεση. Η απαγόρευση ανταπόδειξης με μαρτυρική κατάθεση δεν ισχύει εάν θα αντίκειτο στις αρχές της καλής πίστης, της δικαιοσύνης και της λογικής. Η αποδεικτική αξία των επίσημων εγγράφων μπορεί να αποδοθεί και σε άλλα έγγραφα με νομοθετική πράξη.

2.7 Είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών;

Τα περιστατικά της υπόθεσης που κατά νόμο πρέπει να αποδειχθούν με συγκεκριμένα αποδεικτικά μέσα δεν μπορούν να αποδειχθούν με άλλα αποδεικτικά μέσα (άρθρο 177 παράγραφος 4 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

2.8 Οι μάρτυρες υποχρεούνται από το νόμο να καταθέσουν;

Όποιος κλητεύεται ως μάρτυρας πρέπει να εμφανιστεί ενώπιον του δικαστηρίου και να καταθέσει την αλήθεια. Όποιος κλητεύεται ως μάρτυρας ευθύνεται σύμφωνα με τον νόμο αν δεν εκπληρώσει τα καθήκοντα του μάρτυρα (άρθρο 191), δηλαδή μπορεί να του επιβληθεί πρόστιμο.

2.9 Σε ποιες περιπτώσεις οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν;

Μάρτυρας μπορεί να αρνηθεί να καταθέσει αν η εν λόγω κατάθεση θα συνιστούσε απόδειξη κατά του ίδιου, των μελών της οικογένειάς του ή στενών συγγενών.

2.10 Μπορεί ένα πρόσωπο που αρνείται τη μαρτυρία να υποστεί κυρώσεις ή να εξαναγκασθεί να καταθέσει;

Εάν μάρτυρες, πραγματογνώμονες ή διερμηνείς δεν παραστούν στη συζήτηση, το δικαστήριο θα ρωτήσει τους συμμετέχοντες στη διαδικασία αν η υπόθεση μπορεί να εξεταστεί χωρίς τους εν λόγω μάρτυρες, πραγματογνώμονες ή διερμηνείς και έπειτα θα αποφασίσει τη συνέχιση ή την αναβολή της συζήτησης.

Εάν μάρτυρας, πραγματογνώμονας ή διερμηνέας που έχει κλητευθεί δεν εμφανιστεί στο δικαστήριο χωρίς έγκυρη αιτία, μπορεί να του επιβληθεί πρόστιμο έως χίλια λίτας Λιθουανίας. Ο μάρτυρας μπορεί να προσαχθεί βιαιώς στο δικαστήριο βάσει δικαστικής απόφασης (άρθρο 248 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

2.11 Υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες;

Εξαιρούνται από τη μαρτυρική κατάθεση τα παρακάτω πρόσωπα:

οι πληρεξούσιοι σε αστική ή διοικητική δίκη και οι συνήγοροι υπεράσπισης σε ποινική δίκη για τις περιστάσεις που περιήλθαν σε γνώση τους με την ιδιότητά τους ως πληρεξουσίων ή συνηγόρων υπεράσπισης

τα πρόσωπα που δεν είναι σε θέση να κατανοήσουν τις περιστάσεις που είναι συναφείς με την υπόθεση ή να παράσχουν αξιόπιστα αποδεικτικά στοιχεία λόγω σωματικής ή διανοητικής αναπηρίας

οι ιερείς για τις περιστάσεις που περιήλθαν σε γνώση τους στο πλαίσιο εξομολόγησης

οι ιατροί για τις περιστάσεις που καλύπτονται από το επαγγελματικό απόρρητο

οι μεσολαβητές για τις περιστάσεις που περιήλθαν σε γνώση τους στο πλαίσιο συμβιβαστικής διαδικασίας μεσολάβησης.

Ο νόμος μπορεί να προβλέπει και επιπλέον πρόσωπα.

2.12 Ποιος είναι ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση μάρτυρα; Υπό ποιους όρους μπορεί ένας μάρτυρας να εξεταστεί με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα;

Αφού καθορίσει τη σχέση του μάρτυρα με τους διαδίκους και τους τρίτους και τις λοιπές περιστάσεις που είναι κρίσιμες για την αξιολόγηση της κατάθεσής του (εκπαίδευση, επάγγελμα του μάρτυρα κ.ο.κ.), το δικαστήριο καλεί τον μάρτυρα να καταθέσει στο δικαστήριο όλα όσα γνωρίζει για την υπόθεση και να παραλείψει τις πληροφορίες των οποίων δεν μπορεί να προσδιορίσει την προέλευση.

Μετά την κατάθεση, ο μάρτυρας μπορεί να κληθεί να απαντήσει σε ερωτήσεις. Ο μάρτυρας θα εξεταστεί πρώτα από το πρόσωπο που ζήτησε την κλήτευση του και έναν εκπρόσωπο του εν λόγω προσώπου, και στη συνέχεια από τους άλλους συμμετέχοντες στη διαδικασία. Μάρτυρας που έχει κλητευθεί αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο εξετάζεται αρχικά από τον ενάγοντα. Ο δικαστής δεν πρέπει να λάβει υπόψη ερωτήσεις που τεχνητά οδηγούν σε συγκεκριμένη απάντηση και ερωτήσεις που δεν είναι συναφείς με την υπόθεση. Ο δικαστής δικαιούται να θέτει ερωτήσεις οποτεδήποτε κατά τη διάρκεια της εξέτασης του μάρτυρα. Εάν είναι αναγκαίο, ύστερα από αίτημα συμμετέχοντα στη διαδικασία ή αυτεπαγγέλτως, το δικαστήριο μπορεί να εξετάσει εκ νέου μάρτυρα στην ίδια συζήτηση, να καλέσει μάρτυρα σε άλλη συζήτηση ενώπιον του ίδιου δικαστηρίου ή να προχωρήσει σε κατ' αντιπαράσταση εξέταση των μαρτύρων.

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν είναι αδύνατη ή δυσχερής η εξέταση μάρτυρα στο δικαστήριο, το δικαστήριο που εκδικάζει την υπόθεση δικαιούται να εξετάσει γραπτή του κατάθεση, εάν κατά τη γνώμη του δικαστηρίου και λαμβανομένων υπόψη της ταυτότητας του μάρτυρα και της ουσίας των περιστάσεων τις οποίες αφορά η κατάθεση, η εν λόγω κατάθεση δεν θα είναι επιζήμια για την απόδειξη των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης. Με πρωτοβουλία των διαδίκων, μάρτυρες μπορεί να κλητευθούν σε πρόσθετη εξέταση στο δικαστήριο, εφόσον αυτό απαιτείται για την πληρέστερη απόδειξη των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης. Πριν από την κατάθεση, ο μάρτυρας πρέπει να υπογράψει το προδιατυπωμένο κείμενο του όρκου και μια δήλωση με την οποία το δικαστήριο τον προειδοποιεί ότι η ψευδομαρτυρία συνιστά ποινικό αδίκημα. Η γραπτή κατάθεση πρέπει να παρασχεθεί ενώπιον συμβολαιογράφου και να πιστοποιηθεί από τον συμβολαιογράφο.

Η συμμετοχή συμμετεχόντων στη διαδικασία στο ακροατήριο και η επιτόπια (*in situ*) εξέταση μαρτύρων μπορεί να διασφαλιστεί με τεχνολογίες πληροφοριών και ηλεκτρονικής επικοινωνίας (μέσω εικονοτηλεδιάσκεψης, τηλεδιάσκεψης κ.ο.κ.). Για τη χρήση τέτοιων τεχνολογιών σε συμμόρφωση με τη διαδικασία που ορίζει ο Υπουργός Δικαιοσύνης, πρέπει να διασφαλίζεται η επαλήθευση της ταυτότητας των συμμετεχόντων στη διαδικασία με αξιόπιστο τρόπο και η καταγραφή και αντικειμενική κατάθεση των στοιχείων (αποδείξεων).

Επιπλέον, το άρθρο 803 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας προβλέπει ότι τα δικαστήρια της Δημοκρατίας της Λιθουανίας μπορούν να ζητούν από το δικαστήριο άλλου κράτους τη χρήση τεχνολογιών επικοινωνίας (εικονοτηλεδιάσκεψης, τηλεδιάσκεψη κ.ο.κ.) κατά τη διεξαγωγή αποδείξεων.

3 Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων

Το δικαστήριο αξιολογεί τις αποδείξεις στην υπόθεση βάσει της πεποίθησης που σχημάτισε από τη συνολική και αμερόληπτη εξέταση των πραγματικών περιστατικών που εκτέθηκαν στη δίκη και σύμφωνα με τον νόμο.

3.1 Στις περιπτώσεις που τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν συγκεντρωθεί με νόμιμο τρόπο από διάδικο, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του;

Τα πραγματικά περιστατικά αποδεικνύονται με τα παρακάτω μέσα: δηλώσεις των διαδίκων και τρίτων (απευθείας ή διά αντιπροσώπου), μαρτυρικές καταθέσεις, έγγραφα, πειστήρια, πρακτικά αυτοψίας, εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης, νομίμως ληφθείσες φωτογραφίες, οπτικοακουστικές εγγραφές και άλλα αποδεικτικά μέσα. Τα στοιχεία που καταλαμβάνονται από επαγγελματικό ή κρατικό απόρρητο κατά κανόνα δεν μπορούν να αποτελέσουν αποδείξεις σε αστική διαδικασία, έως ότου αποχαρακτηριστούν σύμφωνα με τη νόμιμη διαδικασία. Τα στοιχεία που συλλέγονται κατά τη διάρκεια συμβιβαστικής διαδικασίας μεσολάβησης δεν μπορούν να αποτελέσουν σε αστική διαδικασία, με εξαίρεση τις περιπτώσεις που ορίζονται στον νόμο περί συμβιβαστικής μεσολάβησης στις αστικές διαφορές.

Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 185 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, το δικαστήριο πρέπει να αξιολογεί τα αποδεικτικά στοιχεία στην υπόθεση βάσει της πεποίθησης που σχημάτισε από τη συνολική και αμερόληπτη εξέταση των πραγματικών περιστατικών που εκτέθηκαν στη δίκη και σύμφωνα με τον νόμο. Κανένα αποδεικτικό στοιχείο δεν έχει προκαθορισμένο αποτέλεσμα ενώπιον του δικαστηρίου, με εξαίρεση όσα ορίζει ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας.

3.2 Γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία οι μαρτυρίες των διαδίκων;

Ναι (βλ. 2.4).

Τελευταία επικαιροποίηση: 16/11/2018

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Διεξαγωγή αποδείξεων - Λουξεμβούργο

1 Βάρος της απόδειξης

1.1 Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης;

Σύμφωνα με τη νομοθεσία του Λουξεμβούργου, ισχύει η βασική αρχή ότι αυτός που αξιώνει την εκτέλεση μιας υποχρέωσης οφείλει να αποδείξει την ύπαρξή της. Αντίστοιχα, αυτός που ισχυρίζεται ότι εκπλήρωσε την υποχρέωση οφείλει να αποδείξει την πληρωμή ή το γεγονός που συνιστά απόσβεση της υποχρέωσης.

1.2 Υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά από το βάρος της απόδειξης; Σε ποιες περιπτώσεις; Είναι δυνατό στις περιπτώσεις αυτές να προσκομισθούν αποδείξεις περί της μη ισχύος συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου;

Η νομοθεσία του Λουξεμβούργου προβλέπει σε ορισμένες περιπτώσεις τεκμήρια που απαλλάσσουν από την προσκόμιση αποδείξεων το πρόσωπο το οποίο οφείλει να αποδείξει ένα γεγονός που είναι αδύνατο ή δύσκολο να διαπιστωθεί. Τα τεκμήρια είναι τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει η νομοθεσία ή το δικαστήριο για ένα άγνωστο γεγονός με βάση ένα γνωστό γεγονός.

Ο νομοθέτης διακρίνει δύο κατηγορίες τεκμηρίων: Αφενός, το νόμιμο τεκμήριο είναι αυτό που αποδίδει ένας ειδικός νόμος σε ορισμένες πράξεις ή γεγονότα. Αφετέρου, τα τεκμήρια που δεν θεσπίζονται από τον νόμο επαφίενται στην εκτίμηση του δικαστή, ο οποίος αποδέχεται μόνο τεκμήρια ισχυρά, ακριβή και συγκλίνοντα.

Γενικά, στα τεκμήρια είναι δυνατή η απόδειξη του αντιθέτου. Ενδεικτικά, το παιδί που γεννιέται στη διάρκεια ενός γάμου τεκμαίρεται ότι έχει πατέρα τον σύζυγο της μητέρας του. Εντούτοις, είναι δυνατό να ασκηθεί αγωγή αμφισβήτησης της πατρότητας.

Σπανιότερα, τα τεκμήρια είναι αμάχητα. Σ' αυτή την περίπτωση, είναι αδύνατο να προσκομιστούν αποδείξεις περί του αντιθέτου.

1.3 Σε ποιο βαθμό πρέπει το δικαστήριο να πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ώστε να βασίσει την απόφασή του στην ύπαρξη αυτού του πραγματικού περιστατικού;

Η εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών επαφίεται στην απόλυτη διακριτική ευχέρεια του δικαστή. Σε περίπτωση αμφιβολίας, ο δικαστής επαληθεύει αν υπάρχουν ενδείξεις σοβαρές, ακριβείς και συγκλίνουσες και αποδέχεται ή απορρίπτει την απόδειξη σε συνάρτηση με την αληθοφάνεια των ισχυρισμών περί των πραγματικών περιστατικών.

2 Διεξαγωγή αποδείξεων

2.1 Απαιτείται πάντοτε αίτηση διαδίκου για τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή μπορεί ο δικαστής σε ορισμένες περιπτώσεις να πραγματοποιήσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων αυτεπαγγέλτως;

Η διεξαγωγή των αποδείξεων μπορεί να διαταχθεί από τον δικαστή κατόπιν αιτήσεως ενός εκ των διαδίκων. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις, ο δικαστής μπορεί να διατάξει αυτεπαγγέλτως τη διεξαγωγή των αποδείξεων.

2.2 Ποιες είναι οι ενέργειες μετά την έγκριση της αίτησης διαδίκου σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων;

Ο δικαστής γνωστοποιεί στον ορισθέντα πραγματογνώμονα το περιεχόμενο της αποστολής. Οι διάδικοι και οι τρίτοι που οφείλουν να συνδράμουν στη διεξαγωγή των αποδείξεων κλητεύονται από τον πραγματογνώμονα. Βάσει της αρχής της εκατέρωθεν ακρόασης, η αποδεικτική διαδικασία διεξάγεται παρουσία των διαδίκων.

2.3 Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί το δικαστήριο να απορρίψει αίτηση διαδίκου για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων;

Η διεξαγωγή αποδείξεων μπορεί να διαταχθεί σε κάθε περίπτωση, όταν ο δικαστής δεν έχει στη διάθεσή του επαρκή στοιχεία για να αποφανθεί.

Διεξαγωγή αποδείξεων για ένα πραγματικό περιστατικό μπορεί να διαταχθεί μόνον εάν ο διάδικος ο οποίος το επικαλείται δεν έχει επαρκή στοιχεία για να το αποδείξει. Σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να διαταχθεί διεξαγωγή αποδείξεων για να καλυφθεί παράλειψη του διαδίκου να προσκομίσει τις αποδείξεις.

Ο δικαστής οφείλει να περιορίσει την επιλογή στο μέτρο που είναι επαρκές για την επίλυση της διαφοράς, προσπαθώντας να επιλέξει το απλούστερο και λιγότερο δαπανηρό μέσο.

2.4 Ποια είναι τα διάφορα αποδεικτικά μέσα;

Τα διάφορα αποδεικτικά μέσα είναι τα έγγραφα, οι μάρτυρες, τα τεκμήρια, η ομολογία και ο όρκος.

2.5 Ποιες είναι οι μέθοδοι συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων από την κατάθεση μαρτύρων και σε τι διαφέρουν από τη συγκέντρωση αποδείξεων που προέρχονται από πραγματογνώμονα; Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν την υποβολή γραπτών αποδεικτικών στοιχείων και εκθέσεων/γνωμοδοτήσεων πραγματογνώμωνων;

Χρησιμοποιούμενοι τρόποι απόδειξης για την εξέταση μαρτύρων και πραγματογνώμωνων:

Όταν επιτρέπεται η απόδειξη διά μαρτύρων, ο δικαστής μπορεί να λάβει καταθέσεις τρίτων που θα μπορούσαν να διαλευκάνουν τα επίδικα πραγματικά περιστατικά των οποίων έχουν προσωπική γνώση. Οι εν λόγω καταθέσεις διεξάγονται εγγράφως ή με προφορική εξέταση.

Ο δικαστής μπορεί να ζητήσει από κάθε πρόσωπο της επιλογής του να τον διαφωτίσει με διαπιστώσεις, με προφορική εξέταση ή με πραγματογνωμοσύνη για πραγματικά περιστατικά που απαιτούν τεχνικές γνώσεις. Εάν η γνωμοδότηση δεν απαιτεί γραπτές εκθέσεις, ο δικαστής μπορεί να επιτρέψει στον τεχνικό πραγματογνώμονα να την εκθέσει προφορικά ενώπιον του ακροατηρίου. Συντάσσεται σχετικό πρακτικό που υπογράφεται από τον δικαστή και τον γραμματέα.

Κανόνες που εφαρμόζονται για την προσκόμιση γραπτών αποδείξεων και την υποβολή γραπτών εκθέσεων ή γνωμοδοτήσεων πραγματογνώμωνων:

Γραπτά αποδεικτικά στοιχεία:

Ο διάδικος που επικαλείται ένα έγγραφο υποχρεούται να το κοινοποιήσει σε όλα τα μέρη που συμμετέχουν στη διαδικασία. Η κοινοποίηση πραγματοποιείται με απόδειξη παραλαβής ή με κατάθεση στη γραμματεία. Η κοινοποίηση των εγγράφων πραγματοποιείται αυτοβούλως.

Γραπτές εκθέσεις ή γνωμοδοτήσεις πραγματογνώμωνων:

Ο πραγματογνώμων καταθέτει έκθεση στη γραμματεία του δικαστηρίου. Συντάσσεται μία μόνο έκθεση, ακόμη κι αν οι πραγματογνώμονες είναι

περισσότεροι. Σε περίπτωση διχωνυμίας, ο κάθε πραγματογνώμων καταγράφει τη γνώμη του. Σε περίπτωση που ο πραγματογνώμων έχει λάβει τη γνώμη

άλλου τεχνικού πραγματογνώμονα για διαφορετική ειδικότητα από τη δική του, η γνώμη αυτή επισυνάπτεται, κατά περίπτωση, στο πρακτικό της ακροαματικής διαδικασίας ή στον φάκελο της υπόθεσης.

2.6 Υπάρχουν αποδεικτικά μέσα με μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τα άλλα;

Ορισμένα αποδεικτικά μέσα έχουν μεγαλύτερη δύναμη από άλλα:

Το δημόσιο έγγραφο συντάσσεται από δημόσιο λειτουργό (συμβολαιογράφο, δικαστικό επιμελητή) κατά την άσκηση των καθηκόντων του. Θεωρείται γνήσιο, εκτός εάν αποδειχθεί η πλαστότητά του.

Το ιδιωτικό έγγραφο συντάσσεται, χωρίς την παρέμβαση δημόσιου λειτουργού, από τους ίδιους τους διαδίκους και φέρει μόνο τη δική τους υπογραφή. Θεωρείται γνήσιο μέχρι αποδείξεως του εναντίου.

Οι μαρτυρίες, καθώς και τα άλλα αποδεικτικά μέσα, υπόκεινται στην ελεύθερη εκτίμηση του δικαστηρίου.

2.7 Είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών;

Για τη σύσταση δικαιοπραξίας (σύμβασης) η αξία του αντικειμένου της οποίας υπερβαίνει τις 2500 ευρώ απαιτείται γραπτή απόδειξη. Αντιθέτως, η απόδειξη ενός πραγματικού περιστατικού (ατυχήματος...) είναι ελεύθερη.

2.8 Οι μάρτυρες υποχρεούνται από το νόμο να καταθέσουν;

Ο νομοθέτης υποχρεώνει τον μάρτυρα να συνδράμει τη δικαιοσύνη για την αποκάλυψη της αλήθειας.

2.9 Σε ποιες περιπτώσεις οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν;

Μπορούν να απαλλαγούν από το να καταθέσουν τα πρόσωπα που επικαλούνται νόμιμο λόγο. Μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν οι γονείς ή οι συγγενείς εξ αγχιστείας ευθείας γραμμής του ενός εκ των διαδίκων ή ο σύζυγος, έστω και διαζευγμένος.

2.10 Μπορεί ένα πρόσωπο που αρνείται τη μαρτυρία να υποστεί κυρώσεις ή να εξαναγκασθεί να καταθέσει;

Οι μάρτυρες που δεν εμφανίζονται μπορούν να κλητευθούν με δικά τους έξοδα, εάν η εξέτασή τους κρίνεται αναγκαία. Οι μη προσερχόμενοι μάρτυρες ή όσοι αρνούνται, χωρίς νόμιμο λόγο, να καταθέσουν ή να ορκιστούν μπορούν να καταδικαστούν σε πρόστιμο από 50 έως 2500 ευρώ.

Όποιος μπορεί να δικαιολογήσει τη μη προσέλευσή του την καθορισμένη ημέρα μπορεί να απαλλαγεί από το πρόστιμο και τα έξοδα κλήτευσης.

2.11 Υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες;

Ως μάρτυρας μπορεί να εξεταστεί οποιοσδήποτε, εκτός από τα πρόσωπα που κρίνονται ακατάλληλα να καταθέσουν ενώπιον του δικαστηρίου.

Τα πρόσωπα που αδυνατούν να καταθέσουν ως μάρτυρες μπορούν, ωστόσο, να ακουστούν με τις ίδιες συνθήκες, αλλά ανωμότι. Εντούτοις, τα τέκνα δεν μπορούν να εξεταστούν ποτέ για αιπίσεις που επικαλούνται οι σύζυγοι για να στηρίξουν αγωγή διαζυγίου ή δικαστικού χωρισμού.

2.12 Ποιος είναι ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση μάρτυρα; Υπό ποιους όρους μπορεί ένας μάρτυρας να εξεταστεί με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα;

Ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση ενός μάρτυρα

Ο δικαστής ακούει τους μάρτυρες κατά την κατάθεσή τους χωριστά και με τη σειρά που αυτός ορίζει, παρουσία των διαδίκων ή όσων έχουν κληθεί. Οι μάρτυρες δεν μπορούν να καταθέσουν με ανάγνωση γραπτού κειμένου.

Ο δικαστής μπορεί να ακούσει ή να υποβάλει ερωτήσεις στους μάρτυρες για όλα τα πραγματικά περιστατικά η απόδειξη των οποίων είναι αποδεκτή από τον νόμο, ακόμη κι αν αυτά δεν αναφέρονται στην απόφαση που διατάσσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων. Μπορεί να εξετάσει εκ νέου τους μάρτυρες, να τους εξετάσει κατ' αντιπαράθεση μεταξύ τους ή με τους διαδίκους και, κατά περίπτωση, προβαίνει σε ακρόαση με την παρουσία τεχνικού πραγματογνώμονα.

Οι διάδικοι απαγορεύεται να διακόπτουν, να ερωτούν ή να επιχειρούν να επηρεάσουν τους μάρτυρες που καταθέτουν, ούτε να απευθύνονται απευθείας σε αυτούς, επί ποινή αποκλεισμού. Ο δικαστής, εάν το κρίνει αναγκαίο, θέτει τις ερωτήσεις που του υποβάλλουν οι διάδικοι μετά την εξέταση του μάρτυρα.

Εικονοδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα

Ο κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1206/2001 του Συμβουλίου, της 28ης Μαΐου 2001, για τη συνεργασία μεταξύ των δικαστηρίων των κρατών μελών κατά τη διεξαγωγή αποδείξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις επιχειρεί να βελτιώσει, να απλουστεύσει και να επιταχύνει τη συνεργασία μεταξύ των δικαστηρίων των κρατών μελών για τη διεξαγωγή και τη διαχείριση των αποδείξεων. Δεν υπάρχει ειδική διάταξη όσον αφορά την εικονοδιάσκεψη στη νομοθεσία του Λουξεμβούργου. Εφαρμόζονται τα άρθρα του νέου κώδικα πολιτικής δικονομίας σχετικά με την εξέταση μαρτύρων, τον σχηματισμό προσωπικής αντίληψης του δικαστή και την αυτοπρόσωπη παράσταση. Τα δικαστήρια διαθέτουν τα αναγκαία τεχνικά μέσα. Την ημέρα που έχει οριστεί για την εικονοδιάσκεψη είναι παρόντες ένας δικαστής, ένας γραμματέας, ένας διερμηνέας και ένας τεχνικός.

Ο δικαστής μπορεί να διατάξει την ηχητική, οπτική ή οπτικοακουστική εγγραφή του συνόλου ή μέρους των εργασιών της αποδεικτικής διαδικασίας που διεξάγει. Το υλικό της εγγραφής διατηρείται στη γραμματεία του δικαστηρίου. Κάθε διάδικος μπορεί να ζητήσει να του δοθεί, με δικά του έξοδα, ένα αντίτυπο, αντίγραφο ή μεταγραφή.

3 Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων

3.1 Στις περιπτώσεις που τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν συγκεντρωθεί με νόμιμο τρόπο από διάδικο, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του;

Το δικαστήριο δεν λαμβάνει υπόψη τις αποδείξεις που αποκτώνται με παράνομα μέσα, όπως η κρυφή κάμερα ή η ηχογράφηση τηλεφωνικής συνομιλίας εν αγνοία του συνομιλητή.

3.2 Γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία οι μαρτυρίες των διαδίκων;

Οι δηλώσεις των ίδιων των διαδίκων δεν έχουν καταρχήν αποδεικτική αξία.

Σχετικοί σύνδεσμοι

 <http://www.legilux.lu/>

Τελευταία επικαιροποίηση: 26/04/2019

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην ελληνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Διεξαγωγή αποδείξεων - Ουγγαρία

1 Βάρος της απόδειξης

Το βάρος της απόδειξης φέρει ο διάδικος του οποίου τα συμφέροντα επηρεάζονται αρνητικά εάν η προσπάθεια προσκόμισης αποδεικτικών στοιχείων αποβεί ανεπιτυχής.

1.1 Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης;

Εκτός εάν προβλέπεται διαφορετικά από τον νόμο, είναι υποχρέωση των διαδίκων να προσκομίσουν τα αναγκαία αποδεικτικά στοιχεία που θα επιτρέψουν στο δικαστήριο να αποφανθεί σχετικά με τη νομική τους διαφορά. Εκτός εάν προβλέπεται διαφορετικά από τον νόμο, οι νομικές συνέπειες της μη προσκόμισης αποδεικτικών στοιχείων εντός της καθορισμένης προθεσμίας ή της ελλιπούς διεξαγωγής αποδείξεων βαρύνουν τον διάδικο που φέρει το βάρος της απόδειξης. Σε γενικές γραμμές, τα πραγματικά περιστατικά που είναι απαραίτητα για να αποφανθεί το δικαστήριο επί μιας διαφοράς πρέπει να αποδεικνύονται από τον διάδικο που έχει συμφέρον να τα δεχτεί το δικαστήριο ως αληθή.

1.2 Υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά από το βάρος της απόδειξης; Σε ποιες περιπτώσεις; Είναι δυνατό στις περιπτώσεις αυτές να προσκομισθούν αποδείξεις περί της μη ισχύος συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου;

Η συγγενική νομοθεσία αποδέχεται την έννοια των τεκμηρίων (παραδοχές που πρέπει να θεωρούνται αληθείς ελλείψει αποδείξεων περί του αντιθέτου). Στο οικογενειακό δίκαιο, υπάρχει περιορισμένος αριθμός αμάχητων τεκμηρίων και πραγματικών περιστατικών για τα οποία ο νόμος δεν επιτρέπει ανταπόδειξη.

1.3 Σε ποιο βαθμό πρέπει το δικαστήριο να πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ώστε να βασίσει την απόφασή του στην ύπαρξη αυτού του πραγματικού περιστατικού;

Οι συγγενικοί κανόνες πολιτικής δικονομίας δεν προβλέπουν ελάχιστο βαθμό βεβαιότητας του δικαστηρίου. Εκτός εάν προβλέπεται διαφορετικά από τον νόμο, το δικαστήριο δεν περιορίζεται στην εφαρμογή ειδικών επίσημων κανόνων, μεθόδων ή μέσων απόδειξης και είναι ελεύθερο να βασίζεται σε αποδεικτικά στοιχεία προερχόμενα από τους διαδίκους ή σε οποιαδήποτε άλλα στοιχεία κατάλληλα για τη στοιχειοθέτηση των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης. Αυτό, ωστόσο, δεν ισχύει για τα προβλεπόμενα από τον νόμο τεκμήρια, μεταξύ άλλων και για τις νομοθετικές διατάξεις που ορίζουν ότι ορισμένα πραγματικά περιστατικά πρέπει να θεωρούνται αληθή εκτός εάν προσκομιστούν αποδείξεις περί του αντιθέτου. Το δικαστήριο στοιχειοθετεί τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης συγκρίνοντας τα αποδεικτικά στοιχεία που υποβάλλονται από τους διαδίκους και άλλα που προκύπτουν κατά τη διαδικασία παράθεσης των πραγματικών περιστατικών. Το δικαστήριο εκτιμά τα διαθέσιμα αποδεικτικά στοιχεία στο σύνολό τους και εκδίδει απόφαση σύμφωνα με την πεποίθησή του.

2 Διεξαγωγή αποδείξεων

Το δικαστήριο προβαίνει σε διεξαγωγή αποδείξεων για να στοιχειοθετήσει τα πραγματικά περιστατικά που είναι αναγκαία για αποφανθεί επί μιας διαφοράς.

2.1 Απαιτείται πάντοτε αίτηση διαδίκου για τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή μπορεί ο δικαστής σε ορισμένες περιπτώσεις να πραγματοποιήσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων αυτεπαγγέλτως;

Σε γενικές γραμμές, τα πραγματικά περιστατικά που είναι απαραίτητα για την έκδοση απόφασης επί μιας διαφοράς πρέπει να αποδεικνύονται από τον διάδικο που έχει συμφέρον να τα δεχτεί το δικαστήριο ως αληθή. Το δικαστήριο μπορεί να ζητήσει την προσκόμιση αποδείξεων αυτεπαγγέλτως, εάν αυτό επιτρέπεται από τον νόμο.

2.2 Ποιες είναι οι ενέργειες μετά την έγκριση της αίτησης διαδίκου σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων;

Εξετάζονται μάρτυρες, λαμβάνονται γνωμοδοτήσεις από διορισμένους πραγματογνώμονες και, εάν χρειάζεται, εξετάζονται και οι πραγματογνώμονες.

Διενεργούνται αυτοψίες και οι κάτοχοι έγγραφων και υλικών αποδείξεων καλούνται να προσκομίσουν αυτές τις αποδείξεις.

2.3 Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί το δικαστήριο να απορρίψει αίτηση διαδίκου για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων;

Το δικαστήριο δεν δεσμεύεται από καμία αίτηση ή απόφαση για την προσκόμιση αποδεικτικών στοιχείων. Το δικαστήριο μπορεί να απορρίψει αίτηση για την προσκόμιση αποδεικτικών στοιχείων ή να ακυρώσει αίτηση που είχε προηγουμένως γίνει δεκτή για την προσκόμιση αποδείξεων (ή την εκ νέου υποβολή αποδεικτικών στοιχείων ή την προσκόμιση περαιτέρω αποδείξεων), εάν τα εν λόγω αποδεικτικά στοιχεία δεν είναι αναγκαία για την έκδοση απόφασης επί της διαφοράς. Εκτός εάν προβλέπεται διαφορετικά από τον νόμο, το δικαστήριο πρέπει να απορρίψει αίτηση για προσκόμιση αποδεικτικών στοιχείων εάν ο διάδικος δεν την υποβάλει εντός της καθορισμένης προθεσμίας με δική του υπαιτιότητα, ή εάν η αίτηση υποβλήθηκε κατά τρόπο ασύμβατο με τη δέουσα διαδικασία.

2.4 Ποια είναι τα διάφορα αποδεικτικά μέσα;

Τα αποδεικτικά μέσα περιλαμβάνουν αποδείξεις που λαμβάνονται από μάρτυρες, πραγματογνωμοσύνες, αυτοψίες και έγγραφες και υλικές αποδείξεις. Δεν μπορούν να γίνουν ένορκες βεβαιώσεις κατά τη διαδικασία.

2.5 Ποιες είναι οι μέθοδοι συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων από την κατάθεση μαρτύρων και σε τι διαφέρουν από τη συγκέντρωση αποδείξεων που προέρχονται από πραγματογνώμονα; Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν την υποβολή γραπτών αποδεικτικών στοιχείων και εκθέσεων/γνωμοδοτήσεων πραγματογνωμόνων ;

Σύμφωνα με την αρχή της άμεσης απόδειξης, κατά γενικό κανόνα οι μάρτυρες και οι πραγματογνώμονες καταθέτουν στοιχεία σε άμεση ακρόαση.

Οι έγγραφες αποδείξεις πρέπει να προσκομίζονται από τον διάδικο που φέρει το βάρος της απόδειξης με τη μορφή συνημμένου εγγράφου ή να προσκομίζονται στην ακρόαση με τη μορφή εγγράφου που υποστηρίζει τα επίμαχα αποδεικτικά στοιχεία. Κατόπιν αιτήματος αυτού του διαδίκου, ο αντίδικος μπορεί επίσης να κληθεί από το δικαστήριο να προσκομίσει οποιοδήποτε έγγραφο έχει στην κατοχή του το οποίο πρέπει επίσης να κοινοποιηθεί ή να προσκομιστεί σύμφωνα με τις διατάξεις του αστικού δικαίου. Εάν το έγγραφο βρίσκεται στην κατοχή τρίτου που δεν εμπλέκεται στη διαδικασία, ο εν λόγω τρίτος πρέπει να εξεταστεί ως μάρτυρας και, ταυτόχρονα, υποχρεούται να προσκομίσει το σχετικό έγγραφο. Εάν το έγγραφο που αναφέρεται ως έγγραφη απόδειξη βρίσκεται στην κατοχή δικαστηρίου, άλλης αρχής, συμβολαιογράφου αστικού δικαίου ή οργανισμού και ο διάδικος δεν μπορεί να απαιτήσει ο ίδιος την κοινοποίησή του, το δικαστήριο λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα για την απόκτηση του εγγράφου κατόπιν αιτήματος του διαδίκου.

2.6 Υπάρχουν αποδεικτικά μέσα με μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τα άλλα;

Γενικά, όχι.

2.7 Είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών;

Γενικά, δεν υπάρχει τέτοια υποχρέωση. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, για παράδειγμα σε διαδικασίες για την κήρυξη της ανικανότητας ενός προσώπου, το δικαστήριο οφείλει να καλέσει ψυχίατρο ως ιατρικό πραγματογνώμονα για να αξιολογήσει τη διανοητική κατάσταση του εναγομένου.

2.8 Οι μάρτυρες υποχρεούνται από το νόμο να καταθέσουν;

Ναι, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν.

2.9 Σε ποιες περιπτώσεις οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν;

Τα ακόλουθα πρόσωπα μπορούν να αρνηθούν να δώσουν κατάθεση:

οι συγγενείς οποιοδήποτε από τους διαδίκους

πρόσωπο που με την κατάθεσή του θα κατηγορούσε τον εαυτό του ή συγγενή του για τη διάπραξη ποινικού αδικήματος σε σχέση με το υπό εξέταση ζήτημα

δικηγόροι, ιατροί ή οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο δεσμεύεται από το επαγγελματικό απόρρητο, εάν η κατάθεσή τους θα συνεπαγόταν την παράβαση της

υποχρέωσής τους για τήρηση του απορρήτου, εκτός εάν ο ενδιαφερόμενος τους απαλλάξει από αυτή την υποχρέωση

διαμεσολαβητές/πραγματογνώμονες σε διαδικασίες διαμεσολάβησης σε σχέση με τη διαφορά

πρόσωπα που δεσμεύονται από υποχρέωση εχεμύθειας ως προς θέματα επιχειρηματικού απορρήτου σε υποθέσεις στις οποίες η μαρτυρική τους κατάθεση

θα συνεπαγόταν παράβαση της υποχρέωσης εχεμύθειας

πάροχοι οπτικοακουστικού περιεχομένου και πρόσωπα που έχουν εργασιακή ή παρόμοια σχέση με τους εν λόγω παρόχους, όσον αφορά θέματα στα οποία η κατάθεσή τους θα συνεπαγόταν την αποκάλυψη της ταυτότητας του προσώπου που τους παρείχε πληροφορίες στο πλαίσιο της δραστηριότητάς τους υπό την ιδιότητα των παρόχων οπτικοακουστικού περιεχομένου.

2.10 Μπορεί ένα πρόσωπο που αρνείται τη μαρτυρία να υποστεί κυρώσεις ή να εξαναγκασθεί να καταθέσει;

Το δικαστήριο μπορεί να απαιτήσει την πληρωμή των εξόδων και να επιβάλει πρόστιμο στις εξής περιπτώσεις:

σε μάρτυρα ή πραγματογνώμονα που δεν εμφανίστηκε ενώπιον του δικαστηρίου παρά τη νόμιμη κλήτευσή του (διαταγή) και δεν έχει δικαιολογήσει εκ των προτέρων την απουσία του με βάσιμη αιτιολογία ή αποχώρησε από το δικαστήριο χωρίς άδεια

σε μάρτυρα που αρνείται να καταθέσει ή να συνεργαστεί, ή σε πραγματογνώμονα που αρνείται να υποβάλει τη γνωμοδότησή του, χωρίς να προβάλλει κάποιον λόγο ή παρά την οριστική απόφαση του δικαστηρίου και αφού έχει προειδοποιηθεί για τις συνέπειες

σε πραγματογνώμονα που δεν υποβάλλει την γνωμοδότησή του εντός εύλογης χρονικής περιόδου χωρίς να αιτιολογήσει αυτή την καθυστέρηση ή παραλείπει να ενημερώσει το δικαστήριο για την προβλεπόμενη καθυστέρηση εντός της προθεσμίας που ορίζεται για τον σκοπό αυτό.

Το δικαστήριο μπορεί επίσης να διατάξει τη βίαιη προσαγωγή μάρτυρα ή πραγματογνώμονα που απουσιάζει (ή έχει αποχωρήσει) από τη δίκη. Ο μάρτυρας ή ο πραγματογνώμονας πρέπει να προσαχθεί διά της βίας στο δικαστήριο αν κατ' επανάληψη δεν έχει εμφανιστεί ενώπιον του δικαστηρίου παρά τη νόμιμη κλήτευσή του (διαταγή) και δεν έχει δικαιολογήσει εκ των προτέρων την απουσία του με βάσιμη αιτιολογία, ή αν αποχωρήσει χωρίς άδεια. Η αμοιβή πραγματογνώμονα που δεν υποβάλλει γνωμοδότηση εντός εύλογου χρονικού διαστήματος μπορεί να μειωθεί.

Τα ανωτέρω μέτρα καταναγκασμού δεν λαμβάνονται έναντι ανήλικων μαρτύρων ηλικίας κάτω των 14 ετών. Αν ο νόμιμος αντιπρόσωπος του ανήλικου δεν είναι σε θέση να αποδείξει ότι δεν ευθύνεται ο ίδιος για τη μη εμφάνιση του ανήλικου μάρτυρα στο δικαστήριο, ο αντιπρόσωπος υπόκειται σε κυρώσεις ή καλείται να καταβάλει τα σχετικά έξοδα.

2.11 Υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες;

Πρόσωπα που δεν αναμένεται να δώσουν αξιόπιστη κατάθεση λόγω σωματικής ή διανοητικής αναπηρίας δεν μπορούν να εξεταστούν ως μάρτυρες.

Οι μάρτυρες που δεν έχουν απαλλαγεί από την υποχρέωσή τους για τήρηση απορρήτου δεν μπορούν να εξεταστούν σε υποθέσεις που αφορούν διαβαθμισμένες πληροφορίες.

Ανήλικοι κάτω των 14 ετών μπορούν να εξεταστούν ως μάρτυρες μόνον εάν θεωρείται ότι αποτελούν τη μοναδική πηγή αποδεικτικών στοιχείων.

2.12 Ποιος είναι ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση μάρτυρα; Υπό ποιους όρους μπορεί ένας μάρτυρας να εξεταστεί με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα;

Οι μάρτυρες εμφανίζονται στη δίκη με κλήτευση του δικαστηρίου, όπου καταρχήν εξετάζονται από τον πρόεδρο του δικαστηρίου ή, στην περίπτωση μονομελούς, από τον δικαστή που εκδικάζει την υπόθεση. Τα άλλα μέλη του δικαστηρίου μπορούν επίσης να υποβάλουν ερωτήσεις στους μάρτυρες. Οι διάδικοι μπορούν επίσης να θέτουν ερωτήσεις. Ο πρόεδρος του δικαστηρίου μπορεί επίσης να επιτρέψει στους διαδίκους, κατόπιν αιτήματός τους, να απευθύνουν τις ερωτήσεις τους απευθείας στον μάρτυρα. Ο πρόεδρος του δικαστηρίου αποφασίζει εάν θα επιτρέψει στους διαδίκους να θέσουν ερωτήσεις απευθείας στον μάρτυρα.

Σε δίκες εξαιρετικής σημασίας [αγωγές για την εκτέλεση ή θεμελίωση αξιώσεων πληρωμής ποσών που υπερβαίνουν τα 400 εκατομμύρια ουγγρικά φιορίνια, οι οποίες υπάγονται στην αρμοδιότητα των περιφερειακών δικαστηρίων (*törvényszék*)], ο πρόεδρος του δικαστηρίου διευθύνει την ακροαματική διαδικασία, αλλά οι διάδικοι μπορούν να θέτουν ερωτήσεις απευθείας στους μάρτυρες. Μετά τους διαδίκους, ο πρόεδρος και τα λοιπά μέλη της σύνθεσης του δικαστηρίου μπορούν επίσης να υποβάλουν ερωτήσεις στους μάρτυρες. Εάν κανένας από τους διαδίκους δεν επιθυμεί να ασκήσει το ανωτέρω δικαίωμα, οι μάρτυρες εξετάζονται καταρχάς από τον πρόεδρο του δικαστηρίου, κατόπιν από τα άλλα μέλη του δικαστηρίου και τέλος από τον διάδικο που ζητεί την εξέταση του μάρτυρα, ενώ στη συνέχεια μπορεί και ο αντίδικος να υποβάλει ερωτήσεις. Ο αντίδικος μπορεί να προβάλει ένσταση σε οποιαδήποτε ερώτηση τίθεται από διάδικο στον μάρτυρα η οποία ενδέχεται να επηρεάσει αθέμιτα την απάντηση του μάρτυρα, υποδεικνύει συγκεκριμένη απάντηση, δεν σχετίζεται με την υπόθεση ή αφορά πραγματικό περιστατικό που έχει ήδη διευκρινιστεί. Ο πρόεδρος του δικαστηρίου αποφασίζει αν θα κάνει δεκτή την ένσταση κατά της ερώτησης.

3 Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων

Το δικαστήριο στοιχειοθετεί τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης συγκρίνοντας τα αποδεικτικά στοιχεία που υποβάλλονται από τους διαδίκους και άλλα που προκύπτουν κατά τη διαδικασία παράθεσης των πραγματικών περιστατικών. Το δικαστήριο εκτιμά τα διαθέσιμα αποδεικτικά στοιχεία στο σύνολό τους και εκδίδει απόφαση σύμφωνα με την πεποίθησή του.

3.1 Στις περιπτώσεις που τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν συγκεντρωθεί με νόμιμο τρόπο από διάδικο, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του;

Αποδεικτικά στοιχεία που αποκτώνται παράνομα μπορούν να ληφθούν υπόψη σε αστικές διαδικασίες, αλλά εάν αυτά τα στοιχεία παραβιάζουν τα δικαιώματα προστασίας της ιδιωτικής ζωής, ο διάδικος που υποβάλλει τα στοιχεία μπορεί να διωχθεί για την παράβαση αυτή. Σε διοικητικές διαδικασίες –δεδομένου ότι σε αυτές τις διαδικασίες ο προσφεύγων αμφισβητεί τη νομική εγκυρότητα διοικητικής απόφασης– τα εν λόγω αποδεικτικά στοιχεία αντιμετωπίζονται διαφορετικά, δηλαδή οι αποδείξεις που σχετίζονται με πραγματικό περιστατικό που αποτελεί τη βάση της απόφασης διοικητικής αρχής, οι οποίες δεν έχουν αποκτηθεί νόμιμα στο πλαίσιο των ενεργειών της αρχής πριν από τη διαδικασία, δεν είναι δυνατό να χρησιμοποιούνται στη δίκη ως έγκυρα αποδεικτικά στοιχεία για τη νομιμότητα της απόφασης.

3.2 Γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία οι μαρτυρίες των διαδίκων;

Ναι, όμως το αληθές της κατάθεσης θα εκληφθεί ως δεδομένο από το δικαστήριο μόνον εάν ο αντίδικος δεν το αμφισβητήσει και το δικαστήριο δεν έχει αμφιβολίες για το αληθές της κατάθεσης. Σε κάθε άλλη περίπτωση, το περιεχόμενο της κατάθεσης υπόκειται στο βάρος της απόδειξης.

Τελευταία επικαιροποίηση: 16/10/2017

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Διεξαγωγή αποδείξεων - Μάλτα

1 Βάρος της απόδειξης

1.1 Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης;

Το βάρος της απόδειξης φέρει το πρόσωπο που προβάλλει έναν ισχυρισμό, όπως καθίσταται σαφές από το άρθρο 562 του κώδικα οργάνωσης και πολιτικής οικονομίας: «Το βάρος της απόδειξης ενός πραγματικού περιστατικού φέρει, σε όλες τις περιπτώσεις, ο διάδικος που το επικαλείται».

1.2 Υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά από το βάρος της απόδειξης; Σε ποιες περιπτώσεις; Είναι δυνατό στις περιπτώσεις αυτές να προσκομισθούν αποδείξεις περί της μη ισχύος συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου;

Ναι, οι εν λόγω κανόνες περιλαμβάνονται στο άρθρο 627 και επόμενα του κώδικα οργάνωσης και πολιτικής δικονομίας. Το άρθρο 627 αναφέρεται στα έγγραφα για τα οποία δεν απαιτείται απόδειξη της γνησιότητάς τους, άλλη από εκείνη που φέρουν εκ πρώτης όψεως, στα οποία συγκαταλέγονται: οι πράξεις της κυβέρνησης της Μάλτας που έχουν υπογραφεί από τον υπουργό ή από τον προϊστάμενο του αρμόδιου τμήματος από το οποίο προέρχονται, ή σε περίπτωση απουσίας του, από τον αναπληρωτή, τον βοηθό ή άλλον υπεύθυνο που ακολουθεί σε βαθμό, ο οποίος εξουσιοδοτείται να υπογράψει παρόμοιες πράξεις

τα μητρώα οποιουδήποτε υπουργείου της κυβέρνησης της Μάλτας

όλα τα δημόσια έγγραφα που είναι υπογεγραμμένα από τις δημόσιες αρχές και περιλαμβάνονται στην Επίσημη Εφημερίδα

οι πράξεις της κυβέρνησης της Μάλτας που εκδόθηκαν από την κυβέρνηση και δημοσιεύθηκαν νομίμως

οι πράξεις και τα μητρώα των δικαστηρίων και των εκκλησιαστικών δικαστηρίων της Μάλτας

τα πιστοποιητικά που εκδίδονται από το δημόσιο ληξιαρχείο και το κτηματολόγιο

οι πράξεις διαμαρτυρίας που αφορούν θαλάσσιο ταξίδι και εκδίδονται υπό την εποπτεία του πολιτικού δικαστηρίου

άλλα έγγραφα που αναφέρονται στον νόμο περί εμπορικής ναυτιλίας (περιλαμβανομένων των πιστοποιητικών νηολόγησης που υπογράφηκαν από τον γραμματέα ή άλλον εξουσιοδοτημένο υπάλληλο, και οτιδήποτε άλλο σημειώνεται στο πιστοποιητικό νηολόγησης που φαίνεται να έχει υπογραφεί από τον γραμματέα ή άλλον εξουσιοδοτημένο υπάλληλο).

Υπάρχουν και άλλα έγγραφα που μπορούν να προσκομιστούν και των οποίων το περιεχόμενο εξαιρείται από το βάρος της απόδειξης. Πρέπει, ωστόσο, να βεβαιώνεται η γνησιότητά τους. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται τα εξής:

οι πράξεις και τα μητρώα οποιασδήποτε υπηρεσίας ή δημόσιου φορέα, που είναι εξουσιοδοτημένος ή αναγνωρισμένος από τον νόμο ή από την κυβέρνηση

οι ενοριακές πράξεις και τα μητρώα γεννήσεων, γάμων και θανάτων, και οι δηλώσεις βούλησης που γίνονται σύμφωνα με τον νόμο ενώπιον ιερέα ενορίας

οι πράξεις και τα μητρώα των συμβολαιογράφων της Μάλτας

τα βιβλία που τηρούν οι έμποροι σύμφωνα με τον νόμο, μόνον όσον αφορά τυχόν συμφωνίες ή άλλες συναλλαγές εμπορικού χαρακτήρα

τα βιβλία που τηρούν οι χρηματομεσίτες σύμφωνα με τον νόμο, για οποιοδήποτε περιστατικό σχετίζεται με εμπορική συναλλαγή μεταξύ συμβαλλόμενων μερών.

Είναι δυνατή η υποβολή αποδεικτικών στοιχείων που έρχονται σε αντίθεση με το περιεχόμενο των εγγράφων αυτού του είδους.

Εκτός από τα παραπάνω έγγραφα, προβλέπεται άλλο ένα νόμιμο τεκμήριο που διέπεται από τον αστικό κώδικα (κεφάλαιο 16 της Νομοθεσίας της Μάλτας), σύμφωνα με το οποίο κάθε τέκνο που γεννιέται εκτός γάμου θεωρείται τέκνο του συζύγου της μητέρας. Για να αποδειχθεί ότι το εν λόγω νόμιμο τεκμήριο δεν ισχύει πλέον, απαιτείται η υποβολή ένορκης δήλωσης στο πολιτικό δικαστήριο (οικογενειακό τμήμα), καθώς και η προσκόμιση των σχετικών αποδεικτικών στοιχείων ότι το τεκμήριο αυτό δεν είναι έγκυρο.

1.3 Σε ποιο βαθμό πρέπει το δικαστήριο να πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ώστε να βασίσει την απόφασή του στην ύπαρξη αυτού του πραγματικού περιστατικού;

Για την έκδοση απόφασης σε αστικές υποθέσεις, το δικαστήριο πρέπει να διασφαλίσει ότι έχουν προσκομιστεί επαρκείς αποδείξεις με βάση την πιθανολόγηση.

2 Διεξαγωγή αποδείξεων

2.1 Απαιτείται πάντοτε αίτηση διαδίκου για τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή μπορεί ο δικαστής σε ορισμένες περιπτώσεις να πραγματοποιήσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων αυτεπαγγέλτως;

Κάθε διάδικος σε κάποια δίκη, ανεξαρτήτως του συμφέροντός του, μπορεί να καταθέσει, είτε με δική του αίτηση είτε κατόπιν αίτησης οποιουδήποτε από τους αντιδίκους ή εάν κλητευθεί αυτεπαγγέλτως. Όταν η έναρξη της διαδικασίας πραγματοποιείται βάσει ένορκης αίτησης, πρέπει να καταρτιστεί κατάλογος μαρτύρων. Μια ένορκη απάντηση επίσης πρέπει να περιλαμβάνει κατάλογο μαρτύρων. Σε περίπτωση που ένας διάδικος επιθυμεί να καλέσει μάρτυρα χωρίς να έχει προηγουμένως δηλώσει το όνομά του, πρέπει να υποβάλει σχετικό αίτημα.

2.2 Ποιες είναι οι ενέργειες μετά την έγκριση της αίτησης διαδίκου σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων;

Εφόσον η αίτηση για τη διεξαγωγή αποδείξεων έχει γίνει δεκτή, οι μάρτυρες καλούνται να παραστούν βάσει κλήτευσης η οποία εκδίδεται κατόπιν σχετικής αίτησης του διαδίκου ο οποίος επιθυμεί την παρουσία τους. Στο κατώτερο δικαστήριο της Μάλτας και στο κατώτερο τμήμα του κατώτερου δικαστηρίου του Γκόζο το αίτημα έκδοσης της εν λόγω κλήτευσης μπορεί να διατυπωθεί και προφορικώς.

2.3 Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί το δικαστήριο να απορρίψει αίτηση διαδίκου για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων;

Το δικαστήριο δύναται να απορρίψει την αίτηση διαδίκου για διεξαγωγή αποδείξεων όταν το άτομο που έχει κληθεί είναι δικηγόρος, νομικός πληρεξούσιος ή κληρικός. Επίσης, κατά κανόνα, τα άτομα που παρίστανται σε μια συνεδρίαση δεν μπορούν να καταθέσουν ως μάρτυρες στην ίδια υπόθεση. Ωστόσο, σε ειδικές περιπτώσεις, και εφόσον συντρέχουν βάσιμοι λόγοι, εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου να μην εφαρμόσει τον εν λόγω κανόνα. Επιπλέον, σύμφωνα με την ειδική νομοθεσία που διέπει το υπηρεσιακό απόρρητο, δεν επιτρέπεται η δημοσιοποίηση απόρρητων και εμπιστευτικών πληροφοριών. Τέλος, το δικαστήριο δύναται να απορρίψει την αίτηση εάν θεωρεί ότι ο μάρτυρας δεν έχει σχέση με την υπόθεση.

2.4 Ποια είναι τα διάφορα αποδεικτικά μέσα;

Υπάρχουν τρία είδη αποδεικτικών μέσων που μπορούν να προσκομιστούν: έγγραφα, καταθέσεις *viva voce* (διά ζώσης φωνής) και ένορκες βεβαιώσεις.

2.5 Ποιες είναι οι μέθοδοι συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων από την κατάθεση μαρτύρων και σε τι διαφέρουν από τη συγκέντρωση αποδείξεων που προέρχονται από πραγματογνώμονα; Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν την υποβολή γραπτών αποδεικτικών στοιχείων και εκθέσεων/γνωμοδοτήσεων πραγματογνώμωνων ;

Κατά κανόνα, η εξέταση των μαρτύρων στο πλαίσιο της ακροαματικής διαδικασίας πραγματοποιείται ενώπιον του δικαστηρίου και *viva voce* (ήτοι διά ζώσης φωνής). Ωστόσο, σύμφωνα με τον νόμο, η διεξαγωγή των αποδείξεων μπορεί να γίνει και με άλλους τρόπους:

Τόσο οι μάρτυρες που διαμένουν στη Μάλτα όσο και οι μάρτυρες που διαμένουν στο εξωτερικό μπορούν να υποβάλουν αποδεικτικά στοιχεία μέσω ένορκης βεβαίωσης.

Σε περίπτωση προσώπου που πρόκειται να αναχωρήσει από τη Μάλτα ή ασθενούς ή υπερήλικα ή προσώπου που ενδέχεται να αποβιώσει ή να καταστεί ανίκανο να καταθέσει προτού εκδικαστεί η υπόθεση ή είναι ανίκανο να προσέλθει στο δικαστήριο, το δικαστήριο μπορεί να ορίσει δικαστικό επιμελητή ώστε να ακούσει τη μαρτυρία του. Σε αυτή την περίπτωση, οι ερωτήσεις που τίθενται στον μάρτυρα, καθώς και οι απαντήσεις του, διατυπώνονται γραπτώς και η κατάθεση υπογράφεται ή σημειώνεται με σταυρό αντί υπογραφής από τον μάρτυρα.

Το δικαστήριο δύναται επίσης να διορίσει έναν «συμπληρωματικό» δικαστή για την εξέταση των μαρτύρων που δεν μπορούν να εγκαταλείψουν την οικία τους λόγω της ηλικίας τους.

Εάν ένας μάρτυρας διαμένει στο εξωτερικό, ο δικηγόρος, κατόπιν σχετικής αίτησης, δύναται να ζητήσει ακρόαση, μέσω αιτήματος δικαστικής συνδρομής – ο διάδικος που ζητεί την ακρόαση του συγκεκριμένου μάρτυρα οφείλει να διατυπώσει τις ερωτήσεις του γραπτώς, αλλά και να δώσει το όνομα και τη διεύθυνση του προσώπου που θα παραστεί εξ ονόματός του κατά την ακρόαση των μαρτύρων.

Εάν το δικαστήριο το θεωρεί σκόπιμο, δύναται να επιτρέψει την ηχογράφηση ή τη βιντεοσκόπηση της απόδειξης από τον μάρτυρα.

Το δικαστήριο δύναται να ορίσει έναν δικαστικό διαιτητή παρέχοντας του την εξουσία να προβεί στην εξέταση των μαρτύρων και τη λήψη ένορκων καταθέσεων.

Όταν ένας δικαστικός διαιτητής διορίζεται για τη διεξαγωγή αποδείξεων, διαθέτει τα ίδια μέσα με εκείνα που έχουν στη διάθεσή τους τα δικαστήρια.

2.6 Υπάρχουν αποδεικτικά μέσα με μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τα άλλα;

Όλα τα αποδεικτικά μέσα θεωρούνται εξίσου σημαντικά.

2.7 Είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών;

Όχι, αλλά τα υποβαλλόμενα αποδεικτικά στοιχεία πρέπει να είναι τα πλέον αξιόπιστα.

2.8 Οι μάρτυρες υποχρεούνται από το νόμο να καταθέσουν;

Ναι, σύμφωνα με τον νόμο, όλοι οι μάρτυρες που έχουν κλητευθεί είναι υποχρεωμένοι να καταθέσουν. Ωστόσο, ένας μάρτυρας δεν πρέπει να υποχρεούται να απαντά σε ερωτήσεις που ενδέχεται να οδηγήσουν στην ποινική δίωξή του.

2.9 Σε ποιες περιπτώσεις οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν;

Ο/η σύζυγος διαδίκου μπορεί να κληθεί και να υποχρεωθεί να καταθέσει ως μάρτυρας κατόπιν αιτήσεως οποιουδήποτε από τους διαδίκους. Ωστόσο, ο/η σύζυγος δεν πρέπει να υποχρεωθεί να αποκαλύψει οποιαδήποτε πληροφορία που του εκμυστηρεύθηκε η/ο σύζυγος του/της κατά τη διάρκεια του γάμου, και ο/η σύζυγος δεν μπορεί να εξαναγκαστεί να απαντήσει σε οποιαδήποτε ερώτηση θα μπορούσε να οδηγήσει στην άσκηση ποινικής δίωξης κατά της/του συζύγου του/της.

Από την κατάθεση εξαιρούνται επίσης οι δικηγόροι, οι νομικοί πληρεξούσιοι και οι κληρικοί για τα πραγματικά περιστατικά που τους εμπιστεύτηκαν άλλοι. Ωστόσο, εάν ένας δικηγόρος ή νομικός πληρεξούσιος εξασφαλίσει τη συναίνεση του πελάτη, ή ένας κληρικός εξασφαλίσει τη συναίνεση του προσώπου που προέβη σε εξομολόγηση, μπορούν να εξεταστούν για ζητήματα που περιήλθαν σε γνώση τους (κατόπιν συναίνεσης) – ο δικηγόρος και ο νομικός πληρεξούσιος για όσα τους εμπιστεύτηκε ο πελάτης σχετικά με την υπόθεση, και ο κληρικός για ό,τι περιήλθε σε γνώση του στο πλαίσιο εξομολόγησης. Επίσης, εκτός εάν το διατάξει το δικαστήριο, οι λογιστές, ιατροί, κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι και σύμβουλοι γάμου δεν μπορούν να υποχρεωθούν να αποκαλύψουν πληροφορίες που τους δόθηκαν από τους πελάτες τους, στο πλαίσιο επαγγελματικού απορρήτου, ή όσα περιήλθαν σε γνώση τους στο πλαίσιο της άσκησης των επαγγελματικών τους καθηκόντων. Το προνόμιο αυτό επεκτείνεται και στον διερμηνέα ο οποίος καλείται να διαβιβάσει τέτοιου είδους απόρρητες πληροφορίες.

Ένας μάρτυρας που δεσμεύεται από το επαγγελματικό απόρρητο δεν μπορεί να αποκαλύπτει απόρρητες και εμπιστευτικές πληροφορίες, παρά μόνο στο πλαίσιο ορισμένων ειδικών περιστάσεων που καθορίζονται από το εφαρμοστέο στην υπόθεση δίκαιο.

2.10 Μπορεί ένα πρόσωπο που αρνείται τη μαρτυρία να υποστεί κυρώσεις ή να εξαναγκασθεί να καταθέσει;

Εάν μάρτυρας που έχει κλητευθεί νόμιμα δεν προσέλθει να καταθέσει όταν κληθεί, θεωρείται ότι επιδεικνύει περιφρόνηση προς το δικαστήριο, με άμεσο αποτέλεσμα το δικαστήριο να τον καταδικάσει και να του επιβάλει πρόστιμο. Το δικαστήριο μπορεί επίσης να διατάξει την έκδοση εντάλματος συνοδείας ή συλλήψεως ώστε να υποχρεώσει τον μάρτυρα να προσέλθει και να καταθέσει σε επόμενη συνεδρίαση. Ωστόσο, το δικαστήριο δύναται να άρει το επιβληθέν πρόστιμο εάν ο μάρτυρας προβάλει βάσιμους λόγους που δικαιολογούν την απουσία του.

2.11 Υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες;

Όλα τα πρόσωπα που έχουν σώας τας φρένας, εκτός εάν υπάρχουν αντιρρήσεις ως προς την ικανότητά τους να εξεταστούν, μπορούν να καταθέσουν ως μάρτυρες. Επίσης, ανεξάρτητα από την ηλικία του, ένας μάρτυρας μπορεί να καταθέσει, αρκεί να κατανοεί ότι δεν δικαιούται να ψευδομαρτυρήσει.

2.12 Ποιος είναι ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση μάρτυρα; Υπό ποιους όρους μπορεί ένας μάρτυρας να εξεταστεί με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα;

Στο πλαίσιο της κατάθεσης ή της κατ' αντιπαράσταση εξέτασης, το δικαστήριο δύναται να θέσει στον μάρτυρα οποιαδήποτε ερώτηση θεωρεί απαραίτητη ή σκόπιμη. Επίσης, οι διάδικοι, ανεξαρτήτως του συμφέροντός τους, μπορούν να καταθέσουν, είτε με δική τους αίτηση είτε κατόπιν αίτησης οποιουδήποτε από τους αντιδίκους, ή να κληθούν να εξεταστούν από το δικαστήριο *αυτεπαγγέλτως*.

Στις υποθέσεις στις οποίες εμπλέκονται ανήλικοι, η εξέταση των ανηλίκων από τον δικαστή πραγματοποιείται κεκλεισμένων των θυρών ή διορίζεται εισαγγελέας ανηλίκων για να προβεί στην ακρόασή του.

Η εξέταση των μαρτύρων που διαμένουν εκτός Μάλτας μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω τηλεδιάσκεψης.

3 Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων

3.1 Στις περιπτώσεις που τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν συγκεντρωθεί με νόμιμο τρόπο από διάδικο, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του;

Εφόσον οι αποδείξεις δεν έχουν αποκτηθεί με παράνομο τρόπο, δεν υφίστανται περιορισμοί όσον αφορά την έκδοση απόφασης από το δικαστήριο. Η μόνη εξαίρεση είναι ότι, κατά κανόνα, το δικαστήριο δεν λαμβάνει υπόψη αποδείξεις που αφορούν πραγματικά περιστατικά τα οποία ο μάρτυρας δηλώνει ότι αντιλήφθηκε από άλλους ή πραγματικά περιστατικά που δηλώνουν άλλοι διάδικοι οι οποίοι μπορούν αντιστοίχως να κληθούν να καταθέσουν.

3.2 Γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία οι μαρτυρίες των διαδίκων;

Ναι, οι δηλώσεις ενός διαδίκου στο πλαίσιο εξέτασης σε κάποια υπόθεση αποτελούν αποδεκτό αποδεικτικό μέσο.

Τελευταία επικαιροποίηση: 22/03/2017

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Διεξαγωγή αποδείξεων - Κάτω Χώρες

1 Βάρος της απόδειξης

Το ολλανδικό δικονομικό δίκαιο βασίζεται στην αρχή ότι «όποιος επικαλείται ένα πραγματικό περιστατικό οφείλει να το αποδείξει». Με άλλα λόγια, ο διάδικος φέρει το βάρος της απόδειξης των πραγματικών περιστατικών ή των δικαιωμάτων που επικαλείται για νομικούς σκοπούς. Ενίοτε, ωστόσο, το βάρος της απόδειξης μπορεί να κατανέμεται διαφορετικά σύμφωνα με συγκεκριμένους ισχύοντες κανόνες ή τις αρχές της κοινής λογικής και της ευθυδικίας.

1.1 Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης;

Οι κανόνες που διέπουν τα αποδεικτικά μέσα ορίζονται στα άρθρα 149-207 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (*Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering*) και εφαρμόζονται στις δίκες που εισάγονται με κλήση και με αίτηση, εκτός εάν η φύση της υπόθεσης αποκλείει την εφαρμογή τους. Δεν είναι υποχρεωτική η τήρησή τους στη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, ενώ οι συνήθεις κανόνες απόδειξης δεν εφαρμόζονται αυτοδικαίως ούτε στις υποθέσεις διαιτησίας. Ωστόσο, στις υποθέσεις διαιτησίας οι διάδικοι μπορεί να συμφωνήσουν να τους εφαρμόσουν.

1.2 Υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά από το βάρος της απόδειξης; Σε ποιες περιπτώσεις; Είναι δυνατό στις περιπτώσεις αυτές να προσκομισθούν αποδείξεις περί της μη ισχύος συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου;

Το δικαστήριο θεωρεί ότι έχουν αποδειχθεί τα πραγματικά περιστατικά που επικαλέστηκε ένας διάδικος και για τα οποία δεν υπήρξε ανταπόδειξη (επαρκής) από τον αντίδικο. Υπάρχει, ωστόσο, μια εξαίρεση, και συγκεκριμένα σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η εν λόγω αποδοχή θα συνεπαγόταν έννομες συνέπειες που δεν είναι γνωστές στους διαδίκους. Σε αυτή την περίπτωση το δικαστήριο μπορεί να ζητήσει τη διεξαγωγή αποδείξεων.

Δεν απαιτείται η απόδειξη των περιστάσεων ή των πραγματικών περιστατικών που θεωρούνται πασίγνωστα ή αποτελούν διδάγματα της κοινής πείρας. Το δικαστήριο μπορεί να χρησιμοποιεί τα παραπάνω ανεξάρτητα από το αν τα επικαλέστηκαν οι διάδικοι. Ως «περιστάσεις ή πραγματικά περιστατικά που θεωρούνται πασίγνωστα» νοούνται οι περιστάσεις ή τα πραγματικά περιστατικά που ο καθένας γνωρίζει ή μπορεί να γνωρίζει. Ως «διδάγματα της κοινής πείρας» νοούνται οι αιπίωδεις συνάψεις των οποίων όλοι έχουν γνώση. Επίσης δεν απαιτείται η απόδειξη των πραγματικών περιστατικών που συνάγει το δικαστήριο κατά τη διάρκεια της δίκης – γνωστά ως «δικαστικά τεκμήρια».

Ενίοτε ο νόμος προβλέπει νόμιμα τεκμήρια. Ορισμένα πραγματικά περιστατικά ή περιστάσεις θεωρούνται τόσο εύλογα/-ες που δεν απαιτείται η (περαιτέρω) απόδειξη από τον διάδικο που τα προτείνει. Το δικαστήριο μπορεί επίσης να χρησιμοποιεί τα διδάγματα της κοινής πείρας για να συνάγει νόμιμα τεκμήρια ως προς συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά που προβάλλονται ενώπιόν του. Σε αυτή την περίπτωση, ο αντίδικος έχει τη δυνατότητα να αντικρούσει το νόμιμο τεκμήριο. Υπάρχουν επίσης και ειδικές περιπτώσεις. Για παράδειγμα: κατά το δίκαιο της οδικής κυκλοφορίας, ο οδηγός αυτοκινήτου που συγκρούεται με ποδηλάτη ή πεζό, ευθύνεται σε καταβολή αποζημίωσης για σωματική βλάβη, εκτός αν μπορεί να αποδειχθεί ότι το αδίκημα οφειλόταν σε λόγους ανωτέρας βίας. Άλλο παράδειγμα είναι η περίπτωση που ένας εργαζόμενος προβάλλει αίτημα αποζημίωσης για σωματική βλάβη, εφόσον αποδεδειγμένα έχει προκύψει σε ώρα εργασίας. Σε αυτή την περίπτωση, ο εργοδότης θα κληθεί να αποζημιώσει τον εργαζόμενο για την εν λόγω σωματική βλάβη, εκτός αν προσκομιστούν αποδείξεις από τις οποίες να προκύπτει ότι επιδείχθηκε πλήρως η απαιτούμενη επιμέλεια ή ότι ο εργαζόμενος ευθύνεται για δόλια πράξη ή υπαίτια πλημμελή συμπεριφορά.

1.3 Σε ποιο βαθμό πρέπει το δικαστήριο να πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ώστε να βασίσει την απόφασή του στην ύπαρξη αυτού του πραγματικού περιστατικού;

Το δικαστήριο αξιολογεί ελεύθερα τις αποδείξεις που προσκομίζονται ενώπιόν του εκτός αν άλλως ορίζει ο νόμος. Αυτή η εξαίρεση αφορά τους κανόνες που διέπουν την αποδεικτική αξία των αποδείξεων, ως αμάχητων τεκμηρίων. Σε περίπτωση αμάχητων τεκμηρίων, το δικαστήριο οφείλει να αποδεχθεί ως αληθή συγκεκριμένα είδη απόδειξης ή τουλάχιστον να αναγνωρίσει την αξία τους. Και πάλι όμως επιτρέπεται η ανταπόδειξη.

Τα δικαστήρια μπορούν να βασίζονται στις αποφάσεις τους μόνον στα πραγματικά περιστατικά που πληρούν επαρκώς τους κανόνες της απόδειξης.

2 Διεξαγωγή αποδείξεων

2.1 Απαιτείται πάντοτε αίτηση διαδίκου για τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή μπορεί ο δικαστής σε ορισμένες περιπτώσεις να πραγματοποιήσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων αυτεπαγγέλτως;

Σε ορισμένες υποθέσεις (έλεγχος λογαριασμών, μαρτυρική κατάθεση), έπειτα από αίτημα διαδίκου, το δικαστήριο αναθέτει στον αντίδικο το καθήκον απόδειξης. Το δικαστήριο μπορεί επίσης να το πράξει αυτεπαγγέλτως, δηλαδή με δική του πρωτοβουλία.

Παρομοίως, το δικαστήριο μπορεί να διατάξει πραγματογνωμοσύνη ή μετάβαση ή αυτοψία, έπειτα από σχετικό αίτημα ενός διαδίκου ή αυτεπαγγέλτως. Ο πραγματογνώμονας διορίζεται από το δικαστήριο, υποβάλλει την έκθεσή του ενώπιον δικαστηρίου, και το δικαστήριο αναλαμβάνει τη διενέργεια αυτοψίας. Οι διάδικοι οφείλουν να παρέχουν συνδρομή στην κατάρτιση των εκθέσεων πραγματογνωμοσύνης.

Οι διάδικοι δικαιούνται να γνωστοποιούν τις απόψεις τους και να προβάλλουν αιτήματα τόσο κατά τη σύνταξη της έκθεσης πραγματογνωμοσύνης όσο και κατά την αυτοψία.

2.2 Ποιες είναι οι ενέργειες μετά την έγκριση της αίτησης διαδίκου σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων;

Ο διάδικος που έχει την άδεια του δικαστηρίου να προσκομίσει αποδείξεις ή φέρει το βάρος της απόδειξης οφείλει να προσκομίσει αποδείξεις των πραγματικών περιστατικών και/ή των περιστάσεων που επικαλείται. Σε κάθε περίπτωση, επιτρέπεται η ανταπόδειξη από τον αντίδικο, εκτός αν το απαγορεύει ο νόμος.

2.3 Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί το δικαστήριο να απορρίψει αίτηση διαδίκου για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων;

Το δικαστήριο απορρίπτει τις αποδείξεις που δεν συναρτώνται με την υπόθεση, που δεν είναι επαρκώς προσδιορισμένες (ιδιαίτερα αόριστες), είναι εκπρόθεσμες ή επουσιώδεις. Οι αποδείξεις που προσκομίζονται δεν μπορεί να μη ληφθούν υπόψη λόγω της εικαζόμενης έκβασής τους.

2.4 Ποια είναι τα διάφορα αποδεικτικά μέσα;

Στις Κάτω Χώρες ισχύει ο κανόνας της ελεύθερης απόδειξης, ότι δηλαδή καταρχήν επιτρέπεται να προσκομίζονται αποδείξεις σε οποιαδήποτε πρόσφορη μορφή, εκτός αν άλλως ορίζει ο νόμος. Ο νόμος προσδιορίζει ορισμένα είδη απόδειξης (ενδεικτικά):

συμβολαιογραφικές πράξεις και δικαστικές αποφάσεις

έλεγχος λογαριασμών, αρχείων και εγγράφων

μαρτυρικές καταθέσεις

γραπτές ή προφορικές εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης και

επιτόπιες μεταβάσεις και αυτοψίες.

2.5 Ποιες είναι οι μέθοδοι συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων από την κατάθεση μαρτύρων και σε τι διαφέρουν από τη συγκέντρωση αποδείξεων που προέρχονται από πραγματογνώμονα; Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν την υποβολή γραπτών αποδεικτικών στοιχείων και εκθέσεων/γνωμοδοτήσεων πραγματογνώμωνων;

Η απόδειξη με μάρτυρες πρέπει να επιτρέπεται από τον νόμο και διεξάγεται έπειτα από αίτημα διαδίκου ή αυτεπαγγέλτως όταν την επιβάλλει το δικαστήριο σε έναν διάδικο. Ως μάρτυρες μπορούν επίσης να καταθέσουν και οι διάδικοι (βλ. σημείο 3 παρακάτω). Σε περίπτωση απόδειξης με μάρτυρες, οι μάρτυρες καλούνται από τους διαδίκους.

Η απόδειξη με μάρτυρες διεξάγεται με τη μορφή κατάθεσης. Διεξάγεται σε συνεδρίαση του δικαστηρίου και παρέχεται με τη μορφή προφορικής κατάθεσης.

Οι καταθέσεις των μαρτύρων γίνονται δεκτές ως απόδειξη μόνον εφόσον αφορούν πραγματικά περιστατικά για τα οποία οι μάρτυρες έχουν προσωπική γνώση. Η απόδειξη με μάρτυρες θα επιτρέπεται στον διάδικο που τη ζητά μόνον εάν τα πραγματικά περιστατικά που θα αποδειχθούν είναι υπό αμφισβήτηση και η απόδειξη με μάρτυρες μπορεί να βοηθήσει στην επίλυση της υπόθεσης.

Έπειτα από αίτημα διαδίκου ή αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο, οι πραγματογνώμονες μπορούν να προσκομίζουν γραπτές ή προφορικές εκθέσεις (άρθρο 194 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας). Σε περίπτωση γραπτής έκθεσης, το δικαστήριο ορίζει προθεσμία για την υποβολή της. Σε περίπτωση προφορικής έκθεσης, ο πραγματογνώμονας καταθέτει κατά την ημερομηνία της δικάσιμης.

2.6 Υπάρχουν αποδεικτικά μέσα με μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τα άλλα;

Γίνεται διάκριση μεταξύ των αμάχητων και μαχητών τεκμηρίων. Σε περίπτωση αμάχητων τεκμηρίων, το δικαστήριο οφείλει να κάνει δεκτό ως αληθές το περιεχόμενο της απόδειξης ή να αναγνωρίσει την ισχύ του εν λόγω αποδεικτικού μέσου, όπως ορίζεται στον νόμο. Σε αυτή την περίπτωση, επιτρέπεται επίσης η ανταπόδειξη, εκτός αν ο νόμος το απαγορεύει. Τα δημόσια έγγραφα και οι αποφάσεις των ποινικών δικαστηρίων αποτελούν παραδείγματα αμάχητων τεκμηρίων. Το δικαστήριο καθορίζει ελεύθερα την αποδεικτική αξία των μαχητών τεκμηρίων.

2.7 Είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών;

Σε ορισμένες περιπτώσεις ένα έγγραφο συνιστά πλήρη απόδειξη. Σε ορισμένες περιπτώσεις ένα έγγραφο είναι επίσης κρίσιμο για τη θεμελίωση ενός συγκεκριμένου δικαιώματος. Όπως για παράδειγμα, ένα προγαμιαίο σύμφωνο ή μια διαθήκη. Για την απόδειξη της ύπαρξης ενός προγαμιαίου συμφώνου ή διαθήκης που έχει συνταχθεί από συμβολαιογράφο προσκομίζεται μια συμβολαιογραφική πράξη. Ο κωδίκελλος μπορεί επίσης να συνιστά απόδειξη. Ο κωδίκελλος είναι ένα χειρόγραφο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο έγγραφο που παραθέτει τις επιθυμίες του διαθέτη. Οι εν λόγω επιθυμίες μπορεί να αφορούν την κληροδοσία, μεταξύ άλλων, ενδυμάτων, προσωπικών ειδών, κοσμημάτων και προσδιορισμένων οικοσκευών και βιβλίων (άρθρο 97 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (*Burgerlijk Wetboek*)). Δεν απαιτείται η επικύρωση του κωδίκελλου με συμβολαιογραφική πράξη.

2.8 Οι μάρτυρες υποχρεούνται από το νόμο να καταθέσουν;

Κύρια αρχή είναι ότι το πρόσωπο που κατά τον νόμο οφείλει να καταθέσει ως μάρτυρας, έχει καθήκον να το πράξει. Το καθήκον μαρτυρίας συνίσταται στην εμφάνιση στη δίκη και την κατάθεση της αλήθειας ενώπιον του δικαστηρίου.

2.9 Σε ποιες περιπτώσεις οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν;

Σε ορισμένες περιπτώσεις, ο μάρτυρας ενδέχεται να απαλλαγεί από την υποχρέωση μαρτυρίας.

Από την υποχρέωση μαρτυρίας εξαιρούνται πρωτίστως όλοι οι στενοί συγγενείς των διαδίκων. Σε αυτούς περιλαμβάνονται οι σύζυγοι (και πρώην) ή οι καταχωρημένοι σύντροφοι (και πρώην) του διαδίκου, οι εξ αίματος ή εξ αγχιστείας συγγενείς του διαδίκου ή του συζύγου του ή του καταχωρημένου του συντρόφου έως και τον δεύτερο βαθμό – γονείς, τέκνα, παππούδες, εγγόνια, αδελφια.

Ο μάρτυρας μπορεί επίσης να ζητήσει να εξαιρεθεί ως προς συγκεκριμένες ερωτήσεις, στις οποίες η απάντηση θα εξέθετε τον ίδιο ή έναν συγγενή εξ αίματος ή εξ αγχιστείας, ανιόντα ή κατιόντα ή συγγενή πλάγιας γραμμής δεύτερου ή τρίτου βαθμού, ή τον σύζυγο (και πρώην) του εν λόγω προσώπου ή τον καταχωρημένο σύντροφο (και πρώην) στον κίνδυνο άσκησης ποινικής δίωξης (άρθρο 165 παράγραφος 3 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Προβλέπεται επίσης εξαίρεση για λειτουργικούς λόγους. Αφορά πρόσωπα που λόγω του επαγγέλματος, της απασχόλησης ή άλλης κατάστασής τους (όπως οι κληρικοί, γιατροί, δικηγόροι και συμβολαιογράφοι) λαμβάνουν γνώση απόρρητων πληροφοριών, και έχουν υποχρέωση να τηρούν το απόρρητο.

2.10 Μπορεί ένα πρόσωπο που αρνείται τη μαρτυρία να υποστεί κυρώσεις ή να εξαναγκασθεί να καταθέσει;

Εάν ο μάρτυρας που έχει κλητευτεί με συστημένη επιστολή δεν προσέλθει στη δίκη, το δικαστήριο μπορεί να ορίσει μια ημερομηνία κατά την οποία ο μάρτυρας μπορεί να κλητευτεί με κλήση (επίδοση με δικαστικό επιμελητή), έπειτα από αίτημα του οικείου διαδίκου. Εάν και πάλι ο μάρτυρας δεν προσέλθει, το δικαστήριο μπορεί να διατάξει τη βίαιη προσαγωγή του από την αστυνομία. Εάν ο μάρτυρας προσέλθει αλλά αρνηθεί να καταθέσει, ο οικείος διάδικος μπορεί να ζητήσει από το δικαστήριο την προσωρινή του κράτηση για ασέβεια απέναντι στο δικαστήριο. Ο αιτών διάδικος θα πρέπει να καταβάλει τα έξοδα της προσωρινής κράτησης. Το δικαστήριο θα διατάξει την προσωρινή κράτηση μόνον εάν τη θεωρεί δικαιολογημένη για την εξακρίβωση της αλήθειας.

2.11 Υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες;

Ουσιαστικά όλοι έχουν καθήκον μαρτυρίας, εκτός από όσους έχουν δικαίωμα να εξαιρεθούν (βλ. απάντηση στην ερώτηση 2.9).

2.12 Ποιος είναι ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση μάρτυρα; Υπό ποιους όρους μπορεί ένας μάρτυρας να εξεταστεί με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα;

Οι μάρτυρες καταθέτουν και εξετάζονται ενώπιον του δικαστηρίου. Το δικαστήριο εξετάζει όλους τους μάρτυρες, χωρίς να είναι παρόντες οι υπόλοιποι μάρτυρες που έχουν κλητευτεί να προσέλθουν στην ίδια συνεδρίαση και δεν έχουν ήδη καταθέσει, εκτός από την περίπτωση που εξετάζεται ένας διάδικος. Οι διάδικοι και οι συνήγοροί τους μπορούν επίσης να θέτουν ερωτήσεις στους μάρτυρες. Το δικαστήριο μπορεί αυτεπαγγέλτως ή έπειτα από αίτημα διαδίκου να διατάξει την εξέταση των μαρτύρων κατ' αντιπαράσταση μεταξύ τους και με τους διαδίκους. Μετά την κατάθεση των μαρτύρων, το δικαστήριο μπορεί να θέσει ερωτήσεις στους διαδίκους και οι διάδικοι να θέσουν ερωτήσεις μεταξύ τους.

Οι ολλανδικοί κανόνες που διέπουν τη διεξαγωγή αποδείξεων δεν περιλαμβάνουν ειδικές διατάξεις για την τηλεδιάσκεψη. Το ολλανδικό δίκαιο δεν απαγορεύει τη διαδικασία της τηλεδιάσκεψης και δεν υπάρχουν πρακτικές δυσκολίες στη διεξαγωγή της. Η διενέργειά της εναπόκειται στην κρίση του δικαστηρίου.

3 Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων

3.1 Στις περιπτώσεις που τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν συγκεντρωθεί με νόμιμο τρόπο από διάδικο, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του;

Οι παράνομες αποδείξεις μπορούν να χωριστούν στις αποδείξεις που αποκτήθηκαν παράνομα και στις αποδείξεις που χρησιμοποιούνται παράνομα. Η παράνομη συγκέντρωση των αποδείξεων δεν συνεπάγεται πάντοτε τον παράνομο χαρακτήρα της χρήσης τους. Εναπόκειται πάντοτε στη διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου να κρίνει το αν οι αποδείξεις θα πρέπει να θεωρηθούν παράνομες.

3.2 Γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία οι μαρτυρίες των διαδίκων;

Οι διάδικοι της υπόθεσης μπορούν να εξεταστούν, αλλά οι καταθέσεις τους δεν θα συνιστούν απόδειξη υπέρ του διαδίκου που εξετάστηκε, εκτός αν η κατάθεση αποσκοπεί στην αποσαφήνιση άλλων ανεπαρκών αποδείξεων (άρθρο 164 παράγραφος 2 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Τελευταία επικαιροποίηση: 26/11/2018

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Διεξαγωγή αποδείξεων - Αυστρία

1 Βάρος της απόδειξης

1.1 Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης;

Καταρχήν, κάθε διάδικος οφείλει να παραθέσει όλους τους πραγματικούς ισχυρισμούς στους οποίους στηρίζεται το αίτημά του (βάρος απόδειξης των ισχυρισμών - *Behauptungslast*) και να προσκομίσει τα κατάλληλα αποδεικτικά στοιχεία (άρθρο 226 παράγραφος 1 και άρθρο 239 παράγραφος 1 του αυστριακού Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (ZPO)). Αν τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης παραμείνουν αδιασαφήνιστα (περίπτωση «*non liquet*»), το δικαστήριο πρέπει, παρόλα αυτά, να εκδώσει απόφαση. Σε αυτές τις περιπτώσεις, είναι εφαρμοστέοι οι κανόνες σχετικά με το βάρος της απόδειξης. Κάθε διάδικος φέρει το βάρος της απόδειξης του ότι συντρέχουν όλες οι προϋποθέσεις από τις οποίες εξαρτώνται οι ευνοϊκοί για τον ίδιο κανόνες. Υπό κανονικές συνθήκες, ο ενάγων οφείλει να αποδείξει τα πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίζεται η αγωγή του, ενώ, αντιθέτως, ο εναγόμενος οφείλει να αποδείξει όλα τα πραγματικά περιστατικά που θεμελιώνουν τις αντιρρήσεις του. Ο ενάγων φέρει επίσης το βάρος της απόδειξης της εκπλήρωσης των σχετικών διαδικαστικών προϋποθέσεων.

1.2 Υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά από το βάρος της απόδειξης; Σε ποιες περιπτώσεις; Είναι δυνατό στις περιπτώσεις αυτές να προσκομισθούν αποδείξεις περί της μη ισχύος συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου;

Κάθε πραγματικό περιστατικό που είναι ουσιαστικής σημασίας για την απόφαση πρέπει να αποδεικνύεται, εκτός αν ισχύει για αυτό απαλλαγή από την υποχρέωση απόδειξης. Δεν απαιτείται απόδειξη πραγματικών περιστατικών τα οποία δεν αμφισβητούνται (άρθρα 266 και 267 ZPO), είναι πασιδήλα (άρθρο 269 ZPO) ή καλύπτονται από νομικό τεκμήριο (άρθρο 270 ZPO).

Με τον όρο «παραδεχόμενο πραγματικό περιστατικό» νοείται κάθε πραγματικός ισχυρισμός ενός διαδίκου για τον οποίον ο αντίδικός του παραδέχεται ότι ευσταθεί. Το δικαστήριο είναι καταρχήν υποχρεωμένο να θεωρεί ως αληθή τα μη παραδεχόμενα πραγματικά περιστατικά και να τα λαμβάνει υπόψη για την έκδοση απόφασης χωρίς περαιτέρω διερεύνηση.

Ένα πραγματικό περιστατικό θεωρείται πασιδηλο εφόσον είναι γνωστό είτε στο ευρύ κοινό (δηλαδή είναι γνωστό ή μπορεί ανά πάσα στιγμή να γίνει γνωστό με αξιόπιστο τρόπο σε μεγάλο αριθμό ανθρώπων) είτε στο δικαστήριο (δηλαδή είναι γνωστό στο δικαστήριο της δίκης από αυτεπάγγελτη μελέτη της υπόθεσης ή προκύπτει σαφώς από τη δικογραφία).

Το δικαστήριο οφείλει να λαμβάνει υπόψη αυτεπαγγέλτως τα πασιδήλα πραγματικά περιστατικά με σκοπό την έκδοση της απόφασης δεν απαιτείται επίκληση ούτε απόδειξη τους.

Τα νομικά τεκμήρια απορρέουν απευθείας από τον νόμο και συνεπάγονται την αντιστροφή του βάρους της απόδειξης. Ο αντίδικος αυτού που ωφελείται από ένα τέτοιο τεκμήριο πρέπει να προσκομίσει αποδείξεις περί του αντιθέτου. Πρέπει να αποδείξει ότι, παρά την ύπαρξη των προϋποθέσεων στις οποίες στηρίζεται το νομικό τεκμήριο, δεν ευσταθεί το τεκμαιρόμενο πραγματικό περιστατικό ή η τεκμαιρόμενη νομική κατάσταση.

1.3 Σε ποιο βαθμό πρέπει το δικαστήριο να πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ώστε να βασίσει την απόφασή του στην ύπαρξη αυτού του πραγματικού περιστατικού;

Σκοπός της δίκης είναι να πεισθεί το δικαστήριο για τα πραγματικά περιστατικά. Σε γενικές γραμμές, το δικαστήριο πρέπει να δεχθεί ότι υπάρχει «υψηλός βαθμός πιθανότητας» και δεν απαιτείται «απόλυτη βεβαιότητα».

Ισχύουν ορισμένες διαβαθμίσεις του παραπάνω μέτρου απόδειξης με βάση τη νομοθεσία ή τη νομολογία, οι οποίες κυμαίνονται από τη «σημαντική πιθανότητα» (π.χ. άρθρο 138 παράγραφος 1 ή άρθρο 163 παράγραφος 1 του Γενικού Αστικού Κώδικα) έως την «πιθανότητα προσεγγίζουσα τη βεβαιότητα». Στην πρώτη περίπτωση αρκεί ως μέτρο απόδειξης η πιθανολόγηση ή η έγγραφη βεβαίωση βάσει του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (άρθρο 274). Τα εκ πρώτης όψεως αποδεικτικά στοιχεία οδηγούν ομοίως σε χαλάρωση του αναγκαίου μέτρου απόδειξης και συμβάλλουν στην αντιμετώπιση δυσχερειών απόδειξης σε δίκης με αντικείμενο την καταβολή αποζημίωσης. Εάν υφίσταται μια τυπική αλληλουχία γεγονότων η οποία με βάση την πείρα της ζωής υποδηλώνει συγκεκριμένη αιτιώδη συνάφεια ή υπαιτιότητα, οι εν λόγω προϋποθέσεις θεωρούνται αποδεδειγμένες ακόμα και σε μεμονωμένες περιπτώσεις βάσει της εκ πρώτης όψεως απόδειξης.

2 Διεξαγωγή αποδείξεων

2.1 Απαιτείται πάντοτε αίτηση διαδίκου για τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή μπορεί ο δικαστής σε ορισμένες περιπτώσεις να πραγματοποιήσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων αυτεπαγγέλτως;

Η συγκέντρωση των αποδεικτικών στοιχείων γίνεται είτε αυτεπαγγέλτως είτε κατόπιν αιτήσεως ενός διαδίκου. Στις διαδικασίες που διέπονται από τη διεξαγωγή αποδείξεων (το δικαστήριο οφείλει να εξακριβώσει αυτεπαγγέλτως τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης), δεν απαιτείται αίτηση των διαδίκων. Στην κανονική διαδικασία που προβλέπει ο αυστριακός Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, ο δικαστής δύναται να λάβει αυτεπαγγέλτως όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που κρίνονται ικανά να οδηγήσουν σε διασαφήνιση κρίσιμων πραγματικών περιστατικών (άρθρο 183 ΖΠΟ). Ο δικαστής δύναται να καλέσει τους διαδίκους να προσκομίσουν αποδεικτικά έγγραφα, να ζητήσει τη διεξαγωγή επιτόπιου ελέγχου ή να διατάξει τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων από πραγματογνώμονες ή την εξέταση των διαδίκων. Ωστόσο, η προσκόμιση αποδεικτικών εγγράφων μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνον εφόσον έχει διατυπωθεί σχετικό αίτημα από έναν τουλάχιστον διάδικο και δεν επιτρέπεται η προσκόμιση εγγράφων ή η εξέταση μαρτύρων αν έχουν αντιταχθεί σε αυτές αμφότεροι οι διάδικοι. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, η συγκέντρωση των αποδεικτικών στοιχείων πραγματοποιείται κατόπιν σχετικής αίτησης ενός εκ των διαδίκων.

2.2 Ποιες είναι οι ενέργειες μετά την έγκριση της αίτησης διαδίκου σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων;

Η συγκέντρωση των αποδεικτικών στοιχείων γίνεται καταρχήν στο πλαίσιο της ακροαματικής διαδικασίας. Κατά τη λεγόμενη «προπαρασκευαστική» δικάσιμο (άρθρο 258 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας), το δικαστήριο και οι διάδικοι και/ή οι εκπρόσωποί τους καταρτίζουν από κοινού το πρόγραμμα διεξαγωγής της δίκης, το οποίο περιλαμβάνει επίσης πρόγραμμα συγκέντρωσης των αποδεικτικών στοιχείων. Ωστόσο, αν προκύψει ανάγκη, είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί ανά πάσα στιγμή περαιτέρω συζήτηση για την πρόοδο της διαδικασίας. Μετά τη συγκέντρωση των αποδείξεων, το αποτέλεσμα απόφαση με τους διαδίκους (άρθρο 278 ΖΠΟ). Η συγκέντρωση των αποδεικτικών στοιχείων πρέπει να γίνει απευθείας από τον δικαστή ο οποίος θα εκδώσει απόφαση επί της ουσίας της διαφοράς. Στις περιπτώσεις που καθορίζονται ρητώς από τον νόμο, είναι δυνατό να γίνει λήψη των αποδεικτικών στοιχείων βάσει της διαδικασίας της αμοιβαίας συνδρομής. Οι διάδικοι κλητεύονται για τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων και έχουν διάφορα δικαιώματα συμμετοχής, όπως είναι το δικαίωμα να υποβάλλουν ερωτήσεις σε μάρτυρες και πραγματογνώμονες. Η συγκέντρωση των αποδεικτικών στοιχείων γίνεται από το δικαστήριο αυτεπαγγέλτως και μάλιστα καταρχήν, ακόμη και αν οι διάδικοι, παρόλο που κλητεύθηκαν, δεν είναι παρόντες.

2.3 Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί το δικαστήριο να απορρίψει αίτηση διαδίκου για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων;

Μία αίτηση διαδίκου για τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων είναι απορριπτέα αν το δικαστήριο κρίνει ότι αυτή δεν παρουσιάζει χρησιμότητα (άρθρο 275 παράγραφος 1 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας) ή ότι η αίτηση υποβάλλεται με σκοπό την επιμήκυνση της διαδικασίας (άρθρο 178 παράγραφος 2, 179 και 275 παράγραφος 2 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας). Υπάρχει επίσης η δυνατότητα καθορισμού προθεσμίας για τη συγκέντρωση των αποδεικτικών στοιχείων, εάν εικάζεται ότι αυτή θα οδηγήσει σε επιμήκυνση της διαδικασίας (άρθρο 279 παράγραφος 1 ΖΠΟ). Μετά την εκπνοή της προθεσμίας που έχει οριστεί, η αίτηση για τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων είναι απορριπτέα. Είναι επίσης απορριπτέα αν η συγκέντρωση των αποδεικτικών στοιχείων δεν είναι αναγκαία λόγω του ότι το δικαστήριο έχει ήδη πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ή επειδή το πραγματικό περιστατικό δεν χρήζει απόδειξης ή επειδή ισχύει απαγόρευση της συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων. Όταν η συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων είναι δαπανηρή (π.χ. διεξαγωγή πραγματογνωμοσύνης), ο αιτών διάδικος οφείλει να προκαταβάλει ένα μέρος των εξόδων. Αν δεν το πράξει εντός της προθεσμίας που έχει οριστεί, επιτρέπεται μεταγενέστερη συγκέντρωση των σχετικών αποδεικτικών στοιχείων, μόνον εφόσον αυτό δεν συνεπάγεται την επιμήκυνση της διαδικασίας.

2.4 Ποια είναι τα διάφορα αποδεικτικά μέσα;

Ο αυστριακός Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας προβλέπει για τη διεξαγωγή των αποδείξεων πέντε «κλασικά» αποδεικτικά μέσα: αποδεικτικά έγγραφα (άρθρα 292 έως 319), καταθέσεις μαρτύρων (άρθρα 320 έως 350), πραγματογνωμοσύνη (άρθρα 351 έως 367), αυτοψία (άρθρα 368 έως 370) και εξέταση των διαδίκων (άρθρα 371 έως 383). Καταρχήν, κάθε πηγή πληροφόρησης μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αποδεικτικό μέσο και υπάγεται ανάλογα με τη μορφή της στις διατάξεις που ισχύουν για κάποιο από τα προαναφερθέντα αποδεικτικά μέσα.

2.5 Ποιες είναι οι μέθοδοι συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων από την κατάθεση μαρτύρων και σε τι διαφέρουν από τη συγκέντρωση αποδείξεων που προέρχονται από πραγματογνώμονα; Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν την υποβολή γραπτών αποδεικτικών στοιχείων και εκθέσεων/γνωμοδοτήσεων πραγματογνωμόνων ;

Οι μάρτυρες εξετάζονται μεμονωμένα και χωρίς να παρίστανται οι άλλοι μάρτυρες που πρόκειται να εξετασθούν αργότερα. Με τον τρόπο αυτό, αποφεύγεται να επηρεάζονται οι μάρτυρες μεταξύ τους μέσω των καταθέσεών τους. Αν ανακύπτουν αντιφάσεις μεταξύ των καταθέσεων των μαρτύρων, είναι δυνατό να γίνει εξέτασή τους κατ' αντιπαράσταση. Η εξέταση των μαρτύρων ξεκινά με την υποβολή σειράς γενικών ερωτήσεων, η οποία επιτρέπει τη διαπίστωση τυχόν ανικανότητας προς μαρτυρική κατάθεση, της ύπαρξης λόγων που δικαιολογούν την άρνηση μαρτυρικής κατάθεσης ή την ύπαρξη παραγόντων που αποτρέπουν την ορκοδοσία. Αφού υπενθυμιστεί στον μάρτυρα ότι οφείλει να πει την αλήθεια και του επισημανθούν οι ποινικές συνέπειες τις οποίες επισύρει τυχόν ψευδομαρτυρία, αρχίζει ουσιαστικώς η εξέταση του μάρτυρα με την υποβολή σε αυτόν ερωτήσεων σχετικά με τα προσωπικά του δεδομένα. Στη

συνέχεια του απευθύνονται ερωτήσεις σχετικά με την ουσία της υπόθεσης. Οι διάδικοι δικαιούνται να συμμετέχουν στην εξέταση των μαρτύρων και να τους απευθύνουν ερωτήσεις με την έγκριση του δικαστηρίου. Το δικαστήριο δύναται να απορρίψει την υποβολή ερωτήσεων τις οποίες κρίνει ακατάλληλες. Οι μάρτυρες πρέπει καταρχήν να εξετάζονται απευθείας από το δικαστήριο της κύριας δίκης, αν και υπό ορισμένες προϋποθέσεις είναι δυνατή η εξέταση μαρτύρων με τη διαδικασία της αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής (άρθρο 328 ΖΠΟ).

Οι πραγματογνώμονες θεωρείται ότι «επικουρούν» το δικαστήριο. Ενώ οι μάρτυρες καταθέτουν σχετικά με πραγματικά περιστατικά, οι πραγματογνώμονες παρέχουν στο δικαστήριο γνώσεις τις οποίες δεν είναι σε θέση να διαθέτει το ίδιο. Η συγκέντρωση αποδείξεων με το μέσο της πραγματογνωμοσύνης πρέπει καταρχήν να γίνεται ενώπιον του δικαστηρίου της κύριας δίκης. Το δικαστήριο μπορεί επίσης, άνευ περιορισμού και αυτεπαγγέλτως, να καλέσει έναν πραγματογνώμονα στη δίκη. Ο πραγματογνώμονας πρέπει να υποβάλει στο δικαστήριο τα πορίσματά του και έκθεση πραγματογνωμοσύνης. Στο πλαίσιο της ακροαματικής διαδικασίας, ο πραγματογνώμονας εκθέτει προφορικά τη γνώματέυσή του. Αν ζητηθεί από τους διαδίκους, ο πραγματογνώμονας πρέπει να δώσει διευκρινίσεις σχετικά με γραπτή γνώματέυσή του στο πλαίσιο της ακροαματικής διαδικασίας. Τα πορίσματα και η έκθεση πραγματογνωμοσύνης πρέπει να είναι τεκμηριωμένα. Οι ιδιωτικές γνώματεύσεις δεν θεωρούνται πραγματογνωμοσύνες κατά την έννοια του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, αλλά έχουν ισχύ ιδιωτικού εγγράφου.

Το αυστριακό δίκαιο δεν προβλέπει δυνατότητα διεξαγωγής αμιγώς γραπτής διαδικασίας. Επειδή όμως δεν ισχύει κανενός είδους περιορισμός για τα μέσα απόδειξης, οι μαρτυρικές καταθέσεις είναι δυνατόν να προσκομίζονται γραπτώς. Ωστόσο, οι γραπτές μαρτυρικές καταθέσεις αξιολογούνται ως αποδεικτικό έγγραφο και αξιολογούνται από το δικαστήριο κατά την ελεύθερη κρίση του. Αν το δικαστήριο το κρίνει απαραίτητο, ο μάρτυρας οφείλει να εμφανισθεί αυτοπροσώπως ενώπιον του, εκτός αν αμφότεροι οι διάδικοι εναντιωθούν στην εξέτασή του.

2.6 Υπάρχουν αποδεικτικά μέσα με μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τα άλλα;

Η αρχή της «ελεύθερης αξιολόγησης των αποδεικτικών στοιχείων» κατοχυρώνεται στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (άρθρο 272 ΖΠΟ). Η αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων συνίσταται στην εξέταση των αποτελεσμάτων της συγκέντρωσης αποδείξεων από το δικαστήριο. Για την αξιολόγηση αυτή, το δικαστήριο δεν υπόκειται σε κανέναν εκ του νόμου κανόνα απόδειξης, αλλά οφείλει να κρίνει με βάση την προσωπική του πεποίθηση για το κατά πόσον τα αποδεικτικά στοιχεία είναι ορθά ή όχι. Δεν υπάρχει ιεράρχηση των διαφόρων μέσων απόδειξης. Οι γραπτές αποδείξεις θεωρούνται αποδεικτικά έγγραφα, εκτός αν πρόκειται για γνώματέυση πραγματογνώμονα. Τα δημόσια έγγραφα που εκδίδονται στην Αυστρία θεωρούνται γνήσια, δηλαδή ισχύει γι' αυτά το τεκμήριο ότι έχουν καταρτισθεί πράγματι από αυτόν που εμφανίζεται ως εκδότης τους. Επίσης θεωρούνται απολύτως ακριβή για τους σκοπούς της απόδειξης. Τα ιδιωτικά έγγραφα, υπό τον όρο ότι είναι υπογεγραμμένα, γίνονται πλήρως δεκτά ως αποδεικτικά στοιχεία για το ότι οι δηλώσεις που περιέχουν προέρχονται από το πρόσωπο που τα υπογράφει. Η ακρίβεια του περιεχομένου τους υπόκειται σε κάθε περίπτωση στην ελεύθερη εκτίμηση των αποδεικτικών στοιχείων.

2.7 Είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών;

Ο αυστριακός Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας δεν προβλέπει την εξέταση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Το υπό διεκδίκηση ποσό είναι ανεξάρτητο από την επιλογή του αποδεικτικού μέσου.

2.8 Οι μάρτυρες υποχρεούνται από το νόμο να καταθέσουν;

Οι μάρτυρες είναι υποχρεωμένοι να εμφανίζονται ενώπιον του δικαστηρίου, να καταθέτουν και να δίδουν όρκο, εφόσον τους ζητηθεί. Αν ένας μάρτυρας που έχει κλητευθεί νομότυπα δεν προσέλθει στην ακροαματική διαδικασία χωρίς να δικαιολογήσει επαρκώς την απουσία του, το δικαστήριο του επιβάλλει καταρχάς διοικητικό πρόστιμο και, εάν η μη εμφάνιση ενώπιον του δικαστηρίου επαναληφθεί, το δικαστήριο διατάσσει τη βίαιη προσαγωγή του στην ακροαματική διαδικασία. Αν ο μάρτυρας αρνηθεί να καταθέσει χωρίς να επικαλεσθεί κάποιο λόγο ή επικαλούμενος κάποιον λόγο που δεν μπορεί να γίνει δεκτός, μπορεί να διαταχθεί η βίαιη προσαγωγή του σε κατάθεση. Η ψευδομαρτυρία ενώπιον του δικαστηρίου διώκεται ποινικώς.

2.9 Σε ποιες περιπτώσεις οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν;

Σε περίπτωση που συντρέχει λόγος άρνησης της μαρτυρικής κατάθεσης (άρθρο 321 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας), ο μάρτυρας έχει το δικαίωμα να αρνηθεί να απαντήσει σε μία ερώτηση ή μεμονωμένες ερωτήσεις που του απευθύνονται. Δεν υφίσταται απόλυτο δικαίωμα άρνησης της μαρτυρικής κατάθεσης. Στους σχετικούς λόγους περιλαμβάνονται ο κίνδυνος ανυποληψίας ή άσκησης ποινικής δίωξης κατά του μάρτυρα ή οικείων του προσώπων, ο κίνδυνος πρόκλησης άμεσης οικονομικής βλάβης στον μάρτυρα ή σε οικεία του πρόσωπα, επίσημα αναγνωρισμένες υποχρεώσεις τήρησης απορρήτου, ο κίνδυνος παραβίασης καλλιτεχνικού ή επιχειρηματικού απορρήτου και η προβλεπόμενη από τον νόμο μυστικότητα της άσκησης εκλογικού δικαιώματος. Το δικαστήριο οφείλει να ενημερώσει τον μάρτυρα σχετικά με τους λόγους αυτούς πριν να τον εξετάσει. Αν ο μάρτυρας επικαλεσθεί δικαίωμά του να αρνηθεί να καταθέσει, οφείλει να εξηγήσει τους σχετικούς λόγους.

2.10 Μπορεί ένα πρόσωπο που αρνείται τη μαρτυρία να υποστεί κυρώσεις ή να εξαναγκασθεί να καταθέσει;

Το δικαστήριο αποφασίζει για τη νομιμότητα της άρνησης του μάρτυρα να καταθέσει. Αν ο μάρτυρας αρνείται να καταθέσει χωρίς να επικαλείται κάποιον λόγο ή επικαλείται έναν λόγο που δεν κρίνεται βάσιμος από το δικαστήριο, ο μάρτυρας μπορεί να εξαναγκασθεί να καταθέσει (άρθρο 354 του Κώδικα Αναγκαστικής Εκτέλεσης - *Exekutionsordnung*). Ο μάρτυρας μπορεί να εξαναγκαστεί σε κατάθεση μέσω της επιβολής χρηματικής ποινής, καθώς επίσης, σε περιορισμένη έκταση, μέσω της προσωποκράτησης και υπέχει επιπλέον ευθύνη έναντι των διαδίκων για κάθε βλάβη την οποία αυτοί υπέστησαν λόγω της αδικαιολόγητης άρνησής του να καταθέσει.

2.11 Υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες;

Δεν μπορούν να καταθέσουν ως μάρτυρες τα πρόσωπα τα οποία δεν ήταν ούτε είναι σε θέση είτε να αντιληφθούν τα προς απόδειξη πραγματικά περιστατικά είτε να εκφράσουν τα πράγματα που υπέπεσαν στην αντίληψή τους. Θεωρείται ότι έχουν «πλήρη» ανικανότητα προς μαρτυρική κατάθεση (άρθρο 320 παράγραφος 1 ΖΠΟ). Αν πρόκειται για ανήλικο ή για πρόσωπο που πάσχει από ψυχικό νόσημα, το δικαστήριο αποφασίζει κατά περίπτωση για το αν υπάρχει ή όχι ικανότητα προς μαρτυρική κατάθεση. Προβλέπονται τρεις περιπτώσεις «σχετικής» ανικανότητας προς μαρτυρική κατάθεση (άρθρο 320 παράγραφοι 2-4 του ΖΠΟ): οι θρησκευτικοί λειτουργοί σε σχέση με πληροφορίες που περιήλθαν σε γνώση τους στο πλαίσιο της ιερής εξομολόγησης ή της άσκησης άλλων καθηκόντων τους για τα οποία υπέχουν υποχρέωση εχεμύθειας, οι δημόσιοι υπάλληλοι σε σχέση με πληροφορίες που καλύπτονται από το υπηρεσιακό απόρρητο, εφόσον δεν έχουν απαλλαγεί από την υποχρέωση τήρησης του απορρήτου και, τέλος, οι διαμεσολαβητές για πληροφορίες που γνωστοποιήθηκαν εμπιστευτικά σε αυτούς ή που πληροφορήθηκαν οι ίδιοι στο πλαίσιο διαδικασίων διαμεσολάβησης.

2.12 Ποιος είναι ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση μάρτυρα; Υπό ποιούς όρους μπορεί ένας μάρτυρας να εξεταστεί με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα;

Το δικαστήριο πρέπει να απευθύνει στον εκάστοτε μάρτυρα κατάλληλες ερωτήσεις σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά των οποίων η απόδειξη επιδιώκεται με τη μαρτυρική κατάθεση ή σχετικά με τις περιστάσεις στο πλαίσιο των οποίων έλαβε ο μάρτυρας τη σχετική γνώση. Οι διάδικοι δύνανται να συμμετέχουν στην εξέταση των μαρτύρων και να τους απευθύνουν, με την έγκριση του δικαστηρίου, ερωτήσεις με σκοπό την αποσαφήνιση ή συμπλήρωση της κατάθεσής τους. Το δικαστήριο δύναται να απορρίψει την υποβολή ερωτήσεων τις οποίες κρίνει ακατάλληλες. Η κατάθεση ενός μάρτυρα πρέπει να καταγραφεί ως προς το ουσιαστικό περιεχόμενό της, καθώς και αυτολεξεί, αν παρίσταται ανάγκη. Τα μέσα στα οποία έχουν καταγραφεί εικόνες ή ήχοι και τα δεδομένα που είναι αποθηκευμένα σε αυτά θεωρούνται κατά κανόνα ως αντικείμενα αυτοψίας. Η απόδειξη μέσω αυτοψίας πραγματοποιείται με την άμεση δια των αισθήσεων αντίληψη ιδιοτήτων ή περιστάσεων από μέρους του δικαστηρίου. Ωστόσο, λόγω της θεμελιώδους αρχής της άμεσης συγκέντρωσης των αποδείξεων, τέτοιου είδους αποδεικτικά στοιχεία γίνονται δεκτά μόνον εφόσον δεν είναι διαθέσιμο το αντίστοιχο άμεσο αποδεικτικό μέσο (π.χ. ένας

μάρτυρας). Η εξέταση ενός μάρτυρα με τη χρήση τεχνολογίας βίντεο είναι καταρχήν δυνατή και θα πρέπει να χρησιμοποιείται, αντί της εξέτασης κατά την εκτέλεση αιτήσεων δικαστικής συνδρομής για λόγους οικονομίας της διαδικασίας. Από το 2011 όλα τα δικαστήρια διαθέτουν εξοπλισμό βιντεοδιάσκεψης.

3 Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων

3.1 Στις περιπτώσεις που τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν συγκεντρωθεί με νόμιμο τρόπο από διάδικο, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του;

Αν ένας διάδικος, στην προσπάθειά του να εξασφαλίσει ένα αποδεικτικό στοιχείο, παραβιάζει συμβατική υποχρέωση, διάταξη ιδιωτικού δικαίου ή τα χρηστά ήθη, το δικαστήριο δύναται να κάνει δεκτό και να λάβει υπόψη το επίμαχο αποδεικτικό στοιχείο, αλλά ο εν λόγω διάδικος υποχρεούται παρόλα αυτά σε καταβολή αποζημίωσης. Εάν ένας διάδικος, κατά τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων, παραβεί διάταξη της ποινικής νομοθεσίας η οποία προστατεύει τα βασικά συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα και ελευθερίες (π.χ. πρόκληση σωματικής βλάβης, απαγωγή ή εκβιασμός του μάρτυρα προκειμένου να καταθέσει), το αποδεικτικό στοιχείο που αποκτήθηκε με αυτόν τον τρόπο είναι απαράδεκτο και δεν επιτρέπεται να ληφθεί υπόψη από το δικαστήριο. Αν υπάρχει αμφιβολία για το εάν τελέστηκε αξιόποινη πράξη, το δικαστήριο δύναται να αναστείλει την αστική διαδικασία μέχρι την τελεσίδικια της ποινικής διαδικασίας. Αν η ποινική πράξη που τελέστηκε για την απόκτηση αποδεικτικών στοιχείων δεν παραβιάζει τα βασικά συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα και ελευθερίες, τότε ο διάδικος που το προσκομίζει είναι ποινικά υπεύθυνος για την πράξη του, το δε αποκτηθέν αποδεικτικό στοιχείο δεν είναι απαράδεκτο. Απαράδεκτα θεωρούνται τα παρανόμως συγκεντρωθέντα αποδεικτικά στοιχεία που παραβιάζουν την υποχρέωση του δικαστηρίου να εξακριβώσει την αλήθεια και, κατ' επέκταση, υπονομεύουν τον ορθό και δίκαιο χαρακτήρα της προς έκδοση δικαστικής απόφασης.

3.2 Γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία οι μαρτυρίες των διαδίκων;

Η εξέταση των διαδίκων συνιστά επίσης αποδεικτικό στοιχείο. Όπως συμβαίνει και με τους μάρτυρες, οι διάδικοι υποχρεούνται να εμφανίζονται ενώπιον του δικαστηρίου, να καταθέτουν και να δίδουν όρκο. Ωστόσο, οι διάδικοι δεν μπορεί να εξαναγκασθούν να εμφανισθούν ενώπιον του δικαστηρίου ούτε να καταθέσουν. Η μη αιτιολογημένη παράλειψη ενός διαδίκου να προσέλθει στο δικαστήριο ή να καταθέσει συνεκτιμάται από το δικαστήριο στο πλαίσιο της προσεκτικής αξιολόγησης όλων των περιστάσεων. Η προσφυγή σε μέτρα καταναγκασμού προκειμένου να εξασφαλιστεί η εμφάνιση των διαδίκων ενώπιον του δικαστηρίου προβλέπεται μόνο για τη διαδικασία που έχει ως αντικείμενο την εξ αίματος καταγωγή ή την έκδοση διαζυγίου. Η αδυναμία αληθούς κατάθεσης (σε αντίθεση με ό,τι ισχύει για τους μάρτυρες) δεν συνιστά ποινικό αδίκημα, εκτός αν πρόκειται για ένορκη ψευδή κατάθεση. Το δικαστήριο μπορεί να διατάξει αυτεπαγγέλτως την εξέταση των διαδίκων.

Τελευταία επικαιροποίηση: 02/06/2018

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην ελληνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Διεξαγωγή αποδείξεων - Πολωνία

1 Βάρος της απόδειξης

1.1 Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης;

Τα θέματα που αφορούν τα αποδεικτικά στοιχεία και τη διεξαγωγή αποδείξεων διέπονται από τον Αστικό Κώδικα (στο άρθρο 6) και τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (στα άρθρα 227 έως 315).

Σύμφωνα με το άρθρο 6 του Αστικού Κώδικα, το βάρος της απόδειξης το φέρει ο διάδικος που επιθυμεί να επικαλεστεί το συγκεκριμένο αποδεικτικό στοιχείο. Για ορισμένα γεγονότα το βάρος της απόδειξης το φέρει ο ενάγων, για άλλα ο εναγόμενος.

1.2 Υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά από το βάρος της απόδειξης; Σε ποιες περιπτώσεις; Είναι δυνατό στις περιπτώσεις αυτές να προσκομισθούν αποδείξεις περί της μη ισχύος συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου;

Οι εξαιρέσεις από την αρχή ότι το βάρος της απόδειξης το φέρει ο διάδικος που επιθυμεί να επικαλεστεί το συγκεκριμένο αποδεικτικό στοιχείο πρέπει να απορρέουν άμεσα από τον νόμο.

Σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις, το βάρος της απόδειξης είναι δυνατόν να μεταφερθεί στον αντίδικο (αντιστροφή του βάρους της απόδειξης). Αυτό μπορεί να συμβαίνει, για παράδειγμα, όταν τα αποδεικτικά στοιχεία έχουν καταστραφεί ή όταν εμποδίζεται η διεξαγωγή των αποδείξεων. Κατά πάγια νομολογία, όταν ένας από τους διαδίκους εμποδίζει, με τις ενέργειές του, τον αντίδικο που φέρει το βάρος της απόδειξης να αποδείξει την ύπαρξη των πραγματικών περιστατικών που επικαλείται ή του καθιστά ιδιαίτερα δύσκολη την απόδειξη, τότε ο εν λόγω διάδικος οφείλει να αποδείξει ότι τα εν λόγω πραγματικά περιστατικά δεν υφίστανται στην προκειμένη περίπτωση.

Το ζήτημα του βάρους της απόδειξης συνδέεται στενά με τα νομικά τεκμήρια. Σύμφωνα με το άρθρο 234 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ένα νομικό τεκμήριο είναι δεσμευτικό για τον δικαστή. Καταρχήν, τα νομικά τεκμήρια είναι μαχητά.

Τα νομικά τεκμήρια που τροποποιούν τους κανόνες των αποδεικτικών στοιχείων είναι τα ακόλουθα (μη εξαντλητική αναφορά): καλή ή κακή πίστη (άρθρο 7 του Αστικού Κώδικα), γέννηση ζώντος τέκνου (άρθρο 9 του Αστικού Κώδικα), παρανομία (άρθρο 24 παράγραφος 1 του Αστικού Κώδικα), ισότητα μεταξύ των συγκυριών (άρθρο 197 του Αστικού Κώδικα), ενέργειες του οφειλέτη που βλάπτουν εν γνώσει του τους πιστωτές (άρθρο 527 παράγραφος 3 και άρθρο 529 του Αστικού Κώδικα), ίση αξία των εισφορών των εταιρών σε αστική εταιρεία (άρθρο 826 παράγραφος 2 του Αστικού Κώδικα).

1.3 Σε ποιο βαθμό πρέπει το δικαστήριο να πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ώστε να βασίσει την απόφασή του στην ύπαρξη αυτού του πραγματικού περιστατικού;

Σύμφωνα με την αρχή της ελεύθερης εκτίμησης των αποδεικτικών στοιχείων (άρθρο 233 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας), το δικαστήριο εκτιμά την αξιοπιστία των αποδεικτικών στοιχείων και την αποδεικτική τους αξία σύμφωνα με τη δικανική πεποίθησή του, την οποία διαμορφώνει με βάση την εξαντλητική εξέταση των συγκεντρωθέντων στοιχείων.

Το δικαστήριο μπορεί να στηρίξει τη δικανική του πεποίθηση μόνο σε αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίστηκαν νομότυπα, σύμφωνα με τις απαιτήσεις που διέπουν τις πηγές αποδεικτικών στοιχείων και την αρχή της άμεσης σύνδεσης.

Η ζήτηση της γνώμης πραγματογνώμονα παραμένει επίσης στη διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου.

Το άρθρο 243 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας προβλέπει επίσης την πιθανολόγηση. Η πιθανολόγηση υποκαθιστά την κατά την αυστηρή έννοια του όρου απόδειξη δεν παρέχει βεβαιότητα, αλλά καθιστά αληθοφανή έναν πραγματικό ισχυρισμό. Ενώ η διεξαγωγή αποδείξεων είναι ο γενικός κανόνας, η πιθανολόγηση αποτελεί εξαίρεση από τον κανόνα αυτόν, η οποία εφαρμόζεται υπέρ του διαδίκου ο οποίος επικαλείται ένα συγκεκριμένο πραγματικό περιστατικό. Η πιθανολόγηση μπορεί να εφαρμοστεί σε θέματα που έχουν εκ φύσεως παρεπόμενο χαρακτήρα και στις περιπτώσεις που προβλέπονται ρητά από τον νόμο.

2 Διεξαγωγή αποδείξεων

Κάθε ισχυρισμός που προβάλλεται από τον ενάγοντα ή τον εναγόμενο πρέπει να στηρίζεται σε αποδεικτικά στοιχεία.

2.1 Απαιτείται πάντοτε αφήτηση διαδίκου για τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή μπορεί ο δικαστής σε ορισμένες περιπτώσεις να πραγματοποιήσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων αυτεπαγγέλτως;

Ο δικαστής μπορεί να διατάξει μέτρο διεξαγωγής αποδείξεων το οποίο δεν έχει ζητηθεί από διάδικο, αν κρίνει ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που συγκεντρώθηκαν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας δεν αρκούν για να αποφανθεί ωστόσο, ένα τέτοιο μέτρο πρέπει να αφορά μόνο τους ισχυρισμούς του ενδιαφερομένου σχετικά με συναφή με την υπόθεση και αμφισβητούμενα πραγματικά περιστατικά (άρθρο 232 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

2.2 Ποιες είναι οι ενέργειες μετά την έγκριση της αίτησης διαδίκου σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων;

Καταρχήν, ο δικαστής διατάσσει τη διεξαγωγή αποδείξεων κατόπιν αιτήσεως των διαδίκων, διότι αυτοί οφείλουν να προσκομίσουν τα αποδεικτικά στοιχεία που είναι αναγκαία για την κρίση της υπόθεσης. Ωστόσο, ο δικαστής εξετάζει κατά πόσον είναι σκόπιμο και αναγκαίο να διατάξει τα μέτρα διεξαγωγής αποδείξεων που ζήτησαν οι διάδικοι (άρθρο 236 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Ο δικαστής πρέπει να εκδώσει απόφαση με την οποία διατάσσεται μέτρο διεξαγωγής αποδείξεων σε κάθε περίπτωση διεξαγωγής αποδείξεων, ακόμη και όταν διατάξει διεξαγωγή αποδείξεων αυτεπαγγέλτως.

Όταν καλείται να αποφασίσει αν πρέπει να διατάξει μέτρο διεξαγωγής αποδείξεων που ζητείται από έναν διάδικο, ο δικαστής οφείλει να εξετάσει αν:

το προβαλλόμενο γεγονός έχει σημασία για την υπόθεση (άρθρο 227 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας),

το προβαλλόμενο γεγονός πρέπει να στηρίζεται σε αποδεικτικά στοιχεία [μπορεί να πρόκειται, για παράδειγμα, για γνωστό γεγονός (άρθρο 228 παράγραφος 1 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας) ή για γεγονός που επιβεβαιώνεται από τους διαδίκους (άρθρο 229 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας)],

το συγκεκριμένο αποδεικτικό στοιχείο δεν αποκλείεται στη συγκεκριμένη περίπτωση (για παράδειγμα, άρθρα 246 και 247 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας), δεν έχει ήδη διευκρινιστεί επαρκώς το πραγματικό περιστατικό που αποτελεί το αντικείμενο της διεξαγωγής αποδείξεων ή αν η διεξαγωγή αποδείξεων έχει ζητηθεί για σκοπούς παρέλευσης της διαδικασίας (άρθρο 217 παράγραφος 2 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

2.3 Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί το δικαστήριο να απορρίψει αίτηση διαδίκου για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων;

Ο δικαστής απορρίπτει αίτημα διεξαγωγής αποδείξεων που κατατέθηκε από έναν από τους διαδίκους αν το αίτημα αυτό αφορά γεγονότα που δεν έχουν σχέση με την υπόθεση (άρθρο 227 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας), γνωστά γεγονότα, γεγονότα που επιβεβαιώθηκαν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας από τον αντίδικο, υπό τον όρο ότι η επιβεβαίωση αυτή δεν δημιουργεί αμφιβολίες, καθώς και γεγονότα τα οποία ο δικαστής γνωρίζει αυτεπαγγέλτως, αλλά ο δικαστής υποχρεούται στην περίπτωση αυτή να ενημερώσει σχετικά τους διαδίκους κατά την ακροαματική διαδικασία (άρθρα 228 και 229 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Ο δικαστής μπορεί να θεωρήσει αποδεδειγμένα κάποια πραγματικά περιστατικά που έχουν σχέση με την υπόθεση, αν το συμπέρασμα αυτό μπορεί να συναχθεί από άλλα αποδεδειγμένα πραγματικά περιστατικά (πραγματικό τεκμήριο, άρθρο 231 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

2.4 Ποια είναι τα διάφορα αποδεικτικά μέσα;

- έγγραφα (άρθρα 244 έως 257 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας)

Το έγγραφο είναι γραπτή δήλωση που μπορεί να έχει τη μορφή δημόσιας ή ιδιωτικής πράξης. Τα δημόσια έγγραφα, όταν έχουν συνταχθεί δεόντως από τις δημόσιες αρχές που είναι εξουσιοδοτημένες για τον σκοπό αυτόν, απολαμβάνουν τεκμήριο ακρίβειας για ό,τι πιστοποιείται επίσημα σ' αυτά, καθώς και τεκμήριο γνησιότητας για το ότι προέρχονται από την αρχή έκδοσης.

- μαρτυρικές καταθέσεις (άρθρα 258 έως 277 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας)

Κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί να καταθέσει, εκτός από τους συζύγους των διαδίκων, τους ανιόντες τους, τους κατιόντες τους, τους αδελφούς, τις αδελφές και τους εξ αγχιστείας συγγενείς τους στην ίδια γραμμή ή στον ίδιο βαθμό, καθώς και τα πρόσωπα που συνδέονται με τους διαδίκους με δεσμούς που προέκυψαν από υιοθεσία. Το δικαίωμα άρνησης μαρτυρικής κατάθεσης παραμένει και μετά τη λύση του γάμου ή την ακύρωση της υιοθεσίας.

- πραγματογνωμοσύνη (άρθρα 278 έως 291 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας)

Η γνωμοδότηση πραγματογνώμονα είναι γνώμη για γεγονότα, εκτιμήσεις και περιστάσεις των οποίων η γνώση και η εξήγηση απαιτούν ειδικές ικανότητες, η οποία επιτρέπει στον δικαστή να εκτιμήσει τα γεγονότα με τον κατάλληλο τρόπο και να αποφασίσει για την υπόθεση της οποίας έχει επιληφθεί.

- αυτοψία (άρθρα 292 έως 298 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας)

Η αυτοψία συνίσταται στην άμεση, διά των αισθητηρίων οργάνων, εξέταση περιουσιακών στοιχείων ή της κατάστασης προσώπων, τόπου ή αντικειμένου από δικαστική αρχή.

- ακρόαση των διαδίκων (άρθρα 299 έως 304 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας)

Αν, μετά την εξάντληση των μέτρων διεξαγωγής αποδείξεων ή λόγω της απουσίας τους, εξακολουθούν να υπάρχουν κρίσιμα για την εκδίκαση της υπόθεσης πραγματικά περιστατικά τα οποία δεν έχουν διασαφηνιστεί, ο δικαστής διατάσσει την ακρόαση των διαδίκων για την αποσαφήνιση αυτών των πραγματικών περιστατικών.

Στην περίπτωση νομικού προσώπου, ο δικαστής ακούει τα πρόσωπα που είναι μέλη του οργάνου που είναι εξουσιοδοτημένο να το εκπροσωπεί.

Επιπλέον, ο δικαστής μπορεί να αποδεχθεί τη λήψη αποδεικτικών στοιχείων που συνίστανται σε ομαδοποιημένες εξετάσεις αίματος, ταινίες, τηλεοπτικές εκπομπές, φωτοαντίγραφα, φωτογραφίες, σχεδιαγράμματα, σχέδια, δίσκους ή μαγνητοταινίες ήχου και άλλες συσκευές που καταγράφουν ή μεταδίδουν εικόνες ή ήχους.

2.5 Ποιες είναι οι μέθοδοι συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων από την κατάθεση μαρτύρων και σε τι διαφέρουν από τη συγκέντρωση αποδείξεων που προέρχονται από πραγματογνώμονα; Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν την υποβολή γραπτών αποδεικτικών στοιχείων και εκθέσεων/γνωμοδοτήσεων πραγματογνώμωνων;

Σύμφωνα με το άρθρο 266 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, πριν από οποιαδήποτε ακρόαση, ο μάρτυρας ενημερώνεται για το δικαίωμά του να αρνηθεί να καταθέσει καθώς και για τις ποινικές κυρώσεις που επισύρει η ψευδομαρτυρία. Ο μάρτυρας ορκίζεται πριν καταθέσει ενώπιον του δικαστή.

Σύμφωνα με το άρθρο 271 παράγραφος 1 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ο μάρτυρας προβαίνει σε προφορική κατάθεση. Η κατάθεση του μάρτυρα διαβάζεται σ' αυτόν και συμπληρώνεται, αν είναι αναγκαίο, με τις παρατηρήσεις του.

Καταρχήν, οι μάρτυρες που δεν έχουν ακόμη καταθέσει δεν μπορούν να παρίστανται στην ακρόαση των άλλων μαρτύρων (άρθρο 264 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας), ενώ οι μάρτυρες οι καταθέσεις των οποίων έρχονται σε αντίθεση μεταξύ τους μπορούν να εξεταστούν κατ' αντιπαράσταση (άρθρο 272 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Ο δικαστής μπορεί να καλέσει έναν ή περισσότερους πραγματογνώμονες, προσδιορίζοντας αν η γνώμη πρέπει να υποβληθεί προφορικά ή εγγράφως (άρθρο 278 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας). Ο πραγματογνώμονας μπορεί να αρνηθεί να καταθέσει για τους ίδιους λόγους με τους μάρτυρες (άρθρα 280 και 261 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας). Ο πραγματογνώμονας ορκίζεται επίσης, εκτός αν οι διάδικοι τον απαλλάξουν από την υποχρέωση αυτή. Κάθε γνωμοδότηση πρέπει να είναι αιτιολογημένη (άρθρο 285 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας). Οι πραγματογνώμονες μπορούν να ζητήσουν αμοιβή για την εργασία τους (άρθρο 288 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

2.6 Υπάρχουν αποδεικτικά μέσα με μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τα άλλα;

Δεν υπάρχει λόγος να υιοθετηθεί κάποια επίσημη ιεράρχηση των τρόπων απόδειξης όσον αφορά την αξιοπιστία και την αποδεικτική τους αξία, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η συγκεκριμένη πραγματική κατάσταση. Κατά γενικό κανόνα, ο δικαστής εκτιμά τα αποδεικτικά στοιχεία κατά τη διακριτική του ευχέρεια (άρθρο 233 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας). Στην εκτίμησή του πρέπει να λάβει υπόψη την αρχή που διατυπώνεται στα άρθρα 246 και 247 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, σύμφωνα με την οποία τα έγγραφα αποδεικτικά στοιχεία υπερισχύουν των μαρτυριών μαρτύρων ή διαδίκων.

2.7 Είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών;

Ορισμένες ένδικες ενέργειες απαιτούν κατάλληλο τύπο, και η υποχρέωση τήρησης ενός τέτοιου συγκεκριμένου τύπου μπορεί να θεσπιστεί είτε από τον νόμο είτε με συμφωνία μεταξύ των διαδίκων. Η σημασία του έγγραφου τύπου για αποδεικτικούς σκοπούς, σύμφωνα με το άρθρο 74 παράγραφος 1 του Αστικού Κώδικα (ad probationem), έγκειται στο γεγονός ότι σε περίπτωση μη συμμόρφωσης με τις υποχρεώσεις που προβλέπονται από νόμο ή συμφωνία, το πρόσωπο που δεν έχει πραγματοποιήσει την ενέργεια με τον κατάλληλο τρόπο εκτίθεται σε αρνητικές οικονομικές συνέπειες, που περιορίζουν τη δυνατότητα διεξαγωγής αποδείξεων.

2.8 Οι μάρτυρες υποχρεούνται από το νόμο να καταθέσουν;

Καταρχήν, κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί να καταθέσει. Πράγματι, η υποχρέωση κατάθεσης είναι νομική υποχρέωση. Η υποχρέωση αυτή περιλαμβάνει τρία καθήκοντα:

την υποχρέωση αυτοπρόσωπης παρουσίας ενώπιον του δικαστή εντός καθορισμένου χρόνου,

την υποχρέωση κατάθεσης,

την υποχρέωση ορκωμοσίας.

2.9 Σε ποιες περιπτώσεις οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν;

Ο νόμος, στο άρθρο 261 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, προβλέπει ορισμένες εξαιρέσεις από τον κανόνα ότι κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί να καταθέσει: οι σύζυγοι των διαδίκων, οι ανιόντες τους, οι καπίντες τους, οι αδελφοί, οι αδελφές και οι εξ αγχιστείας συγγενείς τους στην ίδια γραμμή ή στον ίδιο βαθμό, καθώς και τα πρόσωπα που συνδέονται με τους διαδίκους με δεσμούς που προέκυψαν από υιοθεσία έχουν δικαίωμα να αρνηθούν να καταθέσουν. Το δικαίωμα άρνησης κατάθεσης παραμένει και μετά τη λύση του γάμου ή την ακύρωση της υιοθεσίας.

Η άρνηση κατάθεσης δεν επιτρέπεται σε οικογενειακές υποθέσεις, εκτός από τις υποθέσεις διαζυγίου.

Πριν από την ακρόαση, ο δικαστής πρέπει να ενημερώσει τον μάρτυρα για το δικαίωμά του να αρνηθεί να καταθέσει και να απαντήσει στις ερωτήσεις που θα του υποβληθούν. Οι λόγοι άρνησης κατάθεσης (που διατυπώνονται γραπτά ή προφορικά, με αναφορά στους λόγους που προβλέπονται από τον νόμο) μπορούν να ελεγχθούν από τον δικαστή.

Η δήλωση άσκησης του δικαιώματος άρνησης κατάθεσης μπορεί να ανακληθεί. Ωστόσο, αν ο μάρτυρας καταθέσει, δεν μπορεί πλέον να ασκήσει το δικαίωμά του για άρνηση κατάθεσης, εκτός αν δεν είχε ενημερωθεί εκ των προτέρων για το δικαίωμά του να αρνηθεί να καταθέσει.

Ο μάρτυρας μπορεί επίσης να αρνηθεί να απαντήσει στις ερωτήσεις που του υποβάλλονται αν η κατάθεσή του μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την έκθεση του ίδιου ή την έκθεση κάποιου από τους συγγενείς του (σύζυγοι, γονείς, τέκνα, αδελφοί, αδελφές, εξ αγχιστείας συγγενείς της ίδιας σειράς ή του ίδιου βαθμού, πρόσωπα που συνδέονται με τους διαδίκους με δεσμούς που προέκυψαν από υιοθεσία) σε ποινικές κυρώσεις, απώλεια φήμης ή σοβαρή και άμεση υλική ζημία ή αν η μαρτυρία του συνεπάγεται την παραβίαση σημαντικού επαγγελματικού απορρήτου.

Είναι γενικά αποδεκτό ότι η έννοια του οικείου προσώπου δεν περιλαμβάνει τα πρόσωπα που ζουν μαζί (συμβίωση).

Οι ιερείς μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν ως μάρτυρες για γεγονότα που τους αποκαλύφθηκαν στην εξομολόγηση.

Ο καθένας είναι υποχρεωμένος να προσκομίσει, μετά από αίτημα του δικαστή, σε καθορισμένο χρόνο και τόπο, κάθε έγγραφο που έχει στην κατοχή του και το οποίο περιέχει την απόδειξη γεγονότος που σχετίζεται με την υπόθεση, με την προϋπόθεση ότι το έγγραφο αυτό δεν περιέχει εμπιστευτικές πληροφορίες. Μπορεί να απαλλαγεί από την υποχρέωση αυτή πρόσωπο το οποίο, ως μάρτυρας, θα μπορούσε να αρνηθεί να καταθέσει για τα γεγονότα που αποτελούν αντικείμενο του εγγράφου ή το οποίο κατέχει έγγραφο στο όνομα τρίτου ο οποίος θα μπορούσε, για τους ίδιους λόγους, να αντιπαχθεί στην προσκόμισή του. Ωστόσο, η άρνηση προσκόμισης εγγράφου είναι αδύνατη αν ο κάτοχός του ή τρίτος είναι υποχρεωμένος να το προσκομίσει σε σχέση με τουλάχιστον έναν από τους διαδίκους ή αν το έγγραφο έχει εκδοθεί προς το συμφέρον του διαδίκου που ζητά την εφαρμογή του μέτρου διεξαγωγής αποδείξεων. Επιπλέον, ο διάδικος δεν μπορεί να αρνηθεί να προσκομίσει έγγραφο αν ο κίνδυνος στον οποίο θα μπορούσε να εκτεθεί στην περίπτωση αυτή είναι να χάσει την υπόθεση (άρθρο 248 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

2.10 Μπορεί ένα πρόσωπο που αρνείται τη μαρτυρία να υποστεί κυρώσεις ή να εξαναγκασθεί να καταθέσει;

Σε περίπτωση αδικαιολόγητης άρνησης κατάθεσης ή ορκωμοσίας, ο δικαστής, μετά από ακρόαση των παρόντων διαδίκων σχετικά με τη νομιμότητα της άρνησης, καταδικάζει τον μάρτυρα στην καταβολή προστίμου (άρθρο 274 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Ανεξάρτητα από το πρόστιμο αυτό, ο δικαστής μπορεί να διατάξει την κράτηση μάρτυρα το πολύ για μία εβδομάδα. Ο δικαστής αίρει την απόφαση κράτησης αν ο μάρτυρας καταθέσει ή ορκιστεί ή αν η υπόθεση περατωθεί σε διαδικασία κατά την οποία έγινε δεκτή η μαρτυρία του μάρτυρα (άρθρο 276 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

2.11 Υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες;

Ο δικαστής πρέπει, αυτεπαγγέλτως, να απέχει από την ακρόαση ατόμων που είναι ανίκανα να αντιληφθούν τα πράγματα ή να μεταδώσουν όσα έχουν αντιληφθεί. Η παύση των αιτιών αυτής της ανικανότητας μπορεί να οδηγήσει στην άρση της απαγόρευσης ακρόασης τέτοιων προσώπων ως μαρτύρων. Το γεγονός και μόνο ότι ένα άτομο υποβάλλεται σε ψυχιατρική θεραπεία ή στερείται νομικής ικανότητας δεν προδικάζει αυτομάτως την αναξιοπιστία της μαρτυρίας (άρθρο 259 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Ο νόμος δεν θέτει όριο ηλικίας πέραν του οποίου ένα παιδί θεωρείται ότι έχει την ικανότητα να αντιλαμβάνεται τα πράγματα ή να μεταδίδει όσα έχει αντιληφθεί. Συνεπώς, η ικανότητα ενός παιδιού να καταθέσει ως μάρτυρας εξαρτάται από τις ατομικές ικανότητές του και το επίπεδο ανάπτυξής του. Σε περίπτωση γαμικών διαφορών, ο νόμος εισάγει περιορισμούς στην ακρόαση, ως μαρτύρων, ανηλίκων ηλικίας κάτω των δεκατριών ετών και τέκνων των διαδίκων ηλικίας κάτω των δεκαεπτά ετών (άρθρο 430 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Το άρθρο 259 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας ορίζει γενικά ότι κανείς δεν μπορεί να ακουστεί στην ίδια υπόθεση πρώτα ως μάρτυρας και στη συνέχεια ως διάδικος. Ως εκ τούτου, στο πλαίσιο της ακρόασης των διαδίκων μπορεί να ακουστεί ο νόμιμος αντιπρόσωπος ενός διαδίκου. Αντίθετα, ο εντολοδόχος μπορεί να ακουστεί ως μάρτυρας, αλλά πρέπει να παραιτηθεί από την εντολή του.

Ο διάδικος που παρενέβη δεν μπορεί να ακουστεί ως μάρτυρας (άρθρο 81 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Οι στρατιωτικοί και οι δημόσιοι υπάλληλοι που δεν έχουν αποδεσμευθεί από την υποχρέωση να τηρήσουν το απόρρητο πληροφοριών που χαρακτηρίζονται «εμπιστευτικές» ή «περιορισμένης διανομής» δεν μπορούν να καταθέσουν, αν η κατάθεσή τους συνεπάγεται παραβίαση της υποχρέωσης αυτής, εκτός αν αποδεσμευθούν από το επαγγελματικό απόρρητο.

Ο διαμεσολαβητής δεν μπορεί να ακουστεί ως μάρτυρας για γεγονότα των οποίων έλαβε γνώση κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης, εκτός αν οι διάδικοι τον απαλλάξουν από την υποχρέωσή του να τηρήσει το απόρρητο (άρθρο 2591 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

2.12 Ποιος είναι ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση μάρτυρα; Υπό ποιούς όρους μπορεί ένας μάρτυρας να εξεταστεί με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα;

Η ακρόαση των μαρτύρων διεξάγεται από το δικαστήριο. Σε ορισμένες περιπτώσεις, το δικαστήριο μπορεί να αναθέσει την ακρόαση σε συγκεκριμένο δικαστή (άρθρο 235 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας). Αν η φύση των αποδεικτικών στοιχείων δεν το εμποδίζει, το επιληφθέν δικαστήριο μπορεί να διατάξει την διεξαγωγή του αποδεικτικού μέτρου με τη βοήθεια συσκευών που επιτρέπουν την πραγματοποίησή του από απόσταση.

Οι διάδικοι έχουν το δικαίωμα να παρίστανται κατά την ακρόαση μαρτύρων και να θέτουν ερωτήσεις.

Οι μάρτυρες μπορούν να ακουστούν με βιντεοδιάσκεψη ή τηλεδιάσκεψη [άρθρο 10 παράγραφος 4 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1206/2001 του Συμβουλίου, της 28ης Μαΐου 2001, για τη συνεργασία μεταξύ των δικαστηρίων των κρατών μελών κατά τη διεξαγωγή αποδείξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις].

3 Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων

Καταρχήν, αποδεικτικό στοιχείο μπορεί να αποτελεί κάθε στοιχείο που επιτρέπει τη διαπίστωση των σημαντικών για τη διάγνωση της υπόθεσης πραγματικών περιστατικών. Ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας δεν προβλέπει γενική απαγόρευση της χρήσης παράνομα ληφθέντων αποδεικτικών στοιχείων σε αστικές διαδικασίες. Ωστόσο, η ανάλυση των διατάξεων του Συντάγματος, ορισμένων διατάξεων του Αστικού Κώδικα και του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, του νόμου για την προστασία εμπιστευτικών πληροφοριών και των διεθνών συμφωνιών που έχουν κυρωθεί από την Πολωνία υποστηρίζουν το επιχείρημα του απαραδέκτου της χρήσης παράνομα ληφθέντων αποδεικτικών στοιχείων σε αστικές διαδικασίες.

3.1 Στις περιπτώσεις που τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν συγκεντρωθεί με νόμιμο τρόπο από διάδικο, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του;

Σε αστικές υποθέσεις, η χρήση αποδεικτικών στοιχείων που αποκτώνται με τρόπο που παραβιάζει το δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης, της ελευθερίας της έκφρασης, του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και της ατομικής ελευθερίας, και τα οποία, επομένως, στερούν από ένα άτομο τη δυνατότητα να απολαύσει τα δικαιώματα αυτά, πρέπει να θεωρείται απαράδεκτη. Τα αποδεικτικά στοιχεία που αποκτώνται μέσω απάτης ή μέσω υπόσχεσης ή τήρησης της οποίας θα παραβίαζε το νόμο, όπως η χορήγηση οικονομικού οφέλους σε αντάλλαγμα για τηλεφωνική υποκλοπή, θεωρούνται παράνομα.

Το άρθρο 403 παράγραφος 1 σημείο 2 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας προβλέπει ότι απόφαση που λαμβάνεται με παράνομα μέσα μπορεί να οδηγήσει στην αναθεώρηση της διαδικασίας. Η αίτηση που προβλέπεται στο άρθρο 403 παράγραφος 1 σημείο 2 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας είναι δυνατή μόνο αν η παράβαση επιβεβαιώνεται με απόφαση που έχει ισχύ δεδικασμένου. Η απόφαση πρέπει να έχει ισχύ δεδικασμένου, προκειμένου να διασφαλίζεται η ύπαρξη του λόγου της αναθεώρησης. Αντίγραφο της απόφασης πρέπει να επισυνάπτεται στην αίτηση αναθεώρησης.

3.2 Γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία οι μαρτυρίες των διαδίκων;

Αν, μετά την εξάντληση των αποδεικτικών μέτρων ή λόγω της απουσίας τους, παραμείνουν κρίσιμα για την εκδίκαση της υπόθεσης πραγματικά περιστατικά τα οποία δεν έχουν αποσαφηνιστεί, ο δικαστής μπορεί να ακούσει τους διαδίκους (άρθρο 299 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Τελευταία επικαιροποίηση: 26/11/2018

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Διεξαγωγή αποδείξεων - Πορτογαλία

1 Βάρος της απόδειξης

1.1 Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης;

Ο κανόνας είναι ότι ο διάδικος που φέρει το βάρος της απόδειξης πρέπει να αποδείξει την αλήθεια των πραγματικών περιστατικών που επικαλείται ώστε να μπορεί να αξιολογηθεί η βασιμότητα των επιχειρημάτων που προβάλλει στο δικαστήριο.

Όσον αφορά την κατανομή του βάρους της απόδειξης, δηλαδή ποιος διάδικος φέρει το βάρος της απόδειξης, το άρθρο 342 του Αστικού Κώδικα θεσπίζει τον βασικό κανόνα. Βάσει του συγκεκριμένου άρθρου, το πρόσωπο που επικαλείται ένα δικαίωμα πρέπει να αποδεικνύει τα πραγματικά περιστατικά που δίνουν υπόσταση στο δικαίωμα, και το πρόσωπο κατά του οποίου γίνεται επίκληση του δικαιώματος πρέπει να αποδεικνύει πραγματικά περιστατικά τα οποία αποτρέπουν, τροποποιούν ή αποσβένουν το δικαίωμα. Αποτρεπτικά είναι τα πραγματικά περιστατικά τα οποία συνιστούν εμπόδιο στην αποτελεσματική γένεση του δικαιώματος. Τροποποιητικά είναι τα πραγματικά περιστατικά τα οποία μεταβάλλουν το αντικείμενο του γεννηθέντος δικαιώματος. Αποσβεστικά είναι τα πραγματικά περιστατικά τα οποία, μετά τη γένεση ισχυρού δικαιώματος, προκαλούν την κατάργησή του. Σε περίπτωση αμφιβολίας, τα πραγματικά περιστατικά θεωρείται ότι συντελούν στη διάπλωση δικαιώματος.

Σε περίπτωση αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής, η οποία χαρακτηρίζεται από την απουσία αιτήματος καταδίκης του αντιδίκου και από απλό αίτημα διαπίστωσης της ανυπαρξίας δικαιώματος ή πραγματικού περιστατικού, ο εναγόμενος (δηλαδή ο διάδικος κατά του οποίου ασκείται η αγωγή) οφείλει να αποδείξει τα συστατικά στοιχεία του εν λόγω δικαιώματος.

Στις αγωγές που πρέπει να ασκηθούν εντός συγκεκριμένης προθεσμίας από την ημερομηνία κατά την οποία ο ενάγων (δηλαδή ο διάδικος που ασκεί την αγωγή) έλαβε γνώση συγκεκριμένου γεγονότος, ο εναγόμενος οφείλει να αποδείξει ότι η προθεσμία έληξε, εκτός εάν προβλέπεται κάτι διαφορετικό στον νόμο.

Εάν το επικαλούμενο από τον ενάγοντα δικαίωμα υπόκειται σε αναβλητική αίρεση (μελλοντικό και αβέβαιο γεγονός από την επέλευση του οποίου οι διάδικοι εξάρτησαν τα αποτελέσματα της δικαιοπραξίας) ή σε αναβλητική προθεσμία (χρονικό σημείο από το οποίο γεννάται το δικαίωμα), ο ενάγων οφείλει να αποδείξει ότι η αίρεση πληρώθηκε ή ότι η αρχική προθεσμία παρήλθε. Εάν το δικαίωμα υπόκειται σε διαλυτική αίρεση (μελλοντικό και αβέβαιο γεγονός από την επέλευση του οποίου οι διάδικοι εξάρτησαν την ανατροπή των αποτελεσμάτων της δικαιοπραξίας) ή διαλυτική προθεσμία (χρονικό σημείο μετά το οποίο το δικαίωμα λήγει), ο ενάγων οφείλει να αποδείξει ότι η αίρεση πληρώθηκε ή ότι η τελική προθεσμία παρήλθε.

Οι ανωτέρω κανόνες αντιστρέφονται όταν υπάρχει νόμιμο τεκμήριο (αποτέλεσμα ή συμπέρασμα το οποίο συνάγει ο νόμος από γνωστό γεγονός για τη διαπίστωση άγνωστου γεγονότος), εξαίρεση ή απαλλαγή από το βάρος απόδειξης ή ισχυρή συμφωνία προς τον σκοπό αυτό και, γενικά, οσάκις κάτι τέτοιο προβλέπεται από τον νόμο. Το βάρος απόδειξης αντιστρέφεται επίσης εάν ο αντίδικος κατέστησε σκόπιμα ανέφικτη την προσκόμιση της απόδειξης από τον διάδικο που έπρεπε να την προσκομίσει.

Η συμφωνία για την αντιστροφή του βάρους της απόδειξης είναι ανίσχυρη όταν αφορά αναπαλλοτρίωτο δικαίωμα (δικαίωμα από το οποίο ένας διάδικος δεν μπορεί να παραιτηθεί με απλή δήλωση βούλησης) ή εάν καθιστά υπερβολικά δυσχερή την άσκηση του δικαιώματος από έναν από τους διαδίκους. Ανίσχυρη θεωρείται επίσης η συμφωνία που αποκλείει οποιοδήποτε νόμιμο αποδεικτικό μέσο ή επιτρέπει μη προβλεπόμενο στον νόμο αποδεικτικό μέσο. Εάν οι νομικές διατάξεις σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων βασίζονται σε λόγους δημόσιας τάξης, η συμφωνία είναι ανίσχυρη σε κάθε περίπτωση.

Όταν ο διάδικος που φέρει το βάρος απόδειξης συγκεκριμένου πραγματικού περιστατικού προσκομίζει αποδείξεις, ο αντίδικος μπορεί να προσκομίσει ανταποδείξεις προκειμένου να αμφισβητήσει τις αποδείξεις. Σε περίπτωση βάσιμης αμφιβολίας, η απόφαση λαμβάνεται κατά του διαδίκου που φέρει το βάρος της απόδειξης του πραγματικού περιστατικού.

Πλήρης νομική απόδειξη μπορεί να αντικρουστεί μόνον με στοιχεία τα οποία αποδεικνύουν ότι το γεγονός από το οποίο πηγάζει δεν είναι αληθές, με την επιφύλαξη άλλων περιορισμών οι οποίοι καθορίζονται ρητώς στον νόμο.

Όποιος επικαλείται εθιμικό, τοπικό ή αλλοδαπό δίκαιο οφείλει να αποδείξει την ύπαρξη και το περιεχόμενό του, αλλά το δικαστήριο οφείλει να καταβάλει αυτεπαγγέλτως προσπάθεια εξασφάλισης των σχετικών γνώσεων. Το δικαστήριο οφείλει επίσης να λαμβάνει γνώση του σχετικού δικαίου αυτεπαγγέλτως όταν καλείται να κρίνει βάσει εθιμικού, τοπικού ή αλλοδαπού δικαίου και κανένας από τους διαδίκους δεν έχει επικαλεστεί το εν λόγω δίκαιο ή ο αντίδικος έχει αναγνωρίσει την ύπαρξη και το περιεχόμενό του ή δεν ήγειρε καμία ένσταση. Εάν δεν είναι σε θέση να εξακριβώσει το περιεχόμενο του εφαρμοστέου δικαίου, το δικαστήριο χρησιμοποιεί τους κανόνες του κοινού πορτογαλικού δικαίου.

1.2 Υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά από το βάρος της απόδειξης; Σε ποιες περιπτώσεις; Είναι δυνατό στις περιπτώσεις αυτές να προσκομισθούν αποδείξεις περί της μη ισχύος συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου;

Προβλέπονται πράγματι, τέτοιου είδους κανόνες.

Τα πασιδηλα γεγονότα, δηλαδή τα γεγονότα που είναι γνωστά στο ευρύτερο κοινό, δεν χρήζουν απόδειξης.

Δεν απαιτείται επίσης απόδειξη για πραγματικά περιστατικά τα οποία το δικαστήριο γνωρίζει από την άσκηση των καθηκόντων του όταν το δικαστήριο επικαλείται τέτοια πραγματικά περιστατικά, πρέπει να επισυνάπτονται σχετικές έγγραφες αποδείξεις στη δικογραφία.

Ομοίως, διάδικος ο οποίος καλύπτεται από νόμιμο τεκμήριο (όπως ορίζεται ανωτέρω) απαλλάσσεται από την απόδειξη του εικαζόμενου πραγματικού περιστατικού.

Τα νόμιμα τεκμήρια αντικρούονται με την προσκόμιση ανταπόδειξης, με εξαίρεση τις περιπτώσεις στις οποίες ο νόμος προβλέπει ότι είναι αμάχητα.

1.3 Σε ποιο βαθμό πρέπει το δικαστήριο να πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ώστε να βασίσει την απόφασή του στην ύπαρξη αυτού του πραγματικού περιστατικού;

Το δικαστήριο εκτιμά ελεύθερα τις αποδείξεις, ο δε δικαστής αποφαίνεται βάσει συνετής εκτίμησης κάθε πραγματικού περιστατικού.

Η ελεύθερη εκτίμηση των αποδείξεων δεν καλύπτει πραγματικά περιστατικά για τα οποία ο νόμος απαιτεί ειδικές διατυπώσεις απόδειξης ή εκείνα τα οποία μπορούν να αποδειχθούν μόνον εγγράφως ή αποδεικνύονται πλήρως είτε με έγγραφα είτε με συμφωνία ή ομολογία των διαδίκων.

Το δικαστήριο οφείλει να λαμβάνει υπόψη όλες τις αποδείξεις, ανεξαρτήτως εάν προέρχονται από τον διάδικο που όφειλε να τις προσκομίσει, με την επιφύλαξη των διατάξεων που προβλέπουν ότι η απόδειξη ενός πραγματικού περιστατικού είναι αλυσιτελής εάν δεν προσκομίζεται από συγκεκριμένο ενδιαφερόμενο διάδικο.

Κάθε αμφιβολία σχετικά με την πραγματικότητα ενός περιστατικού ή σχετικά με το βάρος απόδειξης επιλύεται κατά του διαδίκου που ωφελείται από το πραγματικό περιστατικό.

2 Διεξαγωγή αποδείξεων

2.1 Απαιτείται πάντοτε αίτηση διαδίκου για τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή μπορεί ο δικαστής σε ορισμένες περιπτώσεις να πραγματοποιήσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων αυτεπαγγέλτως;

Ο νόμος επιτρέπει στον δικαστή να αναλαμβάνει την πρωτοβουλία της διεξαγωγής αποδείξεων.

Πράγματι, ο δικαστής οφείλει να λαμβάνει κάθε απαραίτητο μέτρο ή να διατάσσει, ακόμη και αυτεπαγγέλτως, τη λήψη κάθε απαραίτητου μέτρου για τη διαπίστωση της αλήθειας και της αληθούς φύσης της διαφοράς όσον αφορά τα πραγματικά περιστατικά τα οποία πρέπει να έχουν καταστεί γνωστά.

Ο δικαστής μπορεί, σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας, να διατάξει την προσωπική εμφάνιση των διαδίκων ενώπιον του δικαστηρίου, ώστε να καταθέσουν σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά που σχετίζονται με τη λήψη της απόφασης.

Το δικαστήριο οφείλει, ίδια πρωτοβουλία ή κατόπιν αιτήματος ενός εκ των διαδίκων, να ζητεί πληροφορίες, τεχνικές γνωμοδοτήσεις, σχέδια, φωτογραφίες, διαγράμματα, αντικείμενα ή άλλα έγγραφα απαραίτητα για τη διαπίστωση της αλήθειας. Το σχετικό αίτημα του δικαστηρίου μπορεί να απευθύνεται σε υπηρεσίες και αρχές, στους διαδίκους που ενίστανται ή σε τρίτους.

Οσάκις το κρίνει σκόπιμο, το δικαστήριο μπορεί, ίδια πρωτοβουλία ή κατόπιν αιτήματος ενός εκ των διαδίκων, να διεξαγάγει έρευνες γύρω από πράγματα ή ανθρώπους. Η έρευνα πρέπει να διεξάγεται κατά τρόπο ώστε να προστατεύονται η ιδιωτικότητα της προσωπικής και της οικογενειακής ζωής και η ανθρώπινη αξιοπρέπεια και πρέπει να στοχεύει στην αποσαφήνιση κάθε πραγματικού περιστατικού που σχετίζεται με τη λήψη της απόφασης. Το δικαστήριο μπορεί να πραγματοποιήσει επιτόπια επίσκεψη ή να διατάξει αναπαράσταση των πραγματικών περιστατικών, εφόσον το κρίνει σκόπιμο.

Όταν στο πλαίσιο δικαστικής διαδικασίας εικάζεται βάσιμα ότι ένα πρόσωπο το οποίο δεν κλήθηκε ως μάρτυρας γνωρίζει πραγματικά περιστατικά τα οποία είναι σημαντικά για την έκδοση ορθής απόφασης, ο δικαστής μπορεί να διατάξει την κλήτευση του συγκεκριμένου προσώπου για να καταθέσει ενώπιον του δικαστηρίου.

Ο δικαστής μπορεί να διατάξει αυτεπαγγέλτως τη χρήση εμπειρογνομόνων για την παροχή αποδείξεων.

2.2 Ποιες είναι οι ενέργειες μετά την έγκριση της αίτησης διαδίκου σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων;

Οι αποδείξεις παρέχονται συνήθως μέσω των προτάσεων. Στο τέλος του εισαγωγικού δικογράφου, ο ενάγων υποβάλλει κατάλογο μαρτύρων και αίτημα άλλων αποδεικτικών μέσων εάν ο εναγόμενος αντικρούσει την αγωγή, οφείλει να υποβάλει κατάλογο μαρτύρων και να ζητήσει άλλα αποδεικτικά μέσα με την αντίκρουσή του. Ο ενάγων μπορεί να τροποποιήσει το αρχικό αίτημα αποδεικτικών μέσων με την απάντησή του, εφόσον συντρέχει περίπτωση, ή εντός 10 ημερών από την κοινοποίηση της αντίκρουσης. Εάν ο εναγόμενος ασκήσει ανταγωγή και ο ενάγων την αντικρούσει, ο εναγόμενος δικαιούται να τροποποιήσει το αρχικό αίτημα αποδεικτικών μέσων εντός 10 ημερών από την κοινοποίηση της αντίκρουσης.

Κατά κανόνα, η διεξαγωγή αποδείξεων πραγματοποιείται κατά την τελική συνεδρίαση. Κατ' εξαίρεση, η διεξαγωγή των αποδείξεων μπορεί να πραγματοποιηθεί σε προηγούμενο στάδιο. Οι αποδείξεις μπορούν να συνίστανται σε καταθέσεις μαρτύρων, καταθέσεις εμπειρογνομόνων ή αποδείξεις που προκύπτουν από αυτοψία. Για την πρόωπη διεξαγωγή αποδείξεων πρέπει να υπάρχει βάσιμος φόβος ότι η κατάθεση ορισμένων μαρτύρων ή η επαλήθευση ορισμένων πραγματικών περιστατικών μέσω εμπειρογνομουσύνης ή αυτοψίας μπορεί να καταστούν ανέφικτες ή εξαιρετικά δυσχερείς κατά τη διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας.

Μετά την υποβολή των αιτημάτων διεξαγωγής αποδείξεων κατά την προκαταρκτική διαδικασία, και την ενδεχόμενη τροποποίησή τους – ή, εάν κάτι τέτοιο δεν ισχύει στην προκειμένη περίπτωση, κατόπιν ακρόασης των νόμιμων αντιπροσώπων – ορίζεται η τελική συνεδρίαση.

Ο κατάλογος των μαρτύρων μπορεί επίσης να συμπληρωθεί ή να τροποποιηθεί έως 20 ημέρες πριν από την ημερομηνία της τελικής συνεδρίασης και ο αντίδικος ενημερώνεται ώστε να κάνει χρήση της δυνατότητας αυτής, εφόσον το επιθυμεί, εντός πέντε ημερών.

Με εξαίρεση τις περιπτώσεις στις οποίες οι περιστάσεις δικαιολογούν την ανακατάταξη από τον δικαστή της αλληλουχίας των σταδίων της διαδικασίας, στην τελική συνεδρίαση η διεξαγωγή αποδείξεων ξεκινά με τις δηλώσεις των διαδίκων.

Ακολούθως, εφόσον οι αποδείξεις περιλαμβάνουν οπτικοακουστικό υλικό, γίνεται η παρουσίαση του εν λόγω υλικού.

Ακολουθεί ενδεχομένως η παροχή προφορικών διευκρινίσεων από εμπειρογνώμονες οι οποίοι κλήθηκαν να καταθέσουν από οποιονδήποτε εκ των διαδίκων ή από το δικαστήριο, και έπειτα η εξέταση των μαρτύρων.

Μετά τη διεξαγωγή των αποδείξεων, εξετάζονται τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης. Κατά τη συζήτηση, οι δικηγόροι διατυπώνουν τα πραγματικά και τα νομικά συμπεράσματα τα οποία συνήγαγαν από τις προσκομισθείσες αποδείξεις και κάθε δικηγόρος δικαιούται να απαντήσει μία φορά.

Με την ολοκλήρωση της τελικής συνεδρίασης, η υπόθεση παραδίδεται στον δικαστή για την έκδοση απόφασης εντός 30 ημερών. Εάν κρίνει ότι δεν ενημερώθηκε επαρκώς, το δικαστήριο μπορεί να επιστρέψει στην αίθουσα συνεδριάσεων και να καλέσει συγκεκριμένους μάρτυρες να καταθέσουν ή να διατάξει τη λήψη των αναγκαίων μέτρων για την αποσαφήνιση αμφιβολιών.

2.3 Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί το δικαστήριο να απορρίψει αίτηση διαδίκου για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων;

Το αίτημα διεξαγωγής αποδείξεων μπορεί να απορριφθεί εάν υποβληθεί μετά το πέρας της σχετικής νόμιμης προθεσμίας.

Αίτημα διεξαγωγής αποδείξεων μπορεί να απορριφθεί, εν όλω ή εν μέρει, ακόμη και αν υποβληθεί εμπρόθεσμα, στις ακόλουθες περιπτώσεις: υπέρβαση του αριθμού των μαρτύρων για συγκεκριμένο είδος διαδικασίας (όσοι υπερβαίνουν το όριο υποχρεωτικά απορρίπτονται) ο δικαστής φρονεί ότι το αίτημα κατάθεσης εμπειρογνώμονα είναι αλυσιτελής ή παρελκυστικό πρόσωπο που θα μπορούσε να καταθέσει ως διάδικος δηλώνεται ως μάρτυρας ζητείται από διάδικο να καταθέσει για παράνομες ή εγκληματικές πράξεις για τις οποίες κατηγορείται ή ζητείται από διάδικο να καταθέσει σχετικά με πραγματικά περιστατικά τα οποία δεν αφορούν ομολογία. Επίσης δεν γίνονται δεκτές αποδείξεις οι οποίες συνιστούν αθέτηση της υποχρέωσης τήρησης κρατικού ή

επαγγελματικού απορρήτου ή του απορρήτου που οφείλουν να τηρούν οι δημόσιοι υπάλληλοι, το οποίο μπορεί, ωστόσο, να αρθεί σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται στον νόμο.

Στη συνέχεια, κατά την τελική συνεδρίαση και μετά την ορκωμοσία του μάρτυρα, ο δικαστής διεξάγει την προκαταρκτική εξέταση, εξακριβώνοντας την ταυτότητα του μάρτυρα και κατά πόσον είναι συγγενής, φιλική ή εχθρική διακείμενος προς οποιονδήποτε εκ των διαδίκων, αν τελεί σε οποιαδήποτε σχέση εξάρτησης ως προς τους διαδίκους και αν έχει οποιονδήποτε άμεσο ή έμμεσο συμφέρον στην υπόθεση. Εάν από τις απαντήσεις προκύπτει ότι το πρόσωπο δεν μπορεί να καταθέσει ως μάρτυρας ή δεν είναι το πρόσωπο που προτάθηκε, ο δικαστής δεν επιτρέπει την κατάθεσή του. Μόνον πρόσωπα τα οποία δεν πάσχουν από ψυχική διαταραχή και διαθέτουν τη σωματική και τη διανοητική ικανότητα να καταθέσουν σχετικά με τα προς απόδειξη πραγματικά περιστατικά μπορούν να καταθέσουν ως μάρτυρες, ο δε δικαστής είναι υπεύθυνος να αξιολογήσει τη φυσική ικανότητα των προσώπων που δηλώνονται ως μάρτυρες προκειμένου να αξιολογήσει το παραδεκτό και την αξιοπιστία της κατάθεσής τους.

Η μαρτυρική κατάθεση δεν γίνεται δεκτή εάν η δήλωση βούλησης πρέπει, βάσει του νόμου ή συμφωνίας των διαδίκων, να είναι έγγραφη ή να αποδεικνύεται εγγράφως. Επίσης, η μαρτυρική κατάθεση δεν γίνεται δεκτή όταν το γεγονός έχει αποδειχθεί πλήρως με έγγραφα ή άλλα μέσα με πλήρη αποδεικτική ισχύ. Η μαρτυρική κατάθεση δεν γίνεται δεκτή εάν βασίζεται σε οποιαδήποτε συμφωνία αντίθετη ή πρόσθετη στο περιεχόμενο δημόσιων ή ιδιωτικών εγγράφων με πλήρη αποδεικτική ισχύ, ανεξαρτήτως εάν η συμφωνία συνήφθη πριν από, ταυτόχρονα με, ή μετά τη δημιουργία του εκάστοτε εγγράφου.

2.4 Ποια είναι τα διάφορα αποδεικτικά μέσα;

Θεωρούνται αποδεικτικά μέσα:

- α) τα έγγραφα
- β) η ομολογία
- γ) οι δηλώσεις των διαδίκων στην υπόθεση
- δ) οι εκθέσεις εμπειρογνομόνων
- ε) η αυτοψία
- στ) οι καταθέσεις μαρτύρων
- ζ) η προσκόμιση αντικειμένων
- η) τα τεκμήρια.

2.5 Ποιες είναι οι μέθοδοι συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων από την κατάθεση μαρτύρων και σε τι διαφέρουν από τη συγκέντρωση αποδείξεων που προέρχονται απόπραγματογνώμονα; Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν την υποβολή γραπτών αποδεικτικών στοιχείων και εκθέσεων/γνωμοδοτήσεων πραγματογνομόνων ;

Οι διαφορές στην αποδεικτική ισχύ των αποδεικτικών μέσων δεν εξαρτώνται από το κατά πόσον είναι προφορικά ή γραπτά.

Το δικαστήριο δεσμεύεται μόνον από αποδείξεις με προκαθορισμένη από τον νόμο αποδεικτική ισχύ, σύμφωνα με τις προβλεπόμενες προϋποθέσεις και εντός των προβλεπόμενων περιορισμών: απόδειξη μέσω δημόσιων ή ιδιωτικών εγγράφων, των οποίων η γνησιότητα διαπιστώνεται με αναγνωρισμένο τρόπο (βλέπε άρθρα 362 έως 387 του Αστικού Κώδικα), ομολογία (βλέπε άρθρα 352 έως 360 του Αστικού Κώδικα) και νόμιμα τεκμήρια (άρθρα 349 και 350 του Αστικού Κώδικα).

Η αξιολόγηση των λοιπών αποδείξεων διενεργείται σύμφωνα με την αρχή της ελεύθερης εκτίμησης των αποδείξεων και δεν υπόκειται σε κανόνες άλλους εκτός των κανόνων της κοινής πείρας, δηλαδή των γενικών και αφηρημένων κρίσεων της απώδους συνάφειας. Οι αποδείξεις εξετάζονται σύμφωνα με την πεποίθηση που έχει σχηματίσει ο δικαστής για τα πραγματικά περιστατικά, λαμβάνοντας υπόψη τους προαναφερθέντες κανόνες.

2.6 Υπάρχουν αποδεικτικά μέσα με μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τα άλλα;

Πράγματι ο νόμος προβλέπει ιεράρχηση της αποδεικτικής ισχύος αναλόγως των αποδεικτικών μέσων.

Η ελεύθερη εκτίμηση των αποδείξεων αποκλείεται και ορισμένα μέσα υπερέχουν έναντι άλλων οσάκις ο νόμος αναγνωρίζει ειδική αποδεικτική αξία σε συγκεκριμένο αποδεικτικό μέσο ή όταν απαιτεί ειδικό τύπο για την ύπαρξη ή την απόδειξη νομικού περιστατικού. Σε περίπτωση αρνητικής νομικής απόδειξης, ο νόμος απαγορεύει τη χρήση ορισμένων αποδεικτικών μέσων από τον δικαστή για την έκδοση της απόφασής του.

Όσον αφορά τη διεξαγωγή αποδείξεων μέσω εξέτασης μαρτύρων, προφορικής εξέτασης εμπειρογνομόνων (κατά κανόνα, οι εμπειρογνώμονες εξετάζονται μόνον στην τελική συνεδρίαση, εφόσον κριθεί απαραίτητη η παροχή προφορικών αποσαφηνίσεων, καθώς το αποτέλεσμα της έρευνάς τους περιέχεται σε γραπτή έκθεση), αυτοψίας, εκθέσεων έρευνας και εγγράφων που δεν έχουν εκ του νόμου ιδιαίτερη αποδεικτική ισχύ, το δικαστήριο εκτιμά ελεύθερα τις σχετικές αποδείξεις.

Η αποδεικτική ισχύς των καταθέσεων των μαρτύρων εκτιμάται ελεύθερα από τον δικαστή. Ωστόσο, η κατάθεση μάρτυρα δεν μπορεί να υποκαταστήσει ένα έγγραφο το οποίο απαιτείται από τον νόμο ούτε να αντικρούσει ή να συμπληρώσει το περιεχόμενο ορισμένων εγγράφων.

Η αποδεικτική ισχύς των απαντήσεων των εμπειρογνομόνων εκτιμάται ελεύθερα από το δικαστήριο και το ίδιο ισχύει για το αποτέλεσμα της αυτοψίας.

Τα δημόσια έγγραφα (δηλαδή εκείνα που καταρτίζονται εγγράφως από αρμόδια δημόσια αρχή ή αρμόδιο υπάλληλο κατά την άσκηση των καθηκόντων τους) θεωρούνται ότι αποδεικνύουν πλήρως τις πράξεις των εν λόγω υπαλλήλων στις οποίες αναφέρονται καθώς και τα πραγματικά περιστατικά που πιστοποιούνται σε αυτά όπως τα αντιλαμβάνεται η εκδούσα αρχή (αυτό σημαίνει ότι τα συγκεκριμένα έγγραφα αποτελούν απόδειξη η οποία μπορεί να αντικρουστεί μόνον με απόδειξη περί του αντιθέτου). Τα ιδιωτικά έγγραφα στα οποία οι υπογραφές ή ο γραφικός χαρακτήρας ή μόνον η υπογραφή αναγνωρίζονται ή δεν αμφισβητούνται από τον διάδικο κατά του οποίου προσκομίζεται το έγγραφο ή για τα οποία ο διάδικος, παρά το γεγονός ότι η υπογραφή και ο γραφικός χαρακτήρας έχουν αναγνωρισθεί ως η υπογραφή και ο γραφικός χαρακτήρας του, δηλώνει ότι δεν γνωρίζει εάν του ανήκουν, ή τα οποία θεωρούνται γνήσια, τόσο από νομική όσο και από δικαστική άποψη, και τα ιδιωτικά έγγραφα με υπογραφές ή γραφικό χαρακτήρα που επικυρώθηκαν από συμβολαιογράφο, μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την απόδειξη δηλώσεων που αποδίδονται στον συντάκτη τους, αλλά αυτό δεν εμποδίζει την υποβολή επιχειρημάτων ή την προσκόμιση αποδείξεων μη γνησιότητας των εν λόγω εγγράφων. Τα πραγματικά περιστατικά που περιέχονται σε δήλωση θεωρούνται αποδεδειγμένα στον βαθμό που είναι αντίθετα προς το συμφέρον του δηλούντος. Ωστόσο, η δήλωση πρέπει να εξετάζεται στο σύνολό της. Τα ιδιωτικά έγγραφα που επικυρώνονται βάσει του νόμου περί συμβολαιογράφων έχουν την αποδεικτική ισχύ δημόσιων εγγράφων, αλλά δεν τα υποκαθιστούν όταν ο νόμος απαιτεί τέτοια έγγραφα για την ισχύ της πράξης.

Έγγραφο δικαστική ομολογία έχει πλήρη αποδεικτική ισχύ κατά του ομολογούντος. Εξωδικαστική ομολογία, με τη μορφή δημόσιου ή ιδιωτικού εγγράφου, θεωρείται αποδεδειγμένη σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που ισχύουν για τα εν λόγω έγγραφα και, εάν έγινε προς τον αντίδικο ή τον εκπρόσωπό του, έχει πλήρη αποδεικτική ισχύ.

Εξωδικαστική ομολογία η οποία δεν έχει τη μορφή εγγράφου δεν μπορεί να αποδειχθεί με μάρτυρες στις περιπτώσεις στις οποίες δεν γίνονται δεκτές μαρτυρικές καταθέσεις όταν αυτές γίνονται δεκτές, το δικαστήριο εκτιμά ελεύθερα την αποδεικτική ισχύ τους.

Μη έγγραφες δικαστικές ομολογίες και εξωδικαστικές ομολογίες σε τρίτο ή περιεχόμενες σε διαθήκη εκτιμώνται ελεύθερα από το δικαστήριο.

Ομολογία δεν αποτελεί απόδειξη κατά του ομολογούντος: α) εάν κρίνεται ανεπαρκής από τον νόμο ή βασίζεται σε πραγματικά περιστατικά των οποίων η αναγνώριση ή η διερεύνηση απαγορεύεται από τον νόμο β) εάν βασίζεται σε πραγματικά περιστατικά που αφορούν αναπαλλοτρίωτα δικαιώματα γ) εάν το πραγματικό περιστατικό που αποτελεί αντικείμενο της ομολογίας είναι ανέφικτο ή προφανώς ανύπαρκτο.

2.7 Είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών;

Πράγματι αυτό ισχύει στο πορτογαλικό δίκαιο.

Όταν ο νόμος απαιτεί ως αποδεικτικό μέσο δήλωση βούλησης έγγραφο το οποίο υπόκειται σε ορισμένο τύπο, αυτό δεν μπορεί να υποκατασταθεί από άλλο αποδεικτικό μέσο ή από άλλο έγγραφο, εκτός εάν το τελευταίο έχει ανώτερη αποδεικτική ισχύ.

Όταν ο νόμος απαιτεί ειδικό τύπο για την ύπαρξη ή την απόδειξη νομικού γεγονότος, ο εν λόγω τύπος είναι απαραίτητος.

2.8 Οι μάρτυρες υποχρεούνται από το νόμο να καταθέσουν;

Κάθε πρόσωπο, ανεξάρτητα από το κατά πόσον είναι διάδικος στην υπόθεση, υποχρεούται να συνεργάζεται για την εξακρίβωση της αλήθειας. Οφείλει να απαντά στις ερωτήσεις που του τίθενται, να υποβάλλεται στις αναγκαίες έρευνες, να παρέχει τα στοιχεία που του ζητούνται και να εκτελεί τις πράξεις που καθορίζονται.

2.9 Σε ποιες περιπτώσεις οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν;

Μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν ως μάρτυρες, με εξαίρεση τις διαδικασίες που στοχεύουν στην εξακρίβωση της γέννησης ή του θανάτου παιδιού:

οι ανιόντες σε υποθέσεις που αφορούν καπόντες και οι θεοί γονείς σε υποθέσεις που αφορούν τα εξ υιοθεσίας τέκνα και αντιστρόφως

ο πεθερός ή η πεθερά σε υποθέσεις που αφορούν τον γαμπρό ή τη νύφη και αντιστρόφως

ο ένας εκ των συζύγων ή πρώην συζύγων σε υποθέσεις στις οποίες διάδικος είναι ο άλλος σύζυγος ή πρώην σύζυγος

οποιοσδήποτε συγκατοικεί ή συγκατοίκησε, στο πλαίσιο ελεύθερης συμβίωσης, υπό συνθήκες ανάλογες με εκείνες των συζύγων, με οποιονδήποτε από τους διαδίκους.

Ο δικαστής οφείλει να ενημερώσει τα προαναφερθέντα πρόσωπα για τη δυνατότητά τους να αρνηθούν να καταθέσουν στο δικαστήριο.

Οι μάρτυρες που δεσμεύονται από επαγγελματικό απόρρητο, το απόρρητο των δημοσίων υπαλλήλων και το κρατικό απόρρητο, μπορούν δικαιολογημένα να αρνηθούν να καταθέσουν σε σχέση με πραγματικά περιστατικά που καλύπτονται από το εν λόγω απόρρητο.

2.10 Μπορεί ένα πρόσωπο που αρνείται τη μαρτυρία να υποστεί κυρώσεις ή να εξαναγκασθεί να καταθέσει;

Βάσει της προηγούμενης απάντησης, τα πρόσωπα που αρνούνται να καταθέσουν δεν υφίστανται κυρώσεις ούτε υποχρεούνται να συνεργαστούν με το δικαστήριο, καθώς ασκούν νόμιμο δικαίωμά τους.

2.11 Υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες;

Ναι, υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες.

Πρόκειται για άτομα τα οποία δεν είναι σε θέση να καταθέσουν λόγω ψυχικής διαταραχής και για άτομα τα οποία δεν έχουν τη σωματική και τη διανοητική ικανότητα να καταθέσουν όσον αφορά τα πραγματικά περιστατικά που αποτελούν αντικείμενο απόδειξης.

Ο δικαστής οφείλει να εκτιμήσει την ικανότητα των προσώπων που καλούνται να καταθέσουν ως μάρτυρες.

Τα πρόσωπα που ενδέχεται να καταθέσουν ως διάδικοι δεν μπορούν να καταθέσουν ως μάρτυρες.

2.12 Ποιος είναι ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση μάρτυρα; Υπό ποιούς όρους μπορεί ένας μάρτυρας να εξεταστεί με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα;

Οι μάρτυρες καταθέτουν στην τελική συνεδρίαση είτε με προσωπική παρουσία στο δικαστήριο είτε μέσω τηλεδιάσκεψης, εξαιρουμένων των ακόλουθων περιπτώσεων:

όταν η εξέταση του μάρτυρα διεξάγεται σε προγενέστερο στάδιο (αυτό μπορεί να συμβεί όταν υπάρχει βάσιμος φόβος να καταστεί ανέφικτη ή εξαιρετικά δυσχερής η κατάθεση ορισμένου προσώπου)

όταν η κατάθεση πραγματοποιείται στο πλαίσιο αίτησης δικαστικής συνδρομής προς πορτογαλικό προξενείο

όταν η κατάθεση διεξάγεται στην κατοικία του προσώπου ή στην έδρα υπηρεσιών (δικαίωμα που αναγνωρίζεται στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και στους αλλοδαπούς διπλωματικούς υπαλλήλους, υπό τον όρο της αμοιβαιότητας)

όταν διαπιστώνεται αδυναμία εμφάνισης ενώπιον του δικαστηρίου

όταν ασκείται το δικαίωμα κατάθεσης εγγράφως.

Ο μάρτυρας πρέπει να καταθέσει με ακρίβεια, αναφέροντας τους λόγους και τις περιστάσεις που δικαιολογούν τη γνώση των πραγματικών περιστατικών οι αναφερόμενοι λόγοι πρέπει να είναι αναλυτικοί και βάσιμοι, στο μέτρο του εφικτού.

Η εξέταση γίνεται από τον δικηγόρο του διαδίκου που κάλεσε τον μάρτυρα να καταθέσει. Ο δικηγόρος του αντιδίκου δικαιούται να θέσει ερωτήσεις στον μάρτυρα, σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά που αναφέρονται στην κατάθεσή του, οι οποίες είναι απαραίτητες για να συμπληρωθεί ή να διευκρινισθεί η κατάθεση.

Ο δικαστής μεριμνά ώστε οι δικηγόροι να φέρονται με ευγένεια στον μάρτυρα και να μην του απευθύνουν ερωτήσεις ή σκέψεις αλυσιτελείς, κατευθυντήριες, παραπλανητικές ή προσβλητικές.

Η εξέταση και η αντεξέταση διεξάγονται από εκπροσώπους των διαδίκων, με την επιφύλαξη των πληροφοριών που ζητεί ο δικαστής ή της δυνατότητας του δικαστή να θέσει ερωτήσεις τις οποίες θεωρεί σκόπιμες για την εξακρίβωση της αλήθειας.

Ο δικαστής διεξάγει την εξέταση ο ίδιος, εφόσον αυτό είναι απαραίτητο για να διασφαλισθεί η ηρεμία του μάρτυρα ή να τεθεί τέλος σε ανάρμοστη αντεξέταση.

Ο μάρτυρας, προτού απαντήσει στις ερωτήσεις που του τίθενται, μπορεί να ανατρέξει στη δικογραφία, να ζητήσει να του επιδειχθούν ορισμένα έγγραφα που περιέχονται σε αυτήν ή να προσκομίσει έγγραφα προς υποστήριξη της κατάθεσής του μόνον έγγραφα τα οποία δεν θα μπορούσε να προσκομίσει ο αντίστοιχος διάδικος παραλαμβάνονται και περιλαμβάνονται στη δικογραφία.

3 Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων

3.1 Στις περιπτώσεις που τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν συγκεντρωθεί με νόμιμο τρόπο από διάδικο, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του;

Οι αποδείξεις που δεν αποκτώνται με νόμιμα μέσα δεν λαμβάνονται υπόψη από το δικαστήριο.

3.2 Γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία οι μαρτυρίες των διαδίκων;

Ναι, εκτός από τις καταθέσεις των μαρτύρων που προαναφέρθηκαν, η πολιτική δικονομία της Πορτογαλίας παρέχει τη δυνατότητα στους διαδίκους να προβούν σε δηλώσεις.

Πράγματι, οι διάδικοι μπορούν, έως την έναρξη της προφορικής διαδικασίας σε πρώτο βαθμό, να ζητήσουν την άδεια να προβούν σε δηλώσεις σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά στα οποία εμπλέκονται προσωπικά ή για τα οποία έχουν άμεση γνώση.

Το δικαστήριο εκτιμά ελεύθερα τις δηλώσεις των διαδίκων, εκτός εάν περιλαμβάνονται ομολογία.

Συναφώς, βλέπε επίσης την απάντηση στην ερώτηση 2.6.

Περισσότερες πληροφορίες

Ισχύουσα νομοθεσία

 [Αστικός Κώδικας](#)

 [Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας](#)

Περισσότερες πληροφορίες

 [Υπουργείο Δικαιοσύνης](#)

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Διεξαγωγή αποδείξεων - Ρουμανία

1 Βάρος της απόδειξης

Η κύρια νομική βάση περιέχεται

στα άρθρα 249-365 του κώδικα πολιτικής δικονομίας (*Codul de procedură civilă*).

1.1 Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης;

Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, ο διάδικος που προτείνει έναν ισχυρισμό οφείλει να τον αποδείξει, εκτός από τις περιπτώσεις που ρητά ορίζονται στον νόμο. Ο ενάγων οφείλει να αποδείξει την αγωγή του. Ο εναγόμενος φέρει το βάρος απόδειξης των ενστάσεων που προβάλλει. Σε περίπτωση τεκμηρίου, ωστόσο, το βάρος απόδειξης μπορεί να μεταστραφεί και να βαρύνει τον αντίδικο και όχι το πρόσωπο που το έφερε κανονικά.

1.2 Υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά από το βάρος της απόδειξης; Σε ποιες περιπτώσεις; Είναι δυνατό στις περιπτώσεις αυτές να προσκομισθούν αποδείξεις περί της μη ισχύος συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου;

Δεν χρειάζονται απόδειξη όσα το δικαστήριο είναι υποχρεωμένο να γνωρίζει.

Τεκμαίρεται ότι το δικαστήριο γνωρίζει το ισχύον δίκαιο της Ρουμανίας. Ωστόσο, οι νόμοι που δεν έχουν δημοσιευθεί στην επίσημη εφημερίδα (*Monitorul Oficial*) της Ρουμανίας ή με άλλα μέσα, οι διεθνείς συμβάσεις, οι συνθήκες και οι συμφωνίες που ισχύουν στη Ρουμανία αλλά δεν έχουν ενσωματωθεί στη νομοθεσία και το εθιμικό διεθνές δίκαιο πρέπει να αποδεικνύονται από τον ενδιαφερόμενο διάδικο. Η απόδειξη και η επίκληση των κανόνων που περιλαμβάνονται σε απόρρητα έγγραφα επιτρέπεται μόνον με τις νόμιμες προϋποθέσεις. Με πρωτοβουλία του, το δικαστήριο μπορεί να λάβει υπόψη του ένα αλλοδαπό δίκαιο το οποίο προτάθηκε ενώπιον του δικαστηρίου. Το αλλοδαπό δίκαιο πρέπει να αποδειχθεί σύμφωνα με τις διατάξεις του αστικού κώδικα (*Codul civil*) που διέπουν το περιεχόμενο του αλλοδαπού δικαίου.

Εάν ένα γεγονός είναι πασιδηλό ή αδιαμφισβήτητο, το δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει ότι δεν χρειάζεται απόδειξη σύμφωνα με τις περιστάσεις της υπόθεσης. Ο διάδικος που επικαλείται έθιμα, χρηστά ήθη και πάγιες πρακτικές μεταξύ των διαδίκων οφείλει να τα αποδείξει. Ο διάδικος που επικαλείται τοπικούς κανόνες και κανονισμούς πρέπει να τους αποδείξει μόνο εφόσον το ζητήσει το δικαστήριο.

Το τεκμήριο είναι ένα συμπέρασμα το οποίο συνάγει ο νόμος ή το δικαστήριο από ένα γνωστό γεγονός ως προς ένα άγνωστο γεγονός. Το νόμιμο τεκμήριο (*prezumția legală*) απαλλάσσει το πρόσωπο υπέρ του οποίου αυτό λειτουργεί από το βάρος της απόδειξης του γεγονότος που κατά νόμο θεωρείται αποδεδειγμένο. Το νόμιμο τεκμήριο μπορεί να ανατραπεί με αναπόδειξη, εκτός αν άλλως ορίζει ο νόμος.

1.3 Σε ποιο βαθμό πρέπει το δικαστήριο να πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ώστε να βασίσει την απόφασή του στην ύπαρξη αυτού του πραγματικού περιστατικού;

Οι αποδείξεις πρέπει να είναι παραδεκτές και συναφείς με την έκβαση της διαδικασίας. Εάν το δικαστήριο έχει επιτρέψει τη διεξαγωγή αποδείξεων για ορισμένα πραγματικά περιστατικά, αποφασίζει ελεύθερα κατά τη διακριτική του ευχέρεια αν τα εν λόγω πραγματικά περιστατικά έχουν αποδειχθεί, εκτός αν άλλως ορίζει ο νόμος.

2 Διεξαγωγή αποδείξεων

2.1 Απαιτείται πάντοτε αίτηση διαδίκου για τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή μπορεί ο δικαστής σε ορισμένες περιπτώσεις να πραγματοποιήσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων αυτεπαγγέλτως;

Οι αποδείξεις πρέπει να προτείνονται από τον ενάγοντα στην αγωγή του ή τον εναγόμενο στην αντίκρουσή του, εκτός αν άλλως ορίζει ο νόμος διαφορετικά το δικαστήριο μπορεί να τις απορρίψει ως απαράδεκτες. Εάν οι αποδείξεις που προτάθηκαν δεν επαρκούν για την έκδοση κρίσης επί της υπόθεσης, το δικαστήριο θα ζητήσει από τους διαδίκους να τις συμπληρώσουν. Με πρωτοβουλία του, το δικαστήριο μπορεί να επισημάνει στους διαδίκους την ανάγκη περαιτέρω απόδειξης και να διατάξει τη διεξαγωγή περαιτέρω αποδείξεων ακόμη κι αν δεν συμφωνούν οι διάδικοι.

Οι διάδικοι μπορεί να ζητήσουν τη διεξαγωγή των παρακάτω αποδείξεων: έγγραφα, εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης, κατάθεση μαρτύρων, αυτοψία και εξέταση διαδίκου εάν ζητηθεί να κληθεί σε κατάθεση από τον αντίδικο. Ο νέος κώδικας πολιτικής δικονομίας περιέχει επίσης διατάξεις για τα υλικά αποδεικτικά στοιχεία, τα οποία μπορεί να είναι σημαντικά σε ορισμένα είδη αγωγών (λ.χ. αγωγές διαζυγίου).

2.2 Ποιες είναι οι ενέργειες μετά την έγκριση της αίτησης διαδίκου σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων;

Αρχικά, το δικαστήριο εξετάζει αν οι αποδείξεις που πρότειναν οι διάδικοι είναι παραδεκτές, και στη συνέχεια εκδίδει διαταγή στην οποία παραθέτει τα πραγματικά περιστατικά που πρέπει να αποδειχθούν, τις επιτρεπόμενες αποδείξεις και τις υποχρεώσεις των διαδίκων ως προς τη διεξαγωγή των αποδείξεων. Στο μέτρο του δυνατού, οι αποδείξεις διεξάγονται στη συνεδρίαση στην οποία κρίθηκε το παραδεκτό τους.

Η διεξαγωγή των αποδείξεων διέπεται από ορισμένους βασικούς κανόνες: οι αποδείξεις διεξάγονται με τη σειρά που καθορίζει το δικαστήριο στο μέτρο του δυνατού, οι αποδείξεις θα πρέπει να διεξαχθούν σε μια συνεδρίαση οι αποδείξεις διεξάγονται πριν από τους ισχυρισμούς επί της ουσίας στο μέτρο του δυνατού, η απόδειξη και η ανταπόδειξη διεξάγονται ταυτόχρονα.

Οι αποδείξεις διεξάγονται κεκλεισμένων των θυρών (*in camera de consiliu*) ενώπιον του δικαστηρίου που εκδικάζει την υπόθεση, εκτός αν άλλως ορίζει ο νόμος. Εάν, για αντικειμενικούς λόγους, οι αποδείξεις μπορούν να διεξαχθούν μόνον σε άλλον τόπο, τότε επιτρέπεται να διεξαχθούν βάσει παρακλητικής αίτησης από ισόβαθμο δικαστήριο ή από κατώτερο δικαστήριο εάν δεν υπάρχει ίδιου βαθμού δικαστήριο στην ίδια περιφέρεια.

2.3 Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί το δικαστήριο να απορρίψει αίτηση διαδίκου για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων;

Η χρήση των αποδείξεων επιτρέπεται μόνο αν πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις νομιμότητας (*legalitate*), πειστικότητας (*verosimilitate*), συνάφειας (*pertinență*) και πειστικότητας (*concludență*). Όσον αφορά τη νομιμότητα, οι αποδείξεις που προτείνονται πρέπει να συνιστούν νόμιμες αποδείξεις και να μην απαγορεύονται από τον νόμο. Όσον αφορά την πειστικότητα, οι αποδείξεις που ζητήθηκαν δεν πρέπει να αντίκεινται στους φυσικούς νόμους που αναγνωρίζονται παγκοσμίως. Όσον αφορά τη συνάφεια, οι αποδείξεις πρέπει να συνδέονται με το αντικείμενο της δίκης, δηλαδή με πραγματικά περιστατικά που πρέπει να αποδειχθούν για να τεκμηριωθεί η αγωγή ή η αντίκρουση των διαδίκων. Για να είναι παραδεκτές οι αποδείξεις πρέπει επίσης να είναι πειστικές και πρόσφορες για την επίλυση της διαφοράς.

Το δικαστήριο οφείλει να απορρίψει αίτηση προσαγωγής εγγράφου αν το περιεχόμενό του αφορά αυστηρά προσωπικά ζητήματα που άπτονται της αξιοπρέπειας ή της ιδιωτικότητας του ατόμου, αν η προσαγωγή του εγγράφου θα ήταν ασύμβατη με την υποχρέωση εμπιστευτικότητας, ή αν θα συνιστούσε έρευνα για την άσκηση ποινικής δίωξης κατά του διαδίκου, του/της συζύγου του διαδίκου, ή συγγενή εξ αίματος ή εξ αγχιστείας έως και τον τρίτο βαθμό συγγένειας.

Δεν είναι παραδεκτή η μαρτυρική κατάθεση για την απόδειξη δικαιπραξιών αξίας άνω των 250 RON, οι οποίες κατά τον νόμο αποδεικνύονται εγγράφως. Επίσης, οι μαρτυρικές καταθέσεις είναι απαράδεκτες εάν αντίκεινται στο περιεχόμενο επίσημου εγγράφου.

Τις αποδείξεις προτείνει ο ενάγων στην αγωγή ή ο εναγόμενος στην αντίκρουση. Οι αποδείξεις που δεν προτείνονται μ' αυτό τον τρόπο μπορεί να προβληθούν και να επιτραπούν από το δικαστήριο στις παρακάτω περιπτώσεις: όταν η ανάγκη της απόδειξης απορρέει από την μεταβολή της απαίτησης όταν η ανάγκη της απόδειξης ανακύπτει κατά τη διάρκεια της διαδικασίας και ο διάδικος δεν μπορούσε να την προβλέψει όταν ο διάδικος αποδεικνύει στο δικαστήριο ότι, δικαιολογημένα, δεν ήταν σε θέση να προσκομίσει τις αποδείξεις που του ζητήθηκαν μέσα στον επιτρεπόμενο χρόνο όταν η διεξαγωγή των αποδείξεων δεν συνεπάγεται την αναβολή της δίκης όταν έχουν ρητά συναινέσει οι διάδικοι.

2.4 Ποια είναι τα διάφορα αποδεικτικά μέσα;

Μια δικαιπραξία ή ένα πραγματικό περιστατικό μπορεί να αποδειχθεί με έγγραφα, μάρτυρες, τεκμήρια, ομολογία διαδίκου (με δική του πρωτοβουλία ή στο πλαίσιο εξέτασης), εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης, πειστήρια, αυτοψίες ή οποιοδήποτε άλλο είδος απόδειξης ορίζει ο νόμος.

2.5 Ποιες είναι οι μέθοδοι συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων από την κατάθεση μαρτύρων και σε τι διαφέρουν από τη συγκέντρωση αποδείξεων που προέρχονται από πραγματογνώμονα; Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν την υποβολή γραπτών αποδεικτικών στοιχείων και εκθέσεων/γνωμοδοτήσεων πραγματογνωμόνων;

Οι μάρτυρες προτείνονται από τους διαδίκους: από τον ενάγοντα στην αγωγή ή από τον εναγόμενο στην αντίκρουση. Αφού έχει επιτρέψει τη διεξαγωγή των αποδείξεων με μάρτυρες, το δικαστήριο κλητεύει τους μάρτυρες σε κατάθεση.

Εάν το δικαστήριο κρίνει σκόπιμο να γνωμοδοτήσουν ειδικοί για την αποσαφήνιση των πραγματικών περιστατικών, με αίτημα των διαδίκων ή με δική του πρωτοβουλία, διορίζει έναν ή τρεις πραγματογνώμονες και εκδίδει διαταγή που ορίζει τα ζητήματα για τα οποία θα πρέπει να γνωμοδοτήσουν και την προθεσμία για την παροχή της γνωμοδότησης. Τα πορίσματα των πραγματογνωμόνων καταγράφονται στην έκθεση πραγματογνωμοσύνης. Νέα έκθεση άλλου πραγματογνώμονα μπορεί να ζητηθεί με δικαιολογημένο αίτημα των διαδίκων ή του δικαστηρίου.

Ως προς τις έγγραφες αποδείξεις, κάθε διάδικος μπορεί να προσκομίσει τα έγγραφα που επιθυμεί να χρησιμοποιήσει στη δίκη, σε νόμιμα επικυρωμένα αντίγραφα. Ο διάδικος πρέπει επίσης να έχει μαζί του το πρωτότυπο έγγραφο και να είναι σε θέση να το προσκομίσει στο δικαστήριο, διαφορετικά το εν λόγω έγγραφο δεν λαμβάνεται υπόψη. Το δικαστήριο μπορεί να διατάξει την προσαγωγή του εγγράφου που έχει στην κατοχή του τρίτος, εάν το έγγραφο αφορά και τους δύο διαδίκους, αν έγινε παραπομπή στο έγγραφο από διάδικο κατά τη διάρκεια της δίκης ή αν ο διάδικος υπέχει υποχρέωση να το προσαγάγει. Εάν το έγγραφο βρίσκεται στην κατοχή τρίτου και δεν μπορεί να προσαχθεί στο δικαστήριο, μπορεί να εξουσιοδοτηθεί ένας δικαστής ενώπιον του οποίου οι διάδικοι μπορεί να εξετάσουν το έγγραφο στον τόπο στον οποίο βρίσκεται. Εάν το έγγραφο βρίσκεται στην κατοχή τρίτου, ο εν λόγω τρίτος μπορεί να κλητευτεί ως μάρτυρας και να κληθεί να προσκομίσει το έγγραφο.

Οι αποδείξεις διεξάγονται κεκλεισμένων των θυρών από το αρμόδιο δικαστήριο. Εάν οι αποδείξεις διεξάγονται σε άλλον τόπο, τότε επιλαμβάνεται ισόβαθμο δικαστήριο που έχει εξουσιοδοτηθεί σχετικά ή κατώτερο δικαστήριο εφόσον δεν υπάρχει ίδιου βαθμού δικαστήριο στην ίδια περιφέρεια. Εάν το επιτρέπει το είδος της απόδειξης και συναινούν οι διάδικοι, το δικαστήριο που διεξάγει τις αποδείξεις μπορεί να μην κλητεύσει τους διαδίκους.

2.6 Υπάρχουν αποδεικτικά μέσα με μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τα άλλα;

Τα αποδεικτικά μέσα έχουν ίδια αποδεικτική ισχύ, εκτός από τις περιπτώσεις που ρητά ορίζει ο νόμος.

Τα πρωτότυπα έγγραφα (*forma autentică*) γίνονται συνήθως αποδεκτά από τους διαδίκους λόγω των πλεονεκτημάτων τους, περιλαμβανομένου του τεκμηρίου γνησιότητας, πράγμα που σημαίνει ότι ένα πρόσωπο που επικαλείται πρωτότυπο έγγραφο απαλλάσσεται από το βάρος της απόδειξης.

2.7 Είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών;

Για τις δικαιπραξίες αξίας άνω των 250 RON επιτρέπεται μόνο η απόδειξη με έγγραφα, παρότι κατ' εξαίρεση επιτρέπεται και η μαρτυρική κατάθεση.

Έως ότου κηρυχθεί πλαστό, ένα πρωτότυπο έγγραφο παρέχει πλήρη απόδειξη ως προς τις συναλλαγές με οποιοδήποτε πρόσωπο, ή τη διαπίστωση ενός γεγονότος προσωπικά από το πρόσωπο που θεώρησε τη γνησιότητα του εγγράφου, σύμφωνα με τον νόμο. Ωστόσο, οι δηλώσεις των διαδίκων που καταγράφονται σε πρωτότυπο έγγραφο έχουν αποδεικτική ισχύ μόνον μέχρι απόδειξης του αντιθέτου.

Τα τεκμήρια που λαμβάνει υπόψη το δικαστήριο κατά τη διακριτική του ευχέρεια μπορούν να χρησιμοποιηθούν μόνον εάν από την ισχύ και τη βαρύτητά τους μπορεί να πιθανολογηθεί το πραγματικό περιστατικό του οποίου γίνεται επίκληση τα εν λόγω τεκμήρια μπορεί να γίνουν δεκτά μόνον εάν ο νόμος επιτρέπει την απόδειξη με μάρτυρες.

2.8 Οι μάρτυρες υποχρεούνται από το νόμο να καταθέσουν;

Παρακαλείστε να δείτε την απάντηση στην ερώτηση 2.11.

2.9 Σε ποιες περιπτώσεις οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν;

Ο κώδικας πολιτικής δικονομίας δεν προβλέπει λόγους άρνησης κατάθεσης του μάρτυρα, παρά μόνον προσδιορίζει τα πρόσωπα που δεν μπορούν να εξεταστούν ως μάρτυρες και τα πρόσωπα που εξαιρούνται από την υποχρέωση μαρτυρίας. Παρακαλείστε να δείτε την απάντηση στην ερώτηση 2.11.

2.10 Μπορεί ένα πρόσωπο που αρνείται τη μαρτυρία να υποστεί κυρώσεις ή να εξαναγκασθεί να καταθέσει;

Το δικαστήριο επιβάλλει πρόστιμο στον μάρτυρα που δεν εμφανίζεται ή αρνείται να καταθέσει. Εάν ο μάρτυρας δεν εμφανιστεί έπειτα από την πρώτη κλήτευση, το δικαστήριο μπορεί να εκδώσει ένταλμα προσαγωγής στο δικαστήριο (*mandat de aducere*). Σε επείγουσες υποθέσεις, το δικαστήριο μπορεί να εκδώσει το εν λόγω ένταλμα ακόμη και κατά την πρώτη δικάσιμο.

Εάν κάποιος δεν παραστεί ή αρνηθεί να απαντήσει σε ερωτήσεις, το δικαστήριο μπορεί να το εκλάβει ως πλήρη ομολογία ή μόνο ως αρχική απόδειξη υπέρ του διαδίκου που πρότεινε την κλήτευση του μάρτυρα.

2.11 Υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες;

Οι παρακάτω δεν μπορούν να καταθέσουν ως μάρτυρες: συγγενείς εξ αίματος και εξ αγχιστείας έως και τον τρίτο βαθμό συγγένειας σύζυγοι, πρώην σύζυγοι, μνηστευμένα πρόσωπα, σύντροφοι σε σχέση συμβίωσης πρόσωπα με σχέση εχθρότητας ή με σχέση συμφέροντος με διάδικο πρόσωπα κατά των οποίων έχει εκδοθεί δικαστική διαταγή που τους στερεί το δικαίωμα να διαχειρίζονται τα περιουσιακά τους στοιχεία (*sub interdicție judecătorească*) και πρόσωπα που έχουν καταδικαστεί για ψευδορκία. Στις αγωγές που αφορούν γονική σχέση, διαζύγιο και άλλες οικογενειακές σχέσεις, το δικαστήριο μπορεί να εξετάσει τους συγγενείς εξ αίματος και εξ αγχιστείας εκτός από τους καπόντες.

Οι παρακάτω δεν έχουν καθήκον μαρτυρίας:

ιερείς, επαγγελματίες υγείας, φαρμακοποιοί, δικηγόροι, συμβολαιογράφοι, δικαστικοί επιμελητές, διαμεσολαβητές, μαιές και νοσηλευτές, καθώς και κάθε άλλος επαγγελματίας που κατά νόμο δεσμεύεται να τηρεί την εμπιστευτικότητα ή το επαγγελματικό απόρρητο ως προς τα πραγματικά περιστατικά που περιέρχονται σε γνώση του κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του ή την άσκηση του επαγγέλματός του, ακόμη και μετά το πέρας της άσκησης των καθηκόντων του

δικαστές, εισαγγελείς και δημόσιοι λειτουργοί, ακόμη κι αν έχουν πάψει να ασκούν τα καθήκοντά τους, ως προς τις εμπιστευτικές περιστάσεις που περιέρχονται σε γνώση τους κατά τη διάρκεια της θητείας τους

πρόσωπα που με τις απαντήσεις τους θα εκτίθεντο οι ίδιοι ή θα εξθέταν τους συγγενείς τους, τον/την σύζυγο, τον/την πρώην σύζυγο κ.ο.κ. σε κίνδυνο ποινικής δίωξης ή δημόσιας απαξίας.

2.12 Ποιος είναι ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση μάρτυρα; Υπό ποιους όρους μπορεί ένας μάρτυρας να εξεταστεί με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα;

Το δικαστήριο κλητεύει τους μάρτυρες και καθορίζει τη σειρά κατάθεσης. Πριν από την κατάθεση, επαληθεύεται η ταυτότητα του μάρτυρα ο οποίος καλείται να ορκιστεί. Κάθε μάρτυρας εξετάζεται χωριστά. Ο μάρτυρας πρώτα απαντά στις ερωτήσεις του προέδρου της σύνθεσης και έπειτα, με την άδεια του προέδρου, στις ερωτήσεις του διαδίκου που πρότείνει τον μάρτυρα και στις ερωτήσεις του αντιδίκου. Ο μάρτυρας που δεν μπορεί να παραστεί ενώπιον του δικαστηρίου μπορεί να καταθέσει στον τόπο όπου βρίσκεται.

Ο νόμος δεν περιέχει διατάξεις για την ακουστική ή ηχητική εγγραφή της κατάθεσης, ωστόσο αυτού του είδους οι εγγραφές είναι παραδεκτές. Μπορεί να καταγραφούν μεταγενέστερα με αίτημα του ενδιαφερόμενου διαδίκου που υποβλήθηκε σύμφωνα με τον νόμο.

3 Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων

3.1 Στις περιπτώσεις που τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν συγκεντρωθεί με νόμιμο τρόπο από διάδικο, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του;

Εάν ο διάδικος που προσκόμισε ένα έγγραφο επιμένει να το χρησιμοποιήσει ακόμη κι αν έχει προταθεί ότι είναι πλαστό και ο εν λόγω ισχυρισμός δεν έχει ανακληθεί, και εάν υπάρχει ένδειξη πλαστογραφίας ή συνέργειας σε πλαστογραφία ως προς τον συντάκτη, το δικαστήριο μπορεί να αναστείλει τη δίκη και να διαβιβάσει αμέσως το πλαστό έγγραφο του οποίου γίνεται επίκληση στον αρμόδιο εισαγγελέα, συντάσσοντας έκθεση προς τούτο, για να διερευνηθεί η πλαστογραφία. Σε περίπτωση που δεν μπορεί να κινηθεί ή να συνεχιστεί η ποινική δίωξη, το ίδιο το πολιτικό δικαστήριο διεξάγει την ανάκριση για την πλαστογραφία.

Από την άλλη, το δικαστήριο επιβάλλει πρόστιμο στο πρόσωπο που προσβάλλει κακόπιστα το περιεχόμενο ή την υπογραφή ενός εγγράφου ή τη γνησιότητα μιας ακουστικής ή οπτικής εγγραφής.

Κατά την εκτίμηση των μαρτυρικών καταθέσεων, το δικαστήριο θα λάβει υπόψη την ειλικρίνεια των μαρτύρων και τις περιστάσεις κατά τις οποίες περιήλθαν στη γνώση τους τα πραγματικά περιστατικά που συνθέτουν το αντικείμενο των καταθέσεών τους. Εάν από τη διαδικασία το δικαστήριο υποπτεύεται ότι ένας μάρτυρας έχει ψευδορκήσει ή δωροδοκηθεί, συντάσσει έκθεση και παραπέμπει την υπόθεση στην αρμόδια δικωκτική αρχή.

3.2 Γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία οι μαρτυρίες των διαδίκων;

Εάν ένας διάδικος ομολογήσει ένα πραγματικό περιστατικό στο οποίο ο αντίδικος βασίζει την αίτηση ή την αντίκρουσή του, η ομολογία συνιστά απόδειξη. Ομολογία ενώπιον του δικαστηρίου συνιστά πλήρη απόδειξη κατά του προσώπου που την πραγματοποίησε το δικαστήριο πρέπει να λάβει υπόψη του ολόκληρη την ομολογία, και δεν μπορεί να απομονώσει τμήματά αυτής εκτός αν αφορούν διακριτά πραγματικά περιστατικά που δεν συνδέονται μεταξύ τους. Οι εξωδικαστικές ομολογίες αξιολογούνται ελεύθερα από το δικαστήριο. Υπόκεινται στις απαιτήσεις που διέπουν το παραδεκτό και τη διεξαγωγή των άλλων αποδείξεων στη νομοθεσία που ρυθμίζει την τακτική διαδικασία.

Το δικαστήριο μπορεί να συναινέσει στην κλήτευση των διαδίκων για να καταθέσουν αναφορικά με τις πράξεις τους, εάν θα είναι χρήσιμο για την έκδοση απόφασης επί της υπόθεσης.

Σχετικοί σύνδεσμοι

<http://www.just.ro/>

Τελευταία επικαιροποίηση: 27/11/2018

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [SI](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Διεξαγωγή αποδείξεων - Σλοβενία

1 Βάρος της απόδειξης

Οι κανόνες που αφορούν τη διεξαγωγή και την προσκόμιση αποδείξεων, καθώς και τις μεθόδους διεξαγωγής αποδείξεων στις αστικές διαδικασίες ρυθμίζονται από τις διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (ΚΠολΔ) (*Zakon o pravdnem postopku*, ZPP).

1.1 Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης;

Κατά γενικό κανόνα, οι διάδικοι οφείλουν να καταθέτουν όλα τα πραγματικά περιστατικά στα οποία βασίζονται οι ισχυρισμοί και οι ενστάσεις τους, καθώς και να αποδεικνύουν τα περιστατικά αυτά (άρθρα 7 και 212 του ΚΠολΔ).

Οι ενάγοντες καλούνται να αποδείξουν τα πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίζονται οι ισχυρισμοί τους, ενώ οι εναγόμενοι οφείλουν να αποδείξουν τα πραγματικά περιστατικά στα οποία βασίζονται οι ενστάσεις τους. Το ποιος εκ των διαδίκων φέρει το βάρος της επίκλησης και της απόδειξης ενός πραγματικού περιστατικού προσδιορίζεται βάσει του ουσιαστικού δικαίου. Τις επιπτώσεις της έλλειψης απόδειξης υφίσταται ο διάδικος ο οποίος φέρει, σύμφωνα με τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου, το βάρος της επίκλησης και της απόδειξης του πραγματικού περιστατικού (άρθρα 7 και 215 του ΚΠολΔ).

1.2 Υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά από το βάρος της απόδειξης; Σε ποιες περιπτώσεις είναι δυνατό στις περιπτώσεις αυτές να προσκομισθούν αποδείξεις περί της μη ισχύος συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου;

Η διαδικασία της διεξαγωγής αποδείξεων καλύπτει τα πραγματικά περιστατικά επί των οποίων βασίζονται οι ισχυρισμοί και οι ενστάσεις, επιστημονικούς και επαγγελματικούς κανόνες, καθώς και εμπειρικούς κανόνες. Οι νομικοί κανόνες δεν αποδεικνύονται, δεδομένου ότι η αρχή που τους διέπει συνίσταται στο ότι το δικαστήριο οφείλει να τους γνωρίζει *ex officio (iura novit curia)*.

Πραγματικά περιστατικά τα οποία είναι εξακριβωμένα από έναν διάδικο δεν χρειάζονται απόδειξη κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του δικαστηρίου. Το δικαστήριο δύναται να διατάξει την απόδειξη εξακριβωμένων πραγματικών περιστατικών εάν κρίνει ότι ο διάδικος τα παρουσίασε ως εξακριβωμένα προκειμένου να προβάλλει αξίωση την οποία δεν θα μπορούσε να στηρίξει (άρθρο 3 τρίτη παράγραφος του ΚΠολΔ).

Πραγματικά περιστατικά, τα οποία δεν αντικρούει ο διάδικος ή τα αντικρούει χωρίς να δηλώνει τους λόγους για τους οποίους τα αντικρούει, θεωρούνται εξακριβωμένα, εκτός εάν ο σκοπός της αντίκρουσης των εν λόγω πραγματικών περιστατικών απορρέει από άλλες καταθέσεις του διαδίκου. Ο διάδικος μπορεί επίσης να αποτρέψει την ισχύ του τεκμηρίου της εξακρίβωσης δηλώνοντας ότι δεν αναγνωρίζει τα πραγματικά περιστατικά ωστόσο, τούτο ισχύει μόνο για πραγματικά περιστατικά τα οποία δεν συνδέονται με τη συμπεριφορά ή την αντίληψη του συγκεκριμένου διαδίκου.

Πραγματικά περιστατικά τα οποία είναι εξακριβωμένα και κοινώς γνωστά δεν χρειάζονται απόδειξη (άρθρο 214 πρώτη και έκτη παράγραφος του ΚΠολΔ).

Το δικαστήριο βασίζει τις αποφάσεις του σε εξακριβωμένα πραγματικά περιστατικά χωρίς να ελέγχει την αλήθειά τους (άρθρο 214 πρώτη παράγραφος του ΚΠολΔ), εκτός εάν θεωρεί ότι ο διάδικος τα παρουσίασε ως εξακριβωμένα με την πρόθεση να προβάλλει αξίωση την οποία δεν θα μπορούσε να στηρίξει (άρθρο 3 τρίτη παράγραφος του ΚΠολΔ).

Πραγματικά περιστατικά τα οποία θεωρούνται νόμιμα τεκμήρια δεν χρήζουν απόδειξης εντούτοις, μπορεί να αποδειχθεί ότι τα εν λόγω πραγματικά περιστατικά δεν υφίστανται, εκτός εάν ο νόμος ορίζει διαφορετικά (άρθρο 214 πέμπτη παράγραφος του ΚΠολΔ).

1.3 Σε ποιο βαθμό πρέπει το δικαστήριο να πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ώστε να βασίσει την απόφασή του στην ύπαρξη αυτού του πραγματικού περιστατικού;

Για την έκδοση απόφασης βάσει των ισχυρισμών του ενάγοντος, το δικαστήριο πρέπει να έχει στη διάθεσή του μεγάλο αριθμό υλικών αποδείξεων, ήτοι να έχει πειστεί περί της νομικής σημασίας των πραγματικών περιστατικών.

Ενίοτε, η απόδειξη πιθανότητας αρκεί για την έκδοση απόφασης, ιδίως όσον αφορά την έκδοση ορισμένων προσωρινών αποφάσεων επί δικονομικών θεμάτων οι οποίες δεν περατώνουν τη διαδικασία, αλλά αποσκοπούν στην προσωρινή διευθέτηση δικονομικών ζητημάτων. Για την εφαρμογή συγκεκριμένου δικονομικού κανόνα από τον δικαστή, επιβάλλεται η απόδειξη της πιθανότητας των νομικώς σημαντικών πραγματικών περιστατικών, χωρίς ωστόσο να είναι αναγκαίο να έχει πειστεί ο δικαστής για την ύπαρξή τους. Ο ΚΠολΔ δεν ορίζει ποια πραγματικά περιστατικά επιδέχονται απόδειξη πιθανότητας ούτως ώστε να ληφθεί υπόψη ένας δεδομένος κανόνας.

2 Διεξαγωγή αποδείξεων

2.1 Απαιτείται πάντοτε αίτηση διαδίκου για τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή μπορεί ο δικαστής σε ορισμένες περιπτώσεις να πραγματοποιήσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων αυτεπαγγέλτως;

Βάσει της ισχύουσας αρχής της εκατέρωθεν ακροάσεως, η διεξαγωγή αποδείξεων ζητείται με πρωτοβουλία, ως επί το πλείστον, των διαδίκων.

Το δικαστήριο δύναται επίσης να προβεί αυτεπαγγέλτως (*ex officio*) σε διεξαγωγή αποδείξεων (άρθρο 7 δεύτερη παράγραφος του ΚΠολΔ), εφόσον κρίνει ότι οι διάδικοι σκοπεύουν να κάνουν απαράδεκτη χρήση των ισχυρισμών τους (άρθρο 3 τρίτη παράγραφος του ΚΠολΔ).

Το δικαστήριο προβαίνει αυτεπαγγέλτως σε διεξαγωγή αποδείξεων σε υποθέσεις που αφορούν γονικές διαφορές, όταν δεν δεσμεύεται από την αξίωση και ακόμη και αν δεν έχει εγερθεί αξίωση δύναται επίσης να προβεί σε διεξαγωγή αποδείξεων ακόμη και αν κανένας από τους διαδίκους δεν έχει καταθέσει αποδεικτικά στοιχεία και εφόσον απαιτείται για την προστασία των συμφερόντων των τέκνων (άρθρο 408 του ΚΠολΔ).

2.2 Ποιες είναι οι ενέργειες μετά την έγκριση της αίτησης διαδίκου σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων;

Το δικαστήριο αποφασίζει ποια απόδειξη πρέπει να διεξαχθεί για τον προσδιορισμό των ασκούντων επιρροή πραγματικών περιστατικών (άρθρο 213 δεύτερη παράγραφος και άρθρο 287 του ΚΠολΔ). Εκδίδει απόφαση σχετικά με τα αποδεικτικά στοιχεία, με την οποία γίνονται δεκτές ή απορρίπτονται οι αιτήσεις των διαδίκων, ενώ μπορεί επίσης να διατάξει *αυτεπαγγέλτως* τη διεξαγωγή αποδείξεων.

Εάν η αίτηση ενός διαδίκου για τη διεξαγωγή αποδείξεων εγκριθεί με δικαστική απόφαση, η απόφαση αυτή εκτελείται και πραγματοποιείται η διεξαγωγή των αποδείξεων. Το δικαστήριο δεν δεσμεύεται από την απόφασή του σχετικά με τα αποδεικτικά στοιχεία. Δύναται να την αλλάξει κατά την πορεία της διαδικασίας και να προβεί στη διεξαγωγή των αποδείξεων που είχε απορρίψει στο πλαίσιο παλαιότερης αίτησης, ενώ δύναται επίσης να προβεί στη διεξαγωγή νέων αποδείξεων (άρθρο 287 τέταρτη παράγραφος του ΚΠολΔ).

Η διεξαγωγή αποδείξεων λαμβάνει συνήθως χώρα κατά την κύρια δίκη ενώπιον του δικαστή που εκδίδει την τελική απόφαση (άρθρο 217 πρώτη παράγραφος του ΚΠολΔ). Εάν συντρέχουν βάσιμοι λόγοι, η διεξαγωγή αποδείξεων μπορεί να πραγματοποιηθεί ενώπιον συγκεκριμένου δικαστή κατόπιν αίτησης (άρθρο 217 πρώτη παράγραφος του ΚΠολΔ). Σε εξαιρετικές περιπτώσεις είναι εφικτή η διεξαγωγή αποδείξεων μετά την ολοκλήρωση της κύριας δίκης, όταν το δικαιοδοτικό τμήμα αποφασίζει να επαναληφθεί η περατωθείσα ακροαματική διαδικασία. Αυτό συμβαίνει, εφόσον απαιτείται, για τη συμπλήρωση της διαδικασίας ή για την αποσαφήνιση συγκεκριμένων ζητημάτων μείζονος σημασίας (άρθρο 292 του ΚΠολΔ).

2.3 Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί το δικαστήριο να απορρίψει αίτηση διαδίκου για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων;

Ο ΚΠολΔ προβλέπει ειδικά ότι η διεξαγωγή αποδείξεων μπορεί να απορριφθεί μόνο εφόσον τα αποδεικτικά στοιχεία δεν είναι συναφή προς την απόφαση (άρθρο 287 του ΚΠολΔ), ήτοι δεν χρησιμεύουν κατά τον προσδιορισμό των νομικώς σημαντικών πραγματικών περιστατικών. Ωστόσο, ο ΚΠολΔ δεν περιλαμβάνει ειδικές διατάξεις σχετικά με τη δυνατότητα απόρριψης απαράδεκτων αποδεικτικών στοιχείων ή αποδεικτικών στοιχείων των οποίων η συγκέντρωση είναι οικονομικά ασύμφορη ή ανέφικτη.

Ο διάδικος οφείλει, το αργότερο έως την πρώτη κύρια δίκη, να καταθέσει όλα τα πραγματικά περιστατικά που είναι αναγκαία για τη στήριξη των ισχυρισμών του, να προσκομίσει τα αποδεικτικά στοιχεία που απαιτούνται για τη στοιχειοθέτηση της κατάθεσής του και να τοποθετηθεί σε σχέση με την κατάθεση και τα αποδεικτικά στοιχεία του αντιδίκου. Αυτό σημαίνει ότι το δικαστήριο δεν λαμβάνει υπόψη αποδεικτικά στοιχεία τα οποία ο διάδικος προτείνει να ληφθούν υπόψη καθυστερημένα. Στις περιπτώσεις αυτές, τα αποδεικτικά στοιχεία που καταθέτει ο διάδικος με σχετική αίτηση αποκλείονται κατά κανόνα από τη διαδικασία (άρθρο 286 του ΚΠολΔ). Μοναδική εξαίρεση αποτελούν οι περιπτώσεις στις οποίες ο διάδικος μπορεί να αποδείξει ότι το κώλυμα εξαιτίας του οποίου δεν προσκόμισε τα αποδεικτικά στοιχεία κατά την πρώτη ακροαματική διαδικασία οφειλόταν σε λόγους εκτός του ελέγχου του (άρθρο 286 τέταρτη παράγραφος του ΚΠολΔ).

Όσον αφορά τα απαράδεκτα αποδεικτικά στοιχεία και τα αποδεικτικά στοιχεία των οποίων η συγκέντρωση είναι ανέφικτη, είναι σκόπιμη η συμμόρφωση προς το άρθρο 3 τρίτη παράγραφος του ΚΠολΔ, που προβλέπει ότι το δικαστήριο δεν αναγνωρίζει τις αιτήσεις διαδίκων που αντίκεινται προς δεσμευτικούς κανονισμούς ή κανόνες και διατάξεις δεοντολογίας.

2.4 Ποια είναι τα διάφορα αποδεικτικά μέσα;

Ο ΚΠολΔ αναγνωρίζει τα εξής αποδεικτικά μέσα: αυτοψίες, έγγραφα, εξέταση μαρτύρων, εξέταση πραγματογνωμόνων και εξέταση των διαδίκων.

2.5 Ποιες είναι οι μέθοδοι συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων από την κατάθεση μαρτύρων και σε τι διαφέρουν από τη συγκέντρωση αποδείξεων που προέρχονται από πραγματογνώμονα; Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν την υποβολή γραπτών αποδεικτικών στοιχείων και εκθέσεων/γνωμοδοτήσεων πραγματογνωμόνων ;

Μάρτυρες: Όσοι καλούνται ως μάρτυρες οφείλουν να προσέρχονται και, υπό την επιφύλαξη του νόμου, να καταθέτουν (άρθρο 229 πρώτη παράγραφος του ΚΠολΔ). Οι μάρτυρες εξετάζονται κατόπιν πρότασης των διαδίκων, οι οποίοι οφείλουν να δηλώσουν τι πρόκειται να καταθέσει ο μάρτυρας, καθώς και τα προσωπικά του στοιχεία (άρθρο 236 του ΚΠολΔ). Οι μάρτυρες καλούνται να καταθέσουν σε ορισμένη ημερομηνία μετά από ειδική κλήτευση, με την οποία πρέπει να ενημερώνονται σχετικά με την υποχρέωσή τους να καταθέσουν, τις επιπτώσεις αδικαιολόγητης μη προσέλευσής τους, καθώς και τα δικαιώματά τους για αποζημίωση των εξόδων τους (άρθρο 237 του ΚΠολΔ).

Ο μάρτυρες εξετάζονται κατά τη διάρκεια της κύριας δίκης. Μάρτυρες οι οποίοι, λόγω ηλικίας, ασθένειας ή σοβαρής σωματικής αναπηρίας, δεν μπορούν να συμμορφωθούν προς την κλήτευση, μπορούν να εξετάζονται στον τόπο κατοικίας τους (άρθρο 237 δεύτερη παράγραφος του ΚΠολΔ). Κάθε μάρτυρας εξετάζεται μεμονωμένα, χωρίς να παρίστανται άλλοι μάρτυρες οι οποίοι πρόκειται να καταθέσουν αργότερα (άρθρο 238 πρώτη παράγραφος του ΚΠολΔ). Το δικαστήριο ενημερώνει τους μάρτυρες σχετικά με την υποχρέωσή τους να καταθέσουν την αλήθεια και να μην παραλείψουν τίποτα, και τους προειδοποιεί επίσης σχετικά με τις συνέπειες της ψευδούς κατάθεσης. Οι μάρτυρες δηλώνουν πρώτα όσα γνωρίζουν σχετικά με την υπόθεση. Εν συνέχεια, ο πρόεδρος ή τα μέλη του δικαστηρίου και οι διάδικοι, καθώς και οι εκπρόσωποι και οι πληρεξούσιοί τους απευθύνουν ερωτήσεις προκειμένου να ελέγξουν, να συμπληρώσουν ή να αποσαφήνισουν τις δηλώσεις των μαρτύρων. Εάν οι καταθέσεις των μαρτύρων είναι αντιφατικές, τότε οι μάρτυρες είναι δυνατόν να εξετασθούν κατ' αντιπαράσταση (άρθρο 239 τρίτη παράγραφος του ΚΠολΔ). Ο ΚΠολΔ δεν αναγνωρίζει πλέον την ένορκη κατάθεση των μαρτύρων. Στον ΚΠολΔ δεν γίνεται πλέον διάκριση μεταξύ της διαδικασίας εξέτασης των μαρτύρων και της διαδικασίας εξέτασης των πραγματογνωμόνων, ούτε ορίζονται σχετικές ειδικές δικονομικές διατάξεις. Δεν υπάρχουν διαφορές στις διαδικασίες εξέτασης μαρτύρων και πραγματογνωμόνων.

Έγγραφα: Παρότι ο ΚΠολΔ δεν ιεραρχεί τα διάφορα αποδεικτικά μέσα, τα έγγραφα λογίζονται ότι είναι τα πλέον αξιόπιστα. Διακρίνονται σε δημόσια και ιδιωτικά έγγραφα. Δημόσια είναι τα έγγραφα που εκδίδονται σε προδιαγεγραμμένη μορφή από δημόσιο φορέα που ενεργεί στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του ή τα έγγραφα που εκδίδονται σε αυτή τη μορφή από αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης, επιχειρήσεις ή άλλους οργανισμούς ή ιδιώτες στο πλαίσιο της άσκησης δημόσιας εξουσίας που τους έχει ανατεθεί από τον νόμο (άρθρο 224 πρώτη παράγραφος του ΚΠολΔ). Ιδιωτικά είναι όσα έγγραφα δεν είναι δημόσια. Στα ιδιωτικά έγγραφα, το γνήσιο της υπογραφής βεβαιώνεται από αρμόδιο δημόσιο φορέα ή νομικό ή φυσικό πρόσωπο που ασκεί δημόσια εξουσία (π.χ. συμβολαιογράφος). Τα τμήματα των ιδιωτικών εγγράφων που φέρουν θεώρηση του γνησίου της υπογραφής αποκτούν σημασία για λόγους δημοσίου συμφέροντος και λογίζονται ως δημόσια έγγραφα. Η αποδεικτική ισχύς των δημοσίων εγγράφων ορίζεται χωριστά στον ΚΠολΔ. Ένα δημόσιο έγγραφο αποδεικνύει την αλήθεια των πραγματικών περιστατικών που βεβαιώνονται ή αναφέρονται σε αυτό (άρθρο 224 πρώτη παράγραφος του ΚΠολΔ). Μολοντί ο ΚΠολΔ έχει ως αφετηρία το τεκμήριο ότι τα περιεχόμενα ενός δημοσίου εγγράφου είναι αληθή, εντούτοις είναι επιτρεπτό να αποδεικνύεται ότι τα πραγματικά περιστατικά που αναφέρονται σε ένα δημόσιο έγγραφο δεν έχουν καταγραφεί με ακρίβεια ή ότι ένα δημόσιο έγγραφο δεν έχει συνταχθεί δεόντως (άρθρο 224 τέταρτη παράγραφος του ΚΠολΔ). Αυτός είναι ο μοναδικός κανόνας απόδειξης στη σλοβενική πολιτική δικονομία.

Τα δημόσια έγγραφα χωρών της αλλοδαπής τα οποία έχουν επικυρωθεί βάσει των οικείων κανονιστικών ρυθμίσεων έχουν την ίδια αποδεικτική αξία με τα σλοβενικά έγγραφα, υπό τον όρο ότι εφαρμόζονται ρυθμίσεις αμοιβαιότητας, εκτός εάν ορίζεται διαφορετικά δυνάμει διεθνούς σύμβασης (άρθρο 225 του ΚΠολΔ).

Ο ΚΠολΔ θεσπίζει επίσης κανόνες σχετικά με την επίδοση ή κοινοποίηση των εγγράφων (το καθήκον προσκόμισης εγγράφων), οι οποίοι διαφοροποιούνται ανάλογα με το εάν ο κομιστής του εγγράφου είναι ο διάδικος που το επικαλείται, ο αντίδικος, δημόσιος φορέας ή οργανισμός ασκών δημόσια εξουσία ή τρίτος (φυσικό ή νομικό πρόσωπο).

Πραγματογνώμονες: Το δικαστήριο συγκεντρώνει αποδείξεις από μαρτυρίες πραγματογνωμόνων στις περιπτώσεις στις οποίες απαιτούνται τεχνικές γνώσεις για την εξακρίβωση ή τη αποσαφήνιση ενός δεδομένου πραγματικού περιστατικού, όταν το δικαστήριο δεν διαθέτει τις συγκεκριμένες γνώσεις (άρθρο 243 του ΚΠολΔ). Το πολιτικό δικαστήριο διορίζει πραγματογνώμονα κατόπιν ειδικής απόφασης. Πριν από τον διορισμό, οι διάδικοι θέτουν υπόψη του δικαστηρίου τη γνώμη τους επί του θέματος. Οι πραγματογνώμονες μπορούν επίσης να διορίζονται από τον πρόεδρο του δικαστηρίου ή από δικαστή της επιλογής των διαδίκων, εφόσον οι δικαστές αυτοί έχουν την αρμοδιότητα να προβαίνουν σε τέτοιου είδους αποδείξεις (άρθρο 244 του ΚΠολΔ). Κατά κανόνα, οι πραγματογνώμονες διορίζονται βάσει ειδικού καταλόγου που υπάρχει στη διάθεση του δικαστηρίου, αλλά ο διορισμός τους μπορεί επίσης να ανατεθεί σε ειδικό οργανισμό. Πραγματογνώμονες μπορούν να είναι μόνο φυσικά πρόσωπα. Οι πραγματογνώμονες οφείλουν να αποδέχονται τα καθήκοντα που τους ανατίθενται και να καταθέτουν τα πορίσματα και τη γνώμη τους (άρθρο 246 πρώτη παράγραφος του ΚΠολΔ). Το δικαστήριο δύναται να επιβάλει πρόστιμο σε πραγματογνώμονες που δεν προσέρχονται, μολοντί κλητεύθηκαν δεόντως. Μπορεί επίσης να επιβάλει πρόστιμο σε πραγματογνώμονες που αρνούνται να εκτελέσουν τα καθήκοντά τους χωρίς εύλογη αιτία (άρθρο 248 πρώτη παράγραφος του ΚΠολΔ). Οι πραγματογνώμονες απαλλάσσονται των καθηκόντων τους από το δικαστήριο, κατόπιν αίτησής τους, μόνο για τους λόγους τους οποίους μπορούν να επικαλεστούν προκειμένου να αρνηθούν να καταθέσουν ή να απαντήσουν σε συγκεκριμένη ερώτηση. Το δικαστήριο δύναται επίσης να απαλλάξει έναν πραγματογνώμονα από τα καθήκοντά του, κατόπιν αίτησής του, για άλλους αιτιολογημένους λόγους (π.χ. λόγω υπερβολικού φόρτου εργασίας). Απαλλαγή για τον συγκεκριμένο λόγο μπορεί να αιτηθεί επίσης εξουσιοδοτημένος υπάλληλος του φορέα ή του οργανισμού στον οποίο απασχολείται ο πραγματογνώμονας μάρτυρας (άρθρο 246 δεύτερη και τρίτη παράγραφος του ΚΠολΔ). Ακόμη, οι πραγματογνώμονες μπορούν να εξαιρεθούν κατά τον ίδιο τρόπο που εξαιρούνται και οι δικαστές, με μοναδική εξαίρεση ότι όσοι έχουν ήδη εξεταστεί ως μάρτυρες μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως πραγματογνώμονες (άρθρο 247 πρώτη παράγραφος του ΚΠολΔ). Καθήκον του πραγματογνώμονα είναι να καταθέτει τα πορίσματα και τη γνωμοδότησή του. Το δικαστήριο αποφαινεται επίσης σχετικά με το εάν οι πραγματογνώμονες θα καταθέσουν τα πορίσματα και τη γνωμοδότησή τους μόνο προφορικά κατά τη διάρκεια της ακροαματικής διαδικασίας ή εάν οφείλουν να τα υποβάλουν και γραπτώς πριν από την συζήτηση στο ακροατήριο. Επιπλέον, το δικαστήριο ορίζει και την προθεσμία εντός της οποίας οι πραγματογνώμονες πρέπει να καταθέσουν τα πορίσματα και τη γνωμοδότησή τους. Σε περίπτωση διορισμού περισσοτέρων του ενός πραγματογνωμόνων, μπορούν να καταθέτουν τα πορίσματα και τη γνωμοδότησή τους από κοινού, εφόσον συμφωνούν μεταξύ τους επ' αυτών. Στην αντίθετη περίπτωση, κάθε πραγματογνώμονας καταθέτει τα πορίσματά του χωριστά (άρθρο 254 του ΚΠολΔ). Σε περίπτωση θεμελιωδών αποκλίσεων μεταξύ των στοιχείων που προσκομίζονται από τους πραγματογνώμονες ή σε περίπτωση που τα πορίσματα ενός ή περισσοτέρων πραγματογνωμόνων είναι ασαφή, ελλιπή ή αντιφατικά ή έρχονται σε αντίθεση με τις περιστάσεις που αποτέλεσαν αντικείμενο της έρευνας και οι ανωμαλίες αυτές δεν επανορθώνονται με νέα εξέταση των πραγματογνωμόνων, πραγματοποιείται εκ νέου διεξαγωγή αποδείξεων με τη συμμετοχή των ίδιων ή άλλων πραγματογνωμόνων (άρθρο 254 δεύτερη παράγραφος του ΚΠολΔ). Σε περίπτωση, ωστόσο, που η γνωμοδότηση ενός ή περισσοτέρων πραγματογνωμόνων περιέχει αντιφάσεις ή ανακολουθίες ή σε περίπτωση εύλογης αμφιβολίας ως προς την ορθότητα της γνωμοδότησης, ζητείται η γνώμη άλλων πραγματογνωμόνων (άρθρο 254 τρίτη παράγραφος του ΚΠολΔ). Οι πραγματογνώμονες έχουν δικαίωμα επιστροφής των εξόδων τους, καθώς και αμοιβής για τις υπηρεσίες τους (άρθρο 249 πρώτη παράγραφος του ΚΠολΔ).

2.6 Υπάρχουν αποδεικτικά μέσα με μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τα άλλα;

Σύμφωνα με την αρχή που διέπει την αξιολόγηση των αποδείξεων, τα αποδεικτικά στοιχεία αξιολογούνται ελεύθερα. Το δικαστήριο ενεργεί κατά τη δική του πεποίθηση και αποφασίζει ποια πραγματικά περιστατικά θεωρούνται αποδεδειγμένα, βάσει διεξοδικής και προσεκτικής αξιολόγησης κάθε αποδεικτικού στοιχείου μεμονωμένα και σε συνδυασμό με τα υπόλοιπα αποδεικτικά στοιχεία και με γνώμονα την επιτυχή έκβαση της διαδικασίας συνολικά (άρθρο 8 του ΚΠολΔ). Ως εκ τούτου, η σλοβενική πολιτική δικονομία δεν αναγνωρίζει «κανόνες απόδειξης» με τους οποίους ο νομοθέτης ορίζει εκ των προτέρων με αφηρημένο τρόπο την αξία συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων. Μοναδική εξαίρεση εν προκειμένω αποτελεί ο κανόνας που διέπει την αξιολόγηση δημοσίων εγγράφων (βλέπε σημείο 2.5).

Στην πράξη, ωστόσο, ισχύει ο κανόνας ότι η απόδειξη με έγγραφα συνιστά, για παράδειγμα, πιο αξιόπιστο (αλλά όχι ισχυρότερο) αποδεικτικό μέσο από τα υπόλοιπα, όπως η κατάθεση των μαρτύρων ή των διαδίκων.

2.7 Είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών;

Ο ΚΠολΔ δεν περιέχει διατάξεις σχετικά με το εάν είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών στοιχείων ή αποδεικτικών μέσων για την εξακρίβωση της ύπαρξης ορισμένων πραγματικών περιστατικών.

2.8 Οι μάρτυρες υποχρεούνται από το νόμο να καταθέσουν;

Ναι. Όλοι όσοι κλητεύονται ως μάρτυρες είναι υποχρεωμένοι να προσέλθουν και, υπό την επιφύλαξη του νόμου, να καταθέσουν (άρθρο 229 πρώτη παράγραφος του ΚΠολΔ).

2.9 Σε ποιες περιπτώσεις οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν;

Δικαίωμα απαλλαγής από μαρτυρία έχουν τα πρόσωπα η κατάθεση των οποίων παραβιάζει την υποχρέωση τήρησης κρατικού ή στρατιωτικού απορρήτου, εκτός εάν η αρμόδια αρχή τα απαλλάσσει από αυτήν την υποχρέωση (άρθρο 230 του ΚΠολΔ).

Οι μάρτυρες δικαιούνται να αρνηθούν μαρτυρία (άρθρο 231 του ΚΠολΔ):

σε θέματα των οποίων έλαβαν γνώση υπό την ιδιότητα του εξουσιοδοτημένου αντιπροσώπου ενός διαδίκου

σε θέματα των οποίων έλαβαν γνώση υπό την ιδιότητα του θρησκευτικού εξομολογητή ενός διαδίκου ή τρίτου προσώπου

σχετικά με πραγματικά περιστατικά των οποίων έλαβαν γνώση υπό την ιδιότητα του δικηγόρου ή του ιατρού ή κατά την άσκηση οποιουδήποτε άλλου επιτηδείου ή επαγγελματικής δραστηριότητας στο πλαίσιο της οποίας δεσμεύονται από την υποχρέωση απορρήτου όσον αφορά πραγματικά περιστατικά που περιήλθαν εις γνώση τους κατά την άσκηση του συγκεκριμένου επιτηδείου ή της συγκεκριμένης δραστηριότητας.

Οι μάρτυρες δικαιούνται να αρνηθούν να απαντήσουν σε μεμονωμένες ερωτήσεις για εύλογους λόγους, ιδίως εάν η απάντηση σε αυτές τις ερωτήσεις συνεπάγεται σοβαρό διασυρμό, σημαντική οικονομική βλάβη ή ποινική δίωξη για τους ίδιους ή για εξ αίματος συγγενείς τους σε ευθεία γραμμή οποιουδήποτε βαθμού ή για εξ αίματος συγγενείς τους σε πλάγια γραμμή έως και τρίτου βαθμού ή εάν συνεπάγεται σοβαρό διασυρμό, σημαντική οικονομική βλάβη ή ποινική δίωξη για τον σύζυγο ή για εξ αγχιστείας συγγενή τους έως και δευτέρου βαθμού (ακόμη και αν ο γάμος έχει ήδη λυθεί) ή για τον έχοντα την επιμέλεια ή την κηδεμονία αυτών ή για τον θετό γονέα ή το θετό τέκνο αυτών (άρθρο 233 πρώτη παράγραφος του ΚΠολΔ).

Εντούτοις, οι μάρτυρες δεν μπορούν να επικαλεστούν κίνδυνο πρόκλησης οικονομικής βλάβης ως λόγο για την άρνηση μαρτυρίας σχετικά με τις νόμιμες συναλλαγές στις οποίες ήταν παρόντες ως μάρτυρες που έχουν κλητευθεί, σχετικά με ενέργειες στις οποίες προέβησαν ως νόμιμοι προκάτοχοι ή αντιπρόσωποι των διαδικιών σε διαφορές, σχετικά με πραγματικά περιστατικά που συνδέονται με περιουσιακές σχέσεις απορρέουσες από δεσμούς οικογενείας ή γάμου, σχετικά με πραγματικά περιστατικά που σχετίζονται με γέννηση, γάμο ή θάνατο ή σχετικά με οποιαδήποτε περίπτωση στην οποία οφείλουν, βάσει ειδικών κανονιστικών διατάξεων, να υποβάλουν αίτηση ή να δώσουν κατάθεση (άρθρο 234 του ΚΠολΔ). Επίσης, οι μάρτυρες δεν έχουν δικαίωμα να αρνηθούν να καταθέσουν για λόγους προστασίας του επιχειρηματικού απορρήτου, εφόσον η αποκάλυψη ορισμένων πραγματικών περιστατικών κρίνεται αναγκαία για λόγους δημόσιου συμφέροντος ή συμφέροντος άλλου προσώπου, υπό την επιφύλαξη ότι το συμφέρον αυτό αντισταθμίζει τη ζημία που συνεπάγεται η άρση του απορρήτου (άρθρο 232 του ΚΠολΔ).

2.10 Μπορεί ένα πρόσωπο που αρνείται τη μαρτυρία να υποστεί κυρώσεις ή να εξαναγκασθεί να καταθέσει;

Ναι. Εάν οι μάρτυρες που έχουν κλητευθεί νομότυπα δεν προσέλθουν και η απουσία τους είναι αδικαιολόγητη ή εάν αποχωρήσουν χωρίς άδεια από τον προβλεπόμενο τόπο εξέτασής τους, το δικαστήριο δύναται να διατάξει τη βίαιη προσαγωγή τους, με δική τους δαπάνη, καθώς και την επιβολή προστίμου ύψους έως και 1 300 ευρώ. Το δικαστήριο δύναται επίσης να επιβάλει πρόστιμο σε μάρτυρες που προσέρχονται μεν αλλά, παρότι έλαβαν γνώση των συνεπειών, αρνούνται να καταθέσουν ή να απαντήσουν σε συγκεκριμένες ερωτήσεις για λόγους που το δικαστήριο κρίνει αδικαιολόγητους. Στη δεύτερη περίπτωση, το δικαστήριο δύναται, εφόσον ο μάρτυρας εμμένει στην άρνησή του να καταθέσει, να θέσει υπό κράτηση τον μάρτυρα έως ότου συγκατατεθεί στην κατάθεση ή έως ότου δεν συντρέχει πλέον λόγος εξέτασής του, αλλά όχι για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του ενός μηνός (άρθρο 241 πρώτη και δεύτερη παράγραφος του ΚΠολΔ).

2.11 Υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες;

Μάρτυρας μπορεί να είναι οποιοδήποτε πρόσωπο είναι σε θέση να παράσχει πληροφορίες σχετικά με τα αποδεικτέα πραγματικά περιστατικά (άρθρο 229 δεύτερη παράγραφος του ΚΠολΔ). Η ικανότητα προς μαρτυρική κατάθεση δεν εξαρτάται από τη δικαιοπρακτική ικανότητα. Παιδιά ή πρόσωπα με μερική ή ολική δικαιοπρακτική ανικανότητα μπορούν να είναι μάρτυρες εφόσον είναι πράγματι σε θέση να παράσχουν πληροφορίες σχετικά με τα νομικώς σημαντικά πραγματικά περιστατικά. Η ικανότητα ενός μάρτυρα προς μαρτυρική κατάθεση αξιολογείται από το δικαστήριο κατά περίπτωση.

Οι διάδικοι ή οι νόμιμοι εκπρόσωποί τους δεν μπορούν να είναι μάρτυρες, σε αντίθεση με τους εντολοδόχους τους (*problasčenec*) ή τους παρεμβαίνοντες στη δίκη (*stranski intervenient*), οι οποίοι μπορούν να καταθέσουν ως μάρτυρες.

2.12 Ποιος είναι ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση μάρτυρα; Υπό ποιους όρους μπορεί ένας μάρτυρας να εξεταστεί με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα;

Όσον αφορά την εξέταση μαρτύρων, βλέπε την απάντηση ανωτέρω.

Η ακροαματική διαδικασία με βιντεοδιάσκεψη διέπεται από τις διατάξεις του άρθρου 114α του ΚΠολΔ, το οποίο ορίζει ότι το δικαστήριο δύναται, κατόπιν συναίνεσης των διαδίκων, να επιτρέψει στους διαδίκους και τους νόμιμους εκπροσώπους τους να βρίσκονται σε διαφορετικό χώρο κατά τη διάρκεια της ακροαματικής διαδικασίας και να εκτελούν τις δικονομικές πράξεις από τον χώρο αυτό, εφόσον εξασφαλίζεται η μετάδοση του ήχου και της εικόνας από τον χώρο στον οποίο διεξάγεται η ακροαματική διαδικασία προς τον χώρο ή τους χώρους στους οποίους βρίσκονται οι διάδικοι και/ή οι εκπρόσωποί τους. Οι ίδιες προϋποθέσεις ισχύουν και για τη διεξαγωγή αποδείξεων κατά την εξέταση των διαδίκων, των μαρτύρων και των πραγματογνωμόνων.

3 Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων

3.1 Στις περιπτώσεις που τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν συγκεντρωθεί με νόμιμο τρόπο από διάδικο, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του;

Κατά κανόνα, αποδεικτικά στοιχεία τα οποία συγκεντρώνονται με παράνομο τρόπο (π.χ. μέσω παράνομων τηλεφωνικών υποκλοπών) δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιηθούν σε αστικές διαδικασίες. Ωστόσο, η νομολογία επιτρέπει κατ' εξαίρεση τη χρήση αυτών των αποδεικτικών στοιχείων εφόσον συντρέχουν δεόντως αιτιολογημένοι λόγοι προς τον σκοπό αυτό ή εφόσον η διεξαγωγή αποδείξεων έχει ιδιαίτερη σημασία για την άσκηση συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος. Στην προκειμένη περίπτωση, πέραν του γεγονότος ότι ορισμένα αποδεικτικά στοιχεία συγκεντρώθηκαν ενδεχομένως με παράνομο τρόπο, καθοριστικής σημασίας είναι και η εκτίμηση του κατά πόσον τα εν λόγω αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίζονται στο πλαίσιο της αστικής διαδικασίας συνεπάγονται πιθανώς νέα παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Όσον αφορά τα απαράδεκτα αποδεικτικά στοιχεία και τα αποδεικτικά στοιχεία των οποίων η συγκέντρωση είναι ανέφικτη, το άρθρο 3 τρίτη παράγραφος του ΚΠολΔ ορίζει ότι το δικαστήριο δεν αναγνωρίζει τις αιτήσεις διαδίκων που αντίκεινται προς δεσμευτικούς κανονισμούς ή κανόνες δεοντολογίας.

3.2 Γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία οι μαρτυρίες των διαδίκων;

Εάν η κατάθεση αποτελεί τμήμα αγωγής ή αίτησης οποιουδήποτε είδους, δεν λογίζεται ως απόδειξη, αλλά έχει την ισχύ ισχυρισμού του διαδίκου, για τον οποίο ο διάδικος καλείται να προσκομίσει τις κατάλληλες αποδείξεις. Εάν περιλαμβάνεται σε έγγραφο το οποίο υποβάλλεται ως απόδειξη των ισχυρισμών του διαδίκου, η κατάθεση έχει ισχύ εγγράφου.

Η κατάθεση ενός διαδίκου κατά την εξέτασή του λογίζεται ομοίως ως αποδεικτικό στοιχείο δεδομένου ότι, βάσει του ΚΠολΔ, η εξέταση των διαδίκων αναγνωρίζεται ως απόδειξη (άρθρο 257 του ΚΠολΔ).

Σχετικοί σύνδεσμοι

<http://www.pisrs.si/Pis.web/>

<https://www.uradni-list.si/>

<http://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/zakonodaja/preciscenaBesedilaZakonov>

<http://www.sodisce.si/>

Τελευταία επικαιροποίηση: 23/11/2015

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

1 Βάρος της απόδειξης

1.1 Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης;

Ο ενάγων πρέπει να αποδείξει τα πραγματικά περιστατικά που απαιτούνται για τη στήριξη της αγωγής του, ενώ ο εναγόμενος φέρει το βάρος της απόδειξης των πραγματικών περιστατικών που στηρίζουν τα επιχειρήματα τα οποία προβάλλει προς απόκρουση της αγωγής. Ο διάδικος που δεν προσκομίζει αποδεικτικά στοιχεία διατρέχει τον κίνδυνο να μην αποδειχτούν οι απαιτήσεις του.

1.2 Υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά από το βάρος της απόδειξης; Σε ποιες περιπτώσεις; Είναι δυνατό στις περιπτώσεις αυτές να προσκομισθούν αποδείξεις περί της μη ισχύος συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου;

Τα παραδεδωμένα γεγονότα δεν χρειάζεται να αποδειχθούν. Επιπλέον, γεγονότα ευρέως γνωστά ή ένα γεγονός που έχει καταστεί γνωστό στο δικαστήριο *αυτεπαγγέλτως* δεν χρειάζεται να αποδειχθεί. Είναι, φυσικά, δυνατή η προσκόμιση ανταποδείξεων.

1.3 Σε ποιο βαθμό πρέπει το δικαστήριο να πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ώστε να βασίσει την απόφασή του στην ύπαρξη αυτού του πραγματικού περιστατικού;

Σε αυτό το πλαίσιο, ο νόμος περιλαμβάνει μόνο μία διάταξη η οποία ορίζει ότι το δικαστήριο, αφού εξετάσει προσεκτικά όλα τα ζητήματα που έχουν προκύψει, πρέπει να αποφασίσει ποιες πλευρές της υπόθεσης πρέπει να θεωρηθούν αληθινές. Στη Φινλανδία, ισχύει η επανομαζόμενη «ελεύθερη εκτίμηση αποδεικτικών στοιχείων» και επομένως το επίμαχο ζήτημα είναι ότι πρέπει να προσκομιστούν επαρκή αποδεικτικά στοιχεία στο δικαστήριο.

2 Διεξαγωγή αποδείξεων

2.1 Απαιτείται πάντοτε αφήση διαδίκου για τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή μπορεί ο δικαστής σε ορισμένες περιπτώσεις να πραγματοποιήσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων αυτεπαγγέλτως;

Στην πράξη, οι ίδιοι οι διάδικοι πρέπει να προσκομίσουν τα αποδεικτικά στοιχεία στα οποία επιθυμούν να βασιστούν. Ο νόμος επιτρέπει επίσης στο δικαστήριο να αποφασίσει την προσκόμιση αποδεικτικών στοιχείων αυτοβούλως. Παρόλα αυτά, δεν επιτρέπεται στο δικαστήριο να δώσει εντολή να εξεταστεί ένας νέος μάρτυρας ή να προσκομιστεί ένα νέο έγγραφο ενάντια στη βούληση και των δύο διαδίκων, αν το επίμαχο ζήτημα επιτρέπει εξωδικαστικό συμβιβασμό.

Σε ορισμένες υποθέσεις, όπως σε υποθέσεις πατρότητας, η προσκόμιση όλων των απαραίτητων αποδεικτικών στοιχείων αποτελεί καθήκον του δικαστηρίου.

2.2 Ποιες είναι οι ενέργειες μετά την έγκριση της αφήσης διαδίκου σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων;

Η παρουσίαση των αποδεικτικών στοιχείων πραγματοποιείται κατά την κύρια ακροαματική διαδικασία.

2.3 Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί το δικαστήριο να απορρίψει αφήση διαδίκου για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων;

Το δικαστήριο μπορεί να απορρίψει μια τέτοια αίτηση εάν, για παράδειγμα, τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν αντίκτυπο ή εάν η υπόθεση έχει ήδη διευθετηθεί από αυτή την άποψη. Μια αίτηση προσκόμισης αποδεικτικών στοιχείων μπορεί επίσης να απορριφθεί εάν πραγματοποιήθηκε σε πολύ προχωρημένο στάδιο της διαδικασίας.

2.4 Ποια είναι τα διάφορα αποδεικτικά μέσα;

Τα διάφορα αποδεικτικά μέσα είναι η εξέταση των διαδίκων, η εξέταση μαρτύρων και πραγματογνωμόνων, η προσκόμιση γραπτών αποδείξεων και γνωματεύσεων από ειδικούς και η εξέταση.

2.5 Ποιες είναι οι μέθοδοι συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων από την κατάθεση μαρτύρων και σε τι διαφέρουν από τη συγκέντρωση αποδείξεων που προέρχονται από πραγματογνώμονα; Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν την υποβολή γραπτών αποδεικτικών στοιχείων και εκθέσεων/γνωμοδοτήσεων πραγματογνωμόνων;

Δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ της ακρόασης μάρτυρα ή πραγματογνώμονα και της γραπτής κατάθεσης ενός πραγματογνώμονα, κατά την αξιολόγησή τους. Ωστόσο, τα δικαστήρια δεν δέχονται γραπτές καταθέσεις μαρτύρων.

2.6 Υπάρχουν αποδεικτικά μέσα με μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τα άλλα;

Όχι. Ο τρόπος αξιολόγησης των αποδεικτικών στοιχείων εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου.

2.7 Είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών;

Όχι.

2.8 Οι μάρτυρες υποχρεούνται από το νόμο να καταθέσουν;

Κατά κανόνα, ο μάρτυρας δεν μπορεί να αρνηθεί να καταθέσει.

2.9 Σε ποιες περιπτώσεις οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν;

Ο/Η σύζυγος, η μνηστή ή ο μνηστήρας και οι ανιόντες ή κατιόντες συγγενείς του/της αντιδίκου καθώς επίσης τα αδέρφια και οι σύζυγοι αυτών ή οι θετοί γονείς ή τα θετά παιδιά του/της αντιδίκου έχουν το δικαίωμα να αρνηθούν να καταθέσουν. Επιπλέον, ο νόμος προβλέπει διάφορες άλλες περιπτώσεις στις οποίες ένας μάρτυρας έχει το δικαίωμα ή το καθήκον να αρνηθεί να καταθέσει.

2.10 Μπορεί ένα πρόσωπο που αρνείται τη μαρτυρία να υποστεί κυρώσεις ή να εξαναγκασθεί να καταθέσει;

Ένας μάρτυρας που αρνείται να καταθέσει χωρίς νόμιμη αιτία μπορεί να υποχρεωθεί να εκπληρώσει το καθήκον του με κίνδυνο να του επιβληθεί πρόστιμο. Αν ένας μάρτυρας δεν συναινέσει ακόμα και τότε, το δικαστήριο μπορεί να δώσει εντολή να φυλακιστεί έως ότου συναινέσει να καταθέσει.

2.11 Υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες;

Εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου να κρίνει εάν (για παράδειγμα) ένα άτομο κάτω των 15 ετών ή ένα διανοητικά διαταραγμένο άτομο μπορεί να εξεταστεί ως μάρτυρας.

Ορισμένες ομάδες ατόμων, όπως γιατροί και δικηγόροι, δεν επιτρέπεται να καταθέσουν για ζητήματα που σχετίζονται με τις σχέσεις εμπιστοσύνης που έχουν με τους πελάτες τους.

2.12 Ποιος είναι ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση μάρτυρα; Υπό ποιους όρους μπορεί ένας μάρτυρας να εξεταστεί με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα;

Κατά γενικό κανόνα, ο διάδικος που καλεί τον μάρτυρα αρχίζει πρώτος την εξέτασή του. Στη συνέχεια, ο αντίδικος έχει το δικαίωμα να εξετάσει το μάρτυρα. Μετά την κατ' αντιπαράσταση εξέταση, το δικαστήριο και οι διάδικοι μπορούν να θέσουν περαιτέρω ερωτήσεις στον μάρτυρα.

Η εξέταση του μάρτυρα μπορεί να γίνει μέσω εικονοηλεκτρονικής ή άλλης διαθέσιμης τεχνολογίας τηλεπικοινωνίας η οποία παρέχει τη δυνατότητα οπτικοακουστικής σύνδεσης μεταξύ των συμμετεχόντων στη συνεδρίαση, σε περίπτωση που το επιτρέπει το δικαστήριο. Η εν λόγω διαδικασία μπορεί να χρησιμοποιηθεί, για παράδειγμα, εάν ο μάρτυρας κωλύεται να παρευρεθεί αυτοπροσώπως στο δικαστήριο ή η παρουσία του θα προκαλούσε παράλογα έξοδα ή εάν ο μάρτυρας είναι κάτω των 15 ετών. Σε ορισμένες περιπτώσεις, ο μάρτυρας μπορεί επίσης να εξεταστεί τηλεφωνικά.

3 Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων

3.1 Στις περιπτώσεις που τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν συγκεντρωθεί με νόμιμο τρόπο από διάδικο, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του;

Ο νόμος δεν περιλαμβάνει συγκεκριμένες οδηγίες σχετικά με τον χειρισμό τέτοιου είδους καταστάσεων. Το δικαστήριο, βάσει της διακριτικής του ευχέρειας, αποφασίζει τη σημασία τέτοιου είδους αποδεικτικών στοιχείων.

3.2 Γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία οι μαρτυρίες των διαδίκων;

Ναι. Οι διάδικοι μπορούν να εξεταστούν ελεύθερα με σκοπό την παροχή αποδεικτικών στοιχείων και, σε υπόθεση αστικού δικαίου, βάσει όρκου, όσον αφορά ζητήματα που έχουν ειδική σημασία για την επίλυση της υπόθεσης. Η κατάθεση που δίνει ένας διάδικος της υπόθεσης με σκοπό την παροχή αποδεικτικών στοιχείων αξιολογείται με τα ίδια κριτήρια που εφαρμόζονται για την κατάθεση που δίνει ένας μάρτυρας.

Σύνδεσμοι

Προσκόμιση αποδεικτικών στοιχείων (Υπουργείο Δικαιοσύνης, Φινλανδία)

Φυλλάδιο: Κατάθεση στο δικαστήριο (Υπουργείο Δικαιοσύνης, Φινλανδία)

Τελευταία επικαιροποίηση: 26/09/2017

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Διεξαγωγή αποδείξεων - Σουηδία

1 Βάρος της απόδειξης

1.1 Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης;

Το σουηδικό δίκαιο ερείδεται στις αρχές της ελευθερίας των μέσων αποδείξεως και της ελεύθερης εκτιμήσεως των αποδείξεων. Κατόπιν λεπτομερούς αξιολόγησης όλων των αποδεικτικών μέσων που παρουσιάστηκαν ενώπιόν του, το δικαστήριο πρέπει να αποφασίσει ποια στοιχεία της υπόθεσης πρέπει να θεωρείται ότι αποδείχθηκαν. Το δικαστήριο αποφασίζει σχετικά με την αποδεικτική ισχύ που πρέπει να προσδίδεται στα αποδεικτικά στοιχεία.

Βάσει της νομολογίας έχουν θεσπιστεί ορισμένοι κανόνες σχετικά με το παραδεκτό των αποδεικτικών στοιχείων, μεταξύ άλλων και σε σχέση με το ποιος φέρει το βάρος της απόδειξης. Ένας εξαιρετικά απλουστευμένος βασικός κανόνας, στον οποίο υπάρχουν πολλές εξαιρέσεις, είναι ότι ο διάδικος που υποστηρίζει κάτι είναι και εκείνος που πρέπει να αποδείξει τους ισχυρισμούς του. Σε περίπτωση που ένας από τους διαδίκους δύναται να εξασφαλίσει με μεγαλύτερη ευχέρεια αποδεικτικά στοιχεία για μια συγκεκριμένη υπόθεση, φέρει συχνά και το βάρος της απόδειξης. Ομοίως, οι δυσκολίες που μπορεί να συνεισπείσει η προσκόμιση αποδεικτικών στοιχείων σχετικά με μια συγκεκριμένη κατάσταση από έναν διάδικο μπορεί να είναι σημαντικές για τον προσδιορισμό του διαδίκου που φέρει το βάρος της απόδειξης. Εάν, για παράδειγμα, ο ένας εκ των διαδίκων απαιτεί την αποπληρωμή οφειλής, πρέπει να αποδείξει ότι έχει νόμιμη αξίωση έναντι του αντιδίκου. Εάν ο αντίδικος το αμφισβητήσει αυτό με το σκεπτικό ότι η πληρωμή έχει ήδη γίνει, τότε φέρει και το βάρος της απόδειξης ότι η εν λόγω αποπληρωμή έχει πράγματι γίνει. Σε υποθέσεις που αφορούν ευθύνη για ζημίες, ο διάδικος που ισχυρίζεται ότι υπέστη τη ζημία φέρει κατά κανόνα και το βάρος της απόδειξης. Ενδέχεται επίσης το βάρος της απόδειξης για μια συγκεκριμένη υπόθεση να αντιστραφεί σε ορισμένες περιπτώσεις αποδεικτικών στοιχείων.

Εάν τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίζονται δεν είναι αρκούντως αδιάσειστα, το δικαστήριο δεν μπορεί να βασιστεί κατά την εξέτασή του στη συγκεκριμένη περίπτωση για την εκδίκαση της υπόθεσης. Εάν πρόκειται για ζήτημα εκτίμησης της αξίας της ζημίας που προκλήθηκε, τότε προβλέπεται εξαίρεση σύμφωνα με την οποία, σε περίπτωση που είναι αδύνατη ή πολύ δύσκολη η προσκόμιση αποδεικτικών στοιχείων σχετικά με την έκταση της ζημίας, το δικαστήριο μπορεί να εκτιμήσει ότι η αξία της ζημίας ανέρχεται σε εύλογο ποσό.

1.2 Υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά από το βάρος της απόδειξης; Σε ποιες περιπτώσεις; Είναι δυνατό στις περιπτώσεις αυτές να προσκομισθούν αποδείξεις περί της μη ισχύος συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου;

Βλ. απάντηση στην ερώτηση 1.1.

1.3 Σε ποιο βαθμό πρέπει το δικαστήριο να πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ώστε να βασίσει την απόφασή του στην ύπαρξη αυτού του πραγματικού περιστατικού;

Οι προβλεπόμενες απαιτήσεις όσον αφορά το βάρος των αποδεικτικών στοιχείων διαφέρουν ανάλογα με το είδος της υπόθεσης. Στις αστικές υποθέσεις, η συνήθης απαίτηση είναι ότι τα υπό εξέταση πραγματικά περιστατικά πρέπει να επιβεβαιώνονται από αποδεικτικά στοιχεία. Σε ορισμένες αστικές υποθέσεις το επίπεδο των απαιτήσεων ενδέχεται να λιγότερο υψηλό. Ως παραδείγματα μπορούν να αναφερθούν οι υποθέσεις που αφορούν ασφαλιστήρια συμβόλαια καταναλωτών, όπου κρίνεται επαρκής η πιθανολόγηση ότι το γεγονός που καλύπτεται από την ασφάλιση μάλλον συνέβη παρά ότι δεν έχει συμβεί.

2 Διεξαγωγή αποδείξεων

2.1 Απαιτείται πάντοτε αίτηση διαδίκου για τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή μπορεί ο δικαστής σε ορισμένες περιπτώσεις να πραγματοποιήσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων αυτεπαγγέλτως;

Οι διάδικοι είναι υπεύθυνοι για την προσκόμιση των αποδεικτικών στοιχείων. Σε υποθέσεις που αφορούν ζητήματα «εκτός διευθέτησης» για τα οποία οι διάδικοι δεν μπορούν να καταλήξουν σε συμβιβασμό, είναι δυνατόν το δικαστήριο να ζητήσει την προσκόμιση αποδεικτικών στοιχείων για την υπόθεση χωρίς αίτηση από οποιονδήποτε εκ των διαδίκων. Σε υποθέσεις επιμέλειας ή δικαιωμάτων επικοινωνίας, το δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει ότι η διερεύνηση πρέπει να συμπληρωθεί με πρόσθετα αποδεικτικά στοιχεία. Σε αστικές υποθέσεις στις οποίες οι διάδικοι μπορούν να καταλήξουν σε συμβιβασμό, γνωστές και ως υποθέσεις διακριτικής διευθέτησης, δεν επιτρέπεται στο δικαστήριο να ζητήσει την προσκόμιση νέων αποδεικτικών στοιχείων με δική του πρωτοβουλία.

2.2 Ποιες είναι οι ενέργειες μετά την έγκριση της αίτησης διαδίκου σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων;

Τα αποδεικτικά στοιχεία προσκομίζονται κατά τη διάρκεια της προδικαστικής εξέτασης.

2.3 Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί το δικαστήριο να απορρίψει αίτηση διαδίκου για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων;

Το δικαστήριο μπορεί να απορρίψει αποδεικτικά στοιχεία όταν αυτό που θέλει να παρουσιάσει ο διάδικος δεν έχει ουσιώδη σημασία για την υπόθεση. Το ίδιο ισχύει σε υποθέσεις στις οποίες δεν απαιτούνται αποδεικτικά στοιχεία ή όταν είναι σαφές ότι τα αποδεικτικά στοιχεία δεν θα έχουν επίδραση. Περαιτέρω, υπάρχουν κανόνες που καθορίζουν ότι η γραπτή μαρτυρία μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο σε ειδικές περιπτώσεις κατ' εξαίρεση.

2.4 Ποια είναι τα διάφορα αποδεικτικά μέσα;

Στη Σουηδία υπάρχουν, καταρχήν, πέντε διαφορετικές βασικές μορφές αποδεικτικών στοιχείων (αποδεικτικών μέσων). Αυτές είναι οι εξής:

έγγραφες αποδείξεις

εξέταση μαρτύρων

εξέταση διαδίκων

εξέταση πραγματογνώμονα

αυτοψία.

2.5 Ποιες είναι οι μέθοδοι συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων από την κατάθεση μαρτύρων και σε τι διαφέρουν από τη συγκέντρωση αποδείξεων που προέρχονται από πραγματογνώμονα; Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν την υποβολή γραπτών αποδεικτικών στοιχείων και εκθέσεων/γνωμοδοτήσεων πραγματογνωμόνων;

Κατά κανόνα, ο μάρτυρας καταθέτει προφορικά ενώπιον του δικαστηρίου. Η γραπτή μαρτυρική κατάθεση δεν είναι αποδεκτή. Ωστόσο, με την έγκριση του δικαστηρίου, ο μάρτυρας μπορεί να κάνει χρήση σημειώσεων ως βοήθημα μνήμης. Η εξέταση διεξάγεται από τον διάδικο που κλήτευσε τον μάρτυρα

(πρόκειται για την επονομαζόμενη κύρια εξέταση), εκτός εάν το δικαστήριο ορίζει διαφορετικά. Στη συνέχεια παρέχεται και στον αντίδικο η δυνατότητα να εξετάσει τον μάρτυρα (αντεξέταση).

Στην περίπτωση εξέτασης πραγματογνώμονα, ο βασικός κανόνας είναι ότι ο πραγματογνώμονας πρέπει να υποβάλει γραπτή κατάθεση. Εάν ζητηθεί από έναν εκ των διαδίκων, και δεν υπάρχει προφανής έλλειψη συνάφειας, ο πραγματογνώμονας επιτρέπεται να καταθέσει και προφορικά κατά τη διάρκεια της δίκης. Προφορική εξέταση πραγματοποιείται επίσης όταν είναι απαραίτητο να καταθέσει άμεσα ενώπιον του δικαστηρίου.

Εάν η απόφαση για την υπόθεση πρέπει να ληφθεί μετά την κύρια εξέταση, π.χ. προκειμένου να καταθέσει ο μάρτυρας, τότε πρέπει καταρχήν να αναγνωστούν τα γραπτά αποδεικτικά στοιχεία και η μαρτυρική κατάθεση του πραγματογνώμονα κατά την κύρια εξέταση. Αυτό γίνεται προκειμένου να μπορέσει το δικαστήριο να λάβει υπόψη το υλικό αυτό κατά την έκδοση της απόφασης. Ωστόσο, υπάρχει πιθανότητα το δικαστήριο να αποφανθεί ότι τα γραπτά αποδεικτικά στοιχεία θα θεωρηθούν ότι έχουν καταγραφεί κατά την προδικασία, χωρίς να είναι απαραίτητο να έχουν πραγματικά καταγραφεί κατά την προδικασία.

2.6 Υπάρχουν αποδεικτικά μέσα με μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τα άλλα;

Δυνάμει του σουηδικού δικαίου, ισχύει η αρχή της ελεύθερης εκτίμησης των αποδείξεων. Αυτό σημαίνει, μεταξύ άλλων, ότι δεν υπάρχουν προκαθορισμένες αρχές βάσει του νόμου που να προσδιορίζουν το επίπεδο της αποδεικτικής αξίας των διαφόρων αποδεικτικών στοιχείων. Αντ' αυτού, εναπόκειται στο δικαστήριο να αποφασίσει, κατόπιν ανεξάρτητης αξιολόγησης όλων των στοιχείων που παρουσιάστηκαν ενώπιόν του, τι μπορεί να θεωρηθεί αποδεικτικό στοιχείο στην υπόθεση.

2.7 Είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών;

Η αρχή της ελεύθερης εκτίμησης των αποδείξεων σημαίνει ότι δεν υπάρχουν κανόνες βάσει των οποίων να ορίζεται ότι για την επιβεβαίωση ορισμένων περιστάσεων απαιτούνται συγκεκριμένοι τύποι αποδεικτικών στοιχείων. Στη θέση αυτών, το δικαστήριο κρίνει συνολικά τις περιστάσεις της υπόθεσης όταν εξετάζει τα στοιχεία που υποστηρίχθηκαν από αποδείξεις.

2.8 Οι μάρτυρες υποχρεούνται από το νόμο να καταθέσουν;

Δυνάμει του σουηδικού δικαίου, ισχύει η γενική υποχρέωση κατάθεσης μαρτυρίας. Αυτό σημαίνει ότι, κατά κανόνα, το άτομο που κλητεύεται ως μάρτυρας υποχρεούται να εμφανιστεί ενώπιον του δικαστηρίου και να καταθέσει.

2.9 Σε ποιες περιπτώσεις οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν;

Ένα άτομο δεν υποχρεούται να καταθέσει ως μάρτυρας σε υπόθεση στην οποία έχει στενή συγγένεια με κάποιον από τους διαδίκους. Ένας μάρτυρας μπορεί να αρνηθεί να καταθέσει σε ορισμένες περιπτώσεις, εάν η δήλωση που θα κάνει τον υποχρεώνει να παραδεχτεί ότι έχει διαπράξει αξιόποινη ή παράνομη πράξη. Επιπλέον, δύναται επίσης, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να αρνηθεί να αποκαλύψει εμπορικά μυστικά. Προβλέπονται ορισμένοι περιορισμοί όσον αφορά την υποχρέωση κατάθεσης μαρτυρίας για ορισμένες κατηγορίες επαγγελματιών, όπως το προσωπικό του τομέα υγειονομικής περίθαλψης.

2.10 Μπορεί ένα πρόσωπο που αρνείται τη μαρτυρία να υποστεί κυρώσεις ή να εξαναγκασθεί να καταθέσει;

Όλοι όσοι καταθέτουν ως μάρτυρες κλητεύονται επί ποινή προστίμου. Εάν ο μάρτυρας δεν εμφανιστεί, υπόκειται σε επιβολή προστίμου σε περίπτωση που δεν έχει βάσιμη δικαιολογία για την απουσία του, π.χ. ασθένεια. Εάν ο μάρτυρας δεν εμφανιστεί, το δικαστήριο μπορεί επίσης να εκδώσει ένταλμα βίαιης προσαγωγής εκτελεστό από την αστυνομία. Τέλος, το δικαστήριο μπορεί να θέσει υπό κράτηση τον μάρτυρα που θα αρνηθεί να καταθέσει χωρίς βάσιμη αιτία για την άρνησή του να απαντήσει σε ερωτήσεις.

2.11 Υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες;

Σε περίπτωση που το άτομο που καλείται να καταθέσει ως μάρτυρας είναι κάτω των 15 ετών ή πάσχει από ψυχική ασθένεια, εναπόκειται στο δικαστήριο να αποφασίσει, λαμβάνοντας υπόψη τις περιστάσεις, εάν το άτομο αυτό επιτρέπεται να καταθέσει ως μάρτυρας. Βλ. επίσης ενότητα 2.9.

2.12 Ποιος είναι ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση μάρτυρα; Υπό ποιους όρους μπορεί ένας μάρτυρας να εξεταστεί με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα;

Η εξέταση του μάρτυρα διεξάγεται κατά κανόνα από τον διάδικο που κλήτευσε τον μάρτυρα (κύρια εξέταση). Στη συνέχεια, ο αντίδικος έχει την ευκαιρία να θέσει ερωτήσεις στον μάρτυρα (αντεξέταση). Μετά την αντεξέταση, ο διάδικος που κλήτευσε τον μάρτυρα και το δικαστήριο μπορούν να θέσουν συμπληρωματικές ερωτήσεις. Το δικαστήριο απορρίπτει ερωτήσεις που είναι έκδηλα άσχετες με την υπόθεση ή προκαλούν σύγχυση ή είναι ακατάλληλες κατ' άλλον τρόπο.

Οι διάδικοι, οι μάρτυρες και άλλα πρόσωπα που καλούνται να συμμετάσχουν στην ακροαματική διαδικασία, πρέπει να έχουν τη δυνατότητα συμμετοχής εξ αποστάσεως, μέσω τηλεοπτικής σύνδεσης, εκτός εάν αυτό αντενδείκνυται. Εξακολουθεί, ωστόσο, να ισχύει ο βασικός κανόνας, σύμφωνα με τον οποίο τα πρόσωπα που καλούνται να συμμετάσχουν στη διαδικασία πρέπει να παρίστανται στο δικαστήριο αυτοπροσώπως.

Η εξέταση του μάρτυρα μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω τηλεφώνου, εφόσον ενδείκνυται, λαμβάνοντας υπόψη τα έξοδα που απαιτούνται για να είναι ο μάρτυρας παρών στο δικαστήριο και το πόσο σημαντικό είναι να καταθέσει προσωπικά στη δίκη.

3 Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων

3.1 Στις περιπτώσεις που τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν συγκεντρωθεί με νόμιμο τρόπο από διάδικο, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του;

Η αρχή της ελεύθερης εκτίμησης των αποδείξεων σημαίνει ότι μόνο σε ορισμένες σπάνιες εξαιρετικές περιπτώσεις απαγορεύεται η χρήση ορισμένων τύπων αποδεικτικών στοιχείων. Κατά συνέπεια, το γεγονός ότι τα αποδεικτικά στοιχεία ενδέχεται να έχουν αποκτηθεί με μη επιτρεπόμενο τρόπο δεν αποτρέπει, καταρχήν, την επίκλησή τους στη δίκη. Αντιθέτως, το γεγονός αυτό μπορεί να έχει κάποια βαρύτητα εάν αποδοθεί στα εν λόγω στοιχεία περιορισμένη αποδεικτική ισχύς κατά την αξιολόγηση των αποδείξεων.

3.2 Γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία οι μαρτυρίες των διαδίκων;

Οι διάδικοι σε μια υπόθεση δεν μπορούν να εμφανίζονται ως μάρτυρες. Μπορούν, ωστόσο, να υποβληθούν σε ένορκη εξέταση, υπό τον όρο ότι ευθύνονται ποινικά για την αλήθεια των πληροφοριών που υποβάλλουν.

Τελευταία επικαιροποίηση: 05/11/2015

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.